

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 06833

ALT-NAYE PROBLEMEN

Vladimir Grosman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלט-נייע פראבלעמען

VLADIMIR GROSSMAN

Old-new problems

וולאדימיר גראסמאן

אלט-נייע
פראָבלעמען

פארט
1975

Copyright by Jossie Grossman-Granditsky
31, route de Florissant,
1206 Genève (Suisse)

אנשטאט אן אריינפיר-וואָרט

דאָס בוך „אַלט־נייע פּראָבלעמען“ ווערט דאָ פּרעזענטירט אַלס די פּאַרזעצונג פּון די צוויי ערשטע ביכער פּון דער סעריע „וועלט־יידנטום“: „וועלט־יידנטום אין דער וועלט־פּאָליטיק“ און „אין דער נייער וועלט“. דאָס דריטע און לעצטע בוך אַנטהאַלט איי־ניקע אויטאָביאָגראַפישע דאַטעס, ווייל איך האָב זיך דאָ און דאָרט באַטייליקט אַליין אין די געשעענישן. דאָס בוך איז אָבער אַלס גאַנצעס ניט געפּלאַנט ווי אַן אויטאָביאָגראַפיע.

וו. גראַסמאַן

I

איז אייגענעם לאגער

אַלט-נייע פראַבלעמען

איך האָב זיך אָפּט געפרעגט אין פאַרלויף פון מיין לאַנג לעבן, פאַרוואָס שרייבן מיר אַזוי פיל וועגן אַנטיסעמיטיזם און צי פאַר-שפּרייטן מיר ניט דערמיט די דאָזיקע טויזנט-יאַריקע קרענק? מיר „אַנטדעקן“ שטענדיק נייע, כלומרשט אומבאַקאַנטע נעסטן פון יידנפיינדלעכע גרופירונגען, וואָס זענען אין זיך נישטיק קליין און אומבאַטייטיק און וואַלטן קיין מאָל ניט געזען דעם ליכטיקן טאָג אויב מיר וואַלטן ניט געשריבן וועגן זיי. מיר באַדעקן זיי מיט שאַנדפּלעקן, וואָס איז פאַר זיי אומזיסטע רעקלאַמע, געווינטשטע פּובליסיטי. מיר טוען פאַר זיי אַן אַרבעט, וואָס זיי אַליין וואַלטן קיין מאָל ניט געקאַנט טון מיט אַ דערפאַלג.

איז דאָס קלוג? עס איז צו שפּעט צו פרעגן זיך די פּראַגע נאָך דעם ווי עס זענען געשאַפן געוואָרן גרויסע אַרגאַניזאַציעס, יידישע אַרגאַניזאַציעס, אָפּט מיט דער באַטייליקונג פון ניט-יידן, וועלכע ווילן בייטראַגן זייער חלק אין דעם קאַמף קעגן דער שענד-לעכער קרענק.

דאָס פּראַבלעם באַשטייט ניט אין דעם, צי מען זאָל אין גאַנצן שווייגן און פאַרשווייגן די אַנטיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדע אין וואָס פאַר אַ פּאַרעם זי ווערט געפירט אַדער פאַגראַם-באַנדיטיזם קעגן יידן, וואָס לעבן אַדער אפילו יידישע קברים. יידנפיינדשאַפט איז אַזוי גוט ווי שטענדיק אַ באַגלייט-דערשיינונג פון אַן אַלגעמיינער פּאָליטישער רעאַקציע. דער דייטשער נאַציזם איז אויסגעוואַקסן באַגאַסן מיט יידיש בלוט אפילו ווען די קרבנות האָבן ניט גע-

שפילט קיין שום ראָלע אין יידישן לעבן. ראָטענאַו, אַ גרויסער יידישער דענקער און אינדוסטריעלער, האָט ניט געשפילט קיין ראָלע אינעם לעבן און אין די אַקטיוויטעטן פונעם דייטשן יידנטום. אָבער ער איז געווען אַ ייד און דאָס אַליין איז געווען וויכטיק פאַר דער דייטשער אונטעררוועלט.

מיט דעם אויסנאַם פון די רוסישע רעגירונגען, סיי פאַר דער רעוואָלוציע, סיי נאָך דער רעוואָלוציע, אין וועלכער יידן האָבן זיך באַטייליקט, און אייניקע פון די אַראַבישע לענדער, האָבן די אַפֿיציעלע רעגירונגס־קרייזן אומעטום זיך געשעמט צו ווערן באַקאַנט ווי אַנטיסעמיטישע. אפילו גיערעק, דער שעף פון דעם קאָמוניסטישן רעזשים אין פּוילן, וווּ אַנטיסעמיטישע קאַמפּאַניעס זענען געווען באַזונדערס ברוטאַל און וואָס האָט איצט כמעט קיין יידן ניט, האָט בשעת זיין אַפֿיציעלן באַזוך אין פּראַנקרייך עפנט־לעך דערקלערט, אַז אין זיין לאַנד איז ניטאָ קיין אַנטיסעמיטיזם. עס איז אַן אַנגענומענער כלל, אַז יידנפיינדשאַפט איז אַ שאַנד־פלעק אויף יעדן רעזשים.

די געשיכטע פון יידן־פיינדשאַפט איז, מעג מען זאָגן, אַזוי לאַנג ווי לאַנג עס איז דער יידישער גלות און מיר נעמען זיך דאָ ניט די פרייהייט צו באַהאַנדלען דאָס אַנגעווייטיקטע פּראַבלעם פון די צייטן פון רעליגיעזע קאַנפּליקטן ביז די באַזעגונגען, וואָס עקספּלאָזירן אַנטיסעמיטיזם פאַר פּאַליטישע צוועקן. קריסטנטום איז געבוירן ווי אַ נאַכפּאָלגער פון יידנטום. אויב יעזוס קריסטוס האָט אין דער ווירקלעכקייט אַמאַל עקסיסטירט — וועלכע עס איז באַוויזן אַז ער האָט געלעבט און איז געקרייציקט געוואָרן זענען ביז איצט ניטאָ — איז ער געווען אַ פּראָדוקט פון יידנטום און זיין גאַנצע סביבה איז געווען אַ יידישע. אָבער ניט געקוקט אויף דעם איז דער רעליגיעזער קאַמף פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ ברוטאַלער מלחמה אויף טויט און לעבן, פון אַ פּרימיטיוון סעק־טאַנטישן קאַמף אין אַ ליידנשאַפטלעכן, ווילדן קאַנפּליקט אַן גרע־נעצן. עס איז געקומען די עפּאָכע פון אַן עקאָנאָמישער ריוואָלוציע־טעט און אַרויסשטויסן יידן פון באַאַרבעטן די ערד און פון אַלער־

ליי מלאכות. יידן האָבן געקעמפט מיט אַלע מעגלעכע מיטלען פאַר זייער עקסיסטענץ, אַ קאַמף וואָס האָט געפירט צו גרויסע ליידן און אומצאָליקע קרבנות. הגם אייניקע, זייער באַגרענעצטע ישובים און פּערזענלעכקייטן פון גרויסן ווערט, האָבן זיך געקאָנט דער־האַלטן, זענען זיי דאָך פאַרבליבן הונדערטער יאָרן אַ רעכטלאָזע מינדערהייט וואָס האָט געליטן פון דער אַטמאָספּערע פאַר'סמ'ט פאַראויס פון אַ ראַסנהאַס.

מיט דער צייט, ביי דער אַלגעמיינער פאַרבעסערונג פון די באַציאונגען פון מענטש צו מענטש, מיט דער מאַדערניזירונג פון די מלוכה־רעזשימען און דעם סטאַטוס פון דער אינדיווידועלער פּערזענלעכקייט איז געקומען אויך די עמאַנציפּאַציע פונעם ייד־טום און זיין פּלאַץ צווישן די פּראַגרעסיווע, הויך־קולטיווירטע פעלקער. עס איז אָבער פאַרבליבן אַ גרויסער טייל פון דער פרי־מיטיווער קולטורוועלט, אָפט דעגראַדירט ביז צו דער מדרגה פון אונטערוועלט. עס איז ניט קיין צופאַל וואָס גראַד אין רוסלאַנד, דעם לאַנד פון ברוטאַלן אַנטיסעמיטיזם, האָט די אינטעליגענציע אָפט דערקלערט, עס איז ניטאָ אין רוסלאַנד קיין „ידיש פּראַ־בלעם“, עס איז דאָ „אַ רוסיש פּראַבלעם“, אַ פּראַבלעם פון רוסי־שער קולטור, פון רוסישן געוויסן. דאָס איז ריכטיק...

**
*

ניט אַסימילאַציע און ניט שמד האָבן ניט געהאַט קיין מאַל אַ באַרואיקנדיקע השפּעה אויף דעם אימפעט און וואַקסן פון אַנטי־סעמיטיזם. די אַרטיקלען פון דעם יונגן קאַרל מאַרקס קעגן דער יידישער בורזשואַזיע זענען ניט זעלטן באַצייכנט געוואָרן כמעט ווי אַנטיסעמיטישע און האָבן אים פאַרשאַפן אַ ביסל זכות ביי די קאָמוניסטישע יידנפיינד. דאָס איבעררייסן פון יידן מיט דעם יידישן פּאַלק האָט ניט געהאַט קיין שום ווירקונג. די גרינדונג פון מדינת ישׂראל האָט פאַרגרעסערט די שנאה צו יידן. קריסטן און אַראַבער האָבן זיך באַטייליקט אין דעם געלויף קעגן יידנטום.

אַנטיסעמיטיזם האָט באַקומען דעם כאַראַקטער פון אַ גרויסער פּאָליטישער באַוועגונג, אַ רעאַקציאָנערע און אומריינע באַוועגונג, ווי געזאָגט, עס איז אַ שאַנדפּלעק.

פון דעסטוועגן דאַרף מען זיך היטן פון קומען צו אַ פּאַלשן אויספיר, אַז די גאַנצע וועלט איז אַנטיסעמיטיש, אַז יידן זענען אַרומגערינגלט נאָר מיט שונאים, די אָפענע פרייע וועלט איז שטענדיק געווען מיט אונדז, יידן זענען קיין מאָל ניט געווען אי-זאָלירט. יידן האָבן זיך שטענדיק באַטייליקט אין אַלע צווייגן פון דער וויסנשאַפט און קונסט, אין דער ליטעראַטור פון די לענדער וווּ זיי האָבן געווינט, אין אַלע הומאַניטאַרע באַוועגונגען און אַקטיוויטעטן, אין אַלע קאַמפּן פאַר פרייהייט.

דער מחבר פון די שורות האָט געלעבט אַ סך יאָרן אין לענדער, וווּ יידן זענען געווען אַ מינדערהייט: אין רוסלאַנד, אין פּראַנקרייך, אין דייטשלאַנד, אין ענגלאַנד, אין די סקאַנדינאַווישע לענדער, אין די פאַראייניקטע שטאַטן, אין קאַנאַדע, ער איז די לעצטע פּערציק יאָר אַ נאַטוראַליזירטער בירגער פון קאַנאַדע. אין די אַלע לענדער האָבן איך שטענדיק געהאַט צו טאָן ניט נאָר מיט דער יידישער מינדערהייט נאָר אויך מיט דער קריסטלעכער באַפעלקערונג, ניט נאָר מיט יידישע אינטערעסן, נאָר אויך מיט אַלגעמיינע אַקטיוויטעטן. זייענדיק פון באַרוף אַ שרייבער האָבן איך אומעטום געקאַנט זיך באַטייליקן אין דער ניט-יידישער פּרעסע פונעם לאַנד. אין פאַרלויף פון קנאַפע פינף יאָר בין איך געווען אין פעטערסבורג אַ מיטאַרבעטער אין דער דומאַ-פּרעסע ווי אַ פאַרטעטער פון אַ גרויסער רוסישער צייטונג („אוסראַ ראַסיי“). איך האָבן שטענדיק געהאַט צו טאָן מיט אַ גרויסער צאָל שרייבערס, יידישע און ניט-יידישע, קיין מאָל ניט געשטערט געוואָרן פון ניט-יידישע פריינד ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס איך בין אין דער אייגענער צייט געווען אַ יידישער שרייבער און אָפט אַ יידישער כלל-טוער, דער עיקר אָבער אַ יידישער שרייבער..

עס וואָלט געווען ניט ריכטיק, אויב איך זאָל פאַרשווייגן און דאָ ניט דערמאָנען, אַז זייענדיק אַ יונגער מאַן פון צוואַנציק יאָר,

האָב איך געהאַט אויסצושטיין אַ פּאָגראַם אויף יידן (1904) אין דער שטאַט קערטש אין דער קרים און זיין אַן עדות פון דעם מאָרד פון אַן אוקראַינישן בחור, וועלכער האָט זיך באַטייליקט אין דער יידישער זעלבשוץ. אנשטאט צו פאַרטרייבן דעם פּאָגראַם־המון האָבן די סאָלדאַטן געשאַסן אויף דער זעלבשוץ. דער יונגער קיריטשענקאַ ז"ל איז געווען איינער פון די ערשטע קרבנות פון דעם פּאָגראַם צוזאַמען מיט יידישע פאַרווונדעטע און איינעם אַ דערהרגעטן, אַ יונגער מאַן מיטן נאָמען וועקסלער.

איך שטעל זיך ניט אָפּ אויף די איינצלהייטן פון דער טראַגישער געשעעניש ווייל דאָס איז ניט דער צוועק פון דער דאָזיקער אָפהאַנדלונג און איך האָב ניט אין זינען צו דראַמאַטיזירן מיין פּערזענלעכע ראַלע אין דער שרעקלעכער שלאַכט. דער פּאָגראַם איז געקומען נאָך די פּאָגראַמען אין קייטשעוו און קאַלאַראַראַש מיט צענדלינגער דערהרגעטע און הונדערטער שווער פאַרווונדעטע...

דאָס איז געווען די עפאַכע פון פּאָגראַמען אין אַלטן רוסיאַ לאַנד. דאָס איז געווען די „רוסישע דערציאונג“ פון מיין דור, אַן אויסערגעוויינטלעכע בלוטדאַרשטיקע און אכזריותדיקע „שולע“. צו קעמפן אונטער די אומשטענדן פאַר זיין עקסיסטענץ איז געווען דער גורל פונעם רוסישן יידנטום. עס איז געווען די גרויסע טראַגישע געדיע פון אונדזער פּאָלק. איך בין פאַרט געקומען צו אַן אויספיר ווי איך האָב אים פריער געשילדערט...

**
*

איך האָב פריער דערמאָנט אַסימילאַציע און שמד אַלס אַ פאַרזוך אויסצומיידן די פאַרפאַלגונגען פון אַנטיסעמיטיזם. זאָל מיר דערלויבט זיין דאָ אָפּשטעלן זיך אויף די דערשיינונגען וואָס באַאומרויאַקן און פּלאַגן דאָס געוויסן פון אַ סך יידישע מענטשן.

איך האָב קיין מאָל ניט געגלייבט אין דער מעגלעכקייט פון אַסימילאַציע ווי אַ סכנה פאַר דעם יידנטום. צו אַסימילאַציע איז

ווי צו אַ שידוך דאַרף מען האָבן דעם ווילן פון צוויי צדדים. קיין פּאַלק האָט ניט קיין דראַנג צו אַסימילירן יידן, ווילן יידישקייט איז אַ ספעציעלע קולטור און איז טיף איינגעוואַרצלט אין אונדזער פּאַלק. יידישקייט באַשטייט ניט נאָר אין אָפּהיטן די יידישע רע-ליגיע. אפילו ניט-רעליגיעזע יידן אָדער אַטעאיסטן האָבן אַ ספע-ציפּיש יידישע מענטאַליטעט און אַ באַזונדערן כאַראַקטער. אפילו די וואָס וואַלטן געוואַלט אָפּקערן זיך פון זייער פּאַלק זענען מאַכט-לאָז און פאַרבלייבן יידן. וויכטיק איז אויך דאָס וואָס יידן זענען קיין מאָל ניט געווען אינטערעסירט אין כאַפּן פרעמדע נשמות און מאַכן פון זיי יידן, אמת'ע יידן.

עס איז אינטערעסאַנט צו זען דאָס לעבן און פאַראייניקונג מיט כלל ישראל פון די קליינע יידישע ישובים אין די צוויי סקאַנ-דינאָווישע לענדער מיט אַן אַלטער און אַנטוויקלטער גרויסער קולטור, דענעמאַרק מיט אַ ישוב פון פינף ביז זעקס טויזנט יידי-שע נפשות און שוועדן מיט אַ דאָפּלטער צאָל יידן. אין ביידע לענ-דער באַטייליקן זיך יידן ווי שרייבערס און קינסטלערס אינעם גייס-טיקן לעבן פון די פעלקער, אָבער פאַרבלייבן אין דער געמיינ-שאַפט מיט יידן. שוועדישע שרייבערס מיט אַ וועלטנאַמען ווי די פּראָפּעסאָרן שיק, וואַרבורג און לאַם האָבן געשאַפּן גרויסע, מאַ-נומענטאַלע שוועדישע ליטעראַטור-היסטאָרישע ווערק, אָבער זע-נען פאַרבלייבן יידן; דער גרויסער דענישער ליטעראַטור-היסטאָ-ריקער געאָרג בראַנדעס איז געבליבן אַ ייד. אין זיין ווערק וועגן היינריך היינע מאַכט ער חוזק פון דעם וואָס צוליב קאַריערע האָט ער זיך געשמדט. היינע האָט אַליין באַדויערט זיין שמד און זיך באַזעצט אויף שטענדיק אין פּראַנקרייך. מיר וועלן שפּעטער רעדן וועגן אונדזער גלענצנדן דיכטער, וואָס קיין גרעסערע יידישע נשמה קאָן מען קוים געפינען אין דער וועלט ליטעראַטור.

ניין, איך האָב ניט געגלייבט און גלייב ניט, אַז יידנטום איז אין אַ סכנה צוליב אַסימילאַציע...

שמד, אפילו אויב דאָס געשעט ניט צוליב קאַריערע און

מאטעריעלע געווינסן, איז זיכער אַ שאַנדע, אַ מיאוסער פאַרראַט
בשעת אַ פערמאַנענטער ברוטאַלער אַטאַקע קעגן דעם יידנטום
און קעגן דער יידישער קולטור.

עס איז מיר ניט אויסגעקומען האָבן צו טאָן מיט משומדים
אָדער מיט יידן, וועלכע האָבן זיך, ווי אמת'ע יידן פלעגן זאָגן,
„אַ ביסל צוגעשמדט“ און דאָס געוואַלט באַהאַלטן, אָבער איין באַ-
רימטע גרויסע פערזענלעכקייט וועמען די עלטערן האָבן געלאָזט
שמדן ווען ער איז געוואָרן דרייצן יאָר אַלט, בענושאַמען דיוראַעלי,
האַט שטענדיק צוגעצויגן מיין אויפמערקזאַמקייט, מיין טיפן אינ-
טערעס און גרויסע באַווונדערונג. אַ יינגל פון אַ יידישן עמיגראַנט,
וואָס איז פון אַ דערפאַלגרייכן געשעפטסמאַן געוואָרן אַ געבילדע-
טער אינטעלעקטואַל און אַ שרייבער אָן אַ גרויסן פאַרנעם, איז
דער יונגער דיוראַעלי געוואָרן פון ענגלאַנדס פאַפולערסטע נאַווע-
ליסטן, שפּעטער אַ מיטגליד פון דער קאָנסערוואַטיווער פאַרטיי,
געשפּילט אַ פירנדיקע ראַלע אין דער פאַרטיי און געוואָרן פרע-
מיער־מיניסטער, אַ קעגנער פון גלאַדסטאָן, איינער פון ענגלאַנדס
גלענצנדיקע ליבעראַלע מלוכה־מענער, אָבער אין דער אייגענער
צייט אַ ליבלינג פון דער קעניגין וויקטאָריאַ, און געענדיקט זיין
לעבן ווי לאַרד ביקאַנספּילד.

פון זיינע ראַמאַנען, גאַנץ באַזונדערס פון זיין גרויסאַרטיק
ווערק „טאַנקרעד“, ווי פון זיין גאַנץ אויפטרעטן איז געווען קלאַר,
אַ דיוראַעלי איז שטאַלץ אויף זיין יידישן יחוס און, מען מעג
אפשר זאָגן, האָט זיך ס'רוב געפּילט ווי אַ ייד. אין „טאַנקרעד“,
איז אויסגעדריקט זיין וויזיע, אַז אין פאַלעסטינע וווּ עס זענען
אַנטשטאַנען די דריי רעליגיעס, יידנטום, קריסטנטום און איסלאַם,
זאָל אַ מאַל קומען צו אַ מין צוזאַמענשמעלצן, צו אַן אַראַנזשירן
זיך. ס'איז ביי דיוראַעלי געווען אַ חלום, אַ געוועב פון פאַנטאַ-
זיעס, אַ בענקשאַפט נאָך אַן אַנדערער וועלט.

ס'איז געווען סימבאָליש די אַנוועזנהייט פון דעם באַרימטן
יידישן מנהיג, באַקאַנט אין דער גאַרער יידישער וועלט, מאַנטע-

פיאָרע, צווישן די וואָס זענען געקומען באַגריסן לאַרד ביקאַנס-
פילד נאָך זיין צוריקקערן זיך פונעם בערלינער קאַנגרעס. אַ גרויס
יידיש האַרץ האָט זיך אָפגערופן אויף דעם דערפאַלג פון אַ כלו-
מרשט פאַרלוירענער יידישער נשמה, געקומען אַלס אַ יידישע
פערזענלעכקייט.

אויף דעם בערלינער קאַנגרעס, וואָס איז גערופן געוואָרן
נאָך דער רוסיש-טערקישער מלחמה, האָט דיזראַעלי דאַמינירט
די פאַרהאַנדלונגען און דאָס איז אַ דאַנק זיין קאַטעגאָרישן פאַר-
לאַנג האָט רוסלאַנד געמוזט זיך אָפזאָגן פונעם פלאַן צו פאַרכאַפן
די וואָסערן פונעם באַספאָרוס און אַקופירן קאַנסטאַנטינאָפאָל. דאָס
האַט אַרויסגערופן אין רוסלאַנד אַ גרויסן אַנטיסעמיטישן צאָרן
קעגן דעם „אַלטן ייד“ (אויף אַ געמיינעם רוסיש: „סטאַרי זשיד“),
אַבער עס האָט גאָר ניט געהאַלפן. דער „אַלטער ייד“ האָט דורכגע-
פירט זיין ווילן.

מיר דערציילן דאָ בקיצור די געשיכטע ניט ווי אַ זעלטענעם
און צופעליקן עפיואַד. יידן האָבן זיך דירעקט באַטייליקט אין גע-
שעענישן פון גרויסן פאַרנעם. פרעזידענט רוזוועלט האָט געהאַט
וויכטיקע יידישע מיטאַרבעטער אויף הויכגעשטעלטע פּאַסטנס און
בשעת דער פרעזידענטשאַפּט פון ניקסאָן האָט אַ יידישער עמי-
גראַנט פון נאַצי-דייטשלאַנד, פּראָפּעסאָר פון האַרוואַרד אוניווער-
סיטעט, ד"ר הענרי קיסינגער, פאַרנומען דעם וויכטיקסטן פּאַסטן
נאָך דעם פרעזידענט פון סעקרעטער אָוו סטייט.

דאָס זענען ניט קיין צופעליקע עפיואַדן, ווי מען קאָן מיינען.
דאָס זענען פענאַמענאַלע, אַבער נאַטירלעכע דערשיינונגען אין
עפנטלעכן יידישן לעבן ניט קוקנדיק אויף דער פלאַג פון ווילדן
אַנטיסעמיטיזם, ניט קוקנדיק אויף די סכנות פון אַסימילאַציע
און אפילו פון שמד. דאָס איז שטענדיק געווען דער גאַנג פון דער
געשיכטע פון יידישן פּאַלק. עס איז אַ גורל — צי עס איז גרינג
אָדער זייער שווער צו מאַכן שלום מיט דעם גורל...

דער ערשטער צוזאמענברוך : 1914 (60 יאָר נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה)

פאַר סאַלזשעניצין איז עס געווען ניט לייכט צו זאַמלען דעם מאַטעריאַל און צו שילדערן דעם איבערברוך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, וואָס איז געווען אַן ערד־ציטערניש ניט נאָר פאַר רוסלאַנד, נאָר פאַר גאַנץ אייראָפּע. פאַר דעם שרייבער פון די שורות וועלכער האָט מיטגעלעבט און מיטגעמאַכט יענע טראַג־גישע געשעענישן זומער 1914, דאָס הייסט, מיט זעכציק יאָר צוריק, איז ביז צום היינטיקן טאָג שווער צו קומען צו זיך. פאַר מיר איז די ערשטע וועלט־מלחמה נאָך היינט אין פולן גאַנג: דער גרויסער חורבן פונעם רוסישן יידנטום, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן אונטער דער הערשאַפט פון דעם ווילדן באַרבאַר גרויס־פירשט ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש און זיין שעף פונעם גענעראַל־שטאַב יאַנושקעוויטש גייט נאָך אָן. ווי אַ לעבעדיקער שטייט נאָך היינט פאַר מיר די געשטאַלט פון י. ל. פּרץ אין דער וואַרשעווער קהילה אויף גושיבאַווסקע גאַס: מיט גרויסע פאַרצווייפלטע אויגן, ניט אויסרעדנדיק קיין וואָרט, קוקנדיק דורכן פענצטער אויף דער מאַסע וואָנגס אינעם הויף פון דער קהילה, אַלע אָנגעלאָדן מיט צעקאַליעטשעטע שטיקלעך מעבל און בעטגעוואַנד מיט אַן אַלטער באַבע אויבנאָן, ווייל זי האָט שוין ניט געקאַנט גיין. מען איז פאַר־פאַרן אין דער קהילה.

עס האָט זיך אָנגעהויבן דער גרויסער גירוש פון די אַרויס־

געטריבענע זעקס הונדערט טויזנט יידן — ניט מער און ניט וויי-
ניקער: 600.000! — און אין דער קהילה האָט עס געקאָכט ווי
אין אַ קעסל. אין מיין זכרון האָט זיך אויך שטענדיק איינגעקריצט
די אויסגעבויענע ווי אַ פּראָגע־צייכן געשטאַלט פונעם סאַכאַטשע־
ווער רב אין זיין אַטלאַסענער קאַפּאַטע. זיין שטאָט איז געווען אין
גאַנצן עוואַקואירט אונטער טראַגישע אומשטענדן. דער רב האָט
אויסגעזען ווי אַ גייטיק אומבאַלאַנסירטער מענטש, דערשיטערט
פון דער דראַמע. ביז אַן ערך הונדערט טויזנט אַרויסגעטריבענע
יידן האָבן פאַרפליצט וואַרשע און מאַסן קינדער זענען געפאַלן ווי
פליגן...

אין די גרויסע לוקסוס־האַטעלן זענען אַלע פּלעצער געווען
פאַרנומען פון רוסישע שטאַבן און רוסישע אַפיצירן. עס איז געווען
דער ערשטער פרווון פון די מאַסקאַלעס איבערצובעטן זיך מיט די
פאַליאַקן. אויף די גאַסן האָט געהערשט דער רוסישער סאָלדאַט.

די מלחמה האָט זיך נאָך ניט געהאַט צעפלאַקערט ווי עס
דאַרף צו זיין און איך בין נאָך געווען אין פעטערסבורג, ווען
ס'איז אַנגעקומען די ערשטע ידיעה וועגן דער גרויסער קאַטאַס־
טראַפע פון דער רוסישער אַרמיי אין מזרח־פּרייסן און פון דעם
זעלבסטמאָרד פון איר פירער גענעראַל סאַמסאָנאָוו. נאָר דעם
„באַרימטן“ גענעראַל רענענקאַמף, אַ ווילדער ברוטאַלער „אוס־
מיריטעל“ פון די פויערים, האָט זיך איינגעגעבן צו אַנטלויפן. איך
האָב שטענדיק געמיינט, אַז איך האָב אים דעמאַלט געזען אויף
דעם נעווסקי פּראָספעקט, פעטערבורגס שענסטע גאַס.

איך האָב נאָך באַוווּזן צו זיין פאַרן אַוועקפאַרן קיין וואַרשע
ביים פייערלעכן גאַטעסדינסט אין דער דומאַ, צו וועלכן עס זענען
געקומען אַנגעטאָן אין אַניפאַרמען אַ סך דעפּוטאַטן, געוועזענע
רעזערוו־אַפיצירן. עס האָט געהערשט אַ שווערע, געדריקטע שטי־
מונג. מען האָט געווסט אין שטאָט פון אַ לוויה פון אַן אַפיציר,
וועמענס קערפּער מען האָט געבראַכט פון וואַרשע. ער זאָל האָבן
באַקומען פון דעם אויבערשט־קאַמאַנדירנדיקן ניקאַלאַי ניקאַלאַ־

יעוויטש אַ פּאַטש, איז ער אַרויס פון צימער און זיך דערשאַסן.
גאַנץ פעטערבורג איז געווען דערשיטערט.

ביים אַנקומען קיין וואַרשע האָב איך שוין געוואוסט, אַז פון
אַפיציעלע קוועלן פאַרשפּרייט מען קלאַנגען וועגן „ידישן שפּיאַ-
נאַזש“ לטובת די דייטשן. דערמיט האָט מען געוואַלט דערקלערן
די מפלות פון דער אַרמיי און די ערשטע קרבנות פון יידן. די
קלאַנגען האָבן זיך זייער גיך פאַרוואַנדלט אין אַן אמתער קאַמ-
פּאַניע.

דער רוסישער סאַלדאַט האָט געטראַכט נאָר וועגן אַנטלויפן
פון פּראַנט און עס איז אים געווען גאַנץ גלייך וואָס מען דערציילט
אים. אַ סאַלדאַט, וואָס איז ערשט אַנגעקומען פון סיביר, האָט
מיך אָפּגעשטעלט אויף דער גאַס און זייער פּריינדלעך געפּרעגט:

„א גדיע טוט בערלין?“ (וואו געפינט זיך דאָ בערלין?) ער
איז זיכער געווען אַז בערלין געפינט זיך ערגעץ־וואו אין וואַרשע.
און די סיבירישע סאַלדאַטן, די „שיסערס“ (סיבירסקיע סטרעל-
קי“) זענען געווען צווישן די בעסטע עלעמענטן פון דער רוסישער
אַרמיי...“

די מלחמה האָט זיך אַנגעהויבן מיט אַ קאַטאַסטראַפּע פון דער
רוסישער אַרמיי אין מזרח־פּרייסן און איז געגאַנגען פון איין קאַ-
טאַסטראַפּע צו דער אַנדערער. בשעת איך בין אַנגעקומען קיין
וואַרשע איז אַנגעגאַנגען די שלאַכט ביי לאָדזש. די דייטשע אַרמיי
פונעם באַרימטן גענעראַל מאַקענזען האָט געשלאָגן די רוסישע
אַרמיי און פאַרנומען די גרויסע שטאָט, איינער פון די וויכטיקסטע
צענטערן פון דער רוסישער טעקסטיל־אינדוסטריע. די מפלה האָט
געמאַכט אַ געוואַלדיקן איינדרוק אין וואַרשע. די רוסישע אַרמיי
האָט געהאַלטן אין צוריקציען זיך אויף אַלע פּראַנטן. מיט אַן אָפּ-
טיילונג פונעם „רויטן קרייץ“ בין איך אַנגעקומען קיין סאַכאַטשעוו,
וואו די אייזנבאַן־סטאַנציע איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ שפּיטאַל.
טאָג און נאַכט האָט מען אַהער געבראַכט שווער־פאַרווונדעטע,
וואָס מען האָט געזאַמלט נאָך די גרויסע שלאַכטן. עס איז פאַר

אלעמען געווען קלאַר, אַז עס וועט ניט דויערן לאַנג ביז די דייטשן וועלן פאַרנעמען וואַרשע און די רוסישע אַרמיי וועט זיך ווייטער צוריקציען.

עס זענען אוועק גאָר עטלעכע חדשים זינט דעם 28טן יוני 1914, ווען אין סאַראיעווא, סערביע, זענען דערשאַסן געוואָרן דער עסטרייכישער קרוינפרינץ פראַנץ פּערדינאַנד, דער זון פונעם עסטרייכישן קייזער פראַנץ יאָזעף, און זיין פרוי סאַפּיאַ, און די רוסישע אַרמיי איז שוין געווען געשלאָגן. זי האָט געהאַט אַ דער-פאַלג גאָר אין דעם אוניווערסאַלן פאַגראַם אויף דעם רוסישן יידנטום, כאַטש אין דער רוסישער אַרמיי האָבן געדינט אַ הונדערט טויזנט יידישע סאַלדאַטן און רעזערוויסטן. מען האָט גע-לויבט די יידן, וועלכע האָבן זיך באַטייליקט אין די פאַטרולן און אויספיר-דינסט פאַר זייער אינטעליגענץ, און גלייכצייטיק איז מען אָנגעגאַנגען מיט דער שפּיאַנאַזש-קאַמפּאַניע קעגן יידן. ווי גאַנץ געמיינע שווינדלערס האָט דער גענעראַל-שטאַב פון דער רוסישער אַרמיי פּובליצירט אויסגעטראַכטע שלאַכטן, וועלכע זענען כלומרשט געגאַנגען פאַרלוירן אַ דאַנק „דעם פאַרראַט פון יידן.“ עס איז געווען די צייט פון דער סענסאַציאָנעלער מיאַסאַיעדאָוו-שפּיאַנאַזש-אַפּערע.

די פאַרברעכערישע קאַמפּאַניע קעגן יידן האָט געפירט צו דעם העכסטן סעקרעט-באַפעל פון דער הויפּט-קוואַרטיר פון דער אַרמיי צו נעמען יידישע זאַקלאַדניקעס פון די פרעמדע אָקופירטע ערטער אין פאַל מען דאַרף זיך צוריקציען. די יידישע פראַטעסטן קעגן דעם באַרבאַריזם האָבן נישט געהאַלפן. אין דער שפּיץ פון דער אַרמיי איז געשטאַנען אַ בלוט-דאַרשטיקער פּסיכאָפאַט. דער געהיימער באַפעל וועגן די זאַקלאַדניקעס איז אָבער פאַרט געווען פּובליצירט אין דער גאַנצער אַרמיי.

אַלערליי קרימינעלע מיסברויכן זענען אָנגעגאַנגען ביז מען האָט צוגענומען ניקאַלאַי ניקאַלאַיעוויטש פון דעם פאַסטן און פלאַצירט אים אין דער שפּיץ פון דער רוסישער אַרמיי אויף קאוּוו-

קאזן. די אַרמיי אויף דעם הויפטפראָנט, דאָס הייסט, קעגן דער דייִ-
טשער אַרמיי איז שוין געווען פולשטענדיק דעמאָראַליזירט, גרייט
צום צוזאַמענברוך.

עס זענען אַוועקגעגאַנגען זעכציק יאָר נאָך דעם טויט פון
דעם אַרכידיוק פראַנץ פערדינאַנד און דעם אָנהייב פון דער ער־
שטער וועלט־מלחמה. אַרום דעם שאַס פון דעם סערבישן סטוי־
דענט גאוורילא פרינציפ וועבן זיך אַלץ מער און מער לעגענדעס.
איינע פון זיי דערציילט, אַז דאָס פאַרגאַסענע בלוט פון דער־
הרגעטן קייזערלעך־קעניגלעכן פאַרפאַלק אין סאַראַיעוואַ איז ביז
צום היינטיקן טאַג ניט מעגלעך אַפצוואַשן, ניט קוקנדיק אויף אַלע
פרוון אַפצומערקן עס. אפשר איז עס ניט קיין לעגענדע, נאָר
ווירקלעכקייט? — אַרום אונדזער פאַרגאַסענעם בלוט און אונדזער־
רע קרבנות וועבן זיך ניט קיין לעגענדעס. עס איז אַ ביטערע
ווירקלעכקייט און זי וואָרט נאָר אויף דעם היסטאָריקער צו באַ־
שרייבן זי. פאַר אונדז גייט נאָך אַן דער אוניווערסאַלער פאַגראַם
אין מזרח פון אייראָפּע.

(„לעצטע נייעס“, דעם 11־טן יולי 1974)

א שמחה אין בערגען-בעלזען (א קאפיטל פון מלחמה-זכרונות)

עס קלינגט א ביסל אומפארשטענדלעך און ווילד דאס פארן די צוויי אויסדרוקן „א שמחה“ און „בערגען-בעלזען“, אבער עס טרעפט ניט זעלטן אין דער געשיכטע, און דאס טראגישע און דאס קאמישע גייען צוזאמען, בפרט אין אונדזער לאנגער געשיכטע. דאס צוזאמענפלעכן פון די צוויי עלעמענטן זעט אויס ווי א פאר-ראדאקס, אבער דער פאראדאקס איז זייער סימבאליש. א יידישער פאראדאקס...

מען פייערט היינט דעם סוף פון דער צווייטער וועלט-מלחמה מיט פינף און צוואנציק יאר צוריק, וואס איז געווען פאר אונדז א שרעקלעכער חורבן, אפשר דער שרעקלעכסטער אין אונדזער געשיכטע. די אלטע נאציס און די נעא-נאציס זאגן, און מיר האבן פארלוירן „נאר איין מיליאן“ און זענען אויפגעבראכט פארוואס מיר רעדן שטענדיק וועגן זעקס מיליאן יידישע אומשולדיקע קרבנות. די פאליאקן זענען אויך אויפגעבראכט: פארוואס זאגן מיר, און זיי האבן צוגעהאלפן די נאצי-מערדערס אויסראטן די אלטע יידישע ישובים. זיי האבן דאך שפעטער באוויזן, און זיי זענען אליין, און די דייטשן, ניט קיין קלענערע אויפטוערס ווען עס האנדלט זיך וועגן א פאגראם אויף יידן. דאס זענען אלץ ערנסטע טענות, פוי-לישע טענות קעגן יידן...

נאך דעם סוף פון דער צווייטער וועלט-מלחמה איז געגרינדעט

געוואָרן די „אונראַ“ (אינטערנאַציאָנאַלע הילפֿס־אַרגאַניזאַציע) פֿאַר
ראַטעווען פֿון אונטערגאַנג און אַוועקשטעלן אויף די פּיס די עט־
לעכע מיליאָנען געבליבענע אומשולדיקע קרבנות פֿון די נאַצי־לאַ־
גערן, די אַזוי גערופֿענע „די.פּי.ס.“ — „דיפּלייסיד פענסאַנס“). דער
עולם האָט זיך אַזוי צוגעוויינט צו דעם דאָזיקן צונעמעניש ווי דאָס
וואַלט געווען אַ באַרוף אַזאַ, אַ מין פֿאַך, אַ גרופֿע אַריסטאָקראַטן.

די „אַרט־אַרגאַניזאַציע האָט גענומען אויף זיך נאָך דער מל־
המה אַ וויכטיקע אויפגאַבע, אויפבויען וואַרשטאַטן אין די לאַגערן
און לערנען די מענטשן אַ פֿאַך, כדי זיי זאָלן זיין פֿאַרנומען מיט
אַן אַרבעט, אַריבערגיין צו אַ מער אַדער ווייניקער נאַרמאַלן לעבן
און דערביי אויך לערנען אַ פֿאַך אויף וויפל עס לאָזט זיך. די די־
רעקציע פֿון „אַרט“ האָט זיך געפונען אין ניו־יאָרק, איך בין
געווען דער פֿאַרטערטער פֿון „אַרט“ אין מאַנטרעאַל, קאַנאַדע, וווּ
די „אונראַ“ איז געגרינדעט געוואָרן אויף אַ גרויסער אינטערנאַ־
ציאָנאַלער קאָנפֿערענץ אונטער דעם פֿאַרויץ פֿון מאַקענזי קינג,
דעם באַרימטן קאַנאַדער פֿרעמיער־מיניסטער צו יענער צייט. איך
בין די גאַנצע צייט געווען אויף דער קאָנפֿערענץ און כמעט יעדן
טאָג געשריבן וועגן איר אין דער גרויסער ענגלישער צייטונג „מאַנ־
טרעאַל גאַזעט“. דער באַקאַנטער יידישער כלל־טוער און געוועזע־
נער גאַווערנער פֿון דער שטאַט ניו־יאָרק, לעמאַן, איז באַשטימט
געוואָרן אַלס פֿרעזידענט פֿון דער „אונראַ“.

ווען דער „אַרט“ האָט באַשלאָסן צו שיקן מיך ווי אַ פֿאַרטער־
טער פֿון דער אַרגאַניזאַציע ביי דעם הויפּט־קוואַרטיר פֿון דער
„אונראַ“ אין דייטשלאַנד האָב איך ניט זייער גערן געוואַלט נעמען
אויף זיך די שליחות. איך האָב נאָך ניט פֿאַרגעסן דעם אָנהייב פֿון
דער ערשטער וועלט־מלחמה אין 1914. ווען איך בין געווען אויף
דעם רוסיש־פּוילישן פּראָנט ביי סאַכאַטשעוו. איך בין געווען דע־
מאַלט אַן עדות פֿון דעם אָנהייב פֿון דעם יידישן חורבן אין אַלטן
רוסלאַנד, אַן עדות פֿון דעם גירוש פֿון זעקס הונדערט טויזנט יידן
פֿון פּוילן, ליטע און די באַלטישע פּראָווינצן און די צוויי פּאַרשאַל־
טענע נעמען: גרויספירשט ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש און זיין גע־

נעראל-שטאב־שעף יאנושקעוויש, זענען פאר מיר געבליבן ניט סתם נעמען, נאר לעבעדיקע גולנים, מערדערס פון פאך. אויף דעם פראנט קיין סאכאטשעוו, ווו די אייזנבאן-סטאנציע איז פאר-וואנדלט געווארן אין א שפיטאל, ווו דאקטוירים האבן טאג און נאכט אפערירט שווער-פארווונדעטע, וואס מען האט געבראכט דירעקט פונעם פראנט. די פארווונדעטע פלעגן אפליגן אין בלא-טעס אכט-צען שעה איידער מען האט זיי געפונען און גענומען אויף די קליינע וועגעלעך מיט צוויי גרויסע רעדער און רעסארן. מען פלעגט זיי ברענגען פון א צען מייל און זייערע געשרייען פון די ווייטיקן זענען געווען הארצרייסנדיק.

ווען מען האט אפערירט פארווונדעטע דייטשע סאלדאטן, פלעגט מען מיך בעטן צו העלפן דעם דאקטאר-כירורג צו איבערזעצן פון רוסיש אויף דייטש און פארקערט ביים אויספרעגן דעם קראנקן. איך האב בייגעווינט שרעקלעכע סצענעס. געזען רוסישע אפי-צירן וואס מען האט געבראכט מיט אזעלכע ווונדן און ווייטיקן, אז זיי זיינען אראפ פון זינען און זיך געווארפן אויף מענטשן. יארנ-לאנג האב איך געפילט דעם ריח פון בלוט, געמישט מיט נאסער ערד אויף דעם סאלדאטסקן מאנטל...

**
*

פון דעסטוועגן האב איך מיט דרייסיק יאר שפעטער געמוזט אָננעמען די שליחות צו פארן צום הויפט-קווארטיר פון דער 'אונ-רא' און פארזוכן אויפבויען "ארט"-ווארשטאטן פאר די לעבן-גע-בליבענע קרבנות אין די נאצי-לאגערן. דאס הויפט-קווארטיר פון דער "אונרא" אין דייטשלאנד האט זיך געפונען אין דעם קליינעם דייטשן שטעטל אראלסען, ניט ווייט פון דער דעמאלט אין גאנצן צעשאסענער שטאט קאסעל. די אדמיניסטראציע פון דער "אונרא" און די פארטרעטער פון די פארשידענע הילפס-ארגאניזאציעס האבן פאקטיש איבערגענומען דאס גאנצע אראלסען, צוזאמען מיט דעם "שלאס" און מיט דעם פראכטפולן פאלאץ, וועמענס אייגנטימער, א

געהויבענער דייטשער פירשט, איז געווען אַ פאַרדינסטפולער נאַצי־ מערדער און איז פון די ערשטע פאַרמשפט געוואָרן אויף לעבנס־ געפענגעניש אַנשטאַט צו ווערן דערשאָסן, וואָס איז אים געקומען על פי דין. די פרעמדע „אַקופאַנטן“ פון אַראַלסען האָבן אויסגע־ מאַכט אַ מחנה פון אַ טויזנט נפשות. „דייטשלאַנד, דייטשלאַנד אי־ בער אַלעס“ האָט דאָ פשוט אויפגעהערט צו עקסיסטירן.

פאַרנדיק קיין דייטשלאַנד צו אַרגאַניזירן וואַרשטאַטן פאַר די יידישע די. פי. אין די לאַגערן האָב איך אין לאַנדאָן איינגעקויפט אַ היפש ביסל ווערקצייג פון דעם סורפלוס פון דער קאַנאַדער אַר־ מי, וואָס איז פאַרבליבן אין האַלאַנד נאָך די לעצטע גרויסע שלאַכטן ביי ניעזעגען. איינגעקויפט פשוט עטלעכע שעה פאַר דעם ווי די האַלענדישע רעגירונג האָט געקויפט דעם גאַנצן קאַנאַדער סורפלוס. איך האָב עס געקאַנט קויפן ווייל צופעליק איז אין דער שפיץ פון דער קאַנאַדער מיליטערישער מיסיע אין לאַנדאָן געשטאַנען דער שעף פון די קאַנאַדער אַרסענאַלן, וואָס האָט מיט אַ יאָר צוריק געהאַט באַזוכט די גרויסע „אַרט־שולע אין מאַנטרעאַל און מיר האָבן געהאַט די מעגלעכקייט צו רעדן וועגן פראַבלעמען פון פאָך־ אויסבילדונג.

וועגן דער „אונראַ“־אַרבעט נאָך דער מלחמה איז נאָך ניט געשריבן אויספירלעך. זייער ווייניק איז געשריבן וועגן דער אַר־ בעט דאָרט פון „אַרט“ און „דזשאַינט“. איך האָב אויך ניט בדעה דאָ אַפצושטעלן זיך אויף דער אַרבעט פון יידישע אַרגאַניזאַציעס לטובת פון מאַסן אומגליקלעכע יידן, קרבנות פון אַ קאָלאָסאַלן יידן־ פינדלעכן פסיכאָנ. איך וויל דאָ נאָר דערציילן איין איינציקן עפי־ זאָד וואָס איך האָב בייגעווינט אין איינעם פון די שרעקלעכסטע נאַצי־לאַגערן אין בערגען־בעלזען.

איך בין אַנגעקומען קיין בערגען־בעלזען דעם ערשטן פורים נאָך היטלערס מפלה און דעם סוף פון דער דייטשער אַרמיי. דאָס לאַנד איז געווען איין גרויסער חורבן. פראַנקפורט, האַמבורג, האַ־ נאַווער זענען געווען צום גרעסטן טייל בערג פון צעשטערטע היי־

זער. מיר זענען געווען די „אָקופאַנטן“. אויף דער טיר וואָס מען האָט מיר צוגעטיילט אין אַראַלסען איז נאָך פאַרבליבן אַ גרויסער האַקנקרייץ. מען האָט מיר אָפּגעגעבן די בעסטע צימערן און מען האָט מיך באַדינט ווי אַ וואַזשנעם לאַרד. איין זון פון דער נאַבעלער פאַמיליע איז פאַרבליבן ערגעץ־וווּ אויף די שלאַכט־פעלדער אין רוסלאַנד, דער צווייטער זון, אַ געוועזענער אָפיציר, האָט זיך פאַר־בייגט פאַר מיר ווי פאַר זיינעם אַ גענעראַל. ווען עס האָט שטאַרק גערעגנט און איך האָב אים געזען אַרומגיין אין צעריסענע שיך, האָב איך אים געגעבן דיקע, פיינע זאַקן פון דער קאַנאַדער אַרמיי...

ביים אַנקומען קיין בערגען־בעלזען, ניט ווייט פון די הייזער, וווּ עס האָבן געלעבט פריער די געסטאַפּאַ־אָפיצירן, גאַנץ גוט־געבויטע עטלעכע צענדליק גרויסע הייזער, און איצט אונדזער שארית הפליטה, אַ צען טויזנט לעבן־געבליבענע יידן, האָב איך דערזען אַ בילד, וואָס מען וואָלט געדאַרפט פאַראייביקן: אַ פאַר צענדלינג יידישע יונגעלייט האָבן געפונען אַ צעשאַסענעם און אַוועקגעוואָרפענעם אויטאָמאָביל, האָבן זיך אַרויפגעכאַפט אויף אים ווי פייגל אויף אַ שטיקל פלייש און האָבן זיך גענומען צענעמען אויף פיץ־פיצלעך די רעשטן פונעם מאַטאַר. די יונגעלייט האָבן געוואָלט עפעס טאָן, אַרבעטן, ווערן מעכאַניקער, אומקערן זיך צו אַ נאַרמאַלן לעבן נאָך דעם ווי זיי זיינען אַרויס לעבעדיק פון די הענט פון די מערדערס...

אַבער דעם אייגענעם טאָג האָט מיך דערוואַרט דאָס גרעסטע ווונדער אין מיין לעבן. אַ ווונדער פון ווונדער!

איך בין אָנגעקומען קיין בערגען־בעלזען מיט צוויי קאַמיאַנען פול מיט ווערקצייג פאַר דעם פלאַנירטן מעכאַנישן וואַרשטאַט. עס האָט גענומען צייט צו אַריענטירן זיך, אָפּכאַפּן דעם אַטעם. אינעם לאַגער זענען ניט לאַנג געווען אויך טויזנטער פערסאָן, וואָס מען האָט געמוזט צונעמען, ווייל דאָס זענען געווען ס'רוב אמתע באַן־דיטן פאַגראַמטשיקעס. זיי האָבן טאַקע געמאַכט אַ פאַגראַם אינעם לאַגער און האָבן באַקומען גוט באַצאַלט פון די יידן, וואָס האָבן זיך ערשט באַפרייט פון די דייטשע פראַפעסיאָנעלע מערדערס...

עס האָט ניט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ לאַגער און די מענטשן האָבן ניט אויסגעזען ווי געפאַנגענע. אַלע זענען געווען פאַרטאָן, אין אַ גוטער שטימונג. איך בין שוין געווען צוגעוויינט צו אַזעלכע לאַגערן, אָבער עס איז דאָ דעם טאָג געווען ספעציעלעס. אַ נייער פריינד באַגריסט מיך און זאָגט:

— איר וועט דאָך קומען היינט אין אָונט ?!

— ווהיין קומען, צוליב וואָס קומען ?

— וואָס רעדט איר, וואָס רעדט איר... היינט איז דאָך פורים

און היינט וועט מען טאַנצן... אונדזער ערשטער פורים!...

איך האָב צוערשט געמיינט, אַז דער ייד מאַכט חווק פון מיר, אָבער איך האָב באַלד פאַרשטאַנען, אַז עס איז אַ ביטערער ערנסט פאַר אים. און דאָס וואָס עס האָט זיך אָפגעשפילט דעם אָונט איז עפעס וואָס איז שווער צו באַשרייבן פינף און צוואַנציק יאָר נאָך דער געשעעניש.

אין די צוויי גרויסע זאַלן האָט זיך געפונען אַן עולם פון מע-רערע הונדערטער מענטשן גוט געקליידעט, גאַנץ באַזונדערס די פרויען אין פיינע טואַלעטן. איך גלייב ניט, אַז דער עולם אין דער פאַריזער גראַנד אָפּעראַ איז בעסער געקליידעט. די טישן זענען געווען געדעקט מיט אַלערליי עסנס, ס'רוב קאַנסערוון און אַלער-ליי געטראַנקען. אויף אַ בינע האָט אַ פרוי, אַ פיינע פידל-קינסט-לעריין, געגעבן אַ קאַנצערט. נאָך דעם האָבן אין די צוויי זאַלן גע-שפילט גאַנץ גרויסע אַרקעסטערס, דייטשע אַרקעסטערס פון בלאַז-אינסטרומענטן. עס איז געווען אַ שמחה, אַ פייערלעכקייט, אַ גרויסע חתונה, אַ יום-טוב.

איך בין געגליווערט, ניט דערשטוינט, נאָר פולשטענדיק גע-פלעפט. דאָס וואָרט שמחה זאָגט גאַרניט. עס איז געווען אַ גוט אַרגאַניזירטע מאַניפעסטאַציע פון יידן וואָס זענען פאַקטיש געווען פאַרמשפט צום שרעקלעכן אונטערגאַנג און האָבן זיך פאַרט אַ-רויסגעריסן פון די הענט פון דעם מערדער, פון דעם ראַפּינירטן, ברוטאַלן אומברחנותדיקן מערדער.

א סך לאנגע טעג און נעכט איז אָנגעגאַנגען די אַרבעט אין די „אַרט“־וואַרשטאַטן אין אַן אויפגעבויטער דענטאַל־מעכאַנישער שולע און פאַרשידענע וואַרשטאַטן, אָבער אומפאַרגעסלעך איז געװען דער פּוּרים־אָווונט. מען האָט מיך געבעטן זאָגן אַ פּאַר ווער־טער דעם עולם און דאָס איינציקע וואָס איך האָב געקאָנט זאָגן, איז די פּאַרזיכערונג אַז זיי, די טאַנצנדיקע היינט מאַרטירער זענען ניט אַליין, אַז אַלע יידן אין דער וועלט זענען מיט זיי, אַז מיר וועלן אַלץ טאָן, כדי זיי זאָלן וואָס גיכער ווערן פּריי אין אַ נייער וועלט...

דער אָווונט איז פּאַרגעקומען אין די הייזער פון די היטלערס געסטאַפּאַ־אַפּיצירן, נאָר אַ פּאַר שריט פון דעם לאַגער פון די אומ־געבראַכטע צענדלינגער טויזנטער יידן. אַהין האָב איך מורא גע־האַט צו גיין. מיין שאַפּער, אַן ענגלישער סאַלדאַט, דזשעק, האָט זיך וואַכנלאַנג געבעטן, אַז מיר זאָלן אַהין פּאַרן צו באַזוכן די קברים און איך האָב מורא געהאַט. ביז ער האָט באַשטאַנען אויף זיינס. אין דעם שרעקלעכן פּלאַץ זענען געווען קברים מיט קליינע שילדן: „דאָ זענען באַגראָבן פינף טויזנט“, „דאָ זענען באַגראָבן אַכט טויזנט“ און אַזוי ווייטער אַן אַ שיעור. אויפן פעלד זענען גע־שטאַנען אייזערנע אויוונס און אַרום די בערגלעך פון אַש און ניט־פּאַרברענטע ביינער. איך האָב גענומען אין די הענט די הייליקע אַש און אַ פעקל ביינער פון אומגעבראַכטע אומשולדיקע יידן און האָב זיי געצערטלט...

אין אַ גאַנץ קורצער צייט אַרום האָב איך אויפגעגעבן די אַר־בעט, פּאַרלאַזט דייטשלאַנד און די יידישע קברים. דאָס האַרץ האָט עס מער ניט געקאָנט אויסהאַלטן...

איך שרייב די שורות און עס ציטערט אין מיר אַלץ: אַש פון אונדזערע אומשולדיקע קרבנות און ניט אין גאַנצן פּאַרברענטע ביינער פון די אומגעבראַכטע! ביי דער זייט ליגט אַ באַרג מיט ערד און זאַמד וואָס מען פּלעגט צווינגען די געפּאַנגענע אַריבער־וואַרפן אויף דער אַנדערער זייט אין דער פּרי און נאָך מיטאַג אַרי־בערוואַרפן צוריק, פשוט נאָר כדי צו פייניקן די מענטשן אַזוי

לאַנג ביז זיי זענען געפאלן טויטע. דער אוממענטשלעכער סאדיזם
איז יאָרנלאַנג אָנגעגאַנגען ניט ערגעץ וווּ אין אַ פאַרוואַרפענעם
פלאַץ אין אַפריקע. נאָר אין סאַמע האַרצן פון אייראָפּע, אינעם לאַנד
פון געטע און קאַנט, אינעם לאַנד פון היינע און לאַסאַל, אינעם
לאַנד פון קאַרל מאַרקס און מאַזעס העס...

און די שארית הפליטה האָט געטאַנצט די ערשטע פורים-נאַכט
נאָך דער באַפרייאַונג...

דער וואַנדאַליזם קעגן יידיש

אַלע רייד וועגן דעם וואַנדאַליזם פון די אַפֿיציעלע פירער פון דער „יידישער אַגענץ“ קעגן דער יידישער שרפּאַך, דאָס הייסט, קעגן דער מאַדערנער יידישער קולטור, זענען אַרויסגעוואָרפּן. עס קלינגט כמעט קאַמיש, אָבער עס חורט זיך איבער אין ישראל די גאַנצע געשיכטע מיט דער מאַסקווער ק.ג.ב. די וואָס האָבן פאַר-כאַפט די מאַכט נוצן אויס די מאַכט ווי זיי ווילן. די געשיכטע מיט דער טעלעוויזיע און ראַדיאָ עקסקלוסיוו אין העברעאיש, ניט געקוקט אויף דעם וואָס הונדערטער טויזנטער יידן פאַרשטייען ניט קיין העברעאיש, איז אַ שעדלעכע געשיכטע, אָבער רעדן און פּראַ-טעסטירן איז באמת ווי „רעדן צו דער וואַנט“. מען לאַכט זיך אויס פון די פּראַטעסטן.

דאָס לעבן אָבער, דאָס רעאַלע, קאַנקרעטע לעבן, לאַכט זיך ניט אויס. דאָס וואָס מוז געשען וועט געשען און דאָס לעבן וועט ענטפּערן אויף דעם וואַנדאַליזם. די צופעליקע מאַכטהאַבערס וועלן באַקומען דעם ענטפּער.

גענויע ידיעות פון ישראל מעלדן, אַז עס איז שטאַרק געפּאַלן די איינוואַנדערונג קיין ישראל אי פון סאָויעט־רוסלאַנד אי פון די פאַראייניקטע שטאַטן. דאָס אַרומפּאַרן פון די פאַרטרעטערס פון דער יידישער אַגענץ מיט אַ רוף צו יידן צו קומען מאַסנווייז קיין ישראל, מאַכט איצט ניט קיין איינדרוק. די צאָל פון די אויסוואַג-דערערס פון ישראל ווערט ניט געמאַלדן, אָבער עס האָבן אויסגע-

וואנדערט הונדערטער, טויזנטער יידן. דער שעף פון דער יידישער
אגענץ האלט אין איין רופן: יידעלעך, קומט אהער אלע, אלע!...

קיינ ווינונגען זענען נאך ניטאָ, קיין אַרבעט איז אויך נאָך
ניטאָ פאַר אַלע, דערווייל איז מען אין מיטן מלחמה, אויף יעדן
פאַל איז נאָך קריגסצושטאַנד און פּראָבלעמען הויפּן זיך. מען האַלט
אין איין זידלעך די וואָס קומען און פאַרן אַוועק, ווייל זיי קאַנען
זיך ניט צופאַסן. דאָס קומט פאַר ביי יעדער איינוואַנדערונג, אַז אַ
געוויסער טייל פון די נייע מענטשן קאַנען זיך ניט צופאַסן, אָבער
פאַר די ישראל־פּאַטריאַטן זענען זיי „יורדים“, „פאַררעטערס“,
דערמיט מאַכט מען די „יורדים“ פאַר די גרעסטע פיינד
פון ישראל. אָבער פאַר די ישראלדיקע ביוראָקראַטן איז דאָס ניט
וויכטיק.

די לייענערס פון די שורות קאַנען זיך פּרעגן, וואָס פאַר אַ
שייכות האָט דאָס פּראָבלעם פון דער איינוואַנדערונג צו דעם קאַמף
קעגן יידיש? די שייכות איז זייער אַ גרויסע. אין ביידע פּאַלן איז
דאָס די אַרבעט פון די אַמאַטאָרן פונעם יידישן רענעסאַנס. אין
ביידע פּאַלן איז דאָס דער דראַנג אַריינצוכאַפּן וואָס מער און וואָס
גיכער. צוליב דעם צוואַנג צו העברעאיזירן די איינוואַנדערונג, פאַרן
אַוועק הונדערטער יידן. מען לאַזט ניט אַפּאַטעמען די ניי־געקומענע,
אויסגעמאַטערטע און אויפגעבראַכטע וואַנדערערס, פאַר וועלכע הע־
ברעאיז איז „טערקיש“. עס איז צוואַנג, מען איז אַרויס פון דער
רוסישער אינקוויזיציע און מען איז אַריין אין אַן אייגענער אינקווי־
זיציע. אַנדערש קאָן מען ניט אַנרופן דעם ישראלדיקן מעטאָד. די
פיינדשאַפט צו יידיש גיט צו אַ ספּעציעלן בייגעשמאַק דער העברע־
איזירונג, איך וואַלט געזאָגט, אַן אויסגעשפּראַכענעם אַנטי־יידישן
ביגעשמאַק.

דאָס וואָס די אַרבעטער־אַרגאַניזאַציע און די העברעאישע פּרע־
סע פּראָטעסטירן ניט קעגן דעם צוואַנג, מאַכט זיי מיטפאַראַנטוואָרט־
לעך פאַר דעם שאַדן און אַלע אירן קאַנסעקווענצן. און די קאַנסע־
קווענצן זענען שוין דאָ. די איינוואַנדערונג וועט זיך אַפּשטעלן פון

זיך אליין. געלט וועט מען נאך קריגן, קרעדיטן וועט מען נאך באַ-
קומען, אָבער יידן וואָס מען זאָל איינשפּאַנען און אויף גיך זיי
העברעאיזירן — וועט מען ניט האָבן.

אין זיינע „ידישע מלחמות“ זאָגט יאָזעפּוס פּלאַוויוס: „עס
איז ניט אמת, אַז די רוימישע אימפעריע האָט צעשטערט און פּאַר-
ניכטעט די יידישע מלוכה; יידן אליין האָבן צעשטערט און פּאַר-
ניכטעט זייער מלוכה“.

די ווערטער קלינגען טראַגיש, אָבער אַז מען קוקט פון דער
ווייטנס אויף דעם וואָס עס שפּילט זיך אָפּ היינט אין ישראל — די
מלחמה פון די יידישע גענעראַלן, די שטילע קאַמפּאַניע קעגן אַמע-
ריקע און קיסטינגער, דער וואַקסנדיקער יקרות און דאָס פּאַרשפּרייטן
זיך פון אַ טיפּער פּאַניק — איז די בייזוויליקע קאַמפּאַניע קעגן
יידיש ניט זייער וויכטיק. אַן אַרױפּגעצווונגענע העברעאיזאַציע איז
נאָר אַ סימפּטאָם פון אַ שווערער קראַנקהייט. זיי וועלן אין נאָמען
פון דעם צוואַנג פּאַרניכטן אַלטע יידישע ישובים, צעשטערן דאָס
וואָס מען האָט אויפּגעבויט אין פּאַרלויף פון הונדערטער יאָרן און
דערמיט פּאַרענדיקן זייער „רענעסאַנס“.

דאָס כאַראַקטעריסטישסטע פאַר דעם אָפיציעלן ציוניזם איז,
אַז דער וואָס ווערט ניט באַגייסטערט פאַר די בייזאַציטיקע דער-
גרייכונגען און דערקלערט ניט, אַז ער איז „פּאַרליבט“, איז אַ שונאַ-
ישראל. פון דעם נעמט זיך די חוצפה ביים באַהאַנדלען די פּראַגע
וועגן יידיש און די ברוטאַלע באַציאונג צו דער שפּראַך פון מיליאָ-
נען יידן. אין צענדלינגער אַמעריקאַנער אוניווערסיטעטן האָט מען
איצט ספּעציעלע קורסן פאַר שטודירן די יידישע שפּראַך, נאָר אין
מדינת ישראל ווערט די שפּראַך נאָר קוים טעאָרעטיש — אַזוי
ווי אין היינטיקן רוסלאַנד...

און דער ענטפּער איז שוין געקומען, און באַלד וועלן מיר
דערהערן דאָס געשריי: יידן, ראַטעוועט, קומט ראַטעוועט...

עס וועט זיין צו שפּעט...

איך גלייב ניט, אַז אַסימילאַציע איז באמת אַ סכנה פאַר דעם יידנטום. וואָלט עס געווען אַ רעאַלע געפאַר, וואָלט דאָס יידנטום שוין לאַנג אונטערגעגאַנגען און פאַרשווונדן. מיר זענען אָבער היינט מער אַ פּאָלק ווי ווען עס איז פריער אין אונדזער געשיכטע. אויב אָבער עס איז יאָ דאָ אַ געפאַר, איז די העברעאִיאַציע דער בעסטער וועג צו אַסימילאַציע. יידן וועלן ניט ווערן קיין העברייער. פון דעם וואָס מען וועט זאָגן „הטעלעגראַף“ אַנשטאַט טעלעגראַף, וועט מען ניט ווערן קיין העברייער. איך האָב אַ סך יאָרן געלערנט תלמוד, אָבער קיין העברעאישע צייטונג קען איך ניט לייענען.

אַ צוואַנג־העברעאִיאַציע איז אינקוויזיציע, נוסח ק.ג.ב. — דאָס ווייסן מסתמא די העברעאִיסטישע משכילים, אָבער זיי אינטערע־סירן זיך ניט אין יידן, זיי זענען אינטערעסירט אין העברעאיש. זיי וועלן עס באַדויערן, ווען עס וועט זיין צו שפעט...

(„דאָס פרייע וואָרט“, מאַי 1974)

אן אירױעם

פון דער ווייטנס זעט אויס דאָס בילד אַ סך קלאַרער. עס איז אַ גרויסער נצחון פאַר די איסלאַם־לענדער אויף דעם חשבון פון יידישע נאַציאָנאַלע אינטערעסן. דער רענעסאַנס פונעם וועלט־ייִדנטום האָט אויפגעוועקט און סטימולירט דעם פאַן־אַראַביזם, האָט געגעבן די אַראַבישע מושלים אַ סעריע לעקציעס פון רעאַל־פאַלי־טיק. זיי האָבן אַ קאָדאַפי און אַ בומעדיען, אָבער זיי האָבן אויך זייער מלך פייסאַל און פרעזידענט סאַדאַט. זיי האָבן אַ מאָל ניט געוואָלט הערן וועגן דער מיזעראַבלער לאַגע פון זייערע פאַר־שקלאַפטע פעלקער, היינט וואַרפן זיי זיך מיט הונדערטער מיליאָנען דאָלאַרן. זיי זענען היינט דאָ אין יעדן ווינקעלע פון דער וועלט, אפילו אין די לענדער פון דרום־אַמעריקע פאַרוואַנדט די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן דערשטיקן די יידישע ישובים...

עס איז אפשר צו שפעט צו קלאַנגן און באַקלאַנגן זיך אויף דער יידישער פירערשאַפט אין די פאַרשידענע לענדער, אָבער עס מוז פאַר אונדז ווערן קלאַר, אַז דער קיום פון ייִדנטום, אַריינגערעכנט דעם קיום פון מדינת ישראל, איז היינט אַפהענגיק פון דער עקסיס־טענץ פון די ישובים אין די גלות־לענדער, און מיר טאַרן ניט לאָזן זיי זאָלן, חלילה, פאַרשווינדן אָדער אַפגעשוואַכט ווערן. פאַרקערט, מיר דאַרפן זיי פאַרשטאַרקן.

דאָס אַמעריקאַנער ייִדנטום האָט אונדז באַוווּזן וואָס עס מיינט פאַר אונדז — און פאַר מדינת ישראל — דער פון מזרח־איִי־

ראפע איינגעוואנדערטער ייד. די זיכערהייטס-גאראנטיע פון אמע-
ריקע פאר דער עקסיסטענץ פון דער יידישער מדינה מיינט דאס
וויילזיין און די זיכערקייט פון דעם אמעריקאנער יידנטום. אויב
דאס איז ניט געווען קלאר ביז ניקסאנס רייזע אין דעם נאענטן
מורח איז עס מער ווי קלאר נאך דער רייזע. עס איז א מין אי-
ראניע פון דעם יידישן גורל, וואס גראד יידישע הענט האבן מיט-
געארבעט אין דער היסטארישער טראנספארמאציע פון דער אל-
געמיינער לאגע אין דעם נאענטן מורח. ד"ר קיסינגער האט ניט
אין מאל אנגעטייט, אז ער רעפרעזענטירט אמעריקע און אמערי-
קאנער מלוכה-אינטערעסן און אז ער איז אן אמעריקאנער מיניס-
טער, ניט קיין יידישער מיניסטער.

פון דער ווייטנס, חזון מיר איבער נאך אמאל, איז דאס בילד
קלארער. מיר דארפן אויך זען בעסער אמעריקע און די אינערן-
פאליטישע לאגע דארטן. די וואטערגייט-אפערע האט אנטפלעקט
פאר דער וועלט א ניי פנים פון אמעריקע: די צדיקים פון דער
דעמאקראטישער פארטיי, די זשורנאליסטן פון דער גרויסער פרע-
סע, וואס גנבענען דאקומענטן פון „ווייסן הויז“, באאמטע און פא-
ליטיקער פון א הויכן ראנג, וואס פירן זיך אויף ווי פארברעכערס
פון א מאפיא-ארגאניזאציע — עס וואלט געווען שווער צו גלייבן
אין זייערע אויפטוען אויב זיי אליין וואלטן ניט דערציילט זייערע
מעשים און זיי זענען דאס די גאראנטיע פון דער זיכערקייט פון
דער יידישער מדינה, אויף זיי זענען ביז איצט געבויט די האפע-
נונגען אויף א ווירדיקער צוקונפט...

עס איז געווען קיסינגערס אידעע צו לאזן קומען קיין קאירא
און ריאד דעם אמעריקאנער פרעזידענט און עס איז געווען א
גוטע אידעע.

דער נצחון פון פאן-אראביזם האלט ערשט ביים אנהייב פונעם
פארמעסט. די אראבישע לענדער ווערן ביסלעכווייז פטור פון דער
סאוועט-רוסישער איבערמאכט, ווערן געשטיצט פון אמעריקע
און זענען גרייט צו אנערקענען די עקסיסטענץ פון מדינת ישראל.

פארוואָס נישט? די עקסיסטענץ פון מדינת ישראל האָט זיי שוין געעפנט דעם וועג אין דער גרויסער וועלט און קאָן זיי ברענגען נאָר גוטס אין דער צוקונפט. דער נאָפט ברענגט זיי אַריין פאַנ-טאָסטישע געלט-סומעס און זיי וועלן ניט דאַרפן בעטן קיין פיי-נאַנסיעלע הילף. זיי וועלן אַליין קאַנען „העלפן“ די גרויסמאַכטן. זיי דאַרפן איצט נאָר קענען אויסנוצן די אוצרות, וואָס זיי האָבן געזאַמלט, און פריער פון אַלץ באַקומען די פאַסיקע אינדוסטריאַ-ליזאַציע. אַט האָט זיך עגיפטן דערוואַרט, אַז אַמעריקע רייניקט אין אַ בליץ-טעמפּאָ דעם סוועץ-קאַנאַל, עפנט דעם וועג פאַר נייע פּראָפּיטן.

מען וועט פאַרזאָרגן עגיפטן מיט אַטאָמישער קראַפט „פאַר פּרידלעכע צוועקן“ און וואָס דאַרף מען האָבן מער כדי די נייע עפּאָכע זאָל ווערן אַן עפּאָכע פון איסלאַם-הערשאַפט. עס וועט מס-תמא אין גיכן אַוועקגיין פון זיין פאַסטן הענרי קיסינגער, וועלכער האָט אַ סך אויפגעטאַן פאַר יידן און נאָך מער פאַר די אַראַבער. עס וועט אַוועקגיין אין גיכן לעאַניד ברעזשניעוו, וואָס איז געוואָרן אַזוי ליבעראַל, אַז ער האָט געלאָזט אַוועקפליען פון סאָויעט-רוס-לאַנד קיין ישראל — נאָך צוויי יאָר פון שווערן קאַמף! — דעם טענצער פאַנאָו און זיין פּרוי גאַלינאַ. מדינת ישראל איז געוואָרן רייכער מיט אַ גרויסאַרטיקן טענצער.

ניקסאָן איז גערעכט ווען ער רעדט וועגן דער היסטאָרישער באַדייטונג פון זיין באַזוך אין די אַראַבישע לענדער. ער האָט איצט געזען מיט די אייגענע אויגן די לאַגע פון מדינת ישראל. זיין רעדע וועגן שלום און מלחמה און זיין עצה פאַר די יידן צו קאַנצענט-רירן זיך אויף דער פּאָליטיק פון שלום איז אַ מין וואַרענונג. לויט דער דערקלערונג פונעם נייעם ישראל-פּרעמיער אויף זיין ער-שטער פּרעסע-קאָנפּערענץ, האָט אַמעריקע ביז איצט אויסגעגעבן אויף מדינת ישראל קנאַפע פיר און אַ האַלבן מיליאָרד דאָלאַר, פון זיי פיר מיליאָרדן אויף באַוואַפּענונג. דאָס קאָן ווייטער אַזוי ניט גיין. נאָר דער שלום קאָן גאַראַנטירן די זיכערקייט פון ישראל.

וואָס ווייניקער אילזויעס אַלץ בעסער איז עס פאַר אונדזער
געזונט. מיר זענען ניט זיכער צי עס וועט אַ סך געזונט צוקומען
דעם פרעזידענט ניקסאָן פון דער היסטאָרישער רייזע, אָבער פאַר
דעם יידישן זעלבסטבאַווסטזיין דאַרף זי שפּילן און וועט זיכער
שפּילן אַ גרויסע ראָל.

(„לעצטע נייעס“, דעם 2־טן יולי 1974)

די טראגיקאמעדיע פון האַלבן ייד וואַגנער

צו אַלע דראַמאַטישע געשעענישן אין מדינת ישראל איז צו־געקומען דער וואַגנער־סקאַנדאַל. יידישע ליבהאַבער פון מוזיק האַבן גראַד איצט נישט געקאָנט זיך באַגיין אָן וואַגנערן. בעטהאַווען און ווערדי, שובערט און בראַמס, מוסאַרגסקי און טשייקאָוסקי און הונדערט אַנדערע גרויסע קאָמפּאָזיטאָרן, זענען פאַר זיי ניט גענוג, וואַגנער האָט זיי געפעלט.

וואַגנער איז שטענדיק געווען אין דער מוזיק אַ קאָנטראָווערסאַלע פּערזענלעכקייט און ניט נאָר צוליב זיין מוזיק; זיין פּרי־וואַטער שטייגער, זיין לעבן, זיינע פּרויען און זיין „אַנטיסעמיטיזם“ האַבן געצויגן צו זיך אַ ספּעציעלע אויפּמערקזאַמקייט.

עס איז אינטערעסאַנט, אַז די „ענציקלאָפּעדיאַ בריטאַניקאַ“ ברענגט אַ גאַנץ גרויסן אַרטיקל וועגן וואַגנערס מוזיק פון „ריענצי“ און „פּליענדיקער האַלענדער“ ביו „פּאַרסיוואַל“, אַבער זי דערציילט גאַרניט פון די ביאָגראַפּישע פּרטים וועגן דעם גרויסן מוזיקאַלישן גאון, דערמאָנט אפילו ניט וואַגנערס נאַרישע בראַשור וועגן דער אוממוזיקאַלישקייט פון דעם יידישן פּאָלק...

עס איז דאָ זייער אַ גרויסע ליטעראַטור וועגן וואַגנערן, אַבער די ביבליאָגראַפּיע איז ניט בנמצא אין דער „בריטאַניקאַ“. דער לייע־נער ווערט ניט אינפּאַרמירט, אַז דער אָנהייב פון דער קאַריערע פון רישאַרד וואַגנער און זיין דורכפאַל אין פאַריו איז פאַרבונדן מיט גרויסע יידישע נעמען: מיט היינריך היינע, מיט דעם קאָמפּאָזיטאָר מייערבער און אין אַ געוויסן זין מיט דעם פּאָפּולערן קאָמ־

פאזיטאר אָפּענבאַך, אַ זון פון דעם חזן אין קעלן, באמת אַ ליבלינג פון פאַריז. וואָגנער איז געווען אַן אמתער שונא פון דעם חזנס זון. פאַריז האָט ניט געהאַט קיין אינטערעס פאַר דער שווערער אַרטי-לעריע און מוזיקאַלישער פּילאָסאָפּיע פון רישאַרד וואָגנער. אָפּענ-באַך האָט געשאַפן זיין אייגענעם סטיל, זיין אייגענעם געמיט, אָבער אין די „האַפּמאַנס דערציילונגען“ האָט ער זיך אַרויסגעוויזן ווי אַן ערנסטער גייסטרייכער מוזיקער.

די וואָגנעריאַנער פאַרשווייגן נאַטירלעך דעם פאַקט, אַז ניט נאָר האָט היינע געגעבן וואָגנערן די געשיכטע פונעם „פליענדיקן האַלענדער“, נאָר אויך אים באַקאַנט געמאַכט מיט די נאַרדישע סאַגאַס. בכלל האָט היינע געוואָלט העלפן דעם יונגן קאַמפּאָזיטאָר רישאַרד וואָגנער, כּאָטש יענער האָט געחלומט צו פאַרנעמען מיי-ערבערס פּלאַץ. היינע און מייערבער זענען געווען אַלטע אינטימע פּריינד.

ניט קיין קליינעם פּלאַץ פאַרנעמט אין דער וואָגנער ליטעראַ-טור דער ענין וועגן דעם ווער איז אייגנטלעך געווען דער פּאָטער פון דעם „אַנטיסעמיט“ רישאַרד וואָגנער. עס איז ניטאָ קיין שום צווייפל, אַז דער פּאָטער זיינער איז געווען ניט דער געזעצלעכער מאַן פון זיין מוטער, נאָר דער ייד לואי גייער, אַן אינטימער פּריינד פון זיין קראַנקן פּאָטער. גייער האָט געלעבט מיט רישאַרד וואָג-נערס מוטער און האָט שפּעטער חתונה געהאַט מיט איר. דער לע-גאַלער פּאָטער פון רישאַרדן איז געווען שווער קראַנק און איז געשטאַרבן דעם 22-טן נאָוועמבער 1813. רישאַרד וואָגנער איז גע-בוירן געוואָרן מיט אַ האַלב יאָר פּריער, דעם 22-טן מאַי דעם איי-גענעם יאָר 1813. ווען ער איז אויסגעוואַקסן האָט מען אים אין דער שולע פאַרשריבן אַלס גייער. וואָגנער אַליין האָט אָנגעשריבן אין זיין אויטאָביאָגראַפּיע: „איך בין דער זון פון לואי גייער“. דער דאָזיקער יידישער „פּלעק“ האָט ניט געשמעקט די ענטוויאַסטי-שע וואָגנעריאַנער, און אפילו קאזימאַ, וואָגנערס פּרוי, די טאַכטער פון דעם גרויסן קאַמפּאָזיטאָר ליסט, האָט פּרובירט צו פאַרטושן און פאַרשווייגן דעם „פּלעק“ אויף דעם נאָמען פון איר גרויסן

דייטשן מאן. עס וואלט געווען אינטערעסאנט צו וויסן, צי אדאלף היטלער, דער בראדיאגע פון לינץ, דער געוואלדיקער ליבהאבער פון וואגנערס מוזיק, איז געווען באקאנט מיט דער געשיכטע.

מיר קאנען זיך דאָ ניט פארטיפן אין אנדערע עפיזאדן אין וואגנערס לעבן, ווי למשל, די געשיכטע פון זיין ערשטער פרוי מינא (ווילהעלמינא), אַ שיינע שוישפילערין, וועלכע האָט צוויי מאָל פאַרלאָזן דעם צוקונפטיקן טרובאַדור פון פאַנגערמאַניזם מיט אַ יידישן ליבהאָבער. פאַר אונדז איז וויכטיק נאָר צו דערמאָנען, אַז דער „אַנטיסעמיט“ וואַגנער איז געווען דער זון פון אַ יידן און אַלס יונגער בחור האָט ער אפילו געטראַכט צו ענדערן זיין נאָמען וואַג-נער אויף דעם נאָמען גייער. ער האָט זייער שטאַרק ליב געהאַט דעם שוישפילער און איז געווען צוגעבונדן צו אים.

דאָס פראַבלעם פון וואַגנערס פאַנגערמאַניזם וועט קיין מאָל ניט פאַרשווינדן און אין זיין „אַנטיסעמיטיזם“ איז שולדיק הויפּט-זאַכלעך דער אויסערגעוויינטלעכער דערפאַלג פון דעם ניט-ווייני-קער באַרימטן יידישן קאָמפּאָזיטאָר אָפּענבאַך. דער האַלב-דייטשער ייד האָט קיין מאָל ניט געקאָנט מוחל זיין די פראַנצויזן זייער באַ-גייסטערונג פאַר דער לייכטזיניקער מוזיק פון אָפּענבאַכ'ס אָפּערעטן.

עס איז אַן אנדערע פראַגע, צי גראַד איצט איז די צייט צו רעהאַביליטירן וואַגנערן און צו שפילן אים אין מדינת ישראל, אָדער צי עס לוינט גראַד איצט צו דערמאָנען אין וואַגנערס אַנטי-סעמיטיזם, ניינציק יאָר נאָך זיין טויט (1883). פאַר די לעצטע הונדערט יאָר האָבן די דייטשן אָפּגעטאָן מיט אונדז ערגערע זאַכן ווי וואַגנערס אידיאָסטווע...

(„לעצטע נייעס“, דעם 12-טן יולי 1974)

„יידן־ריינע“ לענדער

דאָס איז די נייע מאָדע אין דער טרויעריקער געשיכטע פון דער יידישער וואַנדערונג: ניט נאָר דורך אַ גירוש ווערט די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג פון אַ לאַנד אַרויסגעטריבן און גע־צוונגען צו וואַנדערן — אַזוי ווי דאָס איז ערשט געווען אין פּוילן אין יאָר 1969 — נאָר אפילו דורך אייגענער איניציאַטיוו, ווי דאָס איז איצט דער פּאַל מיט סיריע און איראַק. געצוונגען דורך אַלער־ליי רדיפות און נגישות, ניט זעלטן פשוט דורך מאָרד, בעטן זיך יידן מען זאָל זיי אַרויסלאָזן. זיי בעטן זיך און זייער געוויין און דאָס שרעקן זיך פאַרן טויט איז דערהערט געוואָרן פון דעם גאַנצן יידנטום, אפילו אויך פון געוויסע ניט־יידישע קרייזן. אין אַ צייט, ווען עס ווערט אַזוי פיל גערעדט און געשריבן וועגן דער אַנט־שפּאַנונג, „דעטאַנט“! און קאַנפּערענצן אין אַלע טיילן פון דער וועלט פאַרהאַנדלען וועגן אַ זיכערן שלום, געפינען זיך עטלעכע טויזנט פאַרפייניקטע יידישע נשמות אין די הענט פון רוצחים, וועלכע האָבן אַמבאַסאַדאָרן אין אַלע לענדער און זענען רעפּרע־זענטירט אין דער אַנ׳ו און בעטן מען זאָל זיי ראַטעווען פון אונ־טערגאַנג.

איז דאָס ניט פאַראַדאָקסאַל? איז דאָס ניט אַ שאַנדפּלעק אויפן נאָמען פון דער אַנ׳ו און אַלע מיטבאַטייליקטע אין דעם העכסטן טריבונאַל פון דער וועלט פאַר יושר און געזעצלעכקייט?

ווען גיערעק, דער היינטיקער מושל פון דעם קאָמוניסטישן פּוילן, איז מיט עטלעכע חדשים צוריק, געווען מיט אַן אָפיציעלן

וויזיט אין פאָריו, האָט ער גאַנץ קאַטעגאָריש דערקלערט אויף אַ פּרעסע־קאָנפּערענץ אַז „אין פּוילן איז נײַטאָ קײן אַנטיסעמיטיזם“, אַנשטאַט צו זאָגן, אַז אין פּוילן זענען מער נײַטאָ קײן יידן.

גראַד איז גיערעק געקומען קײן פּאָריו באַלד נאָך דעם ווי שוועדן און דענעמאַרק האָבן אויפגענומען איבער פּינף טויזנט פּוילישע יידן, באַזעצט זײ, פּאַרוואַרגט זײ מיט אַרבעט און בכלל געגעבן זײ אַלע מעגלעכקײטן אײנצולעבן זיך און אײנבירגערן זיך אין די שווערע אומשטענדן. דאָס איז געשען אין אַ צײט, ווען אין די סקאַנדינאַווישע לענדער איז געווען נײַט קײן קלײנע אַרבעטס־לאַזיקײט.

פּוילן האָט נײַט פּאַרעפּנטלעכט קײן דעקרעט, אַז יידן, די לעצטע פּוילישע יידן, דאַרפן פּאַרלאָזן דאָס לאַנד, וווּ אַ יידישער קיבוץ האָט עקסיסטירט אַלס העכסט־ציוויליזירטע געמײנשאַפט טויזנט יאָר, אַ לאַנד, וואָס האָט אַרויסגעגעבן גרויסן געלערנטע, וואָס האָט געשאַפן פּאַטריאַטן ווי בערעק יאַסעלעוויטש, דיכטער אין דער פּוילישער שפּראַך, שטאַטסמענער ווי אשכּנזי, וואָס האָבן רע־פּרעזענטירט פּוילן אין דער „פּעלקער־ליגע“. אַ לאַנד, וווּ דער פּוילישער קעניג פּלעגט אַ מאָל שווערן, אַז ער וועט אָפּהײטן נײַט נאָר די אַלגעמײנע קאַנסטיטוציע פונעם לאַנד, נאָר אויך די קאַנסטי־טוציאַנעלע רעכט פון דער יידישער באַפעלקערונג. די יידן אין פּוילן האָבן אַ מאָל געהאַט זײער אײגענע עקאָנאָמישע סטרוקטור, אפילו זײער אײגן געלט.

אַבער, אײנעם לאַנד, פּריער און הײנט, וואָס איז געווען אַן אמתע קאַלאָניע פון רוסישן צאַריזם און שפּעטער פון קאַמוניסטי־שער סאַמאָדערזשאַווע, זענען פּאַרגעסן געוואָרן די שטימען פון אַ מיצקעוויטש און טאַוויאַנסקי, האָבן זיך דערהערט די פּסיכאָ־פּאַטישע געשרײען פון אַ גאַמולקאַ און דאָס האָט אַ סוף געמאַכט צום אַלטן יידישן קיבוץ.

אַ סך ערגער, אויב ס'איז מעגלעך, אַז עס זאָל זײן ערגער אין

א לאנד, וואס לעבט מיט דער לאַזונג „סוואַי דאָ סוועגאַ“ (אן אייִגענער צום אייגענעם), איז די לאַגע ביי די יחסנים פון דער אַראַביזירטער איראָפּעאישער ציוויליזאַציע. דאָ געפינט מען זיך פשוט אין אַ קאָנפליקט מיט גזלנים, וואָס זענען אַ סכנה ניט נאָר פאַר יידן. אין כאַרטום, סודאַן, דערהרגענען זיי מיט אַ פאַר חדשים צוריק דעם אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדאָר און זיין סעקרעטאַר און דעם בעלגישן דיפלאָמאַט אָן אַ שום גרונד. דאָס איז הפקרות פון באַפרייטע שקלאַפן, וואָס באַקומען אַלס אַ פרעמיע רוסיש געווער...

דער איסלאַם קאָן ניט מאַכן קיין שלום מיט דעם געדאַנק, אַז יידן האָבן אויפגעבויט אַן אייגענע מדינה, אַז די מדינה האָט אַן ערשטקלאַסיקע אַרמיי, אַז אַמעריקע איז אַ גאַראַנטאַר פון דער יידישער זיכערקייט. בקיצור, אַז יידן זענען יידן. ווי לאַנג דאָס משוגעת וועט דויערן, ווי לאַנג סאָד־אַראַביע, קווייט, איראַק און די אַנדערע אַראַבישע מלוכות און דער אַראַבישער מיליטאַנטישער המון וועלן פאַרשטיין זייער אמתע לאַגע און זייער צוקונפט, איז שווער צו זאָגן. זייער רעליגיע איז, מיט רעספעקט צו זאָגן, אַ פרייִ מיטיווע. די מאַסן לעבן ווי האַפענונגסלאָזע שקלאַפן. זיי און זייער פירערשאַפט לעבן אין אַ וועלט פון חלומות, אַפּט זייער געפער־לעכע פאַר יידן. דערמיט דאַרף מען זיך פריער פון אַלץ רעכענען. עס האָט קיין שום באַטייט ניט צי די פאַלעסטינעזער וועלן זיך באַטייליקן אין אַ נייער קאָנפּערענץ אין זשענעווע — אויב אַזאַ קאָנפּערענץ וועט פאַרקומען. ווי עס האָט זייער אַ קליינעם באַטייט, צי עס וועט מאַכן שלום מיט די פאַלעסטינעזער דער פיפיקער קעניג כוסיין.

עס איז אויך ניט קיין פראַגע וועגן דעם, ווער איז שולדיק אין דער טראַגישער פאַר אונדז לאַגע, אַדער קיינער איז ניט שול־דיק, ווייל „דאָס איז דער גאַנג פון דער געשיכטע“, ווי די מערדערס זאָגן, אַדער אַלע זענען שולדיק, חוץ די אומשולדיקע קרבנות פון דעם מאַסן־מאָרד. עס חזרט זיך איבער דאָס אומבאַשרייבלעכע פאַרניכטן פון מיליאָנען יידן בשעת דער צווייטער וועלט־מלחמה. בשעת דער הערשאַפט פון היטלער און נאַציום.

דער שרייבער פון די שורות, א קאנאדער בירגער, האט אין יענע פּינצטערע יאָרן געלעבט און געאַרבעט אין מאַנטרעאַל. איך האָב געהאַלטן אין מיין האַנט אַ בוך, געקלאַפט אויף אַ שרייב־מאַשין, וועגן דעם טויטן־לאַגער אין אוישוויץ. דאָס בוך, אַן ערך אַכציק זייטן, מיט אַלע מעגלעכע איינצלהייטן און צייכענונגען, איז געווען צוגעגרייט פאַר איינעם פון די וויכטיקסטע גדולים פון די פאַרבינדעטע. דאָס בוך האָט געקאָנט רירן אַ שטיין. דאַנטעס גיהנום איז אַ שפּילעכל אין פאַרגלייך מיט דעם, וואָס אין אוישוויץ האָט זיך טאַג־טעגלעך אָפּגעשפּילט. אָבער דאָס בוך האָט ניט גע־האַט קיין „דערפּאָלג“ ביי היטלערס קעגנערס. זיי, די קעגנערס פונעם אויסוורף, האָבן געהאַט זייערע אייגענע מיליטערישע און מאַראַלישע סטראַטעגיע. עס האָט געהייסן: זאָל ער ווייטער ברע־נען ביז מיר וועלן געווינען די מלחמה. עטוואָס שפּעטער, באַלד נאָך דער מלחמה, האָב איך, אַרעבטנדיק פאַר דער „אונראַ“ אַלס פאַרטרעטער פון אַ גרויסער יידישער אָרגאַניזאַציע, מיט מיינע אויגן געזען די ריזיקע יידישע קברים אין בערגען־בעלזען, מיט די קליינע שילדלעך: „דאָ זענען באַגראָבן פינף טויזנט“, אַ צווייט האָט אַנאַנסירט אַכט טויזנט און אַזוי ווייטער. אַזוי איז עס געווען אין אַלע לאַגערן, מסתמא אויך אין אוישוויץ, ווהיין איך בין שוין ניט געפאַרן, מורא האָבנדיק פאַר די מיליאָנען געשפּענסטער פון די טויטע.

אייגנטלעך קומט פאַר היינט דאָס אייגענע אַרום די קליינע אומגליקלעכע יידישע ישובים פון סיריע און איראַק. די גרויסע וועלט קוקט זיך צו צו דער שטילער שחיטה אין סיריע און איראַק; די „גרויסע וועלט“ מיט דער אַנ"ו אין דער שפיץ, ווייסט זייער גוט און גענוי, וואָס דאָרט קומט פאַר אין פאַרלויף פון יאָרן. נאָר דאָ און דאָרט טרעט אַרויס אַזאַ פּאָליטיקער ווי דער ריינער פּראַנצי־זישער פּאָליטיקער פּאַהער, פּרעזידענט פונעם פּראַנצי־זישן סענאַט, כדי צו פּראַטעסטירן קעגן דעם פּערמאַנענטן פּאַגראַם.

עס איז געבליבן נאָר איין אויסוועג: די אַראַבישע לענדער מוזן ווערן „יידן־ריין“, דאָס הייסט, אין גאַנצן אַן יידן.

חוץ דעם בלייבט נאך עפעס: די האַפענונג, אַז על פי נס וועט זיך אַלץ ענדערן פּלוצלינג און אומדערוואַרטעט. אין טשעכאָווס פּיעסע „אַנקל וואַניאַ“ פּרוּווט די יונגע פּלימעניצע טרייסטן דעם שווערמוטיקן פעטער: „זיי ניט טרויעריק, עס וועלן אַוועקגיין אַ צוויי־דריי הונדערט יאָר און אַלץ וועט זיך ענדערן...“ נו, ווי מיר ווייסן, האָט סאַמאַדערזשאַוויע זיך צוזאַמענגעבראַכן אַ סך פּריער, ווייניקער ווי אין הונדערט יאָר אַרום. אפשר וועט אויך אין נאָר ענטן מזרח געשען אַ נס מן השמים און אַ נייע לאַגע וועט געבוירן ווערן, אפשר... דערווייל גייט אָן דער פּאַגראַם, דערווייל איז אַראָפּ פאַט אַן ערן־גאַסט אין מאַסקווע און בומעדיענס אַלזשיר האָט מער צו זאָגן ווי די אַנ״ו און אַלע אירע גדולים. דערווייל איז ביטער... די שרעקלעכע לאַגע פון יידן אין סיריע און איראַק פאַרלאַנגט אַ דרינגענדיקע אַקציע, זיי מוזן בלייבן „יידן־רייז“.

(„לעצטע נייעס“, דעם 7־טן אויגוסט 1974)

איז יידנטום איזאָלירט ?

עס ווערן פאַרשפּרייט אַלץ מער און מער קלאַנגען, וואָס קו-מען דאָס רוב פון ישראל, אַז אונדזער אומגליק באַשטייט אין דעם, וואָס דאָס יידנטום איז איזאָלירט און אַרומגערינגלט נאָר פון פיינד. די קלאַנגען זענען פאַלש און שעדלעך, שעדלעך פריער פון אַלץ פאַר ישראל גופא. די קלאַנגען זענען אין אַ סך פאַלן אַ מין „וויש“ פולטיניקינג“, דאָס הייסט, מען וואַלט געוואַלט, אַז עס זאָל זיין אַזוי... עס איז אַבער ניט אַזוי...

בעת די לעצטע וואַלן צום ענגלישן פאַרלאַמענט זענען עט-לעכע צענדלינג יידן, אויב איך מאַך ניט קיין טעות — איבער פינף און דרייסיק — אויסגעוויילט געוואָרן אַלס דעפּוטירטע. איז דאָס אַ באַווייז פון איזאָלאַציע ?

דער פּראָטעסט-שטורעם אין פּראַנקרייך קעגן דעם שענדלעכן סקאַנדאַל אין „אונעסקאָ“ האָט זיך אויסגעצייכנט דערמיט וואָס פּראָטעסטירט האָבן רעכטע און לינקע, ס'רוב די אינטעלעקטואַלן פון אַלע פּראַנציפּישע געזעלשאַפטלעכע קרייזן.

די סאַקנדיאַווישע לענדער האָבן קאַנקרעט אַרויסגעוויזן זייער פּריינדשאַפט און סימפּאַטיעס צום יידישן פּאַלק, ניט ספּאַנטאַן, נאָר סיסטעמאַטיש און באַוווסטזיניק.

קאָן מען דען איגנאַרירן דעם פּאַקט, אַז אין דער אַעמריקאַנער רעגירונג שפּילן צוויי פּאַפּולערע יידישע פּאַליטיקער, יידישע לויט

זייער אָפּשטאַמונג, אַ פּירנדע ראַלע? קיסניגער און שלעזינגער געהערן צו די פּירנדע און אנערקענטע יידישע געשטאַלטן. בכלל, די קולטור-מאַכט און דער איינפלוס פון דעם אַמעריקאַנער יידישן ישוב איז אומגעהייער גרויס און עס קאָן קיין רייד ניט זיין וועגן איזאָלירט זיין אָדער אַ טענדענץ צו איזאָלאַציע. זייענדיק אַרגאַניש פאַרבונדן מיט דעם ניט-יידישן טייל פון דער אַמעריקאַנער באַ-פעלקערונג, ווערט אָפּגעהיט די נאַציאָנאַלע יידישע אידענטיטעט. ניט אין אַ צייטונגס-אַרטיקל קאָן געשילדערט און אָפּגעשאַצט ווערן די ראַל וואָס דאָס אַמעריקאַנער יידנטום שפּילט אין דעם עפנט-לעכן לעבן פון אַמעריקע און גאַנץ באַזונדערס אין אַלע יידישע ישובים, קליינע און גרויסע. און דאָס אַמעריקאַנער יידנטום האָט שוין באַוווּזן וואָס עס קאָן אויפּטאַן ביים פאַרטידיקן יידישע אינ-טערעסן אין פּולשטענדיקער סאָלידאַריטעט מיט די אינטערעסן פון אַמעריקע און דער עפנטלעכער מיינונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן.

די פּלוידעריי וועגן יידישער איזאָלירונג איז ניט מער ווי דאָס טראַדיציאָנעלע יידישע קרעכצן און זיפצן צוליב „יידישע אומ-גליקן“. די געשעענישן אין נאַענטן מזרח האָבן אָבער אַ דירעקטע שייכות צו צענדלינגער פעלקער און לענדער, מען מעג זאָגן, צו גאַנץ דרום-אַייראָפּע, צו האַלב אַפּריקע. ווער ווייסט וויפּל קאָנ-פּליקטן און אָפּמאַכן מען וועט נאָך דאַרפן איבערקומען ביז מען וועט דערגרייכן אַ געוויסן גלייכגעוויכט און אַ מין פאַרשטענדיקונג. מען שטייט פאַר ערנסטע רעאַליטעטן און עס איז ניט נייטיק צו-געבן צו זיין אויסגעטראַכטע, אויב אפילו שטימונגס-פּולע פאַנטאַ-זיעס. די יידישע גלגולים זענען שטענדיק געווען קאָמפּליצירט און שווער איבערצוקומען, אָבער דאָס יידישע פּאַלק האָט געוויסט ווי אָפּצוהיטן זיין נאַציאָנאַלע אידענטיטעט. די ווערטער קלינגען ווי אגדות, אָבער די איינרעדעניש וועגן איזאָלירונג פונעם יידנטום, געזוכטע אָדער אויפגעצווונגענע איז צוגעפאַסט צו די רייד. דאָס יידנטום איז קיין מאָל ניט געווען איזאָלירט, אפילו ווען עס איז געווען אָפּגעשלאָסן און געווען געצווונגען צו לעבן אין אַ געטאַ...

אפילו אין אלטן רוסלאַנד, ווו עס האָבן געהערשט צוויי טראַג-דיציאָנעל פאַרגליווערטע אַנטיסעמיטישע סיסטעמען, ווי „סאַמאַ-דערזשאַוויע“ און „פּראָוואַסלאַוויע“, זענען יידן ניט געווען אינאָ-לירט, ניט געוואַלט זיין אינאָלירט. אין דער רוסישער ליטעראַטור און פּובליציסטיק, אין דער וויסנשאַפט און קונסט, אין אַלע פּאַ-ליטישע באַוועגונגען זענען יידן דאָרט געווען אַקטיוו, ניט ווי אַ פּרעמדער עלעמענט.

מיט דעם דאָזיקן „אפילו“ קאָן מען דערגיין אפילו צום אַלטן אַנטיסעמיטישן פּוילן און אַ פּאַר אַנדערע לענדער...

מיר גרויסן זיך מיט דער דאָזיקער אויסגעשפּראַכענער סאַלי-דאָריטעט מיט פּרעמדע פעלקער, אָפּהיטנדיק דערביי אונדזער יידישע אידענטיטעט. עס איז געווען אַ נאַטירלעכער דראַנג צו לעבן און שאַפּן, צוזאַמען מיט די פעלקער, קולטור-ווערטן.

אין אַלטן רוסלאַנד האָבן מיר קאָאָפּערירט מיט אַלע בעסערע עלעמענטן פון דער געזעלשאַפט. ווי מאַדנע עס זאל ניט קלינגען, מוז מען דערמאָנען, אַז אפילו אינעם אַלטן רוסישן יוסטיץ-מיניסטר-טעריום איז צווישן די העכסטע באַאַמטע געווען אַ באַקאַנטע, און פון יידן און ניט-יידן רעספּעקטירטע יידישע פּערזענלעכקייט, דע-פּאַרטאַמענט-שעף האַלפּערן. עס איז איבעריק צו רעדן דאָ וועגן דער אינטימער פאַרבינדונג פון רוסישע יידן מיט דעם רוסישן געדרוקטן וואָרט, פון טאַלסטאָי ביז קאַראַלענקאַ, פון גאַרקי ביז צו דעם לעצטן דור פון רוסישע שרייבערס, דיכטערס און קינסטלערס. מיר נייטיקן זיך ניט אין „באַוויזן“; אין דעם „פּאַנטעאָן“ פון דער יידישער ליטעראַטור איז דאָ אַ גרויסע צאָל יידישע שריי-בערס, וועמענס שאַפּונגען זענען געשריבן אין דער שפּראַך פון די „פּרעמדע לענדער“ אויף יידישע טעמעס, מיט אַ יידישן אינהאַלט.

אויך מיט אַראַבישע גדולים האָבן יידן אַ מאָל געלעבט בשלום און ממילא בכלל מיט אַראַבער. אָבער עס זענען געווען אַנדערע צייטן און אַנדערע אומשטענדן, אַן אַנדערע וועלט.

מיר זענען היינט אויסגעשטעלט פאַר דער גרויסער עפנט-
לעכקייט אונטער קריטישע אומשטענדן. מיר דאַרפן זיך היטן מיט
יעדן וואָרט וואָס מיר זאָגן און שרייבן...

(«לעצטע נייעס», דעם 30-טן יאַנואַר 1975)

ס'איז ניט צו שפעט!

מען מוז זאגן, אז די סעריע אַרטיקלען פון ד"ר נחום גאַלדמאַן, געדרוקט אין די תל-אביבער „לעצטע נייעס“ אונטער דעם נאָמען „געפאַרן און שאַנסן פאַר ישראל“, אינהאַלטרייך און רואיק גע- שריבן, רופן אַרויס אַ גאַנצע ריי ערנסטע פראַגן. דאָס איז אַן איבערזיכט פון אַ באַוועגונג מיט אַ גרויסן פאַרנעם פון הערצלס צייטן ביז צום היינטיקן טאָג, ווען מיר געפינען זיך אין מיטן פון גרויסע געשעענישן, גרויסע און געפערלעכע.

די אויפמערקזאַמקייט פון דעם לייענער ווערט צוגעצויגן צו אַ פראַבלעם, וואָס איז באַמת היינט דאָס צענטראַלע פראַבלעם. די פירער פון דער באַוועגונג האָבן געפירט פראַפאָגאַנדע צווישן יידן, געזוכט הילף ביי די גרויסמאַכטן, פאַרגעסן האָבן זיי נאָר דעם צווייטן צד — די אַראַבער, פשוט גרינגגעשעצט זיי...

מיט רעכט מאַכט ד"ר גאַלדמאַן דערפון אַ גרויסן וועזן. עס איז דאָך געווען גרינג צו זען, אז די יידישע מלוכה, דער יידן- שטאַט איז אַ קליין אינדזעלע אין אַ גרויסן אַראַבישן ים און מען האָט דאָך געוווּסט ווי די אַראַבער וועלן רעאַגירן אויף דער גרינדונג פון אַ יידישער מלוכה. פון דעסטוועגן האָט מען ניט געהאַלטן פאַר נייטיק צו געפינען וועלכע עס איז פאַרבינדונגען מיט וועל- כער עס איז אַראַבישער גרופע.

פאַר די לעצטע זעקס און צוואַנציק יאָר, די יאָרן פון קריגע- רייען און מלחמות מיט מדינת ישראל, האָט זיך אַ סך געענדערט אין דער אַראַבישער וועלט. סאָויעט-רוסלאַנדס מיליטערישע עקס-

פאנסיע אין נאָענטן מזרח, די שפּאַנונג, אַ געפּערלעכע שפּאַנונג אין דעם מיטלענדישן ים, די ראַל וואָס די צפּון-אַפּריקאַנישע לענדער שפּילן אין דער וועלט פּון איסלאַם, און די אַזוי גערופּענע „דריטע וועלט“ — זיי אַלע האָבן אַ גרויסע שייכות צו דעם וואַקסן פּון די אַראַבישע לענדער און האָבן מיט זיי אינטימע פּאַרבינדונגען. אָבער מדינת ישראל האָט ניט געוואָלט אָדער ניט געקאַנט געפירן נען אַזעלכע קאַנטאַקטן. נאַטירלעך איז געשאַפּן געוואָרן אַ געפּער-לעכע לאַגע פאַר מדינת ישראל.

אפילו די גרעסטע מלוכות קומען היינט צו דער איבערצייגונג, אַז מלחמות לייען ניט קיין נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען. מען באַוואַפנט זיך אַן אַן אַפּשטעל, אָבער מען וויינט, אַז דאָס איז אַרויסגעוואָרפּן. אין ישראל פאַרשטייט מען אויך, אַז עס איז ניט די צייט פאַר טעריטאָריאַלער עקספּאַנסיע און פאַר ספּעציעלער באַוואַפּענונג.

דער נאָמען פּון ד"ר גאַלדמאַנס אַרטיקל־סעריע „געפאַרן און שאַנסן פאַר ישראל“, קלינגט גענוג פעסימיסטיש. אין פּראַגע ווערט געשטעלט די עצם־עקסיסטענץ פּון דער מדינה, אויב מען וויל זיך ניט נאָרן.

דער ענטפּער אויף דעם קאָן זיין נאָר איין און איינציקער: דאָס וואָס איז ניט געטאָן געוואָרן ביז איצט — צוליב אַ פּאַלשער אַפּשאַצונג פּון דער פּאָליטישער לאַגע און פּון דעם קעגנער — דאַרף געטאָן ווערן איצט. דאָס איז דער איינציקער אויסוועג. די אַראַבישע וועלט וועט ניט שטענדיק פאַרבלייבן דאָס, וואָס זי איז געווען מיט הונדערט יאָר צוריק, אָדער דאָס וואָס זי איז היינט. אַלע אַראַבישע לענדער דערוואַרטן אַ מאַדערניזאַציע. זיי רופּן דאָס אַן אינדוסטריאַליזאַציע, מיינענדיק דערמיט אַ פּולשטענדיקע באַנייאונג פּון זייער לעבנס־שטייגער. דעם בעסטן ביישפּיל קאָן מען זען אין די טאַג־טעלעכע געשעענישן אין מצרים. דאָס לאַנד האָט היינט אַ באַפּעלקערונג פּון איבער פינף און דרייסיק מיליאָן נפשות, פּון וועלכע אַ סך מיליאָנען האָבן ניט וואָס צו טאָן און האָבן ניט קיין צוקונפט. די רייזע פּון פּרעזידענט סאַדאַט קיין פּראַנקרייך איז געווען אינטערעסאַנט מיט דער „איינקויף־ליסטע“.

וואָס ער האָט געבראַכט מיט זיך. ער האָט אָפגעשלאָסן אָן אַ שיעור געשעפטן מיט די פּראַנצויזן. ער גרייט זיך צו מאַכן גרויסע גע- שעפטן מיט אַמעריקע — אָבער ער וויל נאָך אויך שלום. מאַכן מיט סאָויעט-רוסלאַנד.

די הויפט-שאַנסן פאַר מדינת ישראל באַשטייען, פריער פון אַלץ אין דעם, אָו יידן זאָלן זיך היטן צו זיין אינטערעסירט אין מלחמה-אָוואַנטורעס. יידנטום האָט פריינד, יידנטום אין אַמעריקע און אין אַנדערע לענדער איז אַ גרויסער כוח. פאַר די אַראַבישע שכנים פון מדינת ישראל איז דאָס ניט קיין סוד. אַ צוזאַמענלעבן צווישן יידנטום און אַראַבער קאָן זיין וויכטיק און נוצלעך פאַר ביידע צדדים.

אַנטי-יידישע עקסטרעמיסטן, ניט נאָר אַראַבישע, פּרוּבירן פאַר- שפּרייטן אַלערליי בהלהדיקע קלאַנגען, ווי צום ביישפּיל, די פּאַנ- טאַסטישע געשיכטע פון אַן אַמעריקאַנישן פּלאַן צו אַקופּירן מיט מיליטער די אַראַבישע נאַפּט-קוואַלן, צוערשט אין סאָוד-אַראַביע. אין דער זעלביקער צייט ווערט געמאַלדן וועגן ריזיקע וואָפּן-באַ- שטעלונגען פון סאָוד-אַראַביע אין אַמעריקע. עס איז קלאַר, אָו דאָס איז פּראַפּאַגאַנדע, אַמעריקע וועט ניט נאָכגעבן אַראַבישע טע- ראַריסטן.

יידנטום איז ניט מאַכטלאָז, און יידן זענען ניט אַליין און ניט איזאָלירט. אָבער יידן האָבן טויזנטער יאָרן ניט געהאַט קיין מלוכה. מדינת ישראל צאָלט רבי-געלט אונטער זייער שווערע פּאָליטישע אומשטענדן.

ישראל האָט געזוכט קאָנטאַקטן אין פאַרשידענע אַפּריקאַנישע לענדער, געזוכט און געפונען. אָבער ניט געהאַט קיין דערפּאָלג. פאַר די אַפּריקאַנער לענדער זענען די אַראַבער וויכטיקער.

עס וואָלט געווען אינטערעסאַנט צו דערציילן וועגן די דאָ- זיקע יידישע קאָנטאַקטן און גרויסע אינוועסטירונגען אין די אַפּ- ריקאַנישע לענדער, אָבער היינט איז ניט די צייט דערצו. היינט מוז מען רעדן וועגן יידיש-אַראַבישער צוזאַמענאַרבעט. אויב מיר

שאצן אפ ריכטיק די פאליטישע לאגע פון נאָענטן מזרח, זענען פאראן א סך סימנים, אז ביי די אראבער זענען דאָ גינסטיקע שטיי-מונגען פאר אן אראביש-יידישן דיאלאָג. ניט אלע אראבישע קרייזן זענען באַווונדערער און אָנהענגער פון קאדאָפי און אראפאט. ניט אלע אראבישע קרייזן זענען באַגייסטערט פון דעם אַלזשיריאַנער בומעדיען און פון באַצייכענען אים אַלס „דער פירער פון דעם אראבישן רענעסאַנס“. עס זענען דאָ ברייטע קרייזן, וואָס לעכצן נאָך שלום און ווילן אַ נאַרמאַליזירט לעבן. אַ סך ווערט געשריבן וועגן דעם פון ניט-יידישע קאַרעספּאַנדענטן אין דער אויסלענדי-שער פרעסע, אין אויספירלעכע, ניט-סענסאַציאָנעלע באַריכטן. דאָס איז אַ וויכטיקער מאַטעריאַל פאַר יידן.

יידן דאַרף מען ניט לערנען ווי צו שאַפן וויכטיקע קאָנטאַקטן און אָנקניפן פאַריבנדונגען מיט די ריכטיקע פּערזענלעכקייטן. צי די פאַריבנדונגען וועלן מיט אַ מאָל ווערן אַ דיאַלאָג, אָדער ניט, וועלן זיי פאַרט אויפקלערן, עפּענען אַ וועג צו די פאַרהאַנדלונגען.

דאָס וואָס איז ניט געשען ביז איצט דאַרף איצט געשען. די וואַרעמע באַציאונגען צווישן דער „דריטער וועלט“ און די אַראַבישע מאַגנאַטן זענען שוין אָפּגעקילט. יידן דאַרפן וויסן, אז איצט איז די צייט פאַר מדינת ישראל אַרויסצורייסן זיך פון קלעם...

(„לעצטע נייעס“, דעם 25-טן פעברואַר 1975)

II

די אראבישע וועלט

„די דריטע וועלט“

די לעצטע עקסטר־אַרדינערע פאַרזאַמלונג פון דער אַנױ איז אויסערגעוויינטלעך אינטערעסאַנט מיט אירע שטורמישע דעבאַטן. די קעגנזייטיקע זידלערייען פון די פאַרטרעטערס פון כינע און סאָויעט־רוסלאַנד פאַרדינען די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט. פון דעסטוועגן דאַרף מען זיך אָפּשטעלן היינט מער פון אַלץ אויף דער גרויסער רעדע פון בומעדיען, דעם „פרעזידענט“ און דיקטאַטאָר פון אַלזשיר. ניט געקוקט אויף דעם, וואָס די הונדערט און צוואַנ־ציק טויזנט אַלזשיריאַנער יידן האָבן מיט עטלעכע יאָר צוריק פאַר־לאָזן דאָס לאַנד פון די פערמאַנענטע פּאַגראַמען און ווי פּראַנצי־זישע בירגערס זיך באַזעצט ס׳רוב אין פּראַנקרייך, איז בומעדיען איינער פון די פירנדיקע גייסטער אין דער אַראַבישער אַנטי־ידי־שער קאַמפּאַניע.

גאַנצע ניינציק מינוט האָט געדויערט בומעדיענס רעדע אין אַנױ און גערעדט האָט ער אַזוי, ווי ער וואָלט באַקומען אַ מאַנ־דאָט פון די אַפּריקאַנישע אָפּגעשטאַנענע פעלקער, אָדער ווי מען רופט זי איצט אָן „די דריטע וועלט“.

בומעדיען, אַ מאָל אָן אָפיציר אין דער פּראַנצי־זישער אַרמיי און היינט אַ פירער אין די אַפּריקאַנער „רעוואָלוציעס“, אַ מין אַל־זשיריאַנער קאַדאַפי, נאָר מער געבילדעט און קליגער פון יענעם פּאָן־איסלאַמישן ענטוויאַסט, האָט אויף זיך גענומען אַ מיסיע: אַנצוזאָגן דער וועלט, און טאַקע פון דער טריבונע פון אַנױ, אַז אויב די רייכע פעלקער וועלן ניט צעטיילן זייערע רייכטימער און

געבן אַ חלק די אַרעמע און אָפגעשטאַנענע, ניט־אַנטוויקלטע פעל־
קער, וועט מען אויף זיי מאַכן אַן אוניווערסאַלן פּאַגראַם.

אַלזשיר אַליין איז כמעט אַ פּולשטענדיק באַנקראַטירט לאַנד.
אַן ערך דריי־פּערטל מיליאָן אַלזשיריאַנער אַרבעטערס זענען פּאַר־
נומען אין דער פּראַנציפּזישער אינדוסטריע און שיקן אַריבער זייע־
רע פּאַרדינסטן זייערע משפּחות אין אַלזשיר. חוץ דעם האָט בומע־
דיען נאַציאָנאַליזירט, דאָס הייסט, פשוט צוגערויבט, דאָס פּאַרמעגן
פון די אַלטע פּראַנציפּזישע קאַלאָניסטן אין אַלזשיר, געבוירן אין
אַלזשיר און אויפגעשטעלט דאָרט פאַרשידענע אונטערנעמונגען.

די יידן פון אַלזשיר האָבן זיך געקאַנט ראַטעווען דערמיט, וואָס
מיט הונדערט יאָר צוריק, אַ דאַנק דעם גרויסן יידישן מנהיג אין
פּראַנקרייך אַדאָלף קרעמיע (1796—1880), זענען זיי דערקלערט
געוואָרן פאַר בירגערס פון פּראַנקרייך. דאָס האָט זיי געגעבן אַ גע־
וויסע אימוניטעט און אַלזשיר איז געבליבן יידן־ריין.

די רעדע פון בומעדיענען, פּול מיט „רעוואָלוציאַנערע“ אי־
דעען און אויסערגעוויינטלעכער חוצפה, איז ווערט, אַז מען זאָל
זי נעמען ערנסט. די אונטעראַנטוויקלטע לענדער און פעלקער פון
אַפריקע פאַרנעמען זייער אַ גרויסן פּלאַץ אין דער אַרבעט פון
אַנ״ו. וואָס מער אומאַפּהענגיקייט און סווערעניטעט די לענדער
האָבן באַקומען, וואָס מער געלט־מיטלען עס זענען פאַרברויכט גע־
וואָרן, כדי כאַטש טיילווייז צו אַנטוויקלען די צענדלינגער מיליאָנען
מענטשן, אַלץ קלאַרער איז געוואָרן דער קאַטאַסטראַפּאַלער צו־
שטאַנד פון די לענדער. אַלע פרווון אַוועקצושטעלן אויף די פּיס
די געוועזענע שקלאַפּן, ניט־אַנטוויקלטע און ניט־צוגעגרייטע צו
קיינ שום אַרבעט, האָבן זיך געענדיקט מיט אַ דורכפאַל. דער צו־
שטאַנד פון אוגאַנדע, אַנגעפירט פון אַ געוועזענעם באַקסער און
סאָלדאַט, וועלכער האָט זיך אַליין געקריינט מיט דעם ראַנג פון
אַ גענעראַל; דער צושטאַנד פון ליביע, פון געוועזענעם קאַנגאַ,
גאַנץ באַזונדערס דער צושטאַנד אין די טונקל־הויטיקע אַפריקאַ־
נער רעפּובליקן — האָבן ניט דעקוראַזשירט די אַנ״ו אין אַנגיין
מיט דער קולטור־אַרבעט.

עס וועט נעמען מסתמא הונדערט יאָר אָדער הונדערטער יאָרן
איידער די אָפגעשטאַנענע לענדער וועלן זיין אין שטאַנד צו פּראָ-
דוצירן אייגענע פירערס פון אַ הויכער מדרגה און פון עפעקטיווער
בויקראַפט. דערווייל הערשט אין דעם גאַנצן קאָנטינענט אַ מין אַל-
געמיינע מלחמה, אַ מלחמה פון אַלע קעגן אַלע. פאַרלויפיק ווערן
די לענדער באַהערשט פון „רעוואָלוציאַנערע“ פירער, ווי בומעדיען,
קאַדאַפי און זייער גלייכן. די דראָאונגען און וואַרענונגען פון בור-
מעדיענען אין אַנ׳ו שמעקן מיט אַ קאָנספּיראַציע, אַ סך־הכל פון
הילפּלאַזיקייט און פאַרצווייפלונג...

בומעדיען איז אויך געווען איינער פון די וויכטיקסטע מאַכערס
אין דער אַראַבישער נאַפּט־עמבאַרגאַ-מלחמה, האָט אפילו באַזוכט
מאַסקווע, שאַרט זיך אַ סך צום סאַוד־אַראַבישן קעניג פייסאַל, כדי
צו קאַנען אַפּלעקן אַ ביינדל ביי דעם מיליאַרדער און נעמט אַן
אַנטייל אין יעדער אַנטי־ישראליקער אַקציע. דאָס אַמעריקאַנער
יידנטום דאַרף וויסן, אַז אין דעם דאָזיקן פאַרשוין האָבן מיר צו
טאָן מיט אַ געפערלעכן שונא. ער האָט ניט מער ביי זיך אין לאַנד,
אין אַלזשיר גופא, קיין יידן, גיסט ער אויס זיין מערדערישן צאָרן
אויף יידן, ווו ער קאָן נאָר. זיין רעדע אין אַנ׳ו נייטיקט זיך ניט
אין אַ סך קאַמענטאַרן. עס איז אַ רוף צו אַן אוניווערסאַלן פאַגראַם,
ניט מער און ניט ווייניקער, אויף יידן און ניט־יידן. דער ענטפער
אויף דעם רוף דאַרף דעריבער קומען פון יידן און ניט־יידן...

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, יאַנואַר 1974)

אפענע רייד

מערקווערדיק, עס איז געווען אומהיימלעך, אָבער אין דער אייגענער צייט האָט מען געהאַט אַ געפיל פון גרויסער צופרידן-קייט, ווען מען האָט געהערט (דעם 26טן נאָוועמבער 1974) די צוויי אָפיציעלע אַראַבישע עמיסאַרן רעדן אין דער פּראַנציפּיזישער טעלע-וויזיע, אין פאַריז, וועגן דער פּאַן-אַראַבישער מלחמה קעגן מדינת ישראל, פאַקטיש קעגן דעם גאַנצן יידנטום.

אומהיימלעך, ווייל איר האָט געזען פאַר זיך דעם מערדער, גוט אָנגעטאַן, מיטן מעסער אין דער האַנט, גוט און קלאַר גערעדט און רואיק אָנגעזאָגט אייד, אַז ער גייט אייך אומברענגען, דער-שטעכן און קוילען. דער שרייבער פון די שורות האָט בשעת אַ פּאַ-גראַם אין רוסלאַנד מיט אַ סך יאַרן צוריק געזען פאַר זיך אַ רו-סישן מערדער און זיין קרבן, צופעליק אַן אוקראַאינישער בחור און אַ מיטגליד פון דער יידישער זעלבשוין. אין אַ סעקונדע איז ער געפאַלן אַ טויטער. איך זע נאָך איצט פאַר מיר דאָס פנים פונעם מערדער. דער אַלזשיריאַנער אינדוסטריע-מיניסטער, וועל-כער האָט גערעדט פאַר אַ גרופע אויסגעקליבענע פּראַנציפּיזישע זשורנאַליסטן, האָט גערעדט רואיק און פיין, פשוט אַ דושענטל-מאַן.

און צופרידן איז מען, ווייל די קאָנספּיראַציע איז מער ניט קיין קאָנספּיראַציע. די גאַנצע וועלט קאָן זען די הויפט-פאַרברע-כערס און זייערע שותפים, זייערע פריינד און זייערע מיטהעלפערס. אַט איז אַראַפּאַט אין מאַסקווע, אַט זענען זיינע באַראַטערס אין

פאָרז און דאָ האָבן מיר די אַראַבישע עמיסאַרן אין דער פּאַריזער טעלעוויזיע, וואָס איז אַ רעגירונגס־אינסטיטוציע.

מען דאַרף באַווונדערן דעם נאַאיוון קוראַזש פון די אַראַבישע מערדערס, וועלכע רופן גאַנץ אייראָפּע צו באַטייליקן זיך אין דעם מאַרד, וואָס ווערט צוגעגרייט אין נאַענטן מזרח מיט דער הילף פון סאָויעט־רוסלאַנד — און פּראַנקרייך.

דאָ דאַרף מען זאָגן, אַז די פּראַנציפּיזשע צייטונגס־לייט האָבן פשוט געריסן שטיקער פלייש פון די אָפּיציעלע אַראַבישע מאַרד־אַגענטן. זיי האָבן ניט נאָר געראַטעוועט דעם כבוד פון פּראַנקרייך, נאָר האָבן דערמאָנט אונדז אין דער ווערדע פון מענטשן. זיי האָבן היציק גערופן די אַראַבישע מענטשן צו באַטראַכטן זיך וואָס זיי גייען טאָן, ווען זיי פּרעדיקן מאַרד פון אַ גאַנצן פּאַלק. צי דאָס וועט העלפן, איז אַן אַנדערע זאַך.

אַבער די אַראַבער, אַ היפש ביסל צעטומלט פון די פּראַנ־ציוון, האָבן זיך געפילט אין פּאַריז ווי ביי זיך אין מעקאַ. זיי האָבן דערקלערט, אַז אייגנטלעך וואָלט אייראָפּע געדאַרפט שיקן אַן אַרמיי אין דעם נאַענטן מזרח אויף צו פּאַרניכטן ישראל. זיי זענען גרייט צו מאַכן פיפּטי־פיפּטי מיט אַ געאייניקטער אייראָפּע.

דאָס זענען געווען היטלערס רייד, ניט היטלערס משוגענע רייד און מאַנירן, אַבער היטלערס „אידעאָלאָגיע“.

אַזוינס האָב איך קיין מאָל ניט געהערט פּריער. עס איז היינט פולשטענדיקער הפּקר. דאָס וואָס סיריע האָט געטאָן מיט עטלעכע צענדלינג יידישע געפאַנגענע און זאָגט זיך אָפּ אפילו צו ענטפּערן דעם „רויטן קרייץ“, איז געוואָרן אַ „נאַרמאַלע“ דערשיינונג. די אָפּענע רייד פון די אַראַבישע עמיסאַרן באַשטעטיקן דעם גרעסטן פּאַרדאָכט.

ניט אלע זענען געווען זיכער, אַז מיט דעם פּאַרשווינדן פון גענעראַל דע גאַל וועט פּאַרשווינדן אויף שטענדיק גאַליום. ניין, צו לאַנג האָט דע גאַל פּאַרסמט די לופט פון פּראַנקרייך און דע־מאַראַליוזירט דאָס פּאַליטישע לעבן פון דעם לאַנד, כדי דאָס לאַנד

זאל קומען צו זיך. זיינע תלמידים, אלערליי פאליטישע אוואנטור-
ריסטן, וואס האבן קיין מאל ניט געפידלט אין פראנקרייך, היטן
די פאן, וואס איז ארויסגעפאלן פון דע גאלס הענט און שווערן
ביי זיין קבר, אז זיי וועלן ווייטער אָנגיין מיט דעם קאמף פאר
פראנקרייכס פרייהייט און אומאָפהענגיקייט, אזוי ווי אימעצער
וואלט זיך געגרייט צו באַפאלן דאָס לאַנד.

פראנקרייך געפינט זיך אין אַ קלעם צוזאמען מיט איר פראַ-
אַראַבישער פאליטיק, ווייל ניט ענגלאַנד און ניט מערב־דייטש-
לאַנד וועלן ניט מיטמאַכן איר אוואַנטורע. אין לאַנדאָן און אין
באָן ווייסט מען, צי מען וועט דורכקומען מיט דעם אַראַבישן בלאַק
מיט גוטן אָדער מיט אַ צוואַנג, אָבער עס וועט מוזן נעמען אַ סוף
צו דעם, וואָס אַלע רופן אָן מיטן נאָמען פעטראַל־שאַנטאַזש. די
שטימונג אין פאַרזי איז אויך ניט קיין געהויבענע. דאָס פנים
פאַמפידון איז ווי געשוואַלן, מען ווייסט ניט, צי דאָס איז פון קאַר-
טיזאַן, ווייל ער איז ערנסט קראַנק, אָדער פון די גרויסע זאַרגן
צוליב זיין פראַ-אַראַבישער אוואַנטורע. ווי עס ווייזט אויס, האָבן
די אַראַבישע באַראַנען אַליין אָנגעהויבן טראַכטן, צי זיי האָבן ניט
איבערגעכאַפט די מאַס, אויב זיי באַקומען אַ שיינעם טאַג צו
וויסן, אז קיין שום אַראַבישער ציווילער אַוויאַן קאָן מען ניט
לאַנדן אין די באַשטראַפטע לענדער און קיין שום אַוויאַן פון די
באַשטראַפטע לענדער וועט ניט פליען מער אין קיין שום אַראַביש
לאַנד. דאָס איז נאָר איינס פון אַ סך אַנדערע מאַסמיטלען, וואָס
קאָנען באַנוצט ווערן אויף צו ברעכן דעם באַשלוס פון די אַראַ-
בישע נאַפט־מאַגנאַטן צו באַשטראַפן די אייראָפּעאישע לענדער.

די „אַפענע רייד“ פון די אַראַבישע עמיסאַרן זענען פון אַ
גאָר גרויסן ווערט. זיי מאַכן דעם ענין גאַנץ קלאַר. מען דאַרף
ניט אינטערפּרעטירן און פאַרטייטשן זייערע סטראַשונקעס. זייערע
„אַפענע רייד“ האָבן אָנגעהויבן אויסניכטערן אפילו די גאַליסטישע
פאליטיקערס אין פראַנקרייך. נאָך אַלעמען דאַרף פראַנקרייך האָבן
אַ מאַרק פאַר איר שאַמפּאַניער, פאַר איר קאַסמעטיק און די לוקס-
קליידער און דאַרף אויך איינקויפן ניט ווייניק וויכטיקע קלייני-

קייטן פאַר איר אינדוסטריע. אויב אַ רייך לאַנד — ניט נאָר מיט געלט, נאָר אויך מיט אינדוסטריעלער איניציאַטיוו און פראָדוקציע — וויל ניט בלייבן איזאָלירט, קאָן אַ לאַנד ווי פראַנקרייך פשוט ניט עקסיסטירן אין אַ צושטאַנד פון פולשטענדיקער איזאָלירונג. ווילי בראַנדט, דער שעף פון דער מערב־דייטשער רעגירונג, און היט, דער שעף פון דער בריטישער רעגירונג, זענען אין שטאַנד, אפשר — אפשר? — צו איבערצייגן אַ מאַן ווי פאַמפידו אין וואָס פאַר אַ געפאַר פראַנקרייך געפינט זיך, ווען נאַרישע פראַנציזישע פּאָליטיקערס זענען אַזוי באַגייסטערט צוליב דעם וואָס זייער לאַנד האָט גענוג פעטראָל...

וואָס פון די „אָפענע רייד“ פון די אַראַבער און ניט אָפענע קאָנספּיראַטיווע אינטריגעס פון די פריינד פון די ניט־אַראַבער קאָן אַרויסקומען, איז קלאָר פאַר אונדז אַלעמען. די נאַענטע צו־קונפט וועט אונדז ברענגען די רעאַליטעט פון דעם געפערלעכן שפּיל...

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, פעברואַר 1974)

איסלאם און נאפט

הפקר מיינט ניט נאָר פיזישער טעראַר, ווי מען האָט עס געזען אין מינכען, רוים, אַטען און אַנדערע גרויסע צענטערס. פריער אָדער שפעטער וועט דער סאַרט פון קרימינעלן הפקר ווערן אונ-טערדריקט, ווייל די מערדערס, צי זיי זענען אַראַבער אָדער טערקן, וועלן סוף-כל-סוף פאַלן.

דאָס פראַבלעם פון הפקר איז פול מיט סכנות, ווען עס ווערט דער הויפט-עלעמענט פון אַ מלוכה-רעזשים. אַ יוגאַסלאַווישער גע-וועזענער קאָמוניסט, דזשילאַס, אַ געוועזענער הויפט-מיטאַרבעטער פון מאַרשאַל טיטאָ, איז שטרענג באַשטראַפט געוואָרן, ווען ער איז, אַנאַליזירנדיק נאַציזם און באַלשעוויזם, ווידער און ווידער באַשטאַנען אויף דעם, אַז דאָס וואָס דער עסטרייכישער מערדער אַדאַלף היטלער האָט אָפגעטאָן, האָט ער געלערנט און זיך אויסגע-לערנט ביי דעם קאָוקאַזישן מערדער יאַסיף דזשוּגאַשווילי-סטאַלין. דער אונטערשייד צווישן די צוויי מערדערס איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס דער עסטרייכער פון לינץ איז געווען אַ פשוטער פאַרברעכער, אַ פּערווערזער מערדער, און דער קאָוקאַזער פון טיפּליס איז גע-ווען אַ „מאַרקסיסט“, אַן אידעאָליסט און וואָס איר ווילט, היטלער האָט געהייסן אַ „פירער“, אָבער ער איז פאַרט געווען נאָר אַ צע-דרייטער, ביז ער האָט זיך אַריינגעשאָסן אַ קויל אין קאַפּ. אָבער סטאַלין איז געוואָרן אַ פירער און ווי אַזעלכער האָט ער געשאַפן טעאָריעס, אידעען.

איך קען אַ קאָוקאַזער מאַן, וועלכער איז כמעט ווי אויסגע-

וואקסן צוזאמען מיט סטאלינען, געווען באפריינדט מיט אים אין אנהייב פון זיין קאריערע.

ס'איז אמת, אז אונלכע קאווקאזער סאציאליסטן ווי צערע-טעלי אדער נאי זשארדאניא האבן ניט געוואלט זיצן ביי איין טיש מיט דעם געבוירענעם מערדער. אבער דער איגנאראנט האט זיך פארט ארויפגעארבעט און לענין האט זיך צו שפעט געכאפט און שוין ניט געקאנט יזך באפרייען פון דעם כיטרען און ברוטאלן מענטשן.

איך גלייב ניט, אז עס האט עפעס צו טאן מיט אמת דער קלאנג, אז סטאלין האט געארבעט ווי אן אגענט און קאנקורענט מיט דעם פראוואקאטאר מאלינאווסקי, א פערזענלעכער צוטרוי-מאן פון לענינען און מיטגליד פון דער פערטער און לעצטער דומא. סטאלין איז געווען אן אמתער רוסישער באלשעוויק, מאכט און איבערמאכט, דאס אומברענגען פון מיליאנען מענטשן, פשוטע מאסאקרען מיט א שטאב באהעלפערס ווי קיראו און יעזשאוו, בעריא און זשדאנאו — דאס איז געווען די סיסטעם, דער רע-זשים, די אידעע: הפקר!... אלץ, אלץ איז דערלויבט...

*
*

עס קאכט זיך איצט ווידער ארום א ניי ווערק פון סאלזשע-ניצינען, א שרעקלעך ווערק וועגן די מאסן-פארברעכנס פונעם סאוויעטישן רעזשים, ס'איז ניט קיין פראפאגאנדע, נאר א מין „רעפארטאזש“, ניט קיין אויסגעטראכטע אדער פיקטיווע נעמען, נאר אמתע נעמען פון אמתע קרבנות. דאס בוך איז געווען געשריבן מיט פינף יאר צוריק, אבער באהאלטן — ביז די געהיים-פאליציי האט עס געפונען.

די אויסלענדישע פרעסע גיט אן עצה דער סאוויעטישער רע-גירונג ניט לאזן מאכן חוזק פון זיך אליין. דער רוסישער שריי-בער איז איצט באקאנט דער גארער וועלט און אלץ, וואס די סא-ויעט-רעגירונג פלאנעוועט צו טאן, וועט נאר פירן צו גרויסע

סקאנדאלן. מיר וועלן דאָ צוגעבן: און צו אַ גרויסער פּובליסיטי פאַר דעם שרייבער, אין וועלכער ער נייטיקט זיך ניט. אָבער רוס־לאַנד איז אַ לאַנד פון הפקר...

וואָס הפקר איז, האָבן איצט באַוווּזן די אַראַבישע נאַפּט־מאַגנאַטן און ניט די אַראַבישע יונגעלייט, וועלכע שפּילן אָפּ בלוי־טיקע פאַרברעכער־דראַמעס אין לאַנדאָן אָדער אין רוים. די יונגע „העלדן“ דערהרגענען און ברענגען זיך אום צוליב אַ נאַציאָ־נאַלן פאַטריאַטיזם און אידעאָליזם. אָבער די פאַרזאַמלטע נאַפּט־פּראָדוצענטן אין קווייט אַרגאַניזירן אַ רויבערצוג אויף דער מאַ־דערנער אינדוסטריע מיט דער הילף פון טעכנישע אינסטאַלאַציעס, וואָס די לענדער מיט אַ מאַדערנער טעכנאָלאָגיע האָבן פאַר זיי אויסגעבויט. מען ווייסט שוין איצט גענוי, אַז מיט די געהעכערטע פּרייזן אויף דעם נאַפּט מוז זיך איינברעכן די גאַנצע אינדוסטריע, די גאַנצע אינטערנאַציאָנאַלע געלט־סיסטעם און די אינדוסטריעלע אַרבעטסלאַזיקייט וועט דערגרייכן פאַנטאַסטישע ציפּערן. אַלע קאַ־טאַסטראַפּאַלע קאַנסעקווענצן קאָן מען נאָך ניט באַרעכענען, אָבער אין די גרויסע אינדוסטריעלע צענטערן ווערן אין האַסטיקן טעמפּאַ שטודירט די אומפאַרמיידלעכע רעזולטאַטן פון דער אַראַבישער קאַנספּיראַציע, און דער ענטפּער אויף דער קאַנספּיראַציע וועט ניט לאָזן אויף זיך לאַנג וואַרטן.

עס וועלן אין גיכן באַקאַנט ווערן די רעזולטאַטן פון אַ גע־נויער אויספאַרשונג, אָבער אַזוי פיל ווייסט מען שוין, אַז ס'איז אַ מין פּאַגראַם־קאַמפּאַניע מצד די איסלאַם־לענדער, וואָס וועלן אַליין אומגעבראַכט ווערן, אויב מען וועט זיי ביי צייטנס ניט צוימען. בומעדיען, דער אַלזשיריאַנער פירער, האָט דאָס אָפּן דער־קלערט: „מיר וועלן חרוב מאַכן די וועלט אפילו אויב מיר ווייסן, אַז מיר וועלן דערביי אונטערגיין...“.

וואָס ווילן די איסלאַם־לענדער? זיי ווילן נקמה נעמען פאַר זייער אימפּאַטענץ און אוממעגלעכקייט זיך צוצופאַסן צו דער מאַ־דערנער ציוויליזאַציע. די שנאה צום יידנטום איז נאָר אַ פּרעטעקסט פאַר דעם אויפשטאַנד פון איסלאַם.

קיין מאכמעדאניש לאַנד איז ניט אַרויסגעטרעטן אָפּן און אָפּיציעל קעגן די ווילדע אַקטן פון אַראַבישן טעראָר, וואָס הערשט כמעט אָפּן און אָפּיציעל פאַרשוויגן און אפשר אויך געשטיצט פון סאָויעט־רוסלאַנד.

יידנטום האָט גאַרניט בשותפותדיקס מיט איסלאַם און אַראַב־ביזום און עס איז קלאַר, אַז מיר רופן ניט צו ענטפערן מיט טע־ראָר אויף דעם אַראַבישן טעראָר. די מלחמה פון פּאַן־אַראַביזום איז ניט נאָר נוגע יידן אָדער מדינת ישראל. די נאַפּט־מלחמה איז גע־ריכט קעגן דער מאַדערנער ציוויליזאַציע. דער יונגער קאָדאַפי רעדט און מיינט דאָס אייגענע ווי דער ניט־יונגער קעניג פייסאַל פון סאָוד־אַראַביע, וועלכער גרייט זיך צו „באַפּרייען ירושלים“ פון יידן. דאָס איז הפּקר! ...

ביי די יונגע אַראַבער זענען זייער פּאָפּולער די צונעמענישן „סאָציאַליסט“, „רעוואָלוציאַנער“, אפילו „מאַרקסיסט“. ביי די פּרו־מע מוסולמענער איז איסלאַם און אַראַביזום דער הויפּטקוואַל פון זייער פּרוּמקייט. דער אַראַבישער סאָציאַליזם און דער אַראַבישער קאָפיטאַליזם גייען דעם אייגענעם וועג. די רעגירונג פון קווייט האָט ניט איבערגעגעבן די פינף מערדערס פון רוים דער איטאַ־ליענישער רעגירונג, נאָר אין די הענט פון פּאַלעסטינישע טע־ראָריסטן.

מען קאָן זיך קוים פאַרשטעלן, אַז עפעס חוץ קעגן־באַיקאַט און פּולשטענדיקער איזאָלירונג פון ביידע אַראַבישע כוחות קאָן העלפּן אויסמיידן אַ קאַטאַסטראָפּע. עס איז איצט ניט די צייט צו אַנאַליזירן די אַראַבישע מענטאַליטעט, אַזוי ווי עס איז ניט צו שפעט צו באַטראַכטן גוט די פּלענער וועגן טעכנישער און פינאַנ־ציעלער הילף פאַר די ניט־אַנטוויקלטע לענדער פון אַפּריקע. די ערשטע קרבנות פון דער הילפּסאַקציע וועלן זיין די לענדער, וואָס וועלן העלפּן, אַזוי ווי איצט איז דער נאַפּט־באַיקאַט געריכט קעגן די ציוויליזירטע לענדער פון אייראָפּע און אַמעריקע. די אַראַבישע „רעוואָלוציאַנערן“ האָבן פאַרפּלייצט אויך דרום־אַמעריקע און פון דאָרט קומען אַן פּאַניק־ידיעות. ווי שטענדיק איז די געפּאַר באַ־

זינדערס גרויס פאר יידן. אבער אונדזער ענטפער קאן ניט זיין
אנדערש ווי נאר קעגן-באיקאט און ניט קיין קעגן-טעראר. אזוי
ווי ביי יעדער עפידעמיע פון א פעסט, איז דער וויכטיקסטער פרע-
ווענטיווער מיטל קעגן דער פארשפרייטונג פון דער קראנקהייט
— פולשטענדיקע איזאלירונג. דער אראבישער קאפיטאליזם פאר-
לאנגט, אז מען זאל אראבישע לענדער אינדוסטריאליזירן. צו טאן
דאס, ווי אייניקע רעגירונגען זענען מסכים, וואלט געהייסן בא-
טרעטן דעם וועג פון זעלבסטמארד. סאוד-אראביע און קווייט,
אלזשיר און די גאלד-אנגעשטאפטע קליינע עמיראטן (אראבישע
נאפט-אינדזלען) זענען גרייט צו באצאלן, אבי מען לערנט זיי די
מלאכה פון דער מאדערנער אינדוסטריע...

דערווייל הערשט די אטמאספער פון הפקר און ביז די דא-
זיקע אטמאספער וועט פארשווינדן, איז ניטא וואס צו רעדן וועגן
א קאאפעראציע מיט די אראבישע „סאציאליסטן“ און קאפיטא-
ליסטן. דערווייל הערשט שפאנונג און געפאר...

(„פרייע ארבעטער שטימע“, מערץ 1974)

דער נצחון פון איסלאם

לאַמיר זיך ניט נאַרן און ווידער און ווידער דערקלערן, אַז די אַרמיי פון מדינת ישראל איז אַרויס מיט כבוד פון דער מלחמה מיט עגיפטן און סיריע. אויב קיסינגערס ווונדער־דיפלאַמאַטיע איז געווען ניט גענוג, אויב די אַפרייניקונג פון דעם סועץ־קאַנאַל מיט ענגלישע און אַמעריקאַנער עקספערט־מיטלען האָט ניט גע־רעדט אַ קלאַרע שפראַך, איז דער פרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן געקומען אַליין קיין עגיפטן און סאַוד־אַראַביע, קיין יאַר־דאַניע און קיין ירושלים, כדי פערזענלעך צו באַשטעטיקן און פראַך־קלאַמירן, אַז ניט סאַויעט־רוסלאַנד, נאָר די פאַראייניקטע שטאַטן וועלן אַכטונג געבן, אַז די אַראַבישע לענדער זאָלן ניט אויסגענוצט ווערן פאַר אַנדערע צוועקן ווי נאָר פאַר דער ווייטערער אַנטוויק־לונג פון זייער איינפלוס און מאַכט... איז דאָס ניט קלאַר ?

מיר מעגן אַנרופן די געשעענישן מיט דעם אויסדרוק „היס־טאָרישע איבערקערעניש“ מיט קאָנסעקווענצן, וואָס מען קאָן נאָך היינט גאָר ניט פאַראויסזען און אַפשאַצן.

פאַר מדינת ישראל מיינט דאָס אויף יעדן פאַל שלום, אַן אַרויפ־געצווונגענער, אַ טראַגישער, אַבער פאַרט אַ שלום. בשעת דער ערשטער פרעסע־קאָנפערענץ פון דעם נייעם ישראל פרעמיער־מיניסטער ראַבין, האָט ער געזאָגט, אַז ביז איצט האָט אַמעריקע געשטיצט די יונגע יידישע מדינה מיט פיר און אַ האַלבן מיליאָרד דאָלאַר, פון דעם פיר מיליאָרדן אויף אַלערליי אַמוניציע און וואַפן. די ווערטער קלינגען שרעקלעך, דאָס האַרץ שטעלט זיך אָפ ווען

מען טראכט זיך אריין אין דעם וואָס איז געשען: פיר מיליאָרדן דאָלאַר אויף צו פאַרוואַנדלען דעם נייעם ישוב אין אַ באַוואַפנטן מיליטערישן לאַגער! איז דאָס יידישער רענעסאַנס? ווערט דער־ מיט געזיכערט די יידישע צוקונפט? האָט ניט דאָס געפירט דערצו אַז גראַד בשעת דעם אַנקומען פון פרעזידענט ניקסאָן קיין ירושלים האָבן די פעדאַינס דורכגעפירט אַ מערדערישע אַטאַקע! דער פראַגראַם גייט אָן פערמאַנענט.

דאַנטע וואָלט ניט געקאַנט אויסדיכטן אין זיין שרעק־ווערק „לאַ דייוויאַ קאַמעדיאַ“ קיין גרעסערע דראַמע ווי די וואָס אונדזער פאַלק האָט צוגעזען: ניקסאָן קושט זיך מיטן קעניג פייסאַל; פרע־זידענט סאַדאַט פון עגיפטן טאַנצט פון פרייד דערזענדיק ווידער ד״ר קיסינגערן, דעם אַרכיטעקט פון דער דראַמע, וואָס מיר זעען דערווייל איר אָנהייב...

קיין עקאַנאָמישע הילף דאַרפן די אַראַבער ניט בעטן. זיי האָבן אַריינבאַקומען פאַנטאַסטישע מאַסן געלט פון די פאַרטאַפלטע און פאַרדריפאָכטיקטע פרייזן פאַרן פעטראָל. זיי רעדן איצט וועגן מיליאָרדן אַזוי ווי זיי האָבן אַ מאָל געחלומט וועגן מיליאָנען. די נאַפּט־מאַגנאַטן זענען היינט אין שטאַנד מיט אַ גרינג האַרץ צו שטיצן די טעראָריסטן. קיין געלט־פראַבלעם איז ניטאָ.

דער באַזוך פון ניקסאָן אין נאָענטן מזרח האָט צוגעגעבן פאַ־ליטישע חשיבות דעם איסלאַם. עס האָט נאָר געפעלט, אָו ניקסאָן און קיסינגער זאָלן באַזוכן אַלזשיר, בומעדיענס אַלזשיר, און קאַ־דאַפּיס ליביע, כדי דער פאַליטישער דערפאַלג פון פאַן־אַראַביזם זאָל געפייערט ווערן ווי אַ פולשטענדיקער טריאומף.

מיר זאָגן דאָס אַלץ ניט כדי צו באַווייזן דעם דורכפאַל פון דער יידישער דיפלאַמאַטיע, נאָר כדי מיר זאָלן אַפּלערנען אַ סך פון דעם, וואָס עס שפילט זיך איצט אָפּ אין ישראל און אַרום ישראל. אַ גרויסע איבערקערעניש וועט זיכער איצט פאַרקומען אין די אַראַבישע לענדער. דאָס מיטלעלטער וועט דאַרט פאַר־שווינדן און די פאַרשקלאַפטע פאַלקס־מאַסן — זיי זענען דאָך

פֿאַרשקלאַפּט! — וועלן קומען צו זייער רעכט. דאָס וועט האָבן אַ גרויסע שייכות צו מדינת ישראל און צו דעם קיום פון דער נייער מלוכה. אַמעריקע האָט געשפּילט אַ גרויסע ראָלע אין דער עקסיסטענץ פון דער מדינה און וועט ווייטער שפּילן, אָבער דאָס יידנטום אין דער גאַרער וועלט איז דער הויפּט־כוח אין דער פֿאַרטידיקונג פון יידישע אינטערעסן. יידן מוזן זיך פֿאַרשטענדיקן מיט די אַראַבער: דאָס איז דער אויסוועג.

אַז אַזאָ פֿאַרשטענדיקונג איז דער אינציקער אויסוועג פון דעם פּערמאַנענטן מלחמה־פּסיכאָז איז קלאַר אויך פֿאַר אַ גרויסן טייל פון דער אַראַבישער פּירערשאַפּט. צי ניקסאָן וועט פֿאַרבלייבן אין דעם „ווייסן הויז“, אָדער ער וועט זיין געצווונגען אַוועקצוגיין, אַ גרויסע ענדערונג איז שוין געשען דערמיט, וואָס סאָויעט־רוס־לאַנדס ראָלע אין דעם נאָענטן מזרח איז אויף לאַנגע צייטן אויס־געשפּילט. אָן אַ מלחמה, אָדער מיט אַ קאָנקרעטער סכנה פון אַ מלחמה, האָט מען געצווונגען רוסלאַנד צוריקצוציען זיך פון אַ כלומרשט פּעסטער פּאַזיציע. דער קאָמף וועט אפשר נאָך לאַנג דויערן, אָבער פֿאַרשפּילט איז פֿאַרשפּילט.

ווי געזאָגט, דאָס יידנטום האָט אַ סך צו לערנען פון דער איבערקערעניש אין נאָענטן מזרח. מען שטייט פֿאַר אַ גרויסער אויפגאַבע — צופאַסן זיך צו די נייע אומשטאַנדן...

(„דאָס פּרייע וואָרט“, יולי 1974)

אין שאַטן פון אַ נייער מלחמה

לויט דער יידישער פרעסע אין ישראל, לויט די גערוועזע רעדעס פון פרעמיער־מיניסטער ראַבין און פאַרטידיקונגס־מיניסטער ש. פערעס, לויט די אינפאָרמאַציעס פון דער ישראל־רעגירונג, גרייטן זיך די אַראַבישע לענדער, אַריינגערעכנט אויך עגיפטן, צו אָנגריף אויף מדינת ישראל. די אינפאָרמאַציעס זאָלן זיין אַ זעלכע זיכערע, אַז איינער פון די ישראלדיקע מיניסטאַרן האָט עפנטלעך דערקלערט, אַז אויב די אַראַבער גרייטן זיך טאַקע צו אַ נייער מלחמה, וועט ישראל זיך דאָס מאָל ניט לאָזן פלוצלינג באַפאַלן, נאָר וועט „פאַרכאַפן“ די איניציאַטיוו און וועט פריער באַפאַלן די אַראַבער, ניט מער און ניט ווייניקער...

חוץ די גערוועזע אינפאָרמאַציעס פון ישראל זענען דאָ זייער אומרואיקע רעאַליטעטן. סאָויעט־רוסלאַנד קאָן ניט באַרואיקן זיך צוליב דעם, וואָס אַמעריקע שפילט די הויפט־ראָלע אין אַלע גע־שעענישן אויפן נאָענטן אַריענט און מאַכט זיך ניט וויסנדיק, וואָס סאָויעט־רוסלאַנד איז גאַרניט לאַנג צוריק געווען דאָרטן דער הויפט־מאַכער. דער קרעמל ענטפערט אויף אַזאַ חוצפה דערמיט, וואָס מען שיקט וואָפן צו לבנון, איראַק, סיריע. מען האָט איינגע־לאָדן יאַסער אַראַפאַטן אויף אַן אַפיציעלן באַזוך אין מאַסקווע. מען האָט געשיקט אַ ספעציעלן אַבסערוואַטאָר קיין זשענעווע, כאַטש רוסלאַנד האָט דאָרטן אַ פערמאַנענטן הויפטצענטער פאַר גאַנץ אייראָפּע.

בכלל, נעמט רוסלאַנד אַן אַנטייל אין די פאַרשיידענע שלום־

פארהאנדלונגען. די אפשפאנונג, דער „דעטאנט“, איז נאך אלק אויף דעם סדר-היום, אזוי ווי עס וואלט זיך גארניט געענדערט; וואפן-ליפערונגען מיט דער רעכטער האנט און „דעטאנט“ מיט דער לינקער האנט, אזוי ווי די וועלט וואלט געווען בלינד און ניט געזען דאס טאפּלשפּיל...

א מערקווערדיקע זאך איז אויך געשען מיט דעם ערשט-פאר-ענדיקטן העכסטן קאנגרעס פון דעם סאָויעטן-ראַט. מען האָט דער-ווארט דאָס אַוועקגיין פון פּאָדגאָרנין און קאַסיגינען, ס'איז געווען אפילו ניט הונדערט פּראָצענט זיכער, צי ברעזשניעו וועט פאַר-בלייבן אויף דעם וויכטיקסטן פּאָסטן, וואָס ער פאַרנעמט. אָבער געענדיקט האָבן זיך די אַלע דערוואַרטונגען מיט גאַרניט. דער גאַנצער אַפּאַראַט איז געבליבן ווי ער איז געווען און אַלע זענען געבליבן אויף זייערע פּאָסטנס. וואָס מיינט דאָס? מיינט דאָס ניט, מעג מען זיך פּרעגן, אָז דאָס איז אַ באַווייז, אָז מען „בייט ניט קיין פּערד בעת אַ שלאַכט“, אָז די אינטערנאַציאָנאַלע לאַגע איז זייער געשפּאַנט און מען וויל ניט איצט באַנייען דעם אַפּאַראַט...?

די גרויסע אומרו אין אַלע וויכטיקע אינטערנאַציאָנאַלע צענ-טערן קומט ס'רוב פון סאָויעט-רוסלאַנד. מען ווייסט ניט וואָס זענען די פּלענער פון דער סאָויעט-רעגירונג, וואָס פאַר אַ פּראָנט מאַסקווע האַלט פאַר וויכטיקער אין דעם מאַמענט.

די שפּאַנונג צוליב דער מעגלעכקייט פון אַ מלחמה איז אין אַ געוויסן זין ערגער פון דער מלחמה גופא. זי פּראָוואַצירט אַ גע-פּערלעכע לאַגע און גלייכצייטיק פאַראַלזירט זי דאָס נאַרמאַלע לעבן. אזא פּאָליטיק געהערט צו דער מיליטערישער טאַקטיק פון רוסלאַנד אפילו ווען מען ווייסט, אָז דערמיט ריזיקירט מען אין פּראָוואַצירן אַ גרויסע קאַטאַסטראַפּע.

אַ גרויסער טייל פון דער אַראַבישער פּראָפּאַגאַנדע הערט ניט אויף צו פייערן די יום-כיפור-מלחמה ווי אַ געוואַלדיקן נצחון פון די אַראַבישע אַרמיעען. מען פּרוּווט אויך מינערן די ראַלע פון

די פאראייניקטע שטאטן אין דער נייער לאַגע אויפן נאָענטן מזרח, הגם עס איז פאַר אַלעמען קלאַר, אַז די רוסישע דאַמינירנדיקע ראַלע אינעם נאָענטן אַריענט איז איצט אָפּגעשוואַכט און אַמעריקע איז אויסערגעוויינטלעך אַקטיוו אין דעם גאַנצן ראַיאָן. דאָס ברענ-גען אין אַרדענונג דעם סוועץ-קאַנאַל וועט מסתמא דויערן לענגער ווי מען האָט געמיינט, אָבער די אַרבעט גייט דאָך כמעט אָן דער באַטייליקונג פון רוסישע „טעכניקערס“ און „עקספּערטן“.

מען קאָן גוט פאַרשטיין די נערוואַזיטעט און די אָפט גע-דריקטע שטימונג פון דער יידישער באַפעלקערונג אין ישראל, אָבער דאָס וויכטיקסטע געבאַט פון דער היינטיקער קריטישער צייט איז ניט צו לאָזן זיך פּראָוואַצירן, צו באַהערשן זיך און אָנגיין מיט דער אַרבעט.

רוסלאַנד, ווי מען באַקומט דאָס צו וויסן פון אָפיציעלע קוועלן, נייטיקט זיך איצט ניט נאָר אין גרויסער הילף פאַר אירע אינדוסטריעס, נאָר אויך אין אימפּאָרטירן גרויסע מאַסן פון קאַרן, פון פלייש און פוטער. ווי עס ווייזט אויס, זענען אַלע פּלע-נער און מיטלען צו נאַרמאַליזירן דעם באַדאַרף פון אַ נאַרמאַל לעבן דערווייל אַ גרויסער דורכפאַל. עס האָט זיך געשאַפן אַ מערקווערדיקע לאַגע: קאַלאַסאַלע קאַפיטאַלן זענען איצט אין די הענט פון די אַראַבישע מאַגנאַטן, וואָס זענען היינט אַפּשר די איינציקע, וואָס וואַלטן געקאַנט העלפן סאָויעט-רולאַנד, אָבער פאַר וואָס און צוליב וואָס זאָלן זיי העלפן? ...

מיר לעבן היינט אין שווערע קריטישע צייטן. מען רעדט וועגן פאַראַדאַקסן, וועגן ווונדער פון ווונדער. דאָס זענען אָבער ניט קיין ווונדער, מען שניידט היינט דאָס, וואָס מען האָט פאַר-זייט. דער סאָויעטישער „פאַרלאַמענט“ האָט ניט געפונען פאַר נייטיק איבערצובויען איצט דעם רעגירונגס-אַפּאַראַט. ברעזשניעוון און גרעטשקאָ דאַרפן אַליין געפינען דעם אויסוועג פון דער לאַגע, וואָס זיי האָבן געשאַפן. עס איז זייער צווייפּלדיק, אויב זיי וועלן

ריזיקירן אן אוואנטורע, וואס קאן מיט א מאָל פירן צו אַ קאַ-
טאַסטראָפּע פון דער ריזיקער אימעפריע. די אַראַבישע לענדער,
וואָס וואָלטן זיך וועלן אַ שפּיל טאָן מיט אַ נייער מלחמה, וועלן
זיך זיכער ניט דערלויבן אַזאָ אוואַנטורע אָן סאָויעט־רוסלאַנד...

(„פּרייע אַרבעטער שטימע“, סעפטעמבער 1974)

אַראַבישע פּאַליטיק

כמעט יעדע מלחמה פאַרענדיקט זיך מיט שלום-פאַרהאַנדלונג-גען, אין וועלכע עס איז דאָ אַן אַנטייטונג אויף דער עווענטועלער מעגלעכקייט פון אַ נייער מלחמה.

כמעט אַלע שלום-פאַרהאַנדלונגען נאָך אַ מלחמה אַנטהאַלטן אַ שפּאַרונג דורך וועלכער מען זעט די נייע מלחמה...

דער עגיפטישער פרעזידענט סאַדאַט האָט זיך געקושט און געהאַלדזט מיט קיסינגער, אָבער כמעט יעדן טאָג זאָגט ער אַן אַ נייע מלחמה צוזאַמען מיט סיריע קעגן מדינת ישראל.

אַלע ווייסן, אַז נאָך די ערשטע דערפאַלגרייכע טעג האָט זיך די עגיפטישע אַרמיי פאַרהאַקט און ניט געקאַנט מאַכן קיין שריט. די אַמעריקאַנער האָבן שוין אַלץ צוגעגרייט צום אַפרייניקן דעם סועץ-קאַנאַל און אַט-אַט האָבן מיר שלום. כאָטש דאָס איז אפשר אַ שלום אין גענדזענע פיסלעך. עס איז דערשטוינט צו ווערן ווי שנעל דער פאַראומרייניקטער קאַנאַל ווערט געבראַכט אין אַ נאַר-מאַלן צושטאַנד. מען ווייסט גענוי, אַז עגיפטן איז פולשטענדיק געבראַכן און צעשטערט און איז בשום אופן ניט אין שטאַנד צו פירן אַ מלחמה, אָבער די עגיפטישע קאַמפּאַניע פאַר אַ דאָמינירנ-דיקער ראַל אין דער אַראַבישער וועלט ווערט צעבלאַזן אַלץ שטאַרקער פון טאָג צו טאָג. סאַדאַט גרייט זיך צו זיין רייזע קיין וואַשינגטאָן און ער ווייסט וואָס עס דערוואַרט אים דאָרט.

צי די אַראַבער נאַפּט-מאַגנאַטן האָבן עס געוואַלט אָדער ניט,

האָט זיך די גאַנצע סצענע אין דעם נאָענטן מזרח ראַדיקאַל געענ-
דערט. מדינת ישראל און די „ציוניסטישע עקספּאַנסיע“ זענען כמעט
פאַרשווונדן אַלס טרייבֿקראַפֿט אין דער אַנטי־ייִדישער פּראָפּאַגאַנ-
דע. די נאַפֿט־קוואַלן געהערן צו אַראַבער, סיי די מולטימיליאָנערן
און סיי די קליינע עמיראַטן. זיי האָבן אויסגענוצט דעם גרויסן
טומל אַרום דער „ציוניסטישער עקספּאַנסיע“ און פאַרגרעסערט די
פּרייזן אויף נאַפֿט אַזוי אַז די ווירטשאַפֿט פון דער גאַנצער וועלט
האַלט זיך אין אַ קריטישן צושטאַנד.

די אַראַבער וואַלטן געוואַלט צוזאַמענבינדן ציוניזם מיט פּרייזן
אויף נאַפֿט, דעם קאַמף פון מדינת ישראל פאַר עקסיסטענץ מיט
פאַרפּראַכטן די פּרייזן. הונדערטער מיליאָנען און מיליאָרדן האָבן
אַנגעשטאַפֿט די קאַסע פון די אַראַבער און זיי דראָען מיט נייע
פאַרגרעסערונגען. מען האָט דעם איינדרוק פון אַ סיסטעמאַטישער
קאַמפּאַניע וואָס האָט גאַרניט צו טאָן מיט מדינת ישראל און מיט
„ציוניסטישער עקספּאַנסיע“.

עס איז פאַקטיש אַ מלחמה־צושטאַנד אָדער אַ רויב־קאַמפּאַניע
פון די אויפגעבראַכטע נאַפֿט־פּראָדוצענטן וואָס זענען אין אַן אַפֿע-
נער קאַמפּאַניע צו רויבן וויפל עס לאָזט זיך.

די רעדעס פון פּרעזידענט פּאַרד און שטאַטס־סעקרעטאַר הענרי
קיסינגער וועגן דעם קאַטאַסטראַפּאַלן קריזיס זענען געווען ערנסט,
אַבער ניט פּראָוואַקאַטיוו. עס איז פאַר אַלעמען קלאַר ווער איז
שולדיק, ווי קלאַר עס איז אַז אַן אויסוועג אונטער אַלע אומשטענדן
מוז געפינען ווערן. און איז דען דאָ אַן אַנדערער אויסוועג אין
דעם פּאַל חוץ אַ מלחמה, ווער עס זאָלן ניט זיין די באַזיצער פון
די נאַפֿט־קוואַלן? זענען בכלל מעגלעך פאַרהאַנדלונגען אַן אַ
פאַרשטענדיקונג מיט די אַראַבישע מיליאָרדערן, וועלכע בילדן
איצט אַ וועלט פאַר זיך מיט איסלאַם אַלס דער הינטערגרונט פון
זייער אידעאָלאָגיע און אַ מאַכט־אַרגאַניזאַציע.

פון דער אַנדערער זייט איז עס אַזוי גוט ווי אויסגעשלאָסן,
אַז אמעריקע אָדער די מערב־מלוכות זאָלן באַפּאַלן די פּראָדוצענטן

פון נאפט און צונעמען ביי זיי די פראדוקציע-מיטלען. א פארווך ווערט איצט געמאכט צו קומען צו א פארשטענדיקונג, צו אן אויפ-קלערונג פון דער אלגעמיינער לאגע. דער פארווך איז פון אנהייב אן פארמשפט, ווייל די אראבער באטראכטן זיך פאר די גרויסע זיגערס. עס איז איצט א פראגע פון לאנגע און שווערע פאר-האנדלונגען. נאטירלעך וועט די אראבישע עקשנות געבראכן ווערן און די אמעריקאניש-איראפעאישע קאאפעראציע וועט אויסגעפינען די נייטיקע מיטלען. די לאגע איז זייער ערנסט און א סך זאכן קאנען געשען אין פארלויף פון דעם שווערן קאמף.

די פארשארפטע אינטערנאציאנאלע עקאנאמישע קריזיסן האבן גארניט צו טאן מיט די ישראל-אראבישע קאנפליקטן, אבער די „ציוניסטישע עקסאפנסיע“, ווי די אראבער רופן דאס אן, איז דער איינציקער אראבישער פרעטעקסט פאר דער רויבער-פאלי-טיק פון די נאפט-לענדער. מען האט עס געקאנט דערווארטן און מען האט זיך דערווארט. עס איז דא א פרימיטיווער נאאווער עלע-מענט אין דער אראבער-פאליטיק וואס וועט זיכער ניט פארפירן ניט די אמעריקאנער אינדוסטריע און ניט די איראפעאישע אונ-טערנעמער. דער נאפט און די ענערגיע זאלן פארבלייבן אין די הענט פון די אראבישע שייכן, וואלט געהייסן צו האלטן די וועלט-אינדוסטריע אפהענגיק פון די שייכן.

דערשטוינט און באליידיקט פון די שטורמישע פראטעסטן קעגן דער אינפלאציע, פאר וועלכער מען מאכט נאר זיי פאראנט-ווארטלעך און מען „בארעדט“ זיי, מאכן די אראבישע מושלים זיך נישט וויסנדיק און דראען מיט העכערע פרייון פארן נאפט. עס ווערט געשאפן זייער אן ערנסטע לאגע. די גרויסמאכטן ווערן געצוונגען תיכף אונזעמען מאסמיטלען. עס איז נאך ניט קיין מלחמה, אבער עס איז ערב מלחמה. דער פרוו פון די אראבער צו באנוצן נאפט פאר פאליטישע צוועקן וועט דורכפאלן...

וויכטיק איז צו וויסן, אז ניט דער נייער פרעזידענט פון די פאראייניקטע שטאטן, ניט הענרי קיסינגער זענען ניט געבונדן מיט פריערדיקע צוואגן און קאנען היינט האנדלען פריי לויט

דער פאָדערונג פון די הערשנדע אומשטענדן, אַזוי ווי די לאַגע
האַט זיך אַנטוויקלט. די אַראַבישע פירערס האָבן באַקומען צו
וויסן, אַז זיי האָבן צו טאָן ניט מיט דער רעגירונג פון מדינת
ישראל, נאָר מיט דער עפנטלעכער מיינונג פון דער וועלט. אַמע-
ריקע האָט גענוג נאָפט פאַר איר אייגענעם געברויך און פאַר
אירע שותפים. זי איז ניט געצוונגען נאָכצוגעבן אַפענע אויספּרע-
סונגס-מיטלען און פאַרלירן די זעלטענע ראַל פון פירערשאַפט,
וועלכע זי האָט באַקומען ניט דורך אינטריגעס הינטער די קוליסן,
נאָר אויף אַ נאַטירלעכן אופן. אַן אַ מלחמה וועט אַמעריקע זיין
אין שטאַנד צו קאָנטראָלירן די לאַגע...

(„לעצטע נייעס“, דעם 30טן אָקטאָבער 1974)

דער אויסוועג...

מען דארף ניט מאַכן דעם טעות און מיינען, אַז די פרעמדע וועלט וואָס האָט ניט קיין דירעקטן שייכות צו די געשעענישן אין נאַענטן מזרח, איז ניט אינטערעסירט אין דעם גאַנג פון די גע- שעענישן. דער אינטערעס איז זייער גרויס און פאַרכאַפט ניט זעלטן דעם אַטעם. אויב די אַראַבישע פירער מיינען, אַז זייער שפּיל מיטן פרייז פון נאַפט איז פשוט „געשעפט“, מאַכן זיי אויך אַ גרויסן פעלער. עס וועט קומען דער טאַג, ווען זיי וועלן זען דעם חשבון, דעם חשבון הנפש, און זיי וועלן דערהערן גאַר אַנ- דערע טענער און גאַר אַן אַנדערע מוזיק.

פאַר דער אויסנוועלט, פאַר דער יידישער און ניט-יידישער, איז איצט ניט די צייט פאַר אַזאַ דיאַלאָג. איצט איז די צייט פאַר רעאַל־פּאַליטיק, פאַר פּראַקטישע מעשים און קאַנקרעטע אויפ- טוען. פון די פּוסטע רייד וועט גאַרניט אַרויסקומען.

עגיפטן איז דאָס גרויסע לאַנד וואָס נייטיקט זיך אין מאַדער- נער אינדוסטריאַליזאַציע. עגיפטן איז אויך דאָס איינציקע אַראַ- בישע לאַנד וואָס קען די אינדוסטריעלע קאַפּאַציטעט און די וויסנ- שאַפּטלעכע רייכקייט פון דער יידישער מדינת ישראל און פונעם יידנטום בכלל. דאָ קאָן און דאָ מוז געשאַפן ווערן אַ בריק צווישן די צוויי פעלקער.

עס וואָלט דאָך געווען מערקווערדיק צו זען, אַז נאָך פינף און צוואַנציק יאָר בלוטיקע צוזאַמענשטויסן און מלחמות איז ניט מעגלעך צו געפינען פּערזענלעכע קאַנטאַקטן צווישן ישראל און

עגיפטן וואָס זאָל ווערן אויסגענוצט פאַר קאָאָפּעראַציע, דאָס הייסט, פאַר געמיינזאַמער קאָנסטרוקטיווער אַרבעט.

די דערעפענונג פונעם סועץ-קאָנאַל איז פאַרבונדן מיט אַ סך צו גרויסע האָפענונגען אין עגיפטן. די דערעפענונג וועלכע איז באַרעכנט אויף דעם קומענדיקן פּרילינג וועט פאַרלאַנגען מער ווי איין פּרילינג. עס וועט זיך איבערהוּרן אין אַ געוויסער מאָס די געשיכטע מיט דער אַסוואַן-דאַמבע. דאָס זענען אַלץ גרויסע לופט-פּראַיעקטן וועלכע פאַרלאַנגען אי צייט, אי גרויסע פאַרמעגנס צו אינוועסטירן.

דאָס אויפטרעטן פון פּרעזידענט סאַדאַט איז אויך אַ באַווייז, אַז ער רעכנט ניט אַ נייע מלחמה אַלס אַ מיטל וואָס קאָן פאַר-ענטפערן דאָס קאָמפּליצירטע פּראָבלעם פון דעם נאַענטן מזרח. מען קען ניט די איינצלהייטן פון קיסינגערס אָפּמאַך צווישן די פאַראייניקטע שטאַטן און עגיפטן, אַן אָפּמאַך פון ווידעראויפּבוי פון דער גאַנצער עגיפטישער ווירטשאַפּט. דערצו געהערן די רח-אינירטע שטעט צוזאַמען מיט דער באַפעלקערונג אָבער אַן שום מיטלען. אויף נייע מלחמות איז דער אָפּמאַך אויף יעדן פּאַל ניט געבויט.

דאָס פּראָבלעם פון די פּאַלעסטינעזער און די איינלאַדונג פון אַראַפּאַטן אויפצוטערען אין דער אַנ"ו טאַר ניט אויסגעטייטשט ווערן אַלס ערשטאַנגיקע געשעעניש. די אַמעריקאַנער רעגירונג האָט געהאַט גענוג קוראַזש צו זאָגן „ניין“ און דערמיט ניט נאָר געבן אַ סאַטיספאַקציע דער יידישער עפּנטלעכער מיינונג פון אַמעריקע, נאָר אויך באַווייזן דער אַראַבישער ליגע, אַז צו אַלץ איז דאָ אַ גרענעץ און אַז אַמעריקע וועט זיך ניט רעכענען מיט די עפעקטן פון דער אַראַבישער טעראַר-פּראָפּאַגאַנדע, אפילו אויב זי ווערט געשטיצט פון אַלע אַראַבישע מלוכות און עמיראַטן. דער אַמעריקאַנער „ניין“ איז אין דעם פּאַל אַ פּאַזיטיווער פאַקטאָר, וועל-כער באַווייזט, אַז מען האַלט נאָך זייער ווייט פון דער גרינדונג פון אַ פּערמאַנענטער נעסט פאַר די פאַרשידענע אַראַבישע טעראַר-ריסטישע גרופּירונגען. מען דאַרף ניט איבערטרייבן דעם באַטייט

פון דער איינלאדונג צו אראפאטן צו פּרעזענטירן זיך פאַר דער
אַנ"ו, ווי מען דאַרף ניט איבערשאצן דעם ווערט פון זיין דער-
קלערונג.

דאָס גאַנצע אַראַבישע אַדער אַראַביש־ייִדישע פּראָבלעם גע-
פינט זיך היינט אין אַ זייער קריטישער לאַגע, אָבער קאָן אונטער
געוויסע אומשטענדן פירן צו וויכטיקע פּאָזיטיווע רעזולטאַטן...
מען דאַרף זיין פּאַרזיכטיק.

דאָס איז, ווי געזאָגט, די מיינונג פון גוט־אינפּאַרמירטע קרייזן,
ייִדישע און ניט־ייִדישע, וועלכע באַטראַכטן דאָס פּראָבלעם ווי
ניט־דירעקט פּאַראַינטערעסירטע...

(„לעצטע נייעס“, דעם 31־טן אָקטאָבער 1974)

אפענע אראבישע רייד

די דעקלאראציע פונעם מאַראַקאַנישן קעניג כאַסאַן וועגן דער גרינדונג פון אַ פּאַלעסטינעזישער מלוכה מיט מלחמה-דראָאונגען קעגן מדינת ישראל, איז אַ באַווייז, אַז די דעמאָגראַפיע פון צפון־אַפריקע האָט זיך דעפּיניטיוו פאַרענדערט און די גאַנצע געגנט, דאָס הייסט, טוניס, אַלוזשיר און מאַראַקאָ וועלן באַלד זיין פּול־שטענדיק יידן־רייך. די הונדערט־יאַריקע אַרבעט פון דער „אַליאַנס איוראַעליט אוניווערסעל“ האָט געזאָלט צוזאַמען מיט דעם פאַר־שפּרייטן פון דער פּראַנציפּזישער קולטור אויך דערהאַלטן אין אַ געוויסער מאָס ספּרדישע יידישקייט, נאָר אַדאָלף קרעמיע, דער טאַלאַנטירטער מנהיג פונעם פּראַנציפּזישן יידנטום, האָט געהאַט אַ חוש פאַר דער צוקונפט פון צפון־אַפריקע און האָט רעאַליזירט זיין פּלאַן פון דערקלערן אַלע יידן פון אַלוזשיר פאַר פּראַנציפּזישע בירגער.

נאָר דערמיט האָט מען געקאַנט ראַטעווען די עקסיסטענץ פון דעם אַלוזשיריאַנער ישוב: ווען אַלוזשיר, דאָס לאַנד פון די פּערמאַנענטע פּאַגראַמען אויף יידן, איז געוואָרן פּריי און אומאַפֿ־הענגיק, האָבן הונדערט און צוואַנציק טויזנט אַלוזשיריאַנער יידן פּאַרלאָזן דאָס לאַנד און זיך באַזעצט אין פּראַנקרייך. די פּראַנציפּ־זישע רעגירונג האָט די געסט אויפגענומען זייער פּריינדלעך און געהאַפּן זיי זיך איינצואַרדענען.

די „אַרט“־אַרגאַניזאַציע האָט געהאַט אין אַלוזשיר דריי פּאָך־שולן און האָט זיי געמוזט שליסן. אין מאַראַקאָ האָט דער „אַרט“

ביז איצט אין קאסאבלאנקה איינע פון זיינע גרעסטע און בעסטע פאך-שולן מיט א טויזנט סטודענטן. די רעגירונג באציט זיך פריינדלעך און די קעניגלעכע פרינצעסין האט גענומען אן אנטייל אין דער ארבעט פון דער פרויען „ארט“-ארגאניזאציע אין מאַראקא. אבער דער ישוב שמעלצט זיך און די יידן פארלאזן ביסלעכווייז דאס לאַנד. עס זענען היינט דא אין מאַראקא ווייניקער פון פופציק טויזנט יידן און געווען זענען פריער עטלעכע הונדערט טויזנט יידן. אין טוניס, ווו דער פרעזידענט בורגיבא איז מער אייראפייער ווי צפון-אפריקאנער און האט ביי פארשידענע געלעגנהייטן געבעטן יידן ניט צו פארלאזן דאס לאַנד, שמעלצט זיך אויך די יידישע באפעלקערונג. די גרויסע „ארט“-שול איז גראַד דאס יאָר געשלאָסן, אַ מאַדערנע שול, וואָס האָט אָפּגעקאָסט זייער פיל געלט. די באפעלקערונג איז אַנטיסעמיטיש אויפגעהעצט און בלוטיקע עפיוזאָדן האָבן זיך אָפּגעשפּילט פון צייט צו צייט.

מען מעג אין דעם פאל באמת רעדן וועגן אַ יידיש-אַראַבישער דראַמע. די לענדער זענען קולטורעל אָפּגעשטאַנען און וועלן בלייבן אָפּגעשטאַנען, אָבער קיינער און גאַרניט קאָן העלפן...

דאָס איז אַ פינצטערער קאָמענטאַר צו כאַסאַנס רעדע אין ראַבאַט, אָבער עס איז קלאַר, אַז די העצע, וואָס איז אָנגעגאַנגען קעגן דעם יידנטום הונדערטער יאָרן קאָן ניט גוט געמאַכט ווערן אין פינף און צוואַנציק יאָר. די צוויי גרויסע יידישע אָרגאַניזאַציעס האָבן געטאָן אין צפון-אפריקע אַ ניט-פּאָליטישע וויכטיקע קולטור-אַרבעט, אָבער די יידן אַנטלויפן פון די פאַרפּאָלגונגען.

אין אַ געוויסן זין האָט די רעדע פון כאַסאַן אין ראַבאַט קעגן מדינת ישראל פאַרדינט אַ יידישן דאַנק; זי האָט באַוווּזן דער יידישער און ניט-יידישער וועלט ווו און ווער איז דער אמתער אַגרעסאָר, ווער איז גרייט צו אַ נייער מלחמה. דערווייל זענען נאָך ניט אויפגעבויט געוואָרן אויפסניי די צעשטערטע שטעט אין עגיפטן און סיריע, ניט געקוקט אויף די מיליאָרדן פון די נאַפּט-פּראָפּיטן, וואָס די אַראַבישע נאַפּט-פּראָדוצענטן האָבן אַריינבאַקומען. דער עגיפטישער פרעזידענט סאַדאַט, וועלכער גרייט זיך צו זיין רייע

קיין וואשינגטאן און האָט אויסגעאַרבעט אַ גאַנצן פּלאַן פון רע-
פּאַרמען, האָט זיך געמוזט פילן זייער זייער הערנדיק כאַסאַנס
רעדע וועגן אַ נייער מלחמה, אויב מדינת ישראל וועט ניט אַקצעפּ-
טירן תיכף ומיד זיינע און אַראַפּאַטס פּאַדערונגען. די רעדע האָט
מסתמא געמאַכט אין וואשינגטאן דעם אייגענעם איינדרוק ווי אוי-
מעטום און וועט ניט מאַכן דעם באַזוך פון סאַדאַט זייער גרינג.
זייער ערנסט האָט מען מסתמא דאַרט ניט אויפגענומען די רעדע.
כאַסאַן ווייסט זיכער, אַז ער האָט איבערגעכאַפט די מאַס...

דער באַזוך פון סאַדאַט אין „ווייסן הויז“, דאָס טרעפן זיך פון
פרעזידענט פּאַרד מיט ברעזשניעוון אין ווייטן מזרח פון אַזיע און
די סטראַטעגיע פון ד"ר קיסינגער בשעת זיין רייזע אין אינדיע
האַבן אויף יעדן פּאַל ניט קיין קלענערע באַדייטונג ווי אַראַפּאַטס
דעקלאַראַציע אין דער אַנ"ו. עפעס מוז געשען...

(„לעצטע נייעס“, דעם 21טן נאָוועמבער 1974)

אַראַבישע לעגענדעס

אייגנטלעך ווייסט מען זייער ווייניק וועגן דעם, וואָס איז גע-
שען אויף דער גרויסער אַראַבישער קאַנפערענץ אין ראַבאַט מיט
יאַסער אַראַפאַט אין דער ראַל פון אַ פּרימאַדאַנע. מען ווייסט נאָר,
אַז מען האָט אָן שום צערעמאַניעס פשוט אַרויסגעוואָרפן פון דער
קאַנפערענץ אַלע פרעמדע זשורנאַליסטן, כדי זיי זאָלן ניט קאָנען
דערציילן אין אויסלאַנד וויפל אַחזות עס האָט געהערשט צווישן
די אַראַבישע פירערס און וואָס פאַר אַ דרוק מען האָט געמאַכט
אויף דעם יאַרדאַנישן קעניג כוסיין, כדי ער זאָל אַקצעפטירן די
פאַלעסטינעזער.

כאַסאַן, דער קעניג פון מאַראַקאָ, האָט בכלל ניט קיין גרויס
מזל מיט זיינע צערעמאַניעס אין ראַבאַט. ערשט מיט אַ פאַר יאָר
צוריק איז אין דעם קעניגלעכן פאַלאַץ פול מיט געסט אויסגעבראַכן
אַן אַפיצירן־רעוואַלט מיט אַ סך דערהרגעטע. דער קעניג און זיין
פאַמיליע האָבן זיך קוים געראַטעוועט. מיט אַ יאָר שפעטער האָבן
די אַוויאַציע־אַפיצירן פון דער מאַראַקאַנישער אַרמיי געוואַלט אומ-
ברענגען דעם קעניג, בעת ער איז געפלוין אין אַן עראַפלאַן. די
פּראָצעסן קעגן די קאַנספּיראַטאָרן האָבן זיך געענדיקט מיט אַ סך
טויט־שטראַפן.

דאָס הייסט ניט, אַז די ראַבאַט־קאַנפערענץ האָט געקאָנט זיך
ענדיקן מיט אַ קאַטאַסטראַפּע. דערווייל איז דער אַראַבישער נאַפּט
געוואָרן צען פּראָצענט ביליקער און עס איז זייער מעגלעך, אַז
ער וועט ווערן נאָך ביליקער. אין אַלע טיילן פון דער וועלט גראַבט

מען אונטער דער ערד און אונטער דעם וואסער און מען געפינט נאפט. אין צפון־ים ביי די ברעגן פון ענגלאַנד וואַקסט ווי דורך אַ צויבער אַ נייע ריזיקע פעטראָל־אינדוסטריע. צי עס געפעלט, אָדער עס געפעלט ניט דעם אַראַבישן טעראָר. דער סוף פון דער אַראַבישער נאָפֿט־לעגענדע איז אפשר גאַרניט אַזוי ווייט.

דערפאַר האָט ניט קיין זין צו זאָגן, אַז מיט דער, אָדער מיט יענער אַראַבישער גרופע וועלן מיר ניט פאַרהאַנדלען. אונטער אַלע אומשטענדן איז דאָס דער בעסטער פּראָצעס, דער ביליקסטער און דער ניט־פאַרבלוטיקטער. די לאַנגדויערנדיקע און אָפט זייער שווערע פאַרהאַנדלונגען זענען נודע אָבער זיי ברענגען פאַרט נענטער צום צוועק, ווי דער חורבן פון אַ מלחמה. גראַד ביים אָנהייב פון דער קאַנפערענץ אין ראַבאַט איז געוואָרן באַקאַנט, אַז גאַר אין גיכן וועט פּרעזידענט דזשעראַלד פּאַרד טרעפן ערגעץ וווּ „אַרום וולאָדיוואַסטאַק“ לעאַניד ברעזשניעוו, כדי צו פאַרענדיקן די עטלעכע יאָר דויערנדע פאַרהאַנדלונגען פון קיסניגערן וועגן פאַרקלענערן קעגנזייטיק די מיליטערישע צוגרייטונגען צו אַ מלחמה צווישן די צוויי גרויסמאַכטן. איצט איז דער צוזאַמענטרעף רעאַליזירט געוואָרן. ווער האָט געקאַנט דערוואַרטן אַזאַ נס מיט פינף יאָר צוריק? אָבער דער נס איז געשען גראַד אַ דאַנק דער אַמעריקאַנער באַטייליקונג אין דער וויעטנאַמער מלחמה, וואָס האָט אָפּגעקאַסט מיליאַרדן דאָלאַרן און טויזנטער מענטשלעכע לעבנס, בעת די מיינסטע אַמעריקאַנער ווייסן אפילו ניט וווּ עס ליגט וויעטנאַם אָדער קאַרעאַ.

נאַטירלעך מעג מען זיין זיכער, אַז די קאַנפערענץ אין וולאַ־דיוואַסטאַק האָט אויף איר סדר היום געהאַט צו פאַרנעמען זיך ערנסט מיט די באַשלוסן פון דער ראַבאַט־קאַנפערענץ. אויב די רוסיש־אַמעריקאַנישע פאַרהאַנדלונגען וועלן זיך ענדיקן אפילו נאָר מיט אַ טיילווייזער דעמאָביליזאַציע — און וועגן דעם האַנדלט זיך איצט — וועט דאָס פירן צו אַ געוויסער דעמאָביליזאַציע פון די צוויי צדדים אין דעם מיטלענדישן ים. די הונדערט רוסישע קריגס־שיפן אין דעם מיטלענדישן ים מוזן זיין אַן אומגעהייערע לאַסט

פאר דער רוסישער מלוכה־קאסע. די גרויסע אַראַבישע מלוכות אין גאַענטן מזרח וועלן זיין געצווונגען מיטצואַרבעטן. די באַשלוסן פון ראַבאַט זענען דערווייל נאָר אַ שיינע לעגענדע. אויף ווי לאַנג — וועט מען זען...

די סקעפטיקער און קריטיקער פון לאַנגע פאַרהאַנדלונגען קענען ניט די איינצלהייטן און זענען אפשר אָפט גערעכט. אָבער מער גערעכט זענען די, וואָס איילן זיך ניט מיט אַ נייער מלחמה, נייע טויזנטער דערהרגעטע און נייע וואָפן. די ישראל־אַרמיי האָט באַלד נאָך דער יום־כיפור־מלחמה דורכגעפירט וויכטיקע מאַנעווערן רען אַזוי ווי מען וואָלט דערוואַרט מאַרגן אָדער איבערמאָרגן אַ נייע מלחמה. און די ישראל־אַרמיי האָט דאָך אַ נאָמען פון אַן ערשטקלאַסיקער מיליטערישער מאַכט. מען פלעגט פריער רעדן וועגן הוצאות פון הונדערטער מיליאָנען, איצט רעדט מען וועגן מיליאָרדן, בשעת אַ האַלבע וועלט דערוואַרט הונגער, און קליינע לענדער האָבן חובות, וואָס זיי וועלן קיין מאָל ניט קאָנען באַצאָלן.

אין אייניקע לענדער, ווי למשל, אין פראַנקרייך, אַ לאַנד מיט אַ גרויסער קולטור, האָט די מיליטאַריזאַציע אָנגענומען אַבסורד־דאַלע, געפערלעכע פאַרמען. פאַר די לעצטע עטלעכע יאָר געפינט זיך דאָס לאַנד אין אומענדלעכע שטרייק־ספּאַזמען. עס שטרייקן ניט נאָר פּריוואַטע אונטערנעמונגען נאָר אויך מלוכה־אינסטיטוט־ציעס. די אינפלאַציע דריקט דאָס גאַנצע לאַנד, אָבער די רעגירונג גייט אָן די גאַנצע צייט מיט אַטאַמישע עקספּערימענטן, וואָס מוזן קאָסטן פאַנטאַסטישע געלטער. עס איז אַ מין שפּיל מיט פייער, וואָס מוז פירן צו אַ גרויסער קאַטאַסטראַפּע.

**

די רעדעס פון קעניג כאַסאַן ביים סוף פון דער קאָנפּערענץ אין ראַבאַט און פון אַראַפּאַט, זענען אַן שום צווייפל דראַענדע און פּראַוואַקאַטיווע. עס איז נאָטירלעך ניט קלוג פון האַסאַן, וועגן

וועלכן מיר האָבן פריער געמאַכט אַ פאַר באַמערקונגען. עס איז אויך נאַטירלעך, אַז אַראַפּאַט פּילט זיך שוין ווי אַ סווערענער שעף פון אַ נייער אַראַבישער מלוכה. פון דעסטוועגן ווילן זיי ביידע „פאַרהאַנדלען“, אָבער נאָך איידער זיי האָבן אויסגעדריקט זייער גרייטקייט צו פאַרהאַנדלען, דראָען זיי שוין מיט אַ מלחמה און מיט פּופּצן מיליאַרדן מזומנים, וואָס זיי האָבן געמאַכט פון נאַפּט...

(„לעצטע נייעס“, דעם 26-טן נאָוועמבער 1974)

ערנער פון א מלחמה

עס איז גאנץ קלאַר, אַז צוליב פאַרשיידענע סיבות, הויפט־זאַכלעך צוליב דער גרויסער הילף פון אַמעריקע, וועט עגיפטן זיך ניט באַטייליקן איצט אין קיין שום מיליטערישער אַראַבישער אַוואַנטורע. דאָס אייגענע גילט אויך פאַר יאַרדאַניע. נאָר אַראַפּאַט און זיין טעראַריסטישע קליקע זענען פאַראינטערעסירט אין אַרויס־רופן אַזוי פיל פּאַניק ווי מעגלעך. זיין אויפטרעטן אין דער אַנ״ו איז אַ שאַנדפּלעק ניט אויף די אַראַבער, וועלכע באַנוצן זיך מיט אַלע מיטלען כדי אַנצוגיין מיט דער שפּאַנונג, נאָר אויף דער אַנ״ו אַליין. דער דערווייליקער סך־הכל איז בלויז די טראַגישע לאַגע און די איבערשפּאַנונג אין מדינת ישׂראל.

אפילו סאָויעט־רוסלאַנד, וואָס האָט שוין שטילערהייט אַרייַנגעכאַפט אַ היפש ביסל הונדערטער מיליאָנען דאָלאַרן פון אַמע־ריקע, וועט אונטער די היינטיקע אומשטענדן ניט דערלויבן זיך קיין אַפּענע אַוואַנטורע. אין דעם קרעמל זענען דאָ זיכער עלע־מענטן וואָס זענען אינטערעסירט אין אַ מלחמה, אָבער ברעזשניעווי בלייבט נאָך אַלעמען דער פירער, דער פאַראַנטוואַרטלעכער שעף פון דער סאָויעטישער פּאָליטיק, און ברעזשניעווי איז גוט אינפּאָר־מירט וועגן אַלע הינטער־קוליסן־פאַרהאַנדלונגען פון ביידע בלאַקן. אַזוי ווי עגיפטן האָט גרויסע אינדוסטריאַליזאַציע־פלענער, אַזוי האָט סאָויעט־רוסלאַנד חוץ מיליטערישע זייער גרויסע עקאָנאָמישע עקספּאַנסיע־פּראָיעקטן. דער היינטיקער קאָפיטאַליזם דאַרף האָבן דעם גרויסן וועלטמאַרק און דער סאָויעטישער קאָפיטאַליזם איז אין זיין גרונד דאָס אייגענע וואָס דער ניט־סאָויעטישער.

אז א מלחמה, א גרויסע אדער א קליינע, קאן ניט לייון קיין סאציאלע פראבלעמען וויסט היינט יעדער מענטש, אפילו די פירערס פון די אראבישע טעראריסטן. האבן זיי, דאס הייסט, די אראבישע אונטערוועלט, געפונען א מיטל, וואס איז פאר זיי "בע-סער" פון א מלחמה — דאס איז דאס פראוואצירן א מלחמה-פאניק, ניט קיין מלחמה...

צום באדויערן איז די דאזיקע אראבישע סטראטעגיע גענוג דערפאלגרייך אומעטום אין אייראפע און טיילווייז און צייטנווייז אפילו אין מדינת ישראל. די באפעלקערונג ווערט נערוועז פון די דעקלאראציעס, גאסן-מאניפעסטאציעס און צוגרייטונגען צו א מעגלעכער מלחמה. דאס לאנד איז נאך ניט געקומען צו זיך פון דער לעצטער מלחמה. מען קאן גוט פארשטיין די דעפרעסיע און די נערוועזיטעט פון דער באפעלקערונג, וועלכע האט אויסצושטיין א סך עקאנאמישע שוועריקייטן.

דאס הייסט "ערגער פון א מלחמה". עס איז ניטא קיין מלחמה, אבער עס זענען דא אלע עלעמענטן פון א מלחמה-צושטאנד. עס איז דא כמעט דער שאק פון א באוואפנטן צוואמענשטויס, כמעט א בלוטפארגיסן, עס זענען דא דערהרגעטע און פארווונדעטע. כמעט יעדע פאמיליע טרויערט נאך אירע קרבנות אין דער לעצטער מלחמה.

עס איז זייער שווער צו אפעלירן צו אזא באפעלקערונג אפ-צוהיטן די נאציאנאלע דיסציפלין, כאטש דאס איז אן אבסאלוטער מוז, אויב מען וויל ניט אויסגעליפערט ווערן דעם ברוטאלן שונא. עס איז א טראגישע לאגע, אבער מיר זענען געצוונגען צו אקצעפ-טירן זי אן שום רעזערוואציעס.

עס זענען דא ניט ווייניק עקסטרעמיסטן, וועלכע טענהן, אז אלץ וואס איז ביז איצט געשען איז נאך דער אנהייב, און אז מיר דארפן זיין גרייט צו גרויסע קאטאסטראפאלע געשעענישן. דארף מען אוודאי זען, אז דאס יידישע עפנטלעכע לעבן זאל ניט ווערן "אראביזירט". עס איז ניט אמת, אז דאס יידנטום איז טא-

טאל אינאָלירט. אפילו דאָס פראַנצייזישע פאַלק איז אין זיין מער-
הייט מיט אונדז, ווי די פראַנצייזישע דעלעגאַציע אין דער אָנױ-
זאַל ניט אויפטרעטן. עס איז אָבער ניט קיין פראַבלעם פון סימ-
פאַטיעס, עס איז אַ פראַבלעם פון יידישער ווערדיקער האַלטונג,
פון יידישן זעלבסטבאַווסטזיין.

מען דאַרף זיך ניט נאַרן: דער צושטאַנד פון דעם נאָענטן
מזרח איז זייער קריטיש. ס'איז כלומרשט ניטאָ קיין מלחמה, אָבער
יעדן טאָג פאַלן אויף ביידע זייטן קרבנות. עס איז די אַזוי גערױ-
פּענע „קאַלטע מלחמה“, וואָס איז ערגער פון אַן „אמתער מלחמה“.

די אַראַבישע אונטערװעלט איז פריער פון אַלץ אַ סכנה
פאַר די אַראַבישע לענדער וועלכע ווערן דעזאָרגאַניזירט און דע-
מאַראַליזירט. סאָדיע-אַראַביע און עגיפּטן זענען כלומרשט גע-
נייגט צו גיין צוזאַמען מיט דער אונטערװעלט, אָבער דאָס איז
ניט מער ווי אַ פרוּוו פון אַ טאַפּלשפּיל. נאָר מיט פאַרהאַנדלונגען,
ווי לאַנג זיי זאָלן ניט אַנגיין, איז מעגלעך אויסצואַרבעטן אַ קאַמ-
פראַמיס. יידן זענען גערוועאיש אָבער זיי לאָזן זיך ניט פראַוואַ-
צירן. די אָנױ האַלט פאַקטיש אין צוזאַמענברעכן זיך, ניט זי האַט
אַ מיליטערישן אינסטרומענט, ניט קיין מאַראַלישע אויטאָריטעט.
עס איז גענוג אַז אַ פאַר גרעסערע לענדער זאָלן זי פאַרלאָזן כדי
זי זאָל זיך צוזאַמענפאַלן. דער כאַאָס וועט ווערן גרעסער, אָבער
דער מלחמה-צושטאַנד אַן אַ מלחמה וועט פאַרבלייבן.

דאָס איז אַ צושטאַנד וואָס מיר רופן אַן: ערגער פון אַ
מלחמה...

(„דאָס פרייע וואָרט“, דעצעמבער 1974)

ישראל-עניפטישע קאאפעראציע

עס איז קלאר פאר יעדן, אז אין דעם קאמף פאר עקאנאמישער מאכט, פאר ענערגיע און נאפט, האבן די נאפט-מאגנאטן געוונען די גרויסע שלאכט. אויב די אראבישע וועלט וואלט באשטאנען פון איין מאסע, פון איין כוח, וואס דיריגירט אלץ, און ניט פון איין קלאס, „וואס האט אלץ“ און פון אן אנדערער קלאס, „וואס האט גארניט“, וואלט די סכנה פאר דער מערב-איראפעאישער ציוויליזאציע און איר צוקונפט געווען זייער גרויס, רעאל און גרויס, אומפארמיידלעך און גרויס, — איז אבער די אראבישע וועלט איינהייטלעך? באשטייט די אראבישע וועלט נאר פון די „וואס האבן אלץ“ און נייטיקן זיך ניט אין קיין שום פראגרעס? הערשט ניט אין דעם גרעסטן טייל פון דער אראבישער וועלט ארעמקייט, געוואלדיקע ארעמקייט?

אין דער פראבלעם ליגט באהאלטן דער ענטפער אויף דער עקסיסטענץ-פראגע פון מדינת ישראל. מען וועט זיכער געפינען נייע קוואלן פון ענערגיע און רייכע קוואלן פון נאפט אויף דער ערד, אונטער דעם וואסער. די נייע טעכנאלאגיע, די מאדערנע אויסגראבונגען וועלן ניט בלייבן מאכטלאז הינטער די פאנטאס-טישע רייכטימער פון די אראבישע שייכן. פון אלע זייטן קומען אן ידיעות וועגן נייע קוואלן פון ענערגיע. מען האט אויך פריער ניט געקאנט מיינען, אז דער אראבישער פיסטאלעט וועט אויף טויט דערשרעקן די אמעריקאנער-איראפעאישע אינדוסטריע און אז מען וועט אקצעפטירן אן שום רייד אלע אראבישע פאדערונגען. די גרויסע רעאקציע קומט.

די עקסיסטענץ פון מדינת ישראל און איר צוקונפט זענען אָפּהענגיק פריער פון אַלץ אין איר פאַרבינדונג מיט די אַראַבישע לענדער, וואָס רינגלען זי אַרום. קיין מלחמה און קיין זיגערישע מלחמה וועט נישט פאַרענטפערן די פּראַבלעם פון קאָעקסיסטענץ און קאָאָפּעראַציע.

עס דאַרפן געפונען ווערן אין דער אַראַבישער וועלט די קלאַסן, די פּאַסיקע סאַציאַלע באַפעלקערונגס-גרופּעס, וואָס זענען מסכים צו באַטראַכטן ערנסט די דאָזיקע פּראַבלעם.

דאָס פּראַבלעם איז אַזוי פיל אַראַביש ווי יידיש, דאָס הייסט, עס האָט די אייגענע שייכות צו די אַראַבישע פּאַלקס-מאַסן ווי צו די יידישע. דער אַראַבישער קאָפיטאַליזם האָט די אייגענע עלע-מענטן פון אויסנוצן און עקספּלואַטירן ווי יעדער קאָפיטאַליזם און די עמאַנציפּאַציע פון דעם אַראַבישן אַרבעטער מיינט זיין באַ-פרייאַונג.

עס איז אפשר געווען אַ גרויסער טעות מצד דער אַרגאַני-זירטער יידישער אַרבעטערשאַפט צו קומען צו שפעט אין די ניי-טיקע קאָנטאַקטן מיט דעם ס'רוב פאַרשקלאַפּטן אַראַבישן אַרבע-טער. די יידישע אַרבעטער-אַרמיי איז געווען אפשר צו פיל פאַר-נומען מיט אַלגעמיינער פּאַליטיק .

עס מוז ווערן קלאַר פאַר יעדן מענטשן, אַז אַדער עס וועט קומען צו אַ פאַרשטענדיקונג צווישן די צוויי צדדים און צו אַ קאָאָפּעראַציע אַדער עס וועט הערשן דער היינטיקער כאַאָס מיט זיינע אומפאַרמיידלעכע קאָטאַסטראָפּאַלע קאָנסעקווענצן. קיין מל-חמה וועט נישט פאַרענדיקן דעם קאָנפּליקט, איין מלחמה וועט אַרויס-רופן אַ נייע מלחמה, אפילו אויב ביידע צדדים וועלן באַשטיין אויף אַ „נצחון" פון זייערע אַרמיען. די לאַגע אינעם נאַענטן אַריענט איז נישט סטאַביל, זי איז עקספּלאַסיוו און קיינער ווייסט נישט ווען און וווּ דער אויפרייס וועט קומען.

דער גרויסער פעלער, וואָס דער גיגאַנטישער אַראַבישער קאָ-פיטאַליזם איז באַגאַנגען, איז געווען דער פּרוו צו באַנוצן דאָס זעלט פאַר פּאַליטישע צוועקן. אַמעריקע האָט אָפּגערייניקט דעם

פארלאזענעם סועץ-קאנאל, כדי צו געבן עגיפטן אַ קאָנקרעטן באַ-
ווייז פון „גודוויל“. עס איז אַ פרווה, וואָס האָט געקאָסט אַ סך מי-
ליאָנען. עגיפטן דערוואָרט וויכטיקע רעזולטאַטן פון דעם אַמע-
ריקאַנער בייטראַג. דער אַראַבישער קאָפיטאַליזם שטעקט נאָך אין
מיטלעלטער און חוץ געלט-פראָפּיטן וועט ער גאַרניט ברענגען
זיינע באַלעבאַטים.

אויף דעם אַמעריקאַנער „גודוויל“ דאַרף קומען אַן עגיפטי-
שער ענטפער פון גוטן ווילן, אַ קאָנקרעטער ענטפער, פראַקטישע
מעשים. דאָס וואָלט אַריינגעבראַכט אַ סך קלאַרקייט און פאַליטישע
רו אויפן נאָענטן אַריענט. עגיפטן קאָן ניט שפּילן אויף איין מאָל
ביידע קאָרטן — מאַסקווע און וואַשינגטאָן, ענטוועדער אַדער...

עגיפטן איז דאָס גרויסע לאַנד אין נאָענטן אַריענט, וואָס דער-
וואָרט אינדוסטריאַליזאַציע און וועט עס זיכער באַקומען. עגיפטן
איז דאָס גרויסע אַראַבישע לאַנד, וואָס מיט איר וואָלט מדינת
ישׂראל געקאָנט הצלחהדיק קאָאָפּערירן. עגיפטן איז אויך גוט באַ-
קאַנט מיט דעם יידישן פּאָטענציאַל, מיט די מעגלעכקייטן פון דער
יידישער קאָאָפּעראַציע.

אונדז דוכט, אַז אַזאַ מין פאַרבינדונג און צוזאַמענאַרבעט איז
דער איינציקער אויסוועג פון דער פּערמאַנענטער שפּאַנונג, וואָס
הערשט אין יענעם טייל פון דער וועלט.

(„פרייטע אַרבעטער שטימע“, דעצעמבער 1974)

איסלאם און סאוויעטישע אינטרויגעס

קיין שום אינטערנאציאנאלע פארהאנדלונגען מיט דער באַ-
טייליקונג פון די סופער־גרויסמאכטן, ניט די דעבאטן אין דער
אַנױ און ניט די בישאָפּן־קאָנפּערענץ אין רוים, אָנגעפירט פון דעם
פּויפּסט אַליין, האָבן ניט באַקומען אַזאַ פּובליסיטי ווי די אַראַ-
בישע קאָנפּערענץ אין ראַבאַט, די הויפטשטאָט פון מאַראַקאָ. מען
וואַלט געקאָנט מיינען, אַז דער שלום אין דער גאַנצער וועלט איז
אַפהענגיק פון דעם, צי כּוסיין, דער קעניג פון יאַרדאַניע, וועט
זיך לאָזן איבערבעטן מיט יאַסער אַראַפּאַט, דעם פירער פון די
אַראַבישע טעראָריסטן.

אין אַנדערע אַרטיקלען האָבן מיר שוין מערערע מאל באַ-
מערקט, אַז די אַראַבישע מאַכט־העגעמאָנישע וועלט באַשטייט ניט
נאָר אין נאַפּט־מאַגנאַטן און טעראָריסטן, און עס איז די אַבסאָלוטע
פליכט פון די פּאַרטייען אין מדינת ישראל צו קאָנטאַקטירן פּאַר-
שיידענע אַנדערע קרייזן און גרופּעס.

אַז די קאָנפּערענץ אין ראַבאַט צווישן די נאַפּט־מאַגנאַטן, די
פּרעזידענטן, די קעניגלעכע מאַיעסטעטן און די טעראָריסטן האָט
זיך ניט אָפּגעשפּילט ווי זייער אַ פּריילעכע חתונה, קאָן מען זען
פון דעם, וואָס מען האָט אַרויסגעוואַרפּן אַן שום צערעמאָניעס די
מאַסע פּרעמדע זשורנאַליסטן, וואָס זענען אָנגעקומען קיין ראַבאַט
פון אויסלאַנד, דערוואַרטנדיק ספּעקטאַקולאַרע וועלט־געשעענישן,
די פּרעמדע געסט זאָלן ניט דערציילן, וואָס זיי האָבן געזען מיט
אייגענע אויגן. אַבער דאָס, וואָס האָט געזאָלט געשען אויף דער

קאנפערענץ, איז זיכער געשען און מען וועט עס באַלד באַקומען צו וויסן. די אַראַבער אַליין זענען ניט געווען אין אַזאַ איילעניש ווי די אַנ"ו אין ניו-יאָרק, מיטן איינלאַדן אַראַפּאַטן צו קומען און צו רעדן אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלן פּאַדיום. נאָר די אַמערי- קאַנער דיפּלאַמאַטיע האָט זיך אָפּגעזאַגט צו האָבן עפּעס צו טאָן מיט דעם ענין.

עס איז אויך קלוג מצד דער רעגירונג אין ישראל, ווען זי מאַכט קלאַר איר שטאַנדפּונקט, אַז מיט אַ נייער מלחמה וועט מען די פּראַבלעם ניט לייזן און אַז דאָס אויפטרעטן פון אַראַפּאַטן דאַרף ניט אַרויסרופן קיין איבערשפּאַנונג פון די נערוון.

דער האַשעמיטן-קעניג כּוסיין פון יאָרדאַניע איז אַ גאַנץ דער- פּאַרענער דיפּלאַמאַט און קען זייער גוט די היינטיקע אַראַבישע וועלט, די אַראַבישע פירערשאַפט און די פּאַלעסטינער טעראַריסטן. ער לאָזט זיך באַווירקן, ער פאַרהאַנדלט, אָבער ער זעצט דורך זיין ווילן און פירט דורך זיינע פּלענער. די גרינדונג פון אַ פּאַלעס- טינער מלוכה איז זיכער אַ גרויסע געפאַר אי פאַר יאָרדאַניע, אי פאַר מדינת ישראל. ביידע לענדער פירן זייער אַ שווערן קאַמף פאַר זייער עקסיסטענץ און ביידע זענען אָפהענגיק פון דער פּאַ- ליטיק און פון דער גרויסער הילף פון די פאַראייניקטע שטאַטן. דאָס טרעפן זיך פון פרעזידענט פּאַרד און לעאַניד ברעזשניעווי האָט ניט אַרויסגערוּפן אַזאַ גרויסע פּובליסיטי ווי די אַראַבישע קאָנפּערענץ אין ראַבאַט, אָבער זייער טרעפן זיך אין וואַדזשעוואַס- טאַק, אין ווייטן מזרח פון אַזיע, איז זיכער געווען זייער וויכטיק אויך פאַר די געשעענישן אין נאַענטן מזרח...

גרויסע פּאָליטיק ווערט ניט געמאַכט אין דעם אינטריגע- טומל פון די גרויסע קאָנפּערענצן. דערפאַר איז ברעזשניעווי שטי- לערהייט באַשטאַנען אויף דעם טרעפן זיך וואָס גיכער מיט דעם אַמעריקאַנער פרעזידענט און זיך איבערצייגן אויב די „אַפּשפּאַנונג“, וואָס דער געוועזענער פרעזידענט ניקסאָן און קיסינגער האָבן אָנגעהויבן מיט אַ פאַר יאָר צוריק וועט אָנגיין ווייטער.

דער באַזוך פון קיסינגערן אין אינדיע איז אויך פון גרויסער

וויכטיקייט, ניט ווייניקער וויכטיק ווי זיינע לעצטע באזוכן אין אלזשיר און מאראקא. די אמעריקאנער אויסערן-פאליטיק איז זייער שטארק אקטיוויזירט, ניט קוקנדיק אויף דער שארפער קריטיק פון די פלענער פון פרעזידענט פארד און ד"ר קיסינגער. דער מארש פון איסלאם און דאס אויפטרעטן פון אראפאטן אדער פון זיין פארטרעטער אין אג"ו קאנען ניט אפשטעלן דעם גאנג פון די וועלט-געשעענישן.

מיר וואלטן שטארק געזינדיקט, אויב מיר וואלטן זיך גע-לאזט איינרעדן, אז דער פייערלעכער אויפנעם פון אראפאטן אין ניו-יאָרק, אין דער אג"ו, איז אן אנטיסעמיטישער עפיזאד, וואָס מען דארף וואָס גיכער פאַרגעסן. גראַד אין די אייגענע טעג, ווען מען האָט געקריינט אראפאטן אין ניו-יאָרק, האָט זיך אָפגעשפּילט אַ גרויסער און חוצפהדיקער סקאַנדאַל אין פאַריו, אין אַן אָפטייל פון דער אג"ו, אין דער אַזוי גערופענער „אונעסקאָ": מען האָט אויסגעשלאָסן מדינת ישראל פון דער קולטור-אָרגאַניזאַציע צוליב די יידישע אַרכעאָלאָגישע אויסגראַבונגען אין ירושלים. דער סקאַנ-דאַל האָט תיכף אַרויסגערופן שטורמישע פראַטעסטן מצד צענדליגן גער וויסנשאַפטסלייט און שרייבערס, ס'רוב ניט-יידין, וואָס האָבן דערקלערט, אַז זיי ווילן ניט מער האָבן צו טאָן מיט דער אָרגאַ-ניזאַציע.

די וואָס האָבן פראָוואָצירט דעם פאַריזער סקאַנדאַל האָבן מס-תמא ניט גערעכנט אויף דער מעגלעכקייט פון אַזאַ ענטפער, אַזוי געמיין און אומגעלומפערט איז געווען דער אָפענער כוליאַגניזם. אַז די אַראַבער וועלן איצט אויסנוצן זייערע פאליטישע דערפאלגן, איז גאַנץ קלאָר כאַטש די מחלוקתן צווישן די טעראַריסטישע גרוי-פעס פאַרשווערן עס. איצט האָבן זיי באַקומען די ברכה פון די וויכ-טיקסטע טעראַריסטן, פון קרעמל, און מיר זענען זיכער, אַז מען מעג דערוואַרטן ספּעקטאַקולערע געשעענישן. עס איז נאָך ווייט פון אַ פולשטענדיקן אַראַבישן נצחון, אָבער די אַראַבער זענען קאַנ-סעקווענט אין זייערע טעאָריעס און אין זייער פראַקטיק, וואָס טוען

אָבער די מערב־אייראָפּעאישע לענדער קעגן דער עפעקטיווער אַנטי־
יידישער מאַרד־קאַמפּאַניע ?

מיר דאַרפן זיך ניט נאַרן. עס ווערט גאַרניט געטאַן. די נייע
פּראַנציפּזישע רעגירונג טוט דאָס אייגענע, וואָס די אַלטע רעגירונג־
גען — פון פּאַמפּידוין און דע גאַל'ן — האָבן געטאַן. זיי באַדינען
די אַראַבישע לענדער מיט וואָפּן.

די מאַרד־קאַמפּאַניע קעגן ישראל איז אין דער אמתן אַ קאַמ־
פּאַניע קעגן דעם גאַנצן יידנטום.

קיינ צו גרויסע האַפענונגען אויף דער אַנ'ו האָט מען קיין
מאַל ניט געהאַט, אָבער פון דעסטוועגן האָט זי געהערט צו אַ געוויסן
מין פּראַגראַעסיווע חלומות. מען האָט קולטיווירט דעם חלום פון
„קומענדיקע צייטן“ און נייע, יונגע דורות. מען קאַן ניט לעבן אָן
אַזעלכע האַפענונגען און זיד־נאַרעריי. עס איז אָבער געשען מיט
דער אַנ'ו דאָס, וואָס איז געשען מיט הונדערט יאָר געשיכטע פון
דער רוסישער רעוואָלוציאַנערער באַוועגונג. פון די צייטן פון דעם
דעקאַבריסטן־אויפּשטאַנד ביז דער ערשטער דומע און פון דעמאָלט
ביז דער מפּלה אין דער ערשטער וועלט־מלחמה האָט מען זיך גע־
טרייסט מיט די „קומענדיקע צייטן“, און מען איז דורכגעפאַלן.

די קאַנפּערענץ פון וואַלדיאוואַסטאַק האָט ניט אַרויסגערופן קיין
גרויסן אינטערעס ניט אין וואַשינגטאָן און ניט אין פעקיין. די באַ־
מיאונגען פון פּרעזידענט פּאַרד און ד"ר קיסינגער אַריינצוברענגען
ליכט אין די פינצטערע רוסיש־אַראַבישע פּלענער באַרואיקן קיי־
נעם ניט. מען קריטיקירט זייער אַמעריקאַנער אַפּטימיזם זייער פּאַר־
זיכטיק, אָבער דער פּאַקט בלייבט, אַז פּאַרשלאַגן וועגן אַנטוואַפּענונג
ווערן אָנגענומען ווי אַ קאַלאַסאַלע באַוואַפּענונג. סאָויעט־רוסלאַנד,
וואָס איז דער אמתער „סטימולוס רעקטאָר“ פון אַ גראַנדיעזער באַ־
וואַפּענונג, שרעקט די עפּנטלעכע מיינונג. מען שטעלט זיך פּאַר,
אַז מען גרייט זיך צו אַ קאַמף, וואָס איז נאָך אַזוינס פּריער קיין
מאַל ניט געווען, מען וויל אַפּשטופּן, ניט פּאַרניכטן, די גרויסע
געפּאַר.

רוסלאַנד האָט זיך קאָטעגאָריש אָפּגעזאָגט „אָפּצורוקן“ איר ריי זיקע אַרמיי פון דער כינעזישער גרענעץ גראַד דעמאָלט. ווען כינע האָט דערקלערט, צו אַלעמענס דערשטוינונג, אַז זי איז גרייט צו פאַרהאַנדלען מיט רוסלאַנד וועגן אַ פאַרשטענדיקונג. דערמיט האָט סאָויעט־רוסלאַנד געגעבן צו וויסן, אַז דער מלחמה־צושטאַנד אויף דער גרענעץ פאַרבלייבט ווי געווען די גאַנצע צייט. דאָס האָט, נאָ־טירלעך, אַ דירעקטע שייכות צו די ישראל־אַראַבישע באַציאונגען. סאָויעט־רוסלאַנד הערט ניט אויף צו שפּילן די ראַלע פון דעם גרויסן פּאַטראָן פון די אַראַבישע מלוכות.

דאָס וואָס ס'איז געשען איז פאַרגעסן און מאַסקווע, די פּירנ־דיקע באַלשעוויסטישע מלוכה, שפּרייט אויס איר פּאַטראָנאַזש ניט נאָר אויף עגיפּטן, סיריע און איראַק, נאָר אויך אויף קאָדאַפּין און אַראַפּאַט'ן. די אַמעריקאַנער וואַרענונגען און די ווייט־גייענדיקע עקאַ־נאַמישע און מיליטערישע הילף פאַר ישראל האָבן אַ ווירקונג, אָבער נאָר אַזוי ווייט, ווי עס האַנדלט זיך וועגן הילף פאַר רוסלאַנד גופּא. עס לוינט פאַר רוסלאַנד אַנצוגיין מיט סאַציאַליסטישע חלומות, אָבער די רעאַליטעטן בלייבן די אַלטע. אַ האַלב הונדערט יאָר קאָמוניזם האָט רוסלאַנד נאָך אַלץ דערגרייכט די מדרגה פון סטאַליניזם, ניט אַ שריט ווייטער.

עס איז די אַלטע געשיכטע מיט „דעפענסיווע“ און „אָפּענסיווע“ וואָפּן. אונטער דעם דאָזיקן שווינדל פירט מען דורך אַן אַנטוואָ־פענונג, וואָס וועט קאָסטן מיליאָרדן. איידער די קאָנפּערענץ פון וולאַדיוואַסטאַק האָט זיך געענדיקט, האָבן זיך שוין אַנגעהויבן די קלאַנגען וועגן רוסישע אינטריגעס. ברעזשניעווע האָט געפונען פאַר נייטיק צו פאַרן קיין מאַנגאָליע, כדי פון דאַנען לאָזן צו וויסן אַזיע, אַז מען זאָל ניט מאַכן קיין טעות און מיינען, אַז דער שלום איז שוין דאָ און מען מעג רואיק שלאָפּן.

דער מאַרש פון איסלאַם מיט דער שותפות פון סאָויעט־רוס־לאַנד און אירע אימפּעריאַליסטישע מעשים, זענען איצט די גרעסטע סכנות פאַרן וועלט־שלום.

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, יאַנואַר 1975)

אַראַביזם און פּאַן-סלאַוויזם

אונדזער דור איז באַשערט געווען צו זיין אַן עדות — אַן עדות און אַ קרבן! — פון ווילדע, רעאַקציאָנערע באַוועגונגען, ווי דער דייטשער נאַציזם און דער איטאַליענישער פאַשיזם. מיר האָבן דער־לעבט צו זען זייער ירידה און זייער וויסטע מפלה. מיר זענען כמעט זיכער געווען, אַז די לופט איז געוואָרן ריין און פריי פון די מיאַזמען.

די געשיכטע האָט עס אַנדערש פלאַנירט און מיר שטייען היינט אויף אַ געפערלעכן קרייצוועג. אַלץ קאַן פאַסירן מאַרגן, אַלץ קאַן געשען.

דער אַראַבישער אַנטיסעמיטיזם טרעט אויף ווי אַ בלוטיקער פיינד פון אַלץ וואָס איז יידיש, אָבער דאָס איז אַ קאַפיטאַליסטישער מאַסקאַראַד. יידן זענען אַ גוטער פּרעטעקסט פאַר אַ רויבעריי מיט דער הילף פון נאַפט.

ניט נאָר האָבן מיר דערלעבט אַ מין נעאַ-נאַציזם און נעאַ-פאַ-שיזם, נאָר אַן אמתע מלחמה קעגן יידנטום, באַנוצנדיק דאָס בויען פון מדינת ישראל ווי אַ זיכערן און שטענדיקן תירוץ. אפילו אַפֿ-היטנדיק זיך פון אַ פּאַניק־אַרטיקער קעגן־פּראָפּאַגאַנדע מוז מען זאָגן, אַז אַראַביזם, געשיצט און געשטיצט פון רוסישן פּאַן-סלאַוויזם, נוסח לענין און סטאַלין, איז געוואָרן אַ קאַנקרעטע סכנה פאַרן גאַנצן וועלט־ייִדנטום.

אַ שטיק פּינצטערער מיטלעלטער רוקט זיך אָן אויף אונדן. דער אַזוי גערופענער „ענערגיע־קריזיס“ איז אַן עקאָנאָמישע קאַ-

טאסטראפע, וואָס האָט גאַרניט צו טאָן מיט יידישע אינטערעסן און איז דאָך מאַטיווירט הויפטזאַכלעך מיט יידישער עקספּאַנסיע.

דאָס וועלטייִדנטום איז היינט ניט דאָס אייגענע וואָס ס'איז געווען מיט הונדערטער יאָרן צוריק. די אַראַבישע רעאַקציע, וואָס האָט אַרויסגערופן דעם קריזיס, וועט אויטאָמאַטיש פּראָוואַצירן דעם ענטפער. יידישע אינטערעסן זענען דאָ נאָר אַ ניט וויכטיקער עלע־מענט, אָבער מיר דאַרפן קלאָר זען די לאַגע, ווי זי איז אין דער ווירקלעכקייט, ניט אונטערשאַצן זי, ניט שפּילן דעם שונא אין די הענט.

דער איסלאַם האָט אַ גוטן שותף, דעם רוסישן פּאַן־סלאַוויזם, דעם אַלטן שונא פון איסלאַם. עגיפטן און סיריע וועלן צוזאַמען פירן אַ קאַמף פאַר באַהערשן די מערב־אייראָפּעאישע ציוויליזאַציע. ביי זיי הייסט עס „אינדוסטריאַליזאַציע“ און דער ערשטער און בעס־טער קרבן דאַרף זיין דאָס יידנטום. מיר צווייפלען אין דעם דער־פּאָלג פון דער קאַמפּאַניע. מיר גלייבן ניט אין רוסלאַנדס דערפּאָלגן אין אַזיע אין דעם קאַמף קעגן כינע און יאַפּאַן, און מיר גלייבן ניט אין רוסלאַנדס דורכברוך אין אייראָפּע, און ספּעציעל ביים מיטלענ־דישן ים.

אַ פּילם האָט פּלוצלינג באַוווּזן בילדער פון דער שלאַכט ביי צוסימא אין 1904, ווען דער רוסישער פּלאַט פון די אַדמיראַלן ראַזש־דעסטווענסקי און נעבאַגאַטאַוו איז פאַרניכטעט געוואָרן פון דעם יא־פּאַנישן אַדמיראַל טאַגאַ. פון דער שרעקלעכער לעקציע האָט סיי אַלט־רוסלאַנד און סיי איר נייער רעזשים גאַרניט געלערנט. אַלץ איז געבליבן ווי ס'איז פריער געווען (״טאַק בילאָ — טאַק בודעט״).

איצט האָט זיך ווידער צעפּלאַקערט די דעבאַטע אַרום די רעכט פון רוסישע יידן צו עמיגרירן. יידן ווילן ניט זיין קיין בירגערס פון צווייטן קלאַס און אַ סך יידן — ניט אַלע — ווילן עמיגרירן. עס איז אַן אַלטער קאַמף פאַר פּרייהייט. עס פּלעגן אויסוואַנדערן ביז הונדערט און פּופּציק טויזנט יידן אַ יאָר — קעגן דעם ווילן פון דעם אַלטן רעזשים. אויף דער גרענעץ איז צענדלינגער יאָרן אָנ־געגאַנגען אַ מלחמה. יידן האָבן „געגנבעט“ די גרענעץ.

מען האָט שוין הונדערטער מאל דערציילט די געשיכטע. מי-
ליאַנען געוועזענע רוסישע יידן זענען היינט פול-באַרעכטיקטע ביר-
גערס פון די פאַראייניקטע שטאַטן און אַנדערע לענדער. יידן פירן
ניט קיין מלחמה קעגן רוסלאַנד, יידן פירן אַ קאַמף פאַר זייערע
בירגערלעכע רעכט און יידן וועלן דעם קאַמף קיין מאל ניט אויפ-
געבן, מיט קיסינגער און סענאַטאָר דזשעקסאָן אָדער אַן זיי. אַלע
מאַניפּולאַציעס מצד דעם קרעמל וועלן ניט העלפן. אונדזער וואַג-
דערונג איז געבויט אויף פרייער וואַנדערונג און מאַסקווע וועט
ניט ענדערן דעם גאַנג פון דער יידישער געשיכטע. עגיפטן איז
קעגן יידישער אויסוואַנדערונג פון רוסלאַנד קיין ישראל. אַמעריקע
איז פאַר אַ פרייער אויסוואַנדערונג. אָבער באַשטימען וועלן די יידן
אַליין. איוואַן איוואַנאָוויטש האָט עס קיין מאל ניט געוואָלט פאַר-
שטיין.

רוסלאַנד באַהערשט היינט פוילן און טשעכאָסלאַוואַקיע. עס איז
אַ מין פאַן-סלאַווישע קאָנספּיראַציע. עס איז נאָר אַ פראַגע ווי לאַנג
וועט דער בונד דויערן.

ביידע שותפים באַשטייען פון בלאַקן, גרעסערע און קלענערע
מלוכות, אַפט מיט קעגנדיקע אינטערעסן און נאָר די געמיינשאַפט-
לעכע פיינדשאַפט צו יידן פאַראייניקט זיי און אינספּירירט זיי. נאָ-
טירלעך, די פירערשאַפט פון דער אַנטיסעמיטישער פאַגראַם-פאַלי-
טיק געהערט דער סאָויעטישער גרויסמאַכט. דאָס איז די הייליקע
טראַדיציע פון אַמאָל און די טראַדיציע ווערט אַפּגעהיט.

אַנטיסעמיטיזם האָט זיין אייגענע פּילאַסאָפּיע, אָבער איצט איז
ניט די צייט צו פאַרטיפן זיך אין איר. אפילו דער פראַפעסאָר פון
האַרוואַרד-אוניווערסיטעט וויל אַרויס גאַנץ פון דעם געפערלעכן
פלאַנטער. ער איז אַ קלוגער ייד און האָט זיכער אַ סך אַפּגעלערנט
פון די וויסע און טונקל-הויטיקע פריינד, ניט קוקנדיק אויף זייערע
קונצן און שבחים. מיר דערנענטערן זיך אַלץ מער און מער צו
דעם קלימאַקס פון דער פריינדשאַפט. אַט אַט וועט דער פלאַנטער
פלאַצן. מיר דאַרפן זיין גרייט צו אַ סך פיינלעכע געשעענישן...

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, פעברואַר 1975)

דריי קעגן איינעם

מען קאן קוים צווייפלען אין דעם, אָז דער בונד פון די דריי גרויסמאַכטן אין נאַענטן מזרח, איראַן, עגיפטן און סאַוד־אַראַביע, איז אין שטאַנד צו נישט צו מאַכן אין אַ גרויסער מאַס דעם איינפלוס פון סאַוועט־רוסלאַנד אין דעם טייל פון דער וועלט. יא, קיסינגער איז ניט קיין כישוף־מאַכער, אָבער ער האָט געהאַנדלט ערלעך און אָפּן. די מאַסקווער פּאָליטיקער וואָס האָבן צעריסן דעם לעצטן אַמע־ריקאַנער־רוסישן האַנדלס־אַפּמאַך פון 1972 וועלן חרטה האָבן. דער צאָרן האָט זיי פאַרפירט...

„אַלץ צוליב די יידן“ האָבן מסתמא ניט ווייניק רוסישע מענטשן געזאָגט אין מאַסקווע. און דאָס איז ריכטיק.

ווי אַזוי איז צו שטאַנד געקומען דער בונד פון די דריי ? — פּרעגט מען זיך. לויט דער פּרעסע קומט אויס, אָז דער שאַך פון איראַן איז דאָס דער, וואָס האָט אַריינגעבלאָזן אַ נייע נשמה אין דעם איסלאַם. אין דער אמתן איז פּרעזידענט סאַדאַט דער „ספּיריטוס רעקטאַר“ פון דער גאַנצער קאַמפּאַניע: ער האָט אַרויסגעוואָרפּן די פּופּצן טויזנט רוסישע „טעכניקערס“ און ער האָט זיך אָפּגעזאָגט ווידער נעמען זיי צוריק.

די צאָל פון די רוסישע עקספּערטן איז פּאַנטאַסטיש גרויס, עס איז אַ גאַנצע אַרמיי. עס האָט געהאַלטן ביי פאַרוואַנדלען עגיפטן אין אַ צווייטער טשעכאָסלאַוואַקיע. די עגיפּטישע אַרמיי האָט אָנגע־הויבן זיך רעוואַלטירן. עס זענען פאַרגעקומען זייער ערנסטע קאַנ־

פליקטן צווישן די עגיפטישע אפיצירן און רוסישע, וועלכע האָבן זיך אויפגעפירט ווי ביי זיך אין דער היים. ברעזשניעוו און זיינע קעגנער, די רוסישע קעגנער, האָבן פאַרשטאַנען, אַז עגיפטן איז ניט קיין צווייטע טשעכאָסלאָוואַקיע. פון דעם האָט מען געקאָנט באַקומען אַ האַרץ-אַטאַק...

עגיפטן, צוזאַמען מיט סאַוד-אַראַביע און מיט איראַן, וואָס איז ניט קיין אַראַביש לאַנד, אָבער איז אַ וויכטיקער טייל פון איסלאַם, איז אַ נייער כוח. יעדע פון די דריי לענדער האָט אַ פּראָגראַם פון נייע אַקטיוויטעטן און צוזאַמען איז דער בלאַק אין שטאַנד אויף לאַנגע צייטן אַ סוף צו מאַכן צו די רוסישע עקספּאַנסיעס אין נאַענטן מזרח. סיי עגיפטן און סיי איראַן האָבן אַלטע חשובונות מיט סאַוויעט-רוסלאַנד.

די קאַרעספּאַנדענטן וואָס שילדערן דעם באַזוך פון דעם פּער-סישן שאַך אין עגיפטן באַווונדערן זיין רו און געלאַסנקייט. אַן שום בום פון פּובליסיטי האָט ער אָפּגעטאָן אַ גרויסע, וויכטיקע אַקציע. עס איז ניט פשוט דיפּלאַמאַטיע, עס איז אַ ריזיקע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אַקציע וואָס מען קאָן היינט קוים פּאַראַויסזען.

פלוצלינג האָט די אייראָפּעאישע פּרעסע אַנטדעקט די פּערסישע אימפּעריע און איר אַמביציעזן הערשער מיט זיינע מאַדערניסטישע אידעען. עס האָבן זיך אַ שאַט געטאָן אַרטיקלען. איראַן האָט ניט קיין קליינע פאַרגאַנגענהייט און ס'איז דאָ וואָס צו דערציילן. דער שאַך מאַכט עס אויף זיין אייגענעם אופן און מען לייענט עס מיט גרויס אינטערעס.

עס איז ווערט צו דערמאָנען דאָ, אַז אין טעהעראַן, די הויפּט-שטאָט פון איראַן, געפינט זיך זינט אַ סך יאָרן אַ גרויסע „אַרט“-שולע, ריכטיקער געזאַגט, עטלעכע „אַרט“-שולעס פאַר בחורים און פאַר מיידלעך. די רעגירונג פון לאַנד ווייזט אַרויס אַ גרויסן אינטע-רעס און סימפּאַטיע פאַר דער יידישער פּאַך-שולע. בשעת דער „אַרט“ האָט געמוזט שליסן זיינע שולעס אין אַלזשיר און טוניס אַנטוויקלט זיך אַלץ מער די „אַרט“-אַרבעט אין איראַן. דאָס לאַנד האָט אַ גרויסן

מאנגל אין טעכניש-אויסגעבילדעטע מענטשן און פאָוואַרזירט יעדן פאַרווך צו אַראַנזירן פאַך-אויסבילדונג.

די פרעסע האָט, ווי געזאָגט, פלוצלינג אַנטדעקט איראַן, אָבער דאָס זענען אַלטע פּראָבלעמען. דער שאַך האָט גרויסע פּלענער, וואָס וועלן אפשר איצט אָנהייבן רעאַליזירט ווערן.

די פאַראייניקונג פון „די דריי“ איז געשען גראַדע אין דער צייט ווען עס זענען ווידער איבערגעריסן געוואָרן די פאַרהאַנדלונגען צווישן מאַסקווע און וואַשינגטאָן. דאָס איז באַמט אַ מין שפּיל פון דער נאַטור. בלייבט סאָוויעט-רוסלאַנד פּולשטענדיק אינאָלירט. צו די צוויי געשעענישן פון וועלט-פּאָליטישער באַדייטונג, קומט איצט צו די דראַענדע דערקלערונג פון פּרעזידענט פּאַרד און ד״ר קיסנין גער אַדרעסירט צו די נאַפּט-פּראָדוצירנדע אַראַבישע לענדער. מיר זאָגן „דערקלערונגען“, אָבער עס האַנדלט זיך וועגן דער מעגלעכ-קייט פון אַ מלחמה, וואָס זיי רופן אָן „מיליטערישע אינטערווענץ“. עס פאַרכאַפט דעם אַטעם לייצענדיק די דעקלאַראַציעס.

עס איז שווער צו אַריענטירן זיך אין די געשעענישן ווען מען באַקומט גלייכצייטיק צו וויסן, אַז סאָד-אַראַביע האָט אונטערגע-שריבן אַן אָפּמאַך מיט די פאַראייניקטע שטאַטן וועגן דער באַשטע-לונג אין אַמעריקע פון עראָפּלאַנען אויף זיבן הונדערט און פּופּציק מיליאָן דאָלאַר. מען מאַכט דאָך ניט אַזאַ געשעפט — מיליטערישע סופּער-מאַשינען! — מיט אַ לאַנד מיט וועלכן מען וויל האָבן מאַרגן אַ גרויסע מלחמה און צעשטערן די ריזיקע נאַפּט-אינסטאַלאַציעס. די אַמעריקאַנער עפּנטלעכע מיינונג האָט געצווונגען די רעגירונג פאַר-ענדיקן די מלחמה אין וויעטנאַם און דער קאַנגרעס וועט זיכער ניט דערלאָזן אַ נייע קריגס-אַוואַנטורע וואָס קאָן פירן צו אַ וועלט-מלחמה.

קיינער וויל ניט קיין מלחמה און אַלע רעדן נאָר וועגן מלחמה. די אַראַבער שווייגן און פאַרשווייגן דאָס וואָס גייט זיי אָן פּריער פון אַלץ. מען מעג מיט זיכערקייט זאָגן, אַז פון די אַלע אַראַבישע מאַגנאַטן איז דער מושל פון סאָודיע דער קליגסטער רעאַל-פּאָלי-טיקער וואָס וויל ניט קיין מלחמה.

די אלע געשעענישן האָבן אַ צו גרויסן שייכות צו מדינת ישראל
און איר עקסיסטענץ. דאָס אַמעריקאַנער יידנטום גיט זיך אָפּ אַ דין
וחשבון וועגן דער פּאָליטישער לאַגע אין נאַענטן מזרח. אַלץ איז
איצט אָפּהענגיק פּון דעם אָו אַ שטרענגע זעלבסטדיסציפּלין זאָל
הערשן אינעם לאַנד. עס איז די צייט פּון גרויסן קריזיס זינט די
מדינה איז געגרינדעט געוואָרן.

(„לעצטע נייעס“, דעם 11טן פעברואַר 1975)

III

רוםלאנד

דאָס רוסישע ווונדער

די גרויסע רוסישע רעוואָלוציע פון 1917/1918 איז דורכגע־פירט געוואָרן פון אַ קליינער מינדערהייט, אָבער פון אַן אויסערגע־וויינטלעכער גרופע פון אינטעליגענטע, געבילדעטע מענטשן, ווי לענין, טראַצקי, ליטווינאָוו — די לעצטע צוויי, יידן — און נאָך אַ צענדלינג מאַרקסיסטן, רעוואָלוציאַנערן. זיי האָט זיך איינגעגעבן צו ווערן די מאַכטהאַבער אין דעם ריזיקן לאַנד און איינהאַלטן די מאַכט ביז צום היינטיקן טאָג, ניט קוקנדיק אויף אַ גרויסער אָפּאָ־זיציע.

גראדע איז אין אַ היינטיקן יאָרהונדערט געשען די פולשטענ־דיקע פאַרענדערונג פון גאַנץ אייראָפּע און אַזיע. אַלטע מלוכות זענען זיך צעפאַלן, נייע מלוכות זענען געגרינדעט געוואָרן נאָך יאָרן פון שווערע קאַמפּן.

עס לוינט זיך גענוי צו באַטראַכטן די פונדאַמענטאַלע פאַרענ־דערונגען. זיי זענען וויכטיק ניט נאָר פאַר דעם אַלגעמיינעם בילד, נאָר פאַר יידישע אינטערעסן.

גרויס־בריטאַניע האָט אויפגעהערט צו זיין די מעכטיקסטע אימ־פּעריע אין דער וועלט: ניט נאָר האָט זי פאַרלוירן אינדיע און עגיפּטן, נאָר אויך קאַנאַדע, אויסטראַליע און ניי־זעלאַנד, דרום־אַפריקע און אַ צענדלינג קלענערע קאָלאָניעס זענען געוואָרן מיט־גלידער פון אַן ענגלישער „געמיינשאַפּט פון פעלקער“, די אַזוי גע־רופענע „קאָמענוועלט אָוו ניישאַנס“. עס איז אַן אַנדערער סטאַטוס און עס איז מער ניט קיין מעכטיקע אימפּעריע.

דייטשלאַנד, אַ גרויסמאַכט נאָך דער פראַנקאַ-פרייסישער מלחמה פון 1870, האָט נאָך די צוויי וועלט-מלחמות, פון 1914 און 1939, פאַרלוירן פרייסן און מזרח-דייטשלאַנד און געוואָרן אַ רעפובליק.

עסטרייך-אונגאַרן איז פון אַ דאָפּל-מאַנאַרכיע צעברעקלט גע-וואָרן אויף אַ זעלבשטענדיקע אונגאַרן און אַ קליינע עסטרייכישע רעפובליק.

אַ נייע מלוכה, די רעפובליק פון טשעכאָסלאָוואַקיע, איז אַנט-שטאַנען מיט פראַג אַלס הויפטשטאָט.

דאָס אַלטע סערביע איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ יוגאָסלאַ-ווישער רעפובליק.

חוץ אַנדערע פאַרענדערונגען אויף די טעריטאָריעס מוז מען באַטראַכטן די צעפאַלעניש פון דער אַטאָמאַנישער אימפעריע: ס'איז געבליבן אַ קליינע טערקיי מיט אַנקאַראַ אַלס הויפטשטאָט און אַ צאָל זעלבשטענדיקע אַראַבישע לענדער.

עס איז אַנטשטאַנען אַ יידישע מלוכה מיט ירושלים און תל-אביב אַלס הויפּצענטערס, אַ קליינע מלוכה מיט אַ געוואַלדיקער דינאַמיק, מיט אַ ירושה פון אַ טויזנט-יאַריקער קולטור.

מדינת ישראל איז אַ קליינע מלוכה מיט גרויסע אוניווערסי-טעטן און טויזנטער סטודענטן, מיט אַ וועלט-באַרימטן וויצמאַן-אינ-סטיטוט פאַר וויסנשאַפּטלעכע פאַרשונגען מיט אַ באַדייטנדיקער אינדוסטריע און עקספּאָרט און מיט אַן ערשטקלאַסיקער אַרמיי. די קליינע מלוכה האָט גרויסע פראַבלעמען און פאַרזוכט צו געפינען אַ לייזונג פאַר זיי, שטיצנדיק זיך אויף דער הילף פונעם וועלט-יידנטום.

מיר רופן דאָ ניט אָן אַ גאַנצע ריי אַנדערע לענדער און פעל-קער, ווי מיר שטעלן זיך ניט אָפּ אויף די אַנטוויקלונגען פון דעם אַפריקאַנישן קאָנטינענט.

נאַטירלעך איינע פון די וויכטיקסטע ענדערונגען איז געשען אין דער אַמאָליקער רוסישער מאַנאַרכיסטישער אימפעריע, וועלכע

האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ פּעדעראַציע פון סאַציאַליסטיש-קאָמו-
ניסטישע לענדער.

קיינער וועט ניט פאַרזוכן צו פאַרגלייכן די סאָויעטישע פּע-
דעראַציע מיט דעם ענגלישן קאמענוועלט אָו ניישאַנס.

דער ענגלישער קאמענוועלט-רעזשים איז געבויט אויף דעם
פּרינציפּ פון פּולשטענדיקער נאַציאָנאַלער פּרייהייט, בשעת דער רו-
סישער פּעדעראַלער רעזשים איז אַ פּראָדוקט פון „דיקטאַטור פון
פּראָלעטאַריאַט“ און באַשטייט אין אַ צענטראַלער רעגירונג פון
מאַסקווע, אַזוי ווי דאָס איז געווען אין די צייטן פונעם אַלטן רע-
זשים. מיר זענען עדות פון צוויי אַנטקעגנגעזעצטע סיסטעמען: פון
איינ זייט אַ פּולשטענדיקע דע־קאָלאָניאַציע און אַנטקעגן איר אַ
פּערמאַנענטע עקספּאַנסיע. דרייסיק יאָר נאָך דער צווייטער וועלט-
מלחמה זאָגט זיך אָפּ רוסלאַנד צוריקצוגעבן יאַפּאַן די קורילען-אינדו-
לען, פּאַרכאַפט בשעת דער מלחמה, אינדזלען וואָס ליגן ביי די ברעגן
פון יאַפּאַן. די סאָויעטישע עקספּאַנסיע שטרעבט צו באַקומען באַ-
זעס אין אינדישן אַקעאַן, ביים פּערסישן גאַלף און בכלל וווּ עס איז
נאָר מעגלעך.

דאָס אַלץ שפּילט זיך אָפּ בשעת אַ ריזיקע רוסישע אַרמיי איז
קאָנצענטרירט יאַרנלאַנג ביי דער כינעזישער גרענעץ אין אַן אַלאַרם-
צושטאַנד און איז היינט צו טאָג די גרעסטע סכנה פאַר אַ נייער
וועלט-מלחמה. אין יעדן פון די פּלעצער עקסיסטירט אין דער אמת'ן
אַן אַקטיווער רוסישער פּראָנט.

די אינטערנאַציאָנאַלע פּרעסע און אויך די רוסישע מער אַדער
ווייניקער אַפּיציעלע פּרעסע פּאַרנעמען זיך זייער פּיל מיט די רו-
סיש-אַמעריקאַנישע קאָנפּליקטן צוליב דער אויסוואַנדערונג פון רו-
סישע יידן קיין ישראל. מען קאָן מיינען, אַז יידישע „אַקטיוויסטן“
און יידישע אַפּאַזיציע זענען די גרעסטע געפאַר פאַר דעם סאָויע-
טישן רעזשים, אָבער אַזאַ איינדרוק איז אַבסאָלוט פּאַלש און די
הערשנדיקע קאָמוניסטישע פּאַרטיי באַנוצט די דאָזיקע פּאַלשקייט
כדי צו פּאַרדעקן די אמת'ע געפאַר. מיר מיינען דערמיט די אוקראַ-

אינער רעוואָלוציאָנערע באַוועגונגען וועלכע גייען אָן אין לאַנד פערמאַנענט. טויזנטער אוקראַינישע רעוואָלוציאָנערן געפינען זיך אין סאָויעטישע געפענגענישן. עס גייט אָן אַ קאַמף אויף טויט און לעבן. דער אוקראַינישער האַס קעגן די „מאַסקאַלעס“ איז ניט ניי, ווי ניט ניי איז די גאַנצע אוקראַינישע נאַציאָנאַלע באַוועגונג פאַר דער באַפרייאונג פון דער רוסישער הערשאַפט. די באַפעלקערונג האָט טיפע וואַרצלען אין דער גאַנצער אוקראַינע. מען דאַרף זיין בלינד, כדי ניט צו זען אָז די באַוועגונג פון די אוקראַינער נאַציאָנאַליסטן וואַרט נאָר אויף דער „היסטאָרישער געלעגנהייט“ און אָז די שעה פון דער באַפרייאונג וועט קומען פאַר אוקראַינע פריער אָדער שפעטער.

עס איז וויכטיק דערביי צו אַבסערווירן די מענטאַליטעט פון דער פירערשאַפט פון דעם אַלט-נייעם רעזשים: אַזוי ווי מען וואַלט געווען זיכער, אָז עס וועט אייביק הערשן איבער דער אוקראַינע די אייזערנע האַנט פון מאַסקווע, אַזוי ווי קיעוו, פאַלאַטאוואַ און כאַרקאָוו, אָדעס און גאַנץ דרום-רוסלאַנד וועלן אייביק פאַרבלייבן רוסישע פראַווינצן און וועלן זיך בייגן פאַר דער גרויסמאַכט.

דאָס איז די מענטאַליטעט פון דער פריערדיקער עסטרייך-אונגאַרישער דאָפּל-מאַנאַרכיע, אויך פון דער געוועזענער טערקישער אימפעריע — ביידע זענען זיך צעפאַלן נאָך אַ לאַנג-דויערנדער עפאַכע פון אַן אומבאַגרענעצטער מאַכט, נאָך אַ פולשטענדיקן איגנאַ-רירן די וואַרענונג פון דער געשיכטע און אָן אַנזאַג פון דעם צו-זאַמענברוך.

דאָס איז דער טייל פון רוסלאַנד, וווּ עס איז קאַנצענטרירט דאָס רוב פון די רוסישע יידן, ניט רעכנדיק דערביי די יידישע ישובים פון פעטערסבורג און מאַסקווע. אינסטינקטיוו פילן יידן, אָז עס וועלן פאַרקומען שווערע קאַמפן צווישן דער רוסישער גרויס-מאַכט און דער באַפעלקערונג, וואָס באַשטייט אויף איר אייגענער געשיכטע, איר אייגענער קולטור, איר אייגענער שפראַך. דאָס רוי-סישע יידנטום האָט דאָ גענוג געליטן בשעת דער צווייטער וועלט-מלחמה, צוערשט פון דער דייטשער אינוואַזיע און נאָך דער מלחמה

פון דעם שרעקלעכן רוסישן בירגער־קריג. קאן מען דעריבער גוט פארשטיין די אַנגסט און דעם דראַנג פון די יידישע מאַסן אַרויס־רייסן זיך פונעם לאַנד, געפינען אַן אַרט וווּ מען וואַלט געקאָנט לעבן בשלום, לעבן און אַרבעטן. אָבער וווּ?

די ווערטער ווערן געשריבן ניט כדי אַרויסצורופן אַ שרעק און פאַניק פאַר דער צוקונפט. חוץ מדינת ישראל מיט אירע שווערע פראַבלעמען און אומזיכערער עקסיסטענץ, איז די יידישע וועלט גרויס, אין אייניקע לענדער איינפלוסרייך, אין אַ סך לענדער גרייט אויפצונעמען יידישע וואַנדערער. דער ענין רוסיש־יידישע באַציי־אונגען אין נאָענטן מזרח האָבן זיכער צו טאָן מיט דער רוסישער עקספּאַנסיע, אָבער אין אַ סך גרעסערער מאַס האָט מדינת ישראל צו טאָן מיט דער אַראַבישער וועלט און מיט די אַראַבישע פּלע־נער. מיר וועלן דעריבער ניט אָפּשטעלן זיך דאָ אויף דעם פראַבלעם פון דער צוקונפט פון מדינת ישראל. מיר האָבן דאָ אין זינען דאָס רוסישע יידנטום און זיין צוקונפט. די אויסגעשפראַכענע פינדשאַפט פון אָפיציעלן רוסלאַנד צום יידנטום איז אַזוי מערקווערדיק און פראַדאָקסאַל, אַז מערערע פראַגרעסיווע רוסישע פּערזענלעכקייטן, ווי למשל, מאַקסימ גאָרקי האָט עפנטלעך דערקלערט, אַז אין רוסלאַנד איז ניטאָ קיין „יידישע פראַגע“, נאָר אַז ס'איז דאָ אַ „רוסישע פראַגע“, דאָס הייסט, אַ פראַבלעם פון רוסישן געוויסן, פון רוסישער מענטשלעכקייט.

אַלס אַ יונגער זשורנאַליסט האָב איך געהאַט אַ געלעגנהייט צו האָבן אַ קורצן געשפרעך מיט אַ פינף און זעכציק יאָר צוריק מיטן באַקאַנטן רעדאַקטאָר פונעם קאָנסערוואַטיוון, רעאַקציאָנערן וואַכנ־בלאַט „גראַזשאַנץ“ („בירגער“) פירשט מעשטשערסקי. ער איז געווען אַ פּערזענלעכער פריינד און ראַטגעבער פונעם צאָר אַלעקסאַנ־דער דער דריטער. ווען איך האָב אים געפּרעגט צי עס איז אמת, אַז ער איז געווען דער איניציאַטאָר פון די „צייטווייליקע רעגולאַ־ציעס“ („וורעמעניע פראַוילאַ“) קעגן דעם רוסישן יידנטום, אונ־טערגעשריבן פון גראַף איגנאַטיעו, איז ער שטאַרק אויפגעבראַכט געוואָרן און געענטפּערט:

— מען האָט מיך שוין פריער געפרעגט וועגן דעם און איך האָב געזאָגט, אַז קיינער האָט זיך ניט באַראַטן וועגן דעם מיט מיר און אויב מען וואָלט מיך געפרעגט וואָלט איך זיכער זיך אַרויס-געזאָגט קעגן די פּלענער...

פירשט מעשטשערסקי איז שוין געווען דעמאָלט אַן אַלטער מאַן, אָבער זיין וואַכנבלאַט איז נאָך געווען זייער איינפלוסרייך. אַ רעאַקציאָנער ווי ער איז געווען, איז ער געווען קעגן דיסקרימינ-נירן און דעגראַדירן עטלעכע מיליאָן יידן. אָבער די אַפיציעלע רוסישע פּאָליטיק בנוגע צו יידן איז געווען אויסגעשפּראַכן אַנטי-סעמיטיש.

*
*
*

די קולטור- און פּאָליטישע געשיכטע פון רוסלאַנד איז פול מיט אַזעלכע פּאַראַדאָקסאלע און קעגנגעזעצלעכע געשעענישן אַז עס איז זיי שווער צו באַנעמען און דערקלערן. אַ לאַנד וואָס האָט געגעבן דער וועלט דענקערס, ווי טאַלסטאָי און קראָפּאַטקי, שרייבערס, ווי דאַסטאָיעווסקי און טורגעניעוו, ליטעראַטור-קריטיקערס, ווי בעלינ-סקי, פּיסאַרעוו און סקאַביטשעווסקי, נאַוועליסטן, מוזיקערס און דראַ-מאַטורגן פון דער העכסטער קוואַליטעט, פּערזענלעכקייטן, ווי אַלעק-סאַנדער הערצען און הונדערט אַנדערע הומאַניסטן פון ערשטן ראַנג, האָט אין דער אייגענער צייט פּראַדוצירט ווילדע, אָבסקורע רע-אַקציאָנערן, ווי ניקאָלאַי דער ערשטער און ניקאָלאַי דער צווייטער, אַ פּאַבעדאַנאַסצעוו און אַ שטעגלאַוויטאוו. די גרויסע רוסישע רעוואַ-לוציע האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַ בלוטיקן טעראָר, מיט איבער-געבן די מאַכט אין די הענט פון אַ סטאַלין און אַ טשע-קא און גע-פּע-או און מיליאָנען געפּאַנגענע אין לאַגערן.

פאַרשטייט מען די רוסן וועלכע שמאַכטן צוליב דער „רוסי-שער פּראַגע“ און גייען אונטער...

(דעם 22טן מערץ 1975)

1.

די צוקונפט פון רוסלאַנד

אַלע פּאָליטישע באַוועגונגען אין דער וועלט זענען היינט אין אַ גרעסערער אָדער אין אַ קלענערער מאָס קאַנצענטרירט אַרום דער אַנטוויקלונג פון דעם הערשנדן רעזשים אין רוסלאַנד, פון זיין עקאָנאָמישן און פּאָליטישן צושטאַנד אין די קומענדיקע צוואַנציק אָדער פינף און צוואַנציק יאָר.. די רוסישע אימפעריע האָט זיך צע־לייגט פונעם באַלטישן ים אין איראָפּע ביז צו די יאַפּאַנישע וואַ־סערן אין אַזיע, פון מוראַנסק אין צפון ביז דעם מיטלענדישן ים אין דרום. אין ביידע ריכטונגען איז דאָ דער נאַטירלעכער דראַנג צו עקספּאַנסיע: אין אינדישן אַקעאַן, אין פּערסישן גאַלף, אין איי־ראָפּע, וווּ טשעכאַסלאַוואַקיע איז אַקופּירט.

די באַפעלקערונג פון רוסלאַנד וועט באַלד זיין — נעמענדיק אין באַטראַכט דעם נאַטירלעכן צוואַוס — אַן ערך אַ פּערטל פון דער באַפעלקערונג פון כינע.

ניט ווייניקער וויכטיק איז דער פּאַקט, אַז בשעת די באַפעל־קערונג פון כינע איז האַמאַגען, דאָס הייסט, ראַסנמעסיק און קול־טורעל פון כינעזישער אַפּשטאַם, איז די באַפעלקערונג פון רוסלאַנד אין אַלע טיילן פון לאַנד אַ שטאַרק געמישטע: אוקראַינע, עסטלאַנד, לעטלאַנד, ליטע, טיילן פון פּוילן, קאַווקאַז, אַזיע — אַלס צוגאַב צו דער רוסישער באַפעלקערונג. דערביי דאַרף מען געדענקען, אַז דער נאַמען קאַווקאַז דעקט צענדלינגער פּאַרשידענע פעלקער מיט אַ פּאַרשידענער נאַציאָנאַלער געשיכטע און קולטור, אַפּט אין גאַנצן פּרעמד דער רוסישער געשיכטע און קולטור.

די יידישע באַפעלקערונג פון דער רוסישער מדינה מוז היינט

זיין מסתמא דריי מיליאן גרויס, דאָס הייסט, זייער קליין און גע-
הערט ניט אָפּזיעל צו דער או.ס.ס.ר. (סאָויעטישער פעדעראַציע),
הגם דאָס גרויסע רוסישע פּראָבלעם ווערט ס'רוב דעבאַטירט אין
אויסלאַנד אין פּאַרבינדונג מיט דעם פּראָבלעם פונעם רוסישן יידן-
טום. ווי אינטענסיוו עס זאָל ניט זיין אונדזער אינטערעס אין דעם
גורל פונעם רוסישן יידנטום, וועלן מיר פּאַרט פּאַרזוכן צו באַ-
טראַכטן דאָס פּראָבלעם פון דער ווייטערער אַנטוויקלונג פון דער
רוסישער מלוכה אומאָפּהענגיק פון דער „ידישער פּראָגע“. ווי
געזאָגט, רוסלאַנד און די ראַלע וואָס רוסלאַנד שפּילט אין דער
וועלט-פּאָליטיק, איז היינט אין צענטער פון אַלע אינטערנאַציאָנאַלע
פּראָבלעמען און וועט זיכער נאָך אַ סך יאָרן דאַמינירן די עפּנט-
לעכע מיינונג. ס'איז צווייפּלהאַפט צי די צאָל פון די אויסגעוואַנ-
דערטע יידן פּאַרקלענערט די ידישע באַפעלקערונג פונעם לאַנד.
דער נאַטירלעכער צווייט דעקט די אויסוואַנדערונג.

די וואָס אינטערעסירן זיך מיט דעם פּראָבלעם פון אַסימילאַציע
פון נאַציאָנאַלע מינדערהייטן מיט דער הערשנדער מערהייט, צי
דאָס איז צוואַנגס-אַסימילאַציע אָדער פּרייע פּאַרבינדונג און פּרייער
קולטור-אַינפלוס, ווייסן, אַז אין דער ווירקלעכקייט וואַקסט דער
נאַציאָנאַלער קערן-עלעמענט מיט דער צייט. דאָס רוסישע יידנטום
האַט זיכער גענאָסן פון רוסישער בילדונג און דערציאונג, האָט זיך
באַטייליקט אין דער רוסישער פּובליציסטיק און ליטעראַטור, האָט
אין אַ גרויסער מאָס זיך באַטייליקט אין דער רוסישער קונסט און
מוזיק, אָבער ניט די רדיפות פון ניקאַלאַי דעם ערשטן, וואָס איז
דערגאַנגען ביז צום כאַפּן ידישע קינדער און מיט געוואַלד שמד'ן
זיי און שפּעטער, אין אַלעקסאַנדער דעם דריטן'ס צייטן ביז צו דע-
גראַדירן יידן אין בירגערס אָן גלייכע בירגער־רעכט מיט דער ניט-
ידישער באַפעלקערונג, האָט ניט געפירט צו אַסימילאַציע.

ניט אַסימילירט האָבן זיך מיט די רוסן די אַרמעניער, די גע-
אַרגיער, די פינען און די אַנדערע מינדערהייטן. פּאַרקערט, די נאַ-
ציאָנאַלע עלעמענטן אין דער קולטור פון די מינדערהייטן זענען
געוואַקסן אין דער לענג און אין דער ברייט. דערפאַר וויל די רו-

סישע רעגירונג האָט פאַרשיקט קיין סיביר דעם אוקראַינער דיכ־
טער שעווטשענקאָ האָט די אוקראַינער באַוועגונג פון די „סאַמאַס־
טיניקעס“ ניט אויפגעהערט צו וואַקסן. די היינטיקע אַנטי־רוסישע
רעוואַלוציאַנערע באַוועגונג אין דער אוקראַינע איז די גרעסטע גע־
פאַר פאַר דער עקסיסטענץ פון דער רוסישער אימפעריע. בשעת
דעם פוילישן אויפשטאַנד פון 1863/4 קעגן רוסלאַנד האָט אַלעק־
סאַנדער הערצען ניט נאָר מיט וואַרט געשטיצט דעם אויפשטאַנד,
נאָר אויך מיט געלט־מיטלען.

אויב די רוסישע אימפעריע וועט זיך צוזאַמענברעכן און פון
איר וועט פאַרבלייבן דאָס וואָס איז געבליבן פון דער אַמאָליקער
אַטאַמאַנישער אימפעריע, אָדער פון דער אַפּאַסטאַלישער קייזערלעך־
קעניגלעכער עסטרייכיש־אונגאַרישער דאַפּל־מאַנאַרכיע, וועט דאָס
זיין הויפטזאַכלעך צוליב דעם דרוק פון די נאַציאָנאַלע מינדער־
הייטן און זייער קאַמף פאַר נאַציאָנאַלער באַפרייאונג. נאַציאָנאַלער
אומאַפהענגיקייט. נאָר אַ רעזשים וואָס וויל ניט זען די רעזולטאַטן
ווי זיי זענען, קאָן אינגאַרין דעם פאַקט, אַז גאַנץ רוסלאַנד באַ־
שטייט פון נאַציאָנאַלע מינדערהייטן, באַהערשט און אונטערדריקט
פון מאַסקווע.

**

די ענגלישע שפראַך האָט אַן אויסדרוק: „ווישפול טינקינג“,
דאָס הייסט, מען זעט רעאַליטעטן אַזוי ווי עס גלוסט זיך, עס הייסט,
אַז מען נאָרט זיך אַליין, וויסנדיק, אַז מען נאָרט זיך און פון דעסט־
וועגן גלייבט מען אין דער אַפּנאַרעריי. מיר זאָגן דאָס אַנטקעגן דעם,
אַז די אונטערדריקטע נאַציאָנאַלע מינדערהייטן קאָנען אָדער מעגן
גלייבן אין דעם, אַז די גרויסע און מעכטיקע אימפעריע גראַבט
אונטער אַליין איר עקסיסטענץ. אויב אַזאַ גרויסע מלוכה ווי גרויס־
בריטאַניע האָט געקאָנט אויפהערן צו זיין אַ גרויסמאַכט און איז
היינט ניט מער ווי אַ „געמיינשאַפט פון פעלקער“ — „קאַמאַנוועלט
אָו ניישאַנס“ — און האָט ניט מער די דעה וואָס זי האָט געהאַט
פריער, פאַר וואָס זאל מען ניט קאָנען דערוואַרטן, אַז די קאַלאַסאַלע
רוסישע אימפעריע וועט אַ שיינעם טאַג איינברעכן זיך און די אונ־

טערדריקטע נאַציאָנאַלע מינדערהייטן וועלן באַפרייט ווערן?
 ניט בויענדיק אַ כּלל אויף דעם יסוד פון „ווישפּול טינקינג“,
 דאָס הייסט, פאַראויסזען אַלס אַ פּאַקט עפעס וואָס מען ווינטשט
 זיך, מוז מען פאַרט מסכים זיין, אָז די עקספּאַנסיע פון דער רו־
 סישער אימפעריע האָט דערגרייכט אַ געפערלעכע גרענעץ. די זאַמ־
 לונג פון כּמעט אַ הונדערט קריגס־שיפּן אינעם מיטלענדישן ים,
 דאָס האַלטן פון אַ ריזיקער אַרמיי ביי דער גרענעץ מיט כינע
 בשעת די באַציאונגען צווישן די צוויי גרויסע לענדער זענען אי־
 בערגעשפּאַנט, די אַקופּאַציע פון טשעכאָסלאָוואַקיע און די פון רו־ס
 לאַנד אויפגעצווונגענע שפּאַלטונג פון דייטשלאַנד, ניט רעדנדיק
 שוין פון דער „אומרו“ אין פאַרשידענע טיילן פון לאַנד — דאָס
 אַלץ גיט גענוג גרונט צו דערוואַרטן קאָטאַסטראַפּאַלע געשעענישן
 מיט ערנסטע קאָנסעקווענצן.

סאָויעט־רוסלאַנד שטייט באַוואַפנט און גרייט צו אַ מלחמה ניט
 אויף איין פּראָנט און ניט אויף צוויי פּראָנטן, נאָר אויף מערערע
 פּראָנטן. די גרייטקייט פון דער סאָויעטישער רעגירונג צו אַן
 ערנסטער „דעטאַנט“, צו אַ פאַרשטענדיקונג מיט אירע עווענטועלע
 קעגנערס און אפשר אויך צו וויכטיקע קאָנצעסיעס, מוז זיין דער
 סך־הכל פון אַן ערנסטן חשבון הנפש. ווען מען דערמאָנט זיך דעם
 גאַנג פון דער צווייטער וועלט־מלחמה און די קאָאָפּעראַציע פון
 רוסלאַנדס פאַרביןדעטע איידער דער פיינד איז געשלאָגן געוואָרן
 און דאָס לאַנד איז געראַטעוועט געוואָרן, מוז מען קומען צום אויס־
 פיר, אַז אונטער די היינטיקע אומשטענדן וואָלט אַ גרויסע מלחמה
 באַטייט אַ פּאַטאַלע קאָטאַסטראַפּע, אַ קאָטאַסטראַפּע פאַרן לאַנד
 און פאַר די פעלקער פונעם לאַנד.

ווען די ווערטער ווערן געשריבן ווערן געמאַכט די גרעסטע אַנ־
 שטרענגונגען כדי צו דערפירן צו אַ סוף דער עגיפטיש־סירישער
 מלחמה קעגן מדינת ישראל. ווי די מלחמה זאל ניט ליקווידירט
 ווערן איז זי אַ גרויס אומגליק פאַר דעם קליינעם לאַנד, אַרומגע־
 רינגלט פון אַ ים שונאים. די צוקונפט פונעם נאָענטן אַריענט, די
 צוקונפט פון די גרויסע און קליינע אַראַבישע לענדער איז ניט
 קיין זיכערע ווייל זייער עקאָנאָמישער צושטאַנד איז אַזוי פאַרשידן

און אַ ביטערער קאַמף צווישן „די וואָס האָבן צופיל“ און „די וואָס האָבן זייער ווייניק אָדער האָבן גאַרניט“ איז אומפאַרמיידלעך. וואָס בעסער עס וועלן קומען צו אַ פאַרשטענדיקונג יידן און די אַראַבער — און אַ פאַרשטענדיקונג צווישן די צוויי צדדים איז אומפאַר-מיידלעך פאַר דער עקסיסטענץ פון מדינת ישראל — אַלץ שאַרפער וועט זיין דער קאַמף צווישן די צוויי אַראַבישע צדדים. מיר גע-פינען זיך דעריבער אין אַ גרויסער סאַציאַלער איבערקערעניש אינעם נאָענטן אַריענט. צי מיר ווילן אָדער ניט, וועט דער אַראַ-בישער סאַציאַלער קאַמף האָבן אַ דירעקטן שייכות צו די אינטע-רעסן פון מדינת ישראל.

רוסלאַנד'ס אַראַבישער פראָנט האָט צו טאָן מיט אַמעריקע'ס אינטערעסן אין נאָענטן אַריענט און ממילא מיט דער עקאָנאָמישער און פּאָליטישער אַנטוויקלונג פון מדינת ישראל. פריער אָדער שפע-טער מוז סאָויעט-רוסלאַנד ליקווידירן איר פראָנט אין נאָענטן אַריענט אָדער פראָוואַצירן דאָ אַ גרויסע מלחמה. עס איז זייער צווייפּלהאַפט צי זי וועט ריזיקירן אַ מלחמה.

2.

די אומפארמיידלעכע מלחמה אין אזיע

דאָס באַקאַנטע בוך פון האַריסאָן סאַלסבורי „טזע קאַמינג וואָר ביטוויין ראַשיאַן ענד טשיינאַ“ (די קומענדיקע מלחמה צווישן רוס-לאַנד און כינע) האָט אין זיין צייט, מיט אַ פינף-זעקס יאָר צוריק, געמאַכט אַ געוואַלדיקן רושם. סאַלסבורי איז יאָרנלאַנג געווען דער מאַסקווער קאַרעספּאַנדענט פון „ניו-יאָרק טיימס“, האָט באַזוכט דעם ווייטן מזרח פון אזיע עטלעכע מאל און קען גרינטלעך דאָס אַלטע, אָנגעווייטאַגטע און מיט דינאַמיט געלאדענע פּראַבלעם פון די באַציאונגען צווישן די צוויי מעכטיקע לענדער. סאַלסבורי איז אַ גלענצנדער שרייבער און קען די גאַנצע געשיכטע פונעם פּראַבלעם. דאָס איז אפשר דאָס וויכטיקסטע: דער נייער רעזשים האָט ניט נאָר איבערגענומען די פּאָליטיק פון דעם צאַריסטישן רעזשים וואָס זיין הויפטצוועק איז שטענדיק געווען צו דאַמינירן אין כינע און ווערן די דעצידירנדיקע מאַכט אין גאַנץ אזיע. נאָר האָט נאָך „פאַרבעסערט“ די רוסישע סטראַטעגיע און טאַקטיק. אזוי ווי דער אַלטער רוסישער רעזשים האָט ניט געענדערט זיין פּאָליטיק אפילו נאָך דער שרעקלעכער רוסישער מפלה אין דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה אזוי האָט דער נייער רוסישער רעזשים, דער קאָמוניסטישער, ניט געענדערט זיין פּאָליטיק ניט קוקנדיק אויף דעם רענעסאַנס פון דער אַלטער צוזאַמענגעבראַך-כענער כינע. סטאַלין איז געווען אַ פאַרביסענער שונא פון מאַאָ-טצע-טונג און האָט מיט אַלע מיטלען געשטיצט טשאַנג-קיי-טשעק, דעם ערשער פון פּאַרמאַזאַ, וועלעכר האָט אויסגעהרגעט טויזנטער און טויזנטער כינעזישע קאָמוניסטן.

מען דאַרף זיך איצט ניט ווונדערן וואָס קיין שום באַרואיקנ-דיקע דערקלערונגען פון מאַסקווע, אַלע מיט דעם אייגענעם מאַטיוו „לאַמיר זיך איבערבּעטן“ ווערן פּולשטענדיק אינגאַרירט פון פּע-קיין. סטאַלין, און נאָך זיין טויט זיינע תּלמידים, האָבן זיך צו לאַנג געהאַלטן ביי זייער גלויבן, אַז די טעג פון מאַאָ און זיין קרייז זענען געציילטע, כדי צו מיינען אַז אַ פאַרשטענדיקונג צווישן די צוויי שונאים איז מעגלעך. עס קלינגט כּמעט אומגלייבלעך דאָס וואָס סאַלסבורי דערציילט וועגן סטאַלין'ס באַציאונגען צו טשאַנג-קיי-טשעק, עס איז כּמעט דאָס אייגענע וואָס מיר ווייסן וועגן סטאַלינס באַציאונגען צו היטלער פאַר דעם אויסברעכן פון דער צווייטער וועלט-מלחמה ווען די דייטשע אַרמייען זענען שוין גע-שטאַנען האַרט ביי דער רוסישער גרענעץ און ער האָט אַלץ ניט געוואָלט גלייבן זיינע אייגענע גענעראַלן, אַז היטלער נאַרט אים. סאַלסבורי באַקענט דעם לייענער גענוג אויספירלעך מיט די רוסיש-כינעזישע באַציאונגען זינט דעם אָפּמאַך פון נערטשינסק אין 1680, דעם ערשטן אָפּמאַך וואָס כינע האָט אונטערגעשריבן מיט אַ פרעמדן לאַנד. לויט דעם אָפּמאַך האָט די גרענעץ צווישן די צוויי לענדער געזאַלט ליגן צווישן די טעריטאָריעס פון די צוויי גרויסע טייכן לענאַ און אַמור און עס איז געווען אַבסאָלוט קלאַר אַז די רייכע ערד אַרום דעם אַמור געהערט כינע. אָבער דער אָפּ-מאַך פון נערטשינסק האָט ניט צוריקגעהאַלטן דעם רוסישן דראַנג צו מאַרשירן ווייטער. הונדערט יאָר שפּעטער — אין 1784 — גע-פינען זיך רוסישע סעטלעמענטס אין דער געגנט פון אַלאַסקאַ. די טיילן פון סאַלסבורי'ס בוך לייענט מען ווי אַ שפּאַנענדן קרימינאַל-ראַמאַן, אָבער אַן זיי קאָן מען ניט פאַרשטיין די וואַקסן-דיקע שפּאַנגונג אין די היינטיקע באַציאונגען צווישן די צוויי לענד-דער וועלכע מען קאָן אַנדערש ניט באַצייכענען ווי מיט די ווער-טער, אַז די מלחמה איז אומפאַרמיידלעך. די פּריערדיקע רוסישע פּאָליטיק פון וואַקסן אין דער לענג און אין דער ברייט איז פאַר-בליבן ווי געווען, אָבער דאָס נייע כינע איז גרייט צום קאַמף מיט אַ נייער אידעאָלאָגיע, מיט אַ נייעם רעזשים, מיט אַ נייער פּאָלי-טיק און מיט אַ נייער סטראַטעגיע, אפילו מיט אַטאָמישע וואַפן...

סאלסבורי שטעלט זיך ניט אָפּ אויספירלעך אויף דער גע-
שיכטע פון דעם רוסישן פאַרכאַפּן און פאַרלירן פון מאַנזשוריע און
אויף דער רוסישער מפּלה אין דער מלחמה מיט יאַפּאַן, ווייל דאָס
געהערט שוין אַזוי צו זאַגן צו דער פאַרגאַנגענהייט, דער געשיכטע.
היינט זענען דאָ וויכטיקע אַקטואַליטעטן, פון וועלכע עס איז אָפּ-
הענגיק די צוקונפט פון דעם קאַמף צווישן רוסלאַנד און כינע, אַ
קאַמף, וואָס מיר מעגן באמת באַנוצן דעם אויסדרוק „אַ קאַמף
אויף טויט און לעבן“. סאלסבורי ציט די אויפּמערקזאַמקייט צו מאַנ-
גאַליע, וואָס סאַוויעט-רוסלאַנד איז איר אָפיציעלער באַשיצער, פאַק-
טיש פאַרוואַנדלט אין אַ רוסישער פּראָווינץ מיט אַ סאַוויעט-רוסישן
רעזשים, מיט אַן אויסגעשפּראַכן פּינדלעכער איינשטעלונג צום
היינטיקן כינע. מיר הערן וועגן דעם אויסערן מאַנגאַליע — איבער
דער גרענעץ מיט כינע ליגט דאָס כינעזישע אינערן-מאַנגאַליע —
נאָר פון פּאַל צו פּאַל, מער אָדער ווייניקער צופּעליק, דאָ שפּילט
זיך אָבער אָפּ די גרויסע דראַמע שטילערהייט, וואָס קאָן מיינען אין
דער צוקונפט דאָס אייגענע וואָס די וואַלד-קאַנצעסיעס ביים טייך
יאָלו, וועלכע האָבן געפירט צו דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה.

מאַנגאַליע איז דער רעשט פון דער אַמאַליקער קאַלאַסאַלער
טשענגיס-כאַן ממשלה, וואָס האָט אין צוועלפטן יאַרהונדערט פאַר-
כאַפט די רוסישע פירשטנטימער און לעבט נאָך היינט אַלס אַ
סטראַשידלע-געשפּענסט אין אַלע עקן פון אַזיע. עס וועט ניט זיין
איבערגעטריבן ווען מיר זאַגן, אַז גאָר ניט ווייניק פון מאַנגאַלישער
מענטאַליטעט און כאַראַקטער איז פאַרבליבן ביז צום היינטיקן
טאַג אין רוסלאַנד.

מען דאַרף שטענדיק געדענקען ווען מען רעדט וועגן כינע
און רוסלאַנד דעם אונטערשיד צווישן די צוויי קולטורן, פינף טויזנט
יאָר כינעזישער קולטור און די פאַר הונדערט יאַר פון דער רוסי-
שער עקספּאַנסיע אויפן חשבון פון פאַרשידענע נאַציאָנאַלע מינ-
דערהייטן. אפילו דער אונטערשיד צווישן די רוסן און אוקראַינער
האַט קיין מאָל ניט געקאַנט פאַרשווינדן און איז היינט מער ווי

ווען עס איז פריער אויסגעשפראכן און טראגט א רעוואלוציאנערן כאראקטער.

דאס האט געמוזט ברענגען דערצו, אז די קאמוניסטישע אי-דעאלאגיעס פון די רוסן און די כינעזער זאלן זיך אנדערש פאר-מירן. די קאלעקטיוויזאציע פון דער רוסישער אגריקולטור, וואס האט דערפירט די רוסישע לאנדווירטשאפט צו א חורבן, האט ניט געקאנט אנגעווענדעט ווערן אין כינע מיט איר באפעלקערונג פון אכט הונדערט מיליאן נפשות. עס זענען אנדערע מענטשן, עס איז אן אנדערע קולטור, אן אנדערע מענטשליכעט און אן אנדערע די-ציפלין. עס איז לעכערלעך צו מיינען, אז א סטאלין און זיינס גלייכן זענען געווען אין שטאנד צו ענדערן דעם גאנג פון דער געשיכטע, צו ענדערן די מענטשליכעט און די קולטור-אנטוויקלונג פון דעם כינעזישן פאלק.

ווען סאלסבורי האט אנגערופן זיין ארבעט מיט די ווערטער: „די מלחמה צווישן רוסלאנד און כינע וואס קומט, וואס דאס מיינט „די אומפארמיידלעכע מלחמה“, איז דערמיט אנגעדייטעט ניט נאר א מלחמה צוליב שטיקער לאנד, ניט נאר טעריטאריע פאר דער וואקסנדער באפעלקערונג פון כינע, נאר אויך דער קאמף צווישן צוויי קולטורן. פאר דעם כינעזישן קאמוניזם איז דער היינ-טיקער רעזשים אין דעם מאסקווער קרעמל ניט קיין אנדערער ווי דער המשך פון דעם אלטן צאריסטישן רעזשים מיט „נייע צארן“ אין דער שפיץ. דאס איז ביי די כינעזער מער ווי אן איינרעדעניש, מער ווי פראפאגאנדע. דאס איז אויך מער ווי פאליטישע עקשנות. עס איז א פעסטער גלויבן און די סאָויעט־רעגירונג אליין טוט אלץ וואס איז נאר מעגלעך כדי צו שטארקן דעם גלויבן.

פאר דעם „ווייטן אויסלאנד“ איז די רוסיש-כינעזישע גרענעץ א געאגראפישער באגריף און די געשעענישן אויף ביידע זייטן פון דער גרענעץ פעסע אזוי פארנעפלט אז עס זעט גארניט אויס רעא-ליסטיש. אין דער אמת'ן איז א פולשטענדיקע מאביליזאציע צו אן עווענטועלער מלחמה אין א האסטיקן טעמפא אין גאנג. בשעת די

כינעזער זענען ביי זיך אין דער היים, דארפן די רוסן ברענגען
יעדע קלייניקייט פון דער ווייטנס, צו מאָל פון טויזנטער מיילן
ווייט. בשעת די צייט אַרבעט פאַר די כינעזער און זיי קאַנען וואַרטן,
ווערט רוסלאַנד געצווונגען צו אײלן זיך און עפעס אונטערנעמען,
צו קומען צו וועלכער ס'איז פאַרשטענדיקונג, אָבער די כינעזער
ווילן מער ניט רעדן וועגן אַ „פאַרשטענדיקונג“. זיי פאַרלאַנגען אַ
דעפיניטיווע „אַפּרעכענונג“, אַ דעפיניטיווע סעטלעמענט פון דעם
גרויסן פּראַבלעם פון רוסיש־כינעזישער קאָעקסיסטענץ אין ווייטן
מזרח פון אַזיע...

רוסלאַנד אויפן וואַסער!

ס'איז געשען אין סאָויעט־רוסלאַנד דאָס אייגענע וואָס איז געשען אין זיין צייט מיט דייטשלאַנד, בשעת דאָס לאַנד איז געווען אונטער דער הערשאַפט פון ווילהעלם דעם צווייטן, אויף אַלע ימ'ען איז דעמאָלט גרויס־בריטאַניע געווען די דאָמינירנדיקע ים־מאַכט און עס איז געווען אוממעגלעך פאַרצושטעלן זיך, אַז וועלכע ס'איז אַנדערע גרויסמאַכט וועט פרווון צו בויען אַ קאָנקורירנדיקע פּלאַט און אויפטרעטן ווי אַ וועלטמאַכט. אָבער ווילהעלם דער צווייטער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון אַ פאַרשטענדיקונג מיט ענגלאַנד און האָט אַנגעשריבן אויף אַ ראַפּאָרט וועגן דעם פאַרשלאַג פונעם קעניג עדואַרד דער זיבעטער, אַז „מיר נעמען ניט קיין מתנות פון ענגלי־שע הענט“.

דער ענגלישער אַנבאַט איז אָפּגעוואָרפן געוואָרן און די קליקע פונעם דייטשן אַדמיראַל טירפּיץ האָט זיך גענומען בויען דעם נייעם דייטשן פּלאַט. דער קייזער האָט פּראַקלאַמירט, אַז „די צו־קונפט פון דייטשלאַנד איז אויף דעם וואַסער“. צו די נאָענטע פּריינד פונעם קייזער האָט געהערט אויך דער ייד באַלין, דער בויער און שעף פון דער האַמבורג — אַמעריקע ליניע. ווען דער דייטשער פּלאַט איז געשלאָגן געוואָרן אין דער שלאַכט ביי יוטלאַנד און דייטשלאַנד האָט פאַרלוירן די מלחמה צוזאַמען מיט די רעשטלעך פון דעם נייעם פּלאַט, האָט באַלין געליטן פון אַ שרעקלעכן עגמת־נפש און האָט זיך דערשאַסן...

סאָויעט־רוסלאַנד קאָן ניט פאַרטראַגן, אַז אַמעריקע איז היינט די גרעסטע מאַכט אויף די ימ'ען. סאָויעט־רוסלאַנד בויט איצט

אלערליי שיפן, מלחמה-שיפן, און ספעציעל אונטערוואסער-שיפלעך, באוואפנט מיט אפענסיווע אטאמישע מכשירים. סאוועט-רוסלאנד זוכט אמעריקאנער קרעדיטן און בכלל הילף פון אמעריקע, כדי צו קאנען שלאגן אמעריקע. אין אלע ימ'ען געפינען זיך אפענע אדער געהיימען רוסישע ים-באזעס. אין אינדישן אקעאן, ניט ווייט פון כינע, אין מיטלענדישן ים, אין מורמאנסק, ניט ווייט פון נארוועגן, אין צפון-ים, ניט ווייט פון ענגלאנד.

עס פעלט נאך דאס פראקלאמירן פון דעם כלל :

— רוסלאנדס צוקונפט ליגט אויף דעם וואסער !..

עס זענען אוועק זיבעציק יאָר זינט רוסלאנד האָט בשעת דער מלחמה מיט יאַפּאַן געשיקט אַ ריזיקע עסקאָדרע אין דעם ווייטן מזרח אונטער דער קאָמאָנדע פון צוויי אַדמיראַלן ראָזשידעסטווענ-סקי און נעבאָגאַטאָוו. עס איז פאַרגעקומען די באַרימטע שלאַכט ביי די ברעגן פון יאַפּאַן, באַקאַנט אונטער דעם נאָמען די שלאַכט ביי צוסימאַ. די רוסישע עסקאָדרע איז באַגעגנט געוואָרן פון די יאַפּאַנער אונטער דער פירערשאַפט פון אַדמיראַל טאַגאַ און איז בוכשטעבלעך אין גאַנצן פאַרניכטעט געוואָרן. עס איז ניט געווען קיין שלאַכט, עס איז געווען איין גרויסער פאַגראָם. די גאַנצע וועלט האָט מיט שפּאַנונג נאַכגעפּאַלגט די לאַנגע רייזע פון דער ריזיקער רוסישער עסקאָדרע און איז דערשיטערט געוואָרן באַקור-מענדיק די נייעס וועגן איר פאַרניכטונג. די רוסישע שיפן זענען איינע נאָך דער אַנדערער דערטרונקען געוואָרן אָן שום שאַנסן צו ראַטעווען אַ טייל פון דער עסקאָדרע.

רוסלאנד האָט געהאַט אין זינען „אַפּצורעכענען זיך“ מיט די יאַפּאַנער פאַר דעם אויפרייס פון דער גרעסטער און מאַדערנסטער שיף „פעטראַפּאָולאַווסק“ אין פאַרט-אַרטור. די שיף איז אויפֿ-געריסן געוואָרן ווען דער בויער פון דער שיף אַדמיראַל מאַקאַראָוו, אַ באַרימטער אַדמיראַל, האָט געטרונקען אַ טיי מיט אַ וויכטיקן גאַסט, דעם גרויסן קינסטלער ווערעשטשאַגין, באַרימט אויך מיט דער זעלטענער סעריע בילדער „נאַפּאַלעאַנס מאַרש אין רוסלאַנד“. אַלץ וואָס די רוסישע אַרמיי, און ספעציעל דער רוסישער פּלאַט, האָבן אונטערגענומען איז געווען פאַרמשפט צו אַ פּולשטענדיקער

פארניכטונג. עס איז געווען צום ערשטן מאל, און יאפאן האט מאַ-
ניפעסטירט איר אויסערגעוויינטלעכע מאַכט און רוסלאַנד האט גע-
ליטן איין מפלה נאָך דער אַנדערער. די אָפגעשטאַנענקייט פון דער
רוסישער מאַכט, די אומפעאיקייט צו אַ גרויסן פאַרמעסט זענען גע-
ווען קלאַר. היינט פראַקלאַמירט סאָויעט-רוסלאַנד איר פּרעטענסיע
צו ווערן די גרעסטע ים-מאַכט אויף דער וועלט...

אמת, אַ סך זאַכן האָבן זיך געענדערט אין פאַרלויה פון די
זיבעציק יאָר, אַ היפש ביסל מלחמות זענען אויסגעקעמפט געוואָרן
און געוואַלדיק גרויסע אַנשטרענגונגען אויף דעם געביט פון דער
אַרמיי זענען געמאַכט געוואָרן. פון דעסטוועגן קאָן מען ניט פאַר-
געסן די גרויסע הילף פון רוסלאַנדס פאַרבינדעטע בשעת דער
צווייטער וועלט-מלחמה. אפילו אויב רוסלאַנד האָט זיך שטאַרק
געענדערט און די רוסישע מאַכט איז אויסגעוואַקסן איז עס צווייפּל-
האַפט צי די רוסישע מאַרינע איז אין שטאַנד צו „דאַמינירן די
ימ'ען“.

די פאַרגרעסערטע רוסישע באַוואַפענונג, צי זי דערגרייכט
דעם צוועק וואָס דער נייער רעזשים אין דעם נייעם רוסלאַנד האָט
זיך געשטעלט, אָדער ניט, רופט אַרויס אַ גרויסע אומרו אין דער
אויסנוועלט, הויפטזאַכלעך ווייל אין דער אייגענער צייט איז סאָ-
ויעט-רוסלאַנד באַטייליקט אין די אַנטוואַפענונגס-פאַרהאַנדלונגען.
מיר האָבן גערעדט פריער וועגן דער רוסיש-יאַפּאַנער מלחמה.
דאַרפן מיר אויך געדענקען, אַז באלד נאָך יענער מפלה איז אויס-
געבראַכן אַ סעריע פון גרויסע פאַגראַמען אויף יידן. עס איז דער
אַנהייב פון דער ערשטער רוסישער רעוואַלוציע. די רעגירונג האָט
געגלייבט, אַז זי וועט דערטרינקען אין יידישן בלוט דעם דראַנג
פון דעם פּאָלק צו פרייהייט. די פאַגראַמען פון 1905 זענען געווען
דער אַנזאָג פון אַ גרויסער איבערקערעניש נאָך די מפלות אין ווייטן
מזרח פון אַזיע. פון יענער צייט און ביז צום היינטיקן טאָג גייט
אָן צוזאַמען מיט אַ מאַביליזאַציע און צוגרייטונגען צו אַ נייער
מלחמה אַ פאַגראַם-באַוועגונג קעגן יידן. עס איז ניטאָ קיין שום
צוזאַמענהאַנג צווישן די צוויי געשעענישן, אָבער אַזוי איז דאָס
שטענדיק געווען אין רוסלאַנד...

רוסלאַנד פאַר גרויסע געשעענישן

אפילו ווען מען ווייסט גענוי, אז אַ פעלער איז באַגאַנגען גע-
וואָרן ניט צוליב דעם בייזן ווילן, נאָר פאַרקערט, צוליב דעם
בעסטן ווילן צו דערגרייכן די גרעסטע רעזולטאַטן פון אַ וויכטיקער
פּאָליטישער אַקציע, טאָר מען ניט שווייגן און פאַרשווייגן די פּע-
לערן. דער כלל מוז אַנגענומען ווערן ספּעציעל, ווען עס רעדט
זיך וועגן בויען מדינת ישראל און דאָס פונדאַמענטאַלע פּראַבלעם
פון דער אַקציע — וועגן דער איינוואַנדערונג אין דעם נייעם יידישן
לאַנד.

די פּאָדערונג פון אַמעריקאַנער סענאַטאָר דושעקסאַן, זיין
אַמענדמענט צו אַן עווענטועלן אַפּמאַך מיט סאָויעט-רוסלאַנד באַ-
שטייט אין דעם, אז בירגערס פון רוסלאַנד — אַלע בירגערס, ניט
נאָר יידישע בירגערס — זאָלן קאָנען אויסוואַנדערן, ווען זיי ווילן
און ווהיין זיי ווילן. דאָס הייסט רעספּעקטירן די רעכט פון ביר-
גערס בכלל, אַנדערש — דאָס הייסט, אויב באַאַמטע זאָלן באַשטי-
מען, צי דער אַדער יענער רוסישער בירגער מעג אַדער ער טאָר
ניט פאַרלאָזן דאָס לאַנד אָן אַ ספּעציעלער דערלויבעניש, וואָס
דאַרף נאָך באַאַלט ווערן — וואָלט באַטייט, אז רוסישע בירגערס
האַבן ניט קיין עלעמענטאַרע מענטשן-רעכט.

מען דאַרף קיין וואָרט ניט פאַרילרן וועגן די מעטאָדן פון דער
רוסישער פּאָליציי און פון די אַגענטן פון דער ק.ג.ב. זיי זענען
אַלעמען גוט באַקאַנט.

פּאָדערן ווי אַ ספּעציעלע פּריווילעגיע נאָר פאַר יידן דאָס רעכט

פריי צו פארלאזן רוסלאנד קיין ישראל איז ניט לאַגיש און פרינציפֿיעל קאָן עס ניט פאַרשטאַנען ווערן. עס ווילן עמיגרירן פון רוסלאַנד רוסן, אוקראַינער, טאַטאַרן און ווער ווייסט וויפֿל אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן, — הייסט עס, אַז זיי דאַרפֿן ניט אויסוואַנדערן? פֿאַר וואָס, אפֿשר דערפֿאַר, ווייל יידן זענען ספּעציעל באַליבט ביי דער סאָויעטישער רעגירונג?

מיט אַ זעכציק יאָר צוריק, בשעת טאַפֿט איז געווען פרעזידענט פון די פֿאַראייניקטע שטאַטן, האָט אַמעריקע אָפּגעזאָגט דעם אַלטן רוסיש־אַמעריקאַנער האַנדלס־טראַקטאַט, ווייל רוסלאַנד האָט ניט געוואָלט געבן קיין אַריינפיר־וויזע אָן אַמעריקאַנער־ידישן סוחר. אויף וויפֿל איך דערמאָן זיך, האָט דער ענין געהאַט צו טאָן מיט דעם וויכטיקן אַמעריקאַניש־ידישן מנהיג יעקב שיף. עס איז געווען אין דער צייט פון דער לעצטער דומע און אין די לעצטע יאָרן פון צאַריזם. די רוסישע פֿאַטריאַטן זענען געווען שרעקלעך אויפֿגעבראַכט: אָפּשאַפֿן אַ האַנדלס־אַפּמאַך צוליב יידן! ס'איז געווען אַ פֿאַטש אין פנים, אָבער די רוסן האָבן גאַרניט אָפּגעלערנט פון דער לעקציע. דערפֿאַר מוזן מיר אָפּלערנען אַ סך פון אַזעלכע לעקציעס.

אַלע קענען די סאָויעטישע פֿאַליטיק, בפרט איר באַציאונג צו יידן און אַלע קענען די סאָויעטישע פֿאַליטיק בנוגע דעם „אַראַ־בישן קאָמוניזם“. יידן דאַרפֿן ניט דערוואַרטן פֿריווילעגיעס פון קרעמל. קיינער וואָלט דאָס ניט פאַרשטאַנען.

מדינת ישראל דאַרף ניט האָבן קיין מאַסן־אימיגראַציע, ביז עס וועלן זיך איינלעבן און איינברענגען די, וואָס זענען שוין פֿריער געקומען.

מדינת ישראל איז פֿאַרוויקלט אין אַ קאַנפֿליקט מיט בלוטיקע שונאים. עס וועלן אַוועק יאָרן ביז דער נאַענטער אַריענט וועט זיך באַרואיקן. אויב די „פֿאַלעסטינעזער“ וועלן דערגרייכן זייער צוועק אפילו נאָר טיילווייז, וועט דאָס הייסן, אַז מדינת ישראל וועט זיך געפינען פערמאַנענט אין אַ גרויסער געפֿאַר. די וועלט פון

איסלאם האלט אין איין מאביליזירן זיך צו אַ גרויסער אַקציע. דער רוקנביין פון דעם פאן-אַראַבישן רענעסאַנס ווערט געשטיצט און סטימולירט פון סאָויעט-רוסלאַנד. די סאָויעטיש-אַמעריקאַנער כלור-מרשטע אַנטשפּאַנונג האָט דערוויל געפירט צו אַ פאַרגרעסערטער שפּאַנונג מצד די אַראַבישע לענדער. די פאַרשטענדיקונג צווישן די פאַראייניקטע שטאַטן און עגיפטן האָט ניט אָפּגעשוואַכט, נאָר פאַרשטאַרקט דעם סאָויעטיש-אַראַבישן פּראָנט. קאָן מען אונטער אַזעלכע אומשטענדן דערוואַרטן אַ מאַסן-איינוואַנדערונג קיין ישראל...?

*
*
*

די נייע כּוואַליע פון אַרעסטן און פּראָצעסן אין סאָויעט-רוס-לאַנד, קעגן יידן און ניש-יידן, די שפּאַנונג און נערוועזיטעט אין דעם קרעמל, די סקאַנדאַלן אַרום דער אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדע אין מאַסקווע און די צוזאַמענשטויסן צווישן די אַגענטן פון דער ק.ג.ב. און די אַמעריקאַנער טוריסטן אין מאַסקווע און איבערן גאַנצן לאַנד, — באַווייזן אַז אין סאָויעטישן רעזשים פאַרשטאַרקן זיך שפּאַנונגען.

עס קאָן זיין, אַז מיר שטייען ערב גרויסע געשעענישן אין רוסלאַנד. דער רעזשים פון טעראָר קאָן זיך ניט האַלטן זייער לאַנג. עס איז איצט אַ צייט פון אַ ברוטאַלן סטאַליניזם, ניט שטאַרק בעסער ווי ער איז געווען בעת דער הערשאַפט פון דעם קאַווקאַז-זישן דיקטאַטאָר.

לויט פאַרשידענע מעלדונגען פון ערנסטע קוועלן, גייט אַן אין סאָויעט-רוסלאַנד אַן אומגעהייערע צוגרייטונג צו אַ מלחמה. אין די קרייזן פון דער „נאַטאָ“ איז ניט קלאָר, צי די צוגרייטונגען זענען פאַר אַ מלחמה קעגן כינע אָדער קעגן מערב-אייראָפּע. די נייע אַמעריקאַנער דערקלערונג, אַז די אַמעריקאַנער אַרמיי אין אייראָפּע וועט ניט פאַרקלענערט ווערן איז אַן ערנסטע וואַרענונג, אָבער מען איז ניט זיכער, ווער עס האָט דאָס לעצטע וואָרט אין קרעמל, ברעזשניעוו, וועלכער האָט מורא פאַר אַ נייער מלחמה ווי

פארן טויט, אדער גרעטשקא, וועלכער רעדט אין נאָמען פון דער רוסישער אַרמיי. אפשר האָבן רעכט די, וואָס זענען איבערצייגט, אַז וווּ די מלחמה זאָל ניט אויסברעכן, וועט סאָויעט־רוסלאַנד זיין געצווונגען צו קעמפן אויף צוויי פראַנטן און דאָס וועט מיינען אַ זיכערע מפלה פאַר דעם היינטיקן רעזשים.

דעם חשבון מאַכן ניט נאָר די, וועלכע ווינטשן, אַז דער סאָ-ויעטישער קאָמוניזם זאָל זיך איינברעכן. מען קען גוט אַלע עלע-מענטן פון דעם רעזשים און דעם אויפרייס־מאַטעריאַל, וואָס דער סאָויעטישער רעזשים האָט אַליין צוגעגרייט און אָנגעזאַמלט אין פאַרלויף פון צענדלינגער יאָרן. דעם חשבון מאַכט מען אין מאַס-קווער קרעמל און גלייכצייטיק ביי דער „נאַטאָ“ אין בריסל.

די פרייע וועלט מוז פאַרגרעסערן איר פּאַטענציעלן כוח, אָבער מען דאַרף דאָך האָפן, אַז דער צוזאַמענברוך פון סאָויעטישן רע-זשים וועט קומען ניט דורך אַ נייער מלחמה — וואָס קאָן זיין די שרעקלעכסטע אין דער געשיכטע — נאָר פון אַן אינעווייניקסטן אויפרודער.

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, אויגוסט 1974)

די רוסישע אַרמיי

עס איז אינטערעסאנט צו זען, ווי אין דער מיט פון די אומ-
ענדלעכע קאנפערענצן וועגן אַ זיכערן און פערמאנענטן שלום, האָט
מען אָנגעהויבן דיסקוטירן גאַנץ אָפן די פראַגע וועגן דער „קוואַלי-
טעט פונעם רוסישן זעלנער“, דאָס הייסט אייגנטלעך וועגן דער
אַלגעמיינער קוואַליטעט פון דער רוסישער אַרמיי. מען פאַרגלייכט
דעם רוסישן זעלנער מיט דעם אַמעריקאַנער. מען ווייסט, אַז סאָ-
וויעט-רוסלאַנד איז זייער ערנסט פאַרנומען מיט דעם פראַבלעם,
ווייל די היינטיקע טעכניק, די מאָדערנע וואָפן און די מאָדערנע
סטראַטעגיע, צו קעמפן אין דער לופט, אויפן ים און אונטערן וואַ-
סער, טראַגן גאָר אַן אַנדערן כאַראַקטער ווי עס איז געווען אַ מאָל.
עס זענען גאָר אַנדערע פאַדערונגען צו דער היינטיקער אַרמיי.

סטראַטעגיע אין אַ ריין-מיליטערישן זין האָט גאַרניט, אָדער
כמעט גאַרניט צו טאָן מיט פאַליטיק. די רוסישע אַרמיי איז גע-
שלאָגן געוואָרן אין דער מלחמה ביי סעוואַסטאָפּאָל אין מיטן פון
פאַריקן יאָרהונדערט; געשלאָגן געוואָרן אין אָנהייב פון היינטיקן
יאָרהונדערט בעת דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה; געשלאָגן גע-
וואָרן אין דער ערשטער וועלט-מלחמה און איז געראַטעוועט גע-
וואָרן אין דער צווייטער וועלט-מלחמה נאָר אַ דאַנק דער קאַלאַ-
סאַלער מיליטערישער הילף פון די פאַרבינדעטע, ס'רוב אַמערי-
קאַנער הילף. די דייטשע אַרמיי האָט ניט נאָר באַלאַגערט מאַסקווע
און לענינגראַד, נאָר איז דערגאַנגען ביז צו דער וואַלגע. די הילף
פון די פאַראייניקטע שטאַטן און קאַנאַדע איז געשיקט געוואָרן

איבער דער לאַבראָדאַר און דעם אינדזל גרענלאַנד אין אַזעלכע מענגעס, אַז צוויי יאָר נאָך דער מלחמה האָט מען נאָך נישט געהאַט אין גאַנצן צוגענומען די אָנגעזאַמלטע קריגס־מאַטעריאַלן פון אי־ראָן. סטאַלין האָט נישט אויפגעהערט צו שרייען און פאַרלאַנגען, אַז די פאַרבינדעטע זאָלן וואָס גיכער עפענען „אַ צווייטן פראַנט“, סטאַלין איז געווען דער סטראַטעג מיט אַ גלאַבוס אין דער האַנט. דער וואָס האָט אַ מאָל געזען אַ דעטאַלירטע מאַפע אין אַ גענעראַל־שטאַב ווייסט וואָס פאַר אַ ווערט עס האָט אַ גלאַבוס־סטראַטעגיע. אָבער דאָס איז געווען סטאַלין.

צו איז דער היינטיקער רוסיש־סאָויעטישער זעלנער קול־טורעלער און אינטעליגענטער פונעם היינטיקן כינעזישן, אָדער אַמעריקאַנער זעלנער ?

צו איז דער אַרגאַניזאַציאָנעלער אַפאָרט פון דער רוסישער אַרמיי בעסער ווי ער איז געווען מיט פופציק יאָר צוריק ?

דאָס איז היינט דאָס וויכטיקסטע פראַבלעם נישט נאָר פאַר דער „נאַטאָ“, נאָר אויך פאַר דעם אַמעריקאַנער קריגס־מיניסטער שלע־זינגער, אַן אַמעריקאַנער פון יידישער אָפּשטאַמונג. דער פענטאַגאָן, דאָס אַמעריקאַנער קריגס־מיניסטעריום, לאָזט פון צייט צו צייט פון זיך הערן מיט קורצע, אָבער גאַנץ עקזאַקטע מעלדונגען וועגן די נייע דערגרייכונגען פון דער רוסישער אַרמיי. די מעלדונגען זעען אויס ווי זייער צוועק וואָלט געווען צו אינפאָרמירן נישט נאָר דעם דורכשניטלעכן אַמעריקאַנער עולם, נאָר אויך רוסלאַנד און דעם רוסישן גענעראַל־שטאַב :

— מיר פאַרהאַנדלען מיט אייך וועגן אַ זיכערן און אייביקן שלום. מיר דינגען זיך מיט אייך, מיר גיבן אייך נאָך, אָבער מיר ווייסן זייער גוט, וואָס עס זענען אייערע פלענער פאַר היינט און פאַר דער צוקונפט... איר רעדט וועגן שלום, איר ווילט האַבן ביי אונדז קרעדיטן, אָבער מיר ווייסן גענוי וואָס עס זענען אייערע פלענער...

אַרום דער פּאָליטיק פון אַלגעמיינער אָדער פראַפּאָרציאָנעלער

אנטוואפּענונג גייט אָן אַן ערנסטע שפּיל, און ביידע צדדים ווייסן, אַז די שפּיל קאָן זיך ענדיקן זייער מיאוס. ווען ניקסאַן קומט קיין סאַוועט-רוסלאַנד, באַגלייט פון זיין אויסערן-מיניסטער הענרי קיסנינגער — אויך אַ מאַן פון יידישער אַפּשטאַמונג — ווערט ער אויפגענומען ווי אַן אַלטער בוזעם-פריינד. אַזוי שטאַרק היט מען אַפּ דעם טייערן גאַסט, אַז מען אַרעסטירט פאַר דער צייט פון זיין באַזוך עטלעכע צענדלינג יידישע אַקטיוויסטן, הגם דער אַמעריקאַ-נער פרעזידענט ווייסט אַלץ וואָס האָט צו טאָן מיט די רוסישע „די-סידענטן“ און יידישע „אַקטיוויסטן“.

אין מאַסקווע ווייסט מען אַלץ וואָס עס קומט פאַר אין וואַ-שינגטאָן, נאָר איין זאַך ווייסט מען ניט, אַדער מען וויל ניט וויסן, אַז אין וואַשינגטאָן קאָן אין איין שיינעם טאַג געשען דאָס, וואָס איז געשען אין קאַיראָ מיט אַ פאַר יאָר צוריק, ווען צוואַנציק טויזנט רוסישע „עקספּערטן“ און „טעכניקערס“ האָבן פּלוצלינג געמוזט פאַרלאָזן עגיפּטן, אָבער פאַרלאָזן „תיכף ומיד“. עס האָבן ניט גע-האַלפּן קיין שום רייד. מען האָט געמוזט פאַרן אַ היים און מען איז געפאַרן.

די פּערזענלעכע פּריינדשאַפט צווישן ד״ר קיסנינגער און דאָב-רינין, דעם סאַוועטישן אַמבאַסאַדאָר אין וואַשינגטאָן, העלפט אויס-מיידן געפּערלעכע קאַנפּליקטן, אָבער ניט דעמאָלט ווען דער קאַנ-גרעס און דער סענאַט ווערן מיד פון דעם קאַנפּליקט און דער סע-נאַטאָר פּולברייט, דער פאַרויצער פון דער איינפלוסרייכער און מעכ-טיקער סענאַט-קאַמיסיע, מאַכט פּלוצלינג אַ רייווע קיין פּעקין און פירט זיינע אייגענע פאַרהאַנדלונגען מיט די כינעזישע פירערס. מען ווייסט, אַז אַמעריקע וויל בשום אופן ניט דערלאָזן צו אַ גרויסער מלחמה אין אַזיע. מען האָט זיך נאָך ניט באַרואיקט און מען האָט נאָך ניט פאַרענדיקט ווי עס דאַרף צו זיין די מלחמה אין וויעטנאַם.

די סכנה פון דער היינטיקער דיפּלאַמאַטישער שפּיל באַשטייט אין דעם, אַז דער אַדער דער צווייטער צד זאָל ניט איבערשפּילן. איין פאַלשער שריט און עס קאָן פירן צו אַ שרעקלעכן אויפרייס.

ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס אזוי פיל געשעפטלעכע פאַרבינדונגען צווישן אַמעריקע און סאָויעט־רוסלאַנד זענען שוין אין פולן גאַנג. מאַסקווע האָט, ווייזט אויס, שוין באַקומען ניט ווייניק הונדער־טער מיליאָנען דאָלאַרן אין אַ באַהאַלטענער פּאַרעם. דער באַזוך פון פּולברייט אין פּעקין אין מיטן פון דער קאַמפּאַניע קעגן פּרע־זידענט ניקסאָן מוז האָבן אַ ספּעציעלן באַטייט.

„ניט איבערשפּילן!“ — דאָס מוז זיין היינט דער אַלגעמיינער רוף, אָבער די סאָויעטישע דיפּלאַמאַטן מיינען איינס און גרעטשקאַ און זיין אַרמיי מיינען עפּעס אַנדערש. זיי האָבן פולן פּאַרטרויען צו דעם רוסישן זעלנער, וועלכער ווערט איצט אַנאַליזירט און געפּאַרשט פון אַלע זייטן.

די רוסישע אַרמיי ביי דער כינעזישער גרענעץ ווערט אַלץ מער פּאַרשטאַרקט אונטער דעם אויסרייד פון אַ פּאַרשטאַרקטן כּי־נעזישן אַנטי־סאָויעטיזם. פּעקין גלייבט ניט אין די סאָויעטישע שלום־דעקלאַראַציעס און טייטשט זיי נאָר אויס ווי אַ דעקמאַנטל פּאַר די צוגרייטונגען צו אַ גרויסער מלחמה. וואָס פּאַר אַ פּאַר־האַנדלונגען אין אייראָפּע און אַעמריקע די רוסן זאָלן ניט פירן, האָט מאַסקווע אין זינען מער פון אַלץ די גרענעץ און דאָס וואָס דאָ קאָן זיך אָפּשפּילן אַ ליאַדע טאַג.

סענאַטאָר פּולברייט איז אַ גרויסער באַווונדערער פון קיסין־גערס דיפּלאַמאַטיע און זיין אויפבויען די נייע פּאַרבינדונג צווישן וואַשינגטאָן און פּעקין. עס איז ניט אויסגעשלאָסן, אַז ס'איז געווען קיסיןגערס איניציאַטיוו, אַז פּולברייט זאָל אַליין אויסגעפינען אין וואָס פּאַר אַ שפּאַנונג עס געפינט זיך היינט די פּאָליטישע לאַגע אין אַזיע.

(„לעצטע נייעס“, דעם 2־טן אויגוסט 1974)

פארשפעטיקמע ליטעראטור

די ליטערארישע קריטיקערס באגייען א פעלער, ווען זיי זאגן, אז עס איז ניט מער ווי א צופאל, וואס גלייכצייטיק זענען איצט ארויס אין אמעריקע און אין ענגלאנד נייע גרויסע און ערנסטע ווערק וועגן רוסלאנד, וועגן סטאלינען און סטאליניזם, וועגן לע-ניבען א. א. וו. ניין, איך מיין, אז דאס איז גארניט קיין צופאל. פאר-קערט, מען האט זיך איצט געכאפט, אז מען האט שוין לאנג בע-גליזשירט דאס פראבלעם רוסלאנד, אז מען האט געהאט א גרויסן מאטעריאל און מען האט געשוויגן. סאלזשעניצין, מעדוועדיעו און א סך אנדערע ארויסגעשיקטע און אנטלאפענע רוסישע שרייבערס האבן סוף כל סוף אויפגעוועקט דאס געוויסן פון דער וועלט, מען האט פאר זיך דערזען די אמתע פעסט. מען האט זיך דערשראקן. גראד די נארישע רייד וועגן דער „דעטאנט“ האבן ארויסגערופן א פאניק, א טויטשרעק. ווי לאנג קאן די ק.ג.ב. געוועלטיקן? ווי לאנג קאן דער „ארכיפעלאג“ עקסיסטירן? ווי לאנג קאן די קרעמל-חברה, א מין רוסישע פאליטישע מאפיא, אנגיין מיט איר ארבעט?

וואס מער סאלזשעניציןס „ארכיפעלאג“ ווערט געלייענט, ווערט אלץ קלארער, אז די גאנצע וועלט איז אין א געפאר. וואס איז דאס היינטיקע רוסלאנד א מין טשילע אדער אוגאנדע? צו וואס איז געשאפן געווארן די אג'ו? צו האלטן רעדעס, צו מאכן חוזק פון זיך און פון די אנטהילנעמערס? צו האבן דארט אן אגענטור און שפיאנירן?

פאר וואס האט מען כמעט פארשוויגן סטאליניזם, ווען דער

מערדער האָט געלעבט ? עס זענען דאָ הונדערטער אזעלכע פראַגעס.
פאַר וואָס פאַרשווייגט מען דעם פאַקט, אָז אַ מיליאָן מענטשן זיצן
נאָך היינט אין די רוסישע לאַגערן, ניט נאָר מאַסן יידן און אַ מאַסע
פון ניט־יידן, רוסישע „דיסידענטן“ ?

ס'איז גאָר ניטאָ ביי וועמען צו פרעגן.

דער צופאַל איז ניט קיין צופאַל. דער אַמעריקאַנער סענאַטאָר
דזשעקסאָן איז ניט קיין פיינד פון רוסלאַנד, נאָר אַ בלוטיקער
שונא פון סאָויעטישן רעזשים און זיין דראַנג צו עקספּאַנסיע.

מיר האָבן ניט בדעה צו פאַרטיפּן זיך היינט אין דער אידעאָ-
לאַגיע און אין דער פראַקטיק פון לעניניזם-מאַרקסיזם. מיר ווילן
זיך אָפשטעלן היינט אויף איינעם פון די נייע ענגלישע ווערק,
וואָס איז געווידמעט דער געשיכטע פון דער רוסישער רעוואָלוציע
און איינעם פון אירע פאַנטאַסטישע העלדן, סערגיי ניעטשאַיעוו.
לויט זיין טעמפּעראַמענט איז ער געווען דער טיפּ פון אַ רעוואָ-
לוציאָנער ווי וולאַדימיר איליטש לענין, נאָר אָן זיין טעאַרעטישן
באַגאַזש און וויסן, לויט זיין רעוואָלוציאָנערן אימפּעט איז ער גע-
ווען אַ משוגענער, וואָס איז געווען גרייט צו באַגיין און איז באַ-
גאַנגען יעדן מין פאַרברעכן — אַלץ אין נאָמען פון דער רעוואָ-
לוציע.

כדי צו באַשרייבן דעם כאַראַקטער פון דעם אַ רעוואָלוציאָנערן
טיפּ, דאַרף מען האָבן דעם טאַלאַנט פון דאָסטאַיעווסקי אָדער פון
וויקטאָר הוגאַ. אַז ניעטשאַיעוו איז געווען פאַרכאַפט פון אַ רעוואָ-
לוציאָנערן פייער, קאָן מען זען פון דעם, אָז ער האָט געקאַנט אימ-
פאַנירן שטאַרק אַזאַ געניטן און קלאַרן רעוואָלוציאָנער ווי מיכאַ-
איל באַקונין, אַ מאַן פון די באַריקאַדן און אַ קעגנער פון קאַרל
מאַרקסעס טעאַריע וועגן „דיקטאַטור פון פראָלעטאַריאַט“. באַקו-
נין האָט געזאָגט, אָז יעדע דיקטאַטור, צי אַ רעכטע אָדער אַ
לינקע, מוז פירן צו אַ פאַרגוואַלדיקונג פון מענטשלעכע רעכט
און פרייהייט. באַקונין האָט ווי אַ נביא פאַראויסגעזען די איבער-

קערעניש אין רוסלאַנד מיט דער דיקטאַטור פון אַ קליקע אין דעם קרעמל.

די באַגייסטערונג פון באַקוּנינען פון דעם יונגן ניעטשאַיעוו האָט לאַנג ניט געדויערט. ער האָט געזען מיט וועמען ער האָט צו טאָן און האָט זיך אָפגעטרייסלט פון אים.

ניעטשאַיעוו האָט בשעת זיין באַזוך אין זשענעווע (1869) גע-זוכט און געפונען אַ בעסערן קליענט. ניט מער און ניט ווייניקער ווי די שיינע טאַכטער פון אַלעקסאַנדער הערצען, דעם באַרימטן רוסישן ראַדיקאַלן שרייבער, אַרויסגעבער אין לאַנדאָן פון דעם רוסישן זשורנאַל „קאַלאַקאַל“ („דער גלאַק“). הערצענס טאַכטער, די פיינע „טאַטאַ“, נאַטאַליע הערצען, איז שיער ניט אַריינגעפאַלן אין די הענט פון דעם רעוואָלוציאַנערן טיפּ. ניעטשאַיעוו האָט גע-דאַרפט האָבן געלט — נאַטירלעך, פאַר רעוואָלוציאַנערע צוועקן — אָבער דאָס מיידל האָט געהאַט מזל און איז געווען גענוג קלוג אין צייט פטור צו ווערן פון אים. דאָס בוך „די טאַכטער פון אַ רעוואָלוציאַנער“ איז רעדאַגירט פון פראַפעסאָר פון ירושלימער אוניווערסיטעט קאַנפּינאַ, וועלכער איז גוט באַקאַנט מיט דער קאַ-רעספּאַנדענץ צווישן דעם פאַרפירערשן רעוואָלוציאַנער און נאַ-טאַליען.

דער גרויסער אומגליק פון יעדן רוסישן רעזשים, פון דעם אַלטן אַזיאַטישן רעזשים און פון דעם נייעם באַרבאַרישן סטאַליניזם, באַשטייט הויפטזאַכלעך אין דעם, וואָס דאָס לאַנד איז שטענדיק געווען אַרומגעצוימט מיט אַ כינעזישער מויער און דאָס אויסלאַנד האָט עס קיין מאָל ניט געקענט. אַלעקסאַנדער הערצען און טור-געניעוו, דער גרויסער ראַמאַן-שרייבער, האָבן געלעבט אין אויס-לאַנד. הערצען האָט אפילו מיט געלט געשטיצט דעם אויפשטאַנד פון פוילן אין 1863 קעגן דער רוסישער אימפעריע, ניקאַלאַי דער ערשטער איז געווען אַ ברוטאַלער דעספּאָט, זיינע אייגענע קינדער האָבן געציטערט, ווען ער פלעגט אויף זיי קוקן, וועגן דער לאַגע פון די פויערים איז ניט מעגלעך צו רעדן אָן האַרצקלאַפעניש ; זיי

פלעגן אנטלויפן אין די וועלדער און לעבן פון רויב און מאַרד. דער פּאָטער פון דאָסטאַיעווסקין, אַ מיליטער־דאָקטער, האָט אַזוי באַהאַנדלט זיינע פּויערים־שקלאַפּן, אַז זיי האָבן אים דערהרגעט. ערשט אין 1861 האָט מען באַפּרייט די פּויערים פון שקלאַפּעריי.

די רוסישע יידן האָבן געליטן ווי בירגערס פון צענטן קלאַס. עס איז זיי געווען פינצטער און וויסט. די פּראָטעסטן פון אויסלאַנד האָט מען באַטראַכט ווי אַן „אַריינמישן זיך אין די אינערלעכע אַנגעלעגנהייטן“.

אַוואַנטוריסטישע טיפּן ווי ניעטשאַיעוו האָבן געבראַכט רוסי־לאַנד צו דעם סטאַליניזם, וואָס האָט איבערגעטאַנצט די מערדע־רישע ברוטאַליטעט פון אַלטן רעזשים. באַקוּנין האָט ריכטיק אָפּגע־שאַצט די רוסישע „דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט“....

ווי געזאָגט, עס איז אַ פּאַרשפּעטיקטע ליטעראַטור, אָבער עס איז פּאַרט בעסער שפּעטער איידער קיין מאַל ניט...

(„פּרייע אַרבעטער שטימע“, אויגוסט 1974)

פארשווייגן אָדער משפטן ?

מען זיצט אין אַ קרייז פון וויכטיקע יוריסטן און מען דעבאָ-
טירט דאָס רפאָבלעם פון אינטערנאַציאָנאַלער יורדישער דיסציפּ-
לין, — אויב אַזאָ דיסציפּלין עקסיסטירט ; אינטערנאַציאָנאַלע פאַר-
ברעכנס און אינטערנאַציאָנאַלע שטראַף. מען דעבאַטירט דעם נירנ-
בערגער פּראָצעס : האָט מען געהאַט דאָס רעכט צו משפטן און
פאַרמשפטן צום טויט די גרויסע נאַצי־פאַרברעכערס און לאָזן זיי
עפנטלעך אויפהענגען ? ס'איז דאָ אַ מיינונג, אַז די זיגערס האָבן
ניט געהאַט אַזאָ רעכט און קיין אינטערנאַציאָנאַלע יוריספרודענץ
פון אַזאָ מין איז ניטאָ. אָבער ניין פאַרברעכערס האָט מען געהאַט-
גען, היטלער, הימלער, גערינג און די געבעלס־משפּחה זענען באַ-
גאַנגען זעלבסטמאָרד.

ס'איז ניט סתם אַ דעבאַטע וועגן יושר און געזעץ. ס'איז זייער
אַן ערנסטער ענין. סאָלזשעניצין ברענגט אַ גרויסע רשימה פון
קרבנות אין זיין „אַרכיפעלאָג“, גיט זייערע נעמען און שילדערט
זייערע לידן. דער גאַנצער „אַרכיפעלאָג“ איז אַן אַנקלאָגאַקט, אַ
יורדישער אַנקלאָגאַקט. עס זענען דאָ די נעמען פון די פאַרברע-
כערס, די אמתע ניט פאַרשטעלטע נעמען פון די קרבנות און אַלע
אינצלהייטן פון פאַרברעכן.

איז עס מעגלעך, אַז די פאַרברעכערס זאָלן קיין מאָל ניט גע-
משפט ווערן ? האָבן די סאָויעטישע פאַרברעכערס אַ ספעציעלע
פריווילעגיע צו באַגיין הימל־שריענדיקע פאַרברעכנס און זיין זיי-
כער, אַז מען וועט זיי ניט באַשטראַפן ? האָט סטאַלין געהאַט אַזאָ

פּריווילעגיקע, סטאַלין און זיינע באַהעלפּערס? האָבן די יורשים פון דעם קאָווקאַזישן בלוטיקן דיקטאַטאָר בכלל איבערגענומען סטאַ- לינס רעכט אויף מענטשלעכע לעבנס?

אין אַלטן רוים האָט געהערשט — טעאַרעטיש — דער כלל: „זאָל הערשן יושר — אפילו אויב צוליב דעם וועט די וועלט אונ- טערגיין“ (פּיאַט יוסטיציאַ — פּערעאַט מונדוס). אפשר איז עס געווען נאָר אַ טעאַרעטישער פּרינציפּ...

אין דעם גאַנצן ענין „אַרכיפּעלאַג“ איז דאָ אַ וויכטיקער עלע- מענט: סאָלזשעניצין, מעדוועדיעו און עטלעכע צענדלינג אַרויס- געשיקטע אָדער אַנטלאָפּענע „דיסידענטן“ געפינען זיך ניט מער אין די הענט פון דער סאָויעטישער רעגירונג. זיי אַלע, היינט פּרייע בירגערס אין אַ פּרייער וועלט, זענען ניט נאָר אַנקלאָגערס, נאָר אויך עדות פון די באַגאַנגענע פּאַרברעכנס. מען קאָן זיך קוים פּאַר- שטעלן אַ מאַנסטער-פּראָצעס פון דעם וואָס איז געשען אין די לאַ- גערן פון דעם „אַרכיפּעלאַג“ און אין אַנדערע באַהאַלטענע פּלע- צער. אָבער עס איז ניט מעגלעך צו מאַכן שלום מיט דעם געדאַנק, אַז די פּאַרברעכנס וועלן פּאַרשוויגן ווערן און ניט אַרויסגעבראַכט ווערן אין אַן אָפּענעם געריכט-פּראָצעס.

איך דערמאָן זיך זייער גוט דעם „פּריוואַטן פּראָצעס“, וואָס איז געפירט געוואָרן אין לאַנדאָן מיט עטלעכע צענדלינג יאָר צו- ריק, ווען היטלער האָט געלאָזט פּאַרברענען דעם רייכסטאַג. די נאַציס האָבן זיך אַ ביסל דערשראַקן פאַר דעם טומל, וואָס די שריפּה האָט אַרויסגערופן אין דער וועלט. זיי האָבן דעמאָלט גע- פונען אַ יונגן גייסטיק-קראַנקן האַלענדישן בחור, וועלכער זאָל האָבן אונטערגעלייגט פייער אונטער דער ריזיקער געביידע. דאָס איז געווען שווינדל. די נאַציס האָבן דעמאָנסטרירט זייער גרייט- קייט ניט אָפּצושטעלן זיך פון קיין שום פּאַרברעכן, כדי צו באַ- ווייזן, וואָס זיי מיינען מיט איבערנעמען די מאַכט. איך געדענק ניט איצט די רייכסטאַג-מענער ביים פּראָצעס, אָבער מען האָט פּאַר- שטאַנען זייער גוט, וואָס מען קאָן דערוואַרטן פון די באַרבאַרן. עס

איז אויך געווען דער אנהייב פון דער פארטיליקונג פון מיליאנען יידן...

ווי געזאגט, עס איז געווען אַ „פריוואַטער פּראָצעס“ און קיין קאָנקרעטע קאָנסעקווענצן האָט ער נישט געקאָנט האָבן.

די אָנױ, דער היינטיקער העכסטער אָפיציעלער טריבונאַל אין דער וועלט, וואָלט געדאַרפט זיין די אינסטיטוציע צו פאַרלאַנגען אַן אמתן טריבונאַל, עס איז נישט דער ווונטש צו זען די געפאַלענע קעפּ פון די פאַרברעכערס. עס איז דער ווונטש צו וואַרענען די אומפאַראַנטוואָרטלעכע פירערס פון די נייע מלוכות אין אַפריקע און אין דרום־אַמעריקע, ס'רובֿ די מיליטערישע פּוטשיסטן, אַנ־זאָגן זיי אַלערליי שטראָפּן און אויף יעדן פאַל צונעמען ביי זיי דאָס רעכט צו זיין אַ מיטגליד אין דער אָנױ. עס איז אַ קאָמפּליצירט און דרינגלעך פּראָבלעם. עס איז נישט קיין ענין פון נעמען נקמה פאַר די באַגאַנגענע פאַרברעכנס. עס איז אַ פּראָבלעם פון נישט אומקערן זיך צום מיטלעלער און זיין באַציאונג צום מענטשן, צום יחיד. די אָנױ האָלט אָפּ אַן אַ שיעור קאָנפּערענצן, אַבער דער־ווייל ווערן אינגאַרירט די עלעמענטאַרע מענטשן־רעכט און דאָס לעבן פון די מאַסן ווערט נעגליזשירט.

דער פּראָצעס אין לאַנדאָן האָט, נאַטירלעך, דעם כאַראַקטער פון אַמאַטאָרישער יוריספרודענץ און האָט קיינעם נישט פאַרפליכט. דער פּראָצעס אין נירנבערג האָט געמוזט אַרויסרופן אַ שרעק, ווייל ער האָט געהאַט צו טאָן מיט בעסטיעס, וואָס האָבן אויסגעמאַרדעט מיליאַנען מענטשן. אַ מאַן ווי גערינג, משוגע ווי ער איז געווען, — צוויי מאַל געווען אַ פּאַציענט אין שפּיטאַלן פאַר גייסטיק־קראַנ־קע — האָט זיך נישט געוואָלט בייגן פאַר דעם פּסק־דין און האָט איינגענומען סם אַנשטאַט געהאַנגען צו ווערן.

סאָלזשעניצין האָט פאַרעפנטלעכט נאַר דעם אָנהייב פון „אַר־כיפּעלאַג“ און נייע טיילן פון זיין דאָקומענטן־זאַמלונג דאַרפן דער־שיינען. עס איז אַ מאַטעריאַל פאַר אַן אויספאַרש־ריכטער און פאַר אַ געריכט. נישט באַטראַכטן דעם „אַרכיפּעלאַג“ פאַר אַן אַנקלאַג־

אקט און ניט אָנפירן אַ פּראָצעס קעגן די שולדיקע קאָן נאָר דער, וואָס וויל אונטער אַלע אומשטענדן פאַרשווייגן דאָס געשעענע און זיך מאַכן ניט וויסנדיק.

דער הויפּט-שולדיקער אין די פאַרברעכנס און זיינע מיטשול-דיקע מיטאַרבעטערס זענען מער ניטאָ אויף דער וועלט. גענוג מיט-אַרבעטערס מיט סטאַלינען לעבן נאָך און גייען אָן מיט דער „אַר-בעט“. ווי געזאָגט, האַנדלט זיך איצט ניט וועגן נקמה און שטראַף, עס איז אַ שטיק פאַרבלוטיקטע געשיכטע פון רוסלאַנד און די פּאַקטן דאַרפן פעסטגעשטעלט ווערן אַזוי, ווי זיי זענען געווען באמת. עס זענען אַוועק צענדלינגער יאָרן, אָבער די פאַרברעכנס זענען ניט פאַרגעסן, טאַרן ניט פאַרגעסן ווערן. דער „אַרכיפּעלאַג“ איז איבערגעזעצט אין אַ סך שפּראַכן. מיליאָנען מענטשן האָבן געלייענט די זאַמלונג פון די שרעקלעכע דאָקומענטן. מיליאָנען מענטשן האָבן פאַרלוירן אין דער קאַטאַסטראַפּע זייערע נאָענטע און מיליאָנען מענטשן פאַרלאַנגען אַ פּראָצעס. אַזאַ מאַנסטער-פּראָ-צעס דאַרף פאַרקומען, אַז די פאַרברעכנס זאָלן ניט פאַרשוויגן און ניט פאַרגעסן ווערן.

מענטשן מעגן פאַרגעסן גרויסע געשעענישן אָבער די גע-שיכטע פאַרגעסט זיי ניט. דער פּראָצעס מוז אַראַגניזירט און דורכ-געפירט ווערן ווי אַן אַקט פון אַן אַפיציעלער אינסטיטוציע. עס האַנדלט זיך ניט נאָר וועגן אַ דעזינפּעקציע נאָך אַ פעסט, נאָר וועגן אַ פאַרברעכן, וואָס ווערט נאָך היינט פּראַקטיצירט אין סאָויעט-רוסלאַנד און אין אַ ריי דיקטאַטאַרישע קלענערע לענדער, — היינט, ווען עס עקסיסטירט די אַנז' און עס עקסיסטירט דאָס העכ-סטע אינטערנאַציאָנאַלע געריכט. עס איז ניט צו שפּעט דורכצו-פירן אַזאַ מין חשבון-הנפש. עס וועט קיין מאָל ניט זיין צו שפּעט. מיר האָבן ניט נאָר דאָס רעכט, נאָר מיר האָבן די פליכט צו גע-דענקען דעם אַלט-רוימישן כלל: גערעכטיקייט זאָל הערשן אויף דער וועלט...

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, אָקטאָבער 1974)

מזומנים און קרעדיטן

עס וואָלט געווען זייער אינטערעסאַנט צו וויסן די מעכאַניק פון סאַוועט־רוסלאַנדס פינאַנס־פּאָליטיק. די סאַוועט־רעגירונג שיקט קיין סיריע און איראַק מאַסן פון דער סאַוועטישער אַמור־ניציע. די סחורה מוז קאָסטן הונדערטער מיליאָנען דאָלאַרן, וועלכע קאָנען ניט באַצאָלט ווערן פון די אַראַבישע לענדער. דאָס גייע רוסישע געווער דאַרף קאָנקורירן מיט דעם אַמעריקאַנער געווער, וואָס ווערט געשיקט צו מדינת ישראל. די רוסן זאַמלען אין דעם נאָענטן מזרח אַזוי פיל געווער, וויפיל ס'איז נאָר מעגלעך אין פּאַל ווען מען וועט עס פּלוצלינג דאַרפן האָבן...

עס איז ניט מער ווי לאַגיש צו פרעגן, פון וואָנען קומען די הונדערטער מיליאָנען דאָלאַרן אויף צו פּראָדוצירן די מאַדערנע גייע רוסישע וואפן?

זענען דאָס ספּעציעלע פּאַנדן, מלחמה־פּאַנדן? ווי באַקאַנט, האָט די סאַוועט־רעגירונג שוין אַריינבאַקומען פון אַמעריקע עטלעכע הונדערט מיליאָן דאָלאַר, נאָך איידער די קיסינגער — ברעזשניעווי־פּאַרהאַנדלונגען וועגן אַ גרויסן פונדאָ־מענטאַלן אָפּמאַך צווישן די צוויי לענדער האָבן זיך פאַרענדיקט. עס איז לעכערלעך צו האָבן טענות צו קיסינגערן פאַר זיין נאָכ־גיביקייט. ווען אַזעלכע צוויי סופּער־גרויסמאַכטן ווי דער ראַטנ־פאַרבאַנד און די פאַראייניקטע שטאַטן, צוויי לענדער מיט קעגנ־זעצטע רעזשימען און אידעאָלאָגיעס, פאַרהאַנדלען וועגן אַ פּער־מאַנענטן שלום, דאַרף מען זיין צוגעגרייט צו אַלערליי אינצידענטן.

קיסינגער האָט אויף זיך גענומען אַ העלדן־ראַל איינצוברעכן די עקשנות פון דער סאָויעטישער אידעאָלאָגיע און האָט, ניט גע־קוקט אויף אַלע שוועריקייטן, פאַרט דערגרייכט אַ געוויסע בויג־זאַמקייט מצד מאַסקווע. ער האָט נאָך אַ לאַנגן וועג צו גיין ביז דער הויפטצוועק פון די פאַרהאַנדלונגען וועט דערגרייכט ווערן.

אַבער אויב די אַמעריקאַנער געלטער זענען באַנוצט געוואָרן פאַר דעם נייעם געווער, וואָס איז באַרעכנט ס'רוב פאַר אַן עווענ־טועלן קאַמף קעגן אַמעריקע, וועט מען קאַנען נאָר זאָגן, אַז מאַס־קווע בלייבט מאַסקווע, אַז מאַסקווע ענדערט זיך גאָרניט. צי דאָס אַוועקגיין פון ניקסאָן און דאָס קומען פון פּרעזידענט פאַרד וועט ברענגען אַ געוויסע ענדערונג, וועט מען ערשט זען נאָך דעם ווי דער אַמעריקאַנער פּרעזידענט וועט זיך טרעפן פּערזענלעך מיט לעאַניד ברעזשניעו.

מען איז געצווונגען נאָך אַ מאַל צו זאָגן, אַז די סאָויעטישע אידעאָלאָגיע איז איינס, און די סאָויעטישע פּראַקטיק איז גאָר אַן אַנדערע זאַך. עס איז גוט, וואָס קיסינגער האָט נאָך אַלעמען פאַרשטאַנען, אַז עס איז אַרויסגעוואָרפן די מי צו דערגרייכן אַ פונדאַמענטאַלן אַפּמאַך צווישן די צוויי צדדים און אַז עס האָט אַ גרעסערן זין צו קומען צו אַ פאַרשטענדיקונג פון פאַל צו פאַל. דעמאָלט וועט אפשר מעגלעך זיין צו דערגרייכן אַ געוויסן גראַד פון אמתער קאָאָפּעראַציע...

די רייד וועגן זעכציק טויזנט וויזעס פאַר רוסישע יידן, וואָס ווילן זיך באַזעצן אין ישראל — זעכציק אַדער גאָר ניינציק טויזנט — זענען אויך אַרויסגעוואָרפן אַזוי לאַנג, ביז עס הערשט די היינ־טיקע אַטמאָספּערע, די אַטמאָספּערע פון קעגנזייטיקער פיינד־שאַפט. עס זיצן נאָך ביז צום היינטיקן טאָג גענוג יידן אין די רוסישע געפּענגענישן, ניט קיין געמשפּטע, נאָר פאַר זייער ווונטש צו פאַרלאָזן דאָס לאַנד. צו דעם מוז נעמען אַ סוף.

מען דאַרף האָבן אַ סך געדולד און מען דאַרף ניט זיין דער־שטוינט, אַז ווידער און ווידער וועלן זיך די פאַרהאַנדלונגען צווישן

די צוויי רעגירונגען „אנהייבן“ און ניט פארענדיקט ווערן ביי צו א נייעם „אנהייב“. מען דארף האבן פאר די פארהאנדלונגען מיט רוסלאנד די רוסישע געדולד. די פראגע פון „מזומנים און קרעדיטן“ האט אייגנטלעך ווייניק צו טאן מיט יידישע אינטערעסן, ווייל דער אמעריקאנער געלטגעבער איז דירעקט פאראינטערע-סירט אין דעם ענין. מאַסקווע מיינט, אַז די אמעריקאנער זענען אַזוי נאַאיוו, אַז זיי פאַרשטייען ניט, אַז זיי האָבן דאָ צו טאָן מיט אַ פּאָליטישן פּראָבלעם און ניט מיט קיין פינאַנסיעלן. מען רעדט וועגן צענדלינגער טויזנטער וויזעס פאַר יידישע עמיגראַנטן ווי דאָס וואָלט געווען דער קערן פון דעם גאַנצן רוסיש-אַמעריקאַ-נישן פּראָבלעם, אָבער דאָס איז עס ניט. קיסינגער האָט אָפּגעטאָן אַ שייַן שטיקל אַרבעט און האָט אָפּגערייניקט דעם וועג פאַר דירעקטע, אָפּענע פאַרהאַנדלונגען. סענאַטאָר דזשעקסאָן און סע-נאַטאָר פּולברייט זענען אפּשר ניט געווען קיין סטודענטן אין האַרוואַרד-אוניווערסיטעט, אָבער ביידע זענען צו געניטע פּאָלי-טיקער, דאָס וואָס מען רופט אַן רעאַל-פּאָליטיקער, און דער אַמע-ריקאַנער אינטעלידזשענס-סערוויס האָט אויך גענוג דערפאַרונג, כדי צו באַזאָרגן זיי מיט די נויטווענדיקע אינפאַרמאַציעס. נאָך אַלעמען איז אפּשר ריכטיק דער קלאַנג, אַז אין מאַסקווע האָט מען באַשלאָסן צו נאַרמאַליזירן די באַציאונגען מיט מדינת ישראל און אומקערן זיך צו ריכטיקע דיפּלאַמאַטישע פאַרביןדונגען מיט ירושלים. פון דעם קאַנען געווינען ביידע צדדים, אויך דער ענין „מזומנים אָדער קרעדיטן“ קאָן זיך אַ רוק טאָן פאַראויס און ניט בלייבן שטיין יעדן צווייטן טאָג ביי אַ נייעם קאַנפּליקט און צוואַ-מענפּאַלן...

(„לעצטע נייעס“, דעם 6טן נאָוועמבער 1974)

דער פראוואקאטאר

דאס מיאוסע ווארט „פראוואקאטאר“ האט באקומען אינטער-נאציאנאלע פאפולאריטעט הויפטזאכלעך א דאנק די רוסישע רע-וואלוציאנערע באוועגונגען. א גרויסער „סטאר“ איז געווען דער בארימטער נעטשאיעוו, וועלכער האט אנגעהויבן זיין קאריערע פון א רעוואלוציאנער אלס גוטער פריינד, שיער, שיער ניט אלס אינטימער פריינד פון באקונין, דעם אנארכיסט און קעמפער אויף באריקאדן. דער האלב-משוגענער חברה מאן איז געווען פעאיק צו באגיין יעדעס פארברעכן און איז באגאנגען שרעקלעכע פאר-ברעכנס — אלץ צוליב זיין רעוואלוציאנערן אידעאליום און בא-קונין האט שפעטער אפגעטרייסלט זיך פון אים — צו שפעט.

צום באדויערן, זענען צווישן די רוסישע רעוואלוציאנערן די פראוואקאטארן געווען אויך יידן. דער מערדער פון דעם פרעמיער-מיניסטער סטאליפין איז געווען דער ייד באגראוו, וועלכער איז געווען א סאציאל-רעוואלוציאנער און גלייכצייטיק אן אגענט פון דער געהימער פאליציי. ער האט דערשאסן סטאליפיןען אין דער אפערע פון קיעוו פאר די אויגן פון ניקאלאי דעם צווייטן.

דער גרעסטער פון די רעוואלוציאנערע פראוואקאטארן איז געווען דער ייד אזעף, וועלכער איז געווען דער העכסטער שעף פון דער „באוווקע“ פון די סאציאל-רעוואלוציאנערן און גלייכ-צייטיק אן אגענט פון דער אכראנע. ער האט אומגעבראכט אלס אגענט א סך רעוואלוציאנערן, אבער דערפאר ארגאניזירט דעם מארד פון דעם גרויספירשט סערגיי אלעקסאנדראוויש, דעם גענע-

ראל-גובערנאטאר פון מאסקווע, א ווילדע בעסטיע און א בלו-טיקער שונא ישראל. א באמבע, געווארפן פון קאליסעס האט אים צעריסן אויף שטיקער.

אז אועף איז געווען אן אגענט-פראוואקאטאר האט באשטע-טיקט דער דירעקטאר פון פאליציי-דעפארטאמענט לאפוכין אין א שמועס מיט דעם באקאנטן היסטאריקער פון די רוסישע רעווא-לוציאנערע באוועגונגען בורצעוו. עס האט דעמאלט געמאכט א געוואלדיקן רושם אין רוסלאנד און אין אלע צענטערן פון דער וועלט.

איך וואלט באגאנגען א גרויסע זינד אויב רעדנדיק וועגן די רוסישע רעוואלוציאנערע פראוואקאטארן וואלט איך ניט דער-מאנט דא מאלינאווסקי, דעם פערזענלעכן פארטרויאונגס-מאן פון וולאדימיר איליטש לענין. איך האב געהאט דעם זכות צו זען אים יארנלאנג אזוי גוט ווי יעדן טאג ווען ער איז געווען א דעפוטאט אין דער לעצטער דומע און דער פירער פון א צענדלינג באלשעוויקעס, זייענדיק אן אגענט פון דער אכראנע, דאס הייסט, א באצאלטער פראוואקאטאר.

עס זענען אַוועק איבער 60 — זעכציק! — יאר זינט דעם טאג ווען ראדזיאנקא, דער פרעזידענט פון דער דומע, האט איבער-געריסן די נאכמיטאג-זיצונג און גערופן צו זיך אין קאבינעט דעם סעניארן-קאנגרעס, דאס הייסט, פארטרעטער פון אלע פארטיי-גרופירונגען, כדי זיי לאזן צו וויסן, אז ער האט באקומען אן אפי-ציעלע באשטעטיקונג, אז מאלינאווסקי איז אן אגענט פון דער אכראנע, א פראוואקאטאר. זיינע „רעדעס“ זייער רעוואלוציאנערע, פלעגט מען שרייבן פאר אים אין דעם פאליציי-דעפארטאמענט. ווי נאר ער פלעגט זיי איבערלייענען פון דער טריבונע איז ער באלד געקומען צו לויפן אין דער פרעסע-לאזשע און פארגעשלאגן זיין סחורה וואס קיין מענטש האט ניט געוואלט צורירן זיך צו איר. איך געדענק דעם טאג אזוי ווי דאס וואלט געווען ערשט נעכטן. מאלינאווסקי איז אנטלאפן דעם אייגענעם טאג, אבער גע-

קומען צוריק ווען די באַלשעוויקעס האָבן איבערגענומען די מאַכט.
מען האָט אים געמשפּט — אין אַנוועזנהייט פון לענין — און דער-
שאַסן...

איך דערצייל דאָס אַלץ ניט כדי די לייענער זאָלן געניסן פון
דעם קרימינאַל-ראַמאַן, נאָר כדי יידן זאָלן פאַרשטיין די סובסטאַנץ
פון דער רוסישער נשמה, די אַזוי פיל באַזונגענע „דושאַ“. די
דאָזיקע „דושאַ“ איז אויף אַלץ פעאיק, זי קאָן אין דער אייגענער
צייט זוכן קרעדיטן און האַנדלס-פּריווילעגיעס און געהיים באַ-
וואַפענען די אַראַבישע לענדער און פּראָוואַצירן אַ מלחמה. מען
מוז דאָך זיך פּרעגן ווי איז אַזאַ קאַמבינאַציע מעגלעך?

אַבער ווען לענין האָט געקאָנט האָבן אַ פאַרשטענדיקונג מיט
דעם דייטשן גענעראַל-שטאַב בשעת דייטשלאַנד האָט פאַגראַמירט
רוסלאַנד, פאַרוואָס האָט מאַלינאָוסקי ניט געקאָנט זיין אַ באַל-
שעוויסטישער דעפּוטאַט און גלייכצייטיק אַן אַגענט פון דער אַכ-
ראַנע און אַ פּראָוואַקאַטאָר? אויסלענדער, וואָס האָבן ניט גע-
לעבט אין רוסלאַנד, זאָגן זיך אָפּ צו גלייבן, אַז דאָס איז אמת וואָס
מען דערציילט.

בשעת ברעזשניעווי איז געווען אין וואַשינגטאָן און געפּרע-
דיקט „דעטאַנט“, דאָס הייסט, „לאַמיר זיך איבערבעטן“, איז קאָ-
סיגין געפּלויגן אין די אַראַבישע לענדער און זיך באַראַטן ווי
אַזוי אַמבעסטן צו איבערראַשן די יידעלעך, אַז זיי זאָלן שוין קיין
מאָל ניט קאָנען קומען צו זיך. ווען מען האָט זיי געכאַפּט ווי
גנבים בשעת דער גניבה האָט דער אייגענער ברעזשניעווי געדראַט,
אַז ער וועט „פאַרניכטן“ מדינת ישראל, ניט מער און ניט ווייני-
קער. און אַלץ גייט ביי זיי צוזאַמען: מיטלענדישער ים, אינדי-
שער אַקעאַן, קורילן-אינדזלען, מאַנגאָליע, פּראַג, בודאַפּעשט, נאָר-
וועגישע באַוועס, וואָס איר ווילט...

מען וויל פאַרשטיין, אַבער עס איז שווער צו באַנעמען פּסי-
כאָלאָגיש דעם רוסישן פענאַמען. די אַוואַנטורע אין באַנעטן מזרח

איז נאך ניט פארענדיקט און שוין גרייט מען זיך צו א נייער אוואנטורע.

עס ווערט זייער ווייניק געשריבן וועגן דעם וואס עס האט זיך אפגעשפילט אין דער נאכט פון 25-טן אקטאבער 1973 ווען פרעזידענט ניקסאן האט דעקלארירט כמעט קריגס-צושטאנד פון אלע אמעריקאנער מיליטערישע כוחות. דאס איז געווען נאך דעם ווי ער האט באקומען פון ברעזשניעוון א גראביאנסקע דראאונג, אז ער איז גרייט צו מארשירן מיט פאראשוטיסטן און פארניכטן ישראל. ווען אלע איינצלהייטן וועלן ווערן באקאנט וועט מען וויסן, אז מיר זענען געווען ערב א מלחמה צווישן אמעריקע און סאָ-ויעט־רוסלאַנד, אפשר נאָר פינף מינוט פאַר דער מלחמה...

וואס דער קרעמל האט זיך אין יענע טעג דערלויבט קאן מען דערקלערן נאָר מיט דער מענטאליטעט פון פראוואקאטארן. „אזוי איז עס שטענדיק געווען — אזוי וועט עס שטענדיק זיין“ — דאס איז אַ כלל וואָס ניט קיין אַנדערער ווי סטאַליפּין האָט דע-קלאַרירט. אַ שעה נאָך דעם ווי ניקאָלאַי דער צווייטער האָט זיך געלאָזט איבעררעדן פון דעם קריגס-מיניסטער סוכאמלינאָו און האָט אונטערגעשריבן דעם דעקרעט וועגן אַן אַלגעמיינער מאָבי-ליזאַציע — פאַר דער ערשטער וועלט-מלחמה — האָט ער גע-הייסן אָפּשטעלן די מאָביליזאַציע, אָבער עס איז געווען צו שפּעט. ער האָט געוואָלט, אַז ער האָט אונטערגעשריבן זיין טויט אָדער זיין זעלבסטמאָרד-אורטייל. דאָס אייגענע האָט זיך איצט אָפּגע-שפּילט אין דעם קרעמל, ווען ברעזשניעווי האָט באַפוילן צו מאָבי-ליזירן די פאַראַשוטיסטן. ער וועט איצט האָבן „צו זינגען און צו זאָגן“. ניט נאָר יידן ווייסן, נאָר אַלע ווייסן, אַז דער אינטערנאַ-ציאָנאַלער שלום-קאָנגרעס אין מאַסקווע איז געווען ניט מער ווי אַ מאַסקאַראַד און אַז אַלץ ווערט געטאַן כדי צו פאַרשלייערן די צוגרייטונג צו אַ גרויסן פּאַגראָם.

אינעם פאַריזער בלאַט „לע מאַנד“ (פון 3-טן נאָוועמבער 1973) איז דערשינען אויף דער ערשטער און דריטער זייט אַ סענסאַציאָ-

נעלער אַרטיקל אונטער דעם טיטל „וואָס איז געשען דעם 25-טן אַקטאָבער?“. דער אַרטיקל דערציילט אויספירלעך וועגן די רו־סישע צוגרייטונגען צו אַ גרויסער מלחמה. פון דעם אַרטיקל, פאַר־שטייט מען, אַז דער מחבר ווייסט אַ סך מער ווי ער דערציילט. דער אַרטיקל באַווייזט דרך אגב, אַז די פראַנצייזישע עפנטלעכע מיינונג לאַזט זיך ניט פאַרפירן פון דער פראַרוסישער און פראַ־אַראַבישער פאַליטיק פון דער פראַנצייזישער רעגירונג. פראַנק־רייך איז היינט אין די הענט פון אַ גאַליסטישער רעגירונג, וועלכע רעכנט זיך ניט מיט דער עפנטלעכער מיינונג פונעם לאַנד, אָבער דאָס איז, ווי געזאָגט, אַ קאַפיטל פאַר זיך.

אין צענטער פון דער אויפמערקזאַמקייט פאַר בלייבט דער מאַסקווער קרעמל און זיינע מושלים...

(„לעצטע נייעס“, דעם 23-טן נאָוועמבער 1973)

הונדערט יאָר מלחמה

ס'איז ניט קיין דיסקוסיע סתם וועגן מלחמות. ס'איז אַ פראַגע וועגן דער מלחמה וואָס רוסלאַנד פירט די לעצטע הונדערט יאָר קעגן דער יידישער אויסוואַנדערונג, צו ערשט בעת דעם אַלטן רעזשים און שפעטער — ביז צום היינטיקן טאָג. די עפאָכע פון ניקאָלאַי דעם ערשטן האָט אַנגעוואָרפן אַזאַ שרעק אויף דעם רו־סישן יידנטום, אַז דער איינציקער אויסוועג איז געבליבן נאָר אויס־וואַנדערן, אַנטלויפן ווהיין די אויגן טראָגן. „ניקאָלאַיעוושטשינע“, דאָס כאַפן קליינע יידישע קינדער און אַפשמדן זיי און אַנדערע רדיפות און נגישות וועט מען קיין מאָל ניט פאַרגעסן.

נאָך דעם איז געקומען די אַזוי גערופענע „עפאָכע פון גרויסע רעפאָרמען“. פאַר יידן האָט זיך גאָר ניט געענדערט. דער גרויסער רעפאָרמאַטאָר, אַלעקסאַנדער דער צווייטער איז דערהרגעט גע־וואָרן פון אַ רעוואָלוציאַנער און אין 1881 זענען אַרויסגעגעבן גע־וואָרן די צייטווייליקע תקנות פאַר רוסישע יידן — אַ פולשטענ־דיקע דעגראַדאַציע פון זייערע בירגערלעכע רעכט. יידן זענען געוואָרן בירגער פון צווייטן קלאַס. יידן האָבן ניט געקאָנט וויינען וווּ זיי האָבן געוואַלט, ניט געקאָנט געבן צו קינדער קיין בילדונג און אַזוי ווייטער.

די מאַסע־עמיגראַציע פון רוסישע יידן האָט זיך מיט אַ מאָל פאַרוואַנדלט אין אַן אמתער מלחמה אויף די גרענעצן פון רו־סלאַנד, גאַנץ באַזונדערס אויף דער גרענעץ מיט דייטשלאַנד. אַזוי ווי אַ וויזע איז געווען אוממעגלעך צו באַקומען, האָט מען גע־

מוזט „גנבענען“ די גרענעץ. אן אַרמיי פון אַגענטן האָט געזאַמלט די עמיגראַנטן און אַריבערגעבראַכט זיי איבער דער גרענעץ אונטער דער שיסעריי פון רוסישע סאַלדאַטן. אַ סך קרבנות זענען אומגעקומען בשעת דער יאַגד אויף די אומגליקלעכע מענטשן, אָבער ביז הונדערט און פופציק טויזנט אַ יאַר האָבן פאַרט געגנבעט די גרענעץ. דאָס האָבן זיי געבויט די נייע גרויסע ישובים אין די פאַראייניקטע שטאַטן, אין קאַנאַדע, אין דרום־אַפריקע און דרום־אַמעריקע. דער דראַנג צו בויען אַ נייע היים אין אַ פרייען לאַנד איז געווען צו שטאַרק, און דער שונא זאָל ניט ליידן אַ גרויסע מפלה.

דאָס וואָס שפילט זיך איצט אָפּ אין רוסלאַנד איז ניט ני, עס איז נאָר מער אוממענטשלעך, מער ברוטאַל. עס פאַרלאָזן דאָס לאַנד, דאָס געבענטשטע לאַנד, יעדעס יאַר צענדלינגער טויזנטער יידן. נאָך אַלעמען, קאָן מדינת ישראל ניט אויפנעמען מיט אַ מאָל אַ סך מער פאַרוואַלטע יידן.

ווען די געשיכטע פון יידישע וואַנדערונגען וועט געשריבן ווערן, וועט די אויסוואַנדערונג פון רוסלאַנד זיכער באַצייכנט ווערן ווי אַ העלדן־קאַמף פאַר דער עקסיסטענץ פון יידישן פאָלק. דאָס קליינע פאָלק, געיאַגט און געפלאַגט, וויל לעבן און וועט ניט אונטערגיין צוליב דעם בייזוויליקן ווילן פון איוואַן איוואַנאוויטש.

עס איז מערקווערדיק צו זען, ווי דער שונא האַסט יידן און וויל זיי פאַרט באַהאַלטן אין זיינע גרענעצן. עס איז אַ האַס וואָס דאַרף ספּעציעל געפאַרשט ווערן און וועט מסתמא קיין מאָל ניט פאַרשווינדן. צו דער „דעטאַנט“ וועלכע קיסינגער וויל רעאַליזירן, האָט ער ניט קיין גרויסע שייכות. נאָך אַלעמען, וויל סאָויעט־רוס לאַנד יאָ האָבן אַ מין פאַרשטענדיקונג מיט אַמעריקע. אפילו דער לעצטער קאָנפליקט מיט דעם רוסישן אַפּוואַגן זיך פון דעם אַפֿ־מאַך פון 1972, איז באַגלייט פון אַ ספּעציעלן קאָמוניקאַט, און דאָס מיינט ניט אַן אַפּוואַגן זיך פון די פאַרהאַנדלונגען וועגן אַ „דע־טאַנט“. רוסלאַנד איז נאָך האַלב אַזיע און האַלב אַיראָפּע. אינעם

קרעמל מוזן פאַרקומען גרויסע קאַמפן צווישן די צוויי עלעמענטן, מוז מען שטענדיק געדענקען.

דאָס אָפּזאָגן זיך פון דעם האַנדלס־אַפּמאַך איז אַ פּיינלעכער עפּיזאָד, וואָס סיי קיסינגער און סיי ניקסאָן האָבן געוואָלט אויס־מיידן. סענאַטאָר דזשעקסאָן האָט זייער אַ גוטע באַציאָנונג צו יידן, אָבער ער האָט איבערגעכאַפט די מאַס. צי אונדז געפעלט אָדער ניט, איז דער ראַטנפאַרבאַנד אַ גרויסמאַכט, און דערמיט מוז מען זיך רעכענען, בפרט ווען מען ווייסט, אַז אין קרעמל איז סיי ווי סיי פאַראַן אַ פערמאַנענטע שפּאַנונג. אַ סענאַטאָר אין וואַשינגטאָן קאָן ניט „דיקטירן“ מאַסקווע זיין ווילן.

ניט סאָלזשעניצין מיט זיינע שרעקלעכע שריפטן, ניט דער אַקאַדעמיקער סאַכאַראָוו מיט זיין דערפונדענער אַטאָם־באַמבע, ניט אַלע רוסישע „אַקטיוויסטן“ קאָנען ניט דורכברעכן די מויער וואָס רינגלט אַרום דעם קרעמל. פאַרפאַלן, אַזוי איז.

אָבער קיסינגער האָט יאָ דורכגעבראַכן. רופט עס אָן דיפּלאַ־מאַטיע אָדער אַנדערש, אָבער ער האָט באַוווּזן די קונסט. איצט וועט מען זיך וואַרפן אויפן סענאַטאָר דזשעקסאָן מיט באַשולדי־קונגען, און דאָס וועט ווידער זיין אַ נאַרישקייט. „סענאַטאָר דזשעק־סאָן טוט עס אַלץ — ווילן זיינע קעגנערס איינרעדן דעם עולם, — ווילן אין צוויי יאָר אַרום וויל ער אַרויסשטעלן זיין קאַנדידאַטור צו די פּרעזידענט־וואַלן.“ ער אַליין האָט עס קיין מאָל ניט געזאָגט. אַ שטילע קאַמפּאַניע ווערט געפירט קעגן קיסינגער. עס קאָכט זיך אין קרעמל. מען איז דאָ שטענדיק ניט צופרידן, אַז מען האָט צו־פיל נאַכגעגעבן“ און „צו ווייניק“ באַקומען. אינטריגעס אויף אינ־טריגעס, ביז עס ווערט אַן ערנסטער קאַנפּליקט, פון וועלכן מען קאָן ניט אַרויס.

ווייניקער פון אַלעמען רעדט פּוסטע רייד קיסינגער. דער ענין איז זייער אַ דעליקאַטער און וואָס ווייניקער מען רעדט און קאַמענטירט, איז געזונטער, אפילו פאַר דעם ניט אין גאַנצן גע־זונטן ברעזשניעוו.

עס איז מעגלעך, אז דער סענאטאר דזשעקסאן האט איבערגע-
כאפט די מאַס מיט זיין אייגענער דיפלאַמאַטיע, אָבער ווען סאָ-
וויעט-רוסלאַנד זאָגט אָפּ דעם האַנדלס-אַפּמאַך פון 1972, זעט מען,
אז ער האָט רעכט, אַז יעדעס וואָרט מוז געווייגן און געמאַסטן
ווערן, ווען מען האַנדלט מיטן קרעמל...

(„דאָס פרייע וואָרט“, מערץ 1975)

די רוסישע רעוואָלוציע

מיר האָבן זיך צוגעוויינט צו אַ פּאַלשן חשבון און זאָגן אַלץ „ערשטע וועלט-מלחמה“, „רוסישער בירגער-קריג“, „צווייטע וועלט-מלחמה“ און אַזוי ווייטער. ווען דעם 28-טן יוני 1914 האָט מען אין סאַראַיעוואָ, סערביע, דערשאָסן דעם עסטרייכישן קרוין-פרינץ פּראַנץ-פּערדינאַנד און פרוי האָט עסטרייך-אונגאַרן אַ חודש נאָך דעם דערקלערט סערביע אַ מלחמה. רוסלאַנד האָט תיכף דערקלערט די ערשטע מאַביליזאַציע און דעם 31-טן יולי 1914 דעקלאַרירט אַן אַלגעמיינע מאַביליזאַציע. מיט צוויי טעג פריער האָט דער דייטשער אימפּעריאַל-קאַנסול אין פּאַטסדאַם דערקלערט רוסלאַנד מלחמה.

דער שאַס פון סאַראַיעוואָ האָט אויפגעריסן די גאַנצע אייראָ-פעאישע סיסטעם. די מלחמה וואָס האָט זיך אָנגעהייבן אויף דער רוסיש-עסטרייכישער און אויף דער רוסיש-דייטשער גרענעץ האָט אַריינגעצויגן אין דעם בלוטיקן שטורעם גאַנץ אַרייאָפּע.

איך געדענק גוט יענע טעג. דריי טעג פאַר דעם אויסברוך פון דער רוסיש-דייטשער מלחמה איז פּוּאַנקאַרע, דער פּרעזידענט פון פּראַנקרייך, און וויויאַני, זיין פּרעמיער-מיניסטער, געווען געסט פונעם צאַר. איך האָב זיי ביידע געזען אין אַן אָפּענער פּאַראַדנער קאַרעטע אויף דעם נעווסקי פּראַספעקט אַרומגערינגלט פון אַ פּראַכטפול-געקליידעטן קאַזאַקן-קאַנוואַי אויפן וועג צום ווינטער-פּאַלאַץ. מען איז זיכער געווען, אַז אַט-אַט וועט אויסברעכן די מלחמה און מען האָט מורא געהאַט, אַז די געסט זאָלן ניט אַריינפאַלן אין דייטשע הענט אויפן צוריקוועג אַ היים.

די מלחמה האט זיך אָנגעהויבן מיטן אַרײַנפאַלן פון דער רו־
סישער אַרמײ אין מזרח־דייטשלאַנד (פּרייסן). וווּ זי האָט געליטן
אַ גרויסע מפּלה — די גאַנצע רוסישע אַרמײ איז געפאַנגען גע־
וואָרן פון די דײַטשן און צום ערשטן מאַל האָבן רוסן דערהערט
די נעמען פון די דײַטשע העלדן־גענעראַלן הינדענבורג און לודענ־
דאָרף. דער רוסישער קאָמאַנדירנדיקער גענעראַל סאַמסאָנאָוו, האָט
זיך אַרײַנגעשאַסן אַ קויל אין קאַפּ. דער צווייטער קאָמאַנדיר, דער
באַקאַנטער „אויסראַטער“ פון פּויערים־אומרוען, רענענקאַמף, איז
אַנטלאָפּן, זיך געראַטעוועט. די ערשטע שרעקלעכע מפּלה האָט
אַרויסגערופּן אין גאַנץ רוסלאַנד אַ געוואַלדיקע פּאַניק.

אין דער שפּיץ פון דער גאַנצער אַרמײ האָט מען אוועקגע־
שטעלט דעם גרויספירשט ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש, באַקאַנט אַלס
אַ ברוטאַלער באַרבאַר, און זײַן גענעראַל־שטאַב־שעף, יאַנושקע־
וויטש. די צוויי פאַרשאַלטענע נעמען דאָרף מען געדענקען, ווייל
מיט זײ וועלן מיר האָבן צו טאָן. די חברה איז געווען מער פון
אַלע שאַקירט פון דער מפּלה. זײ האָבן אָנגעהויבן מיט אַ מפּלה
און באַלד געזוכט אַ תּירוץ. דער איינציקער תּירוץ איז פאַר זײ
געווען ייִדישער „שפּיאַנאָזש“ און ייִדישע סימפּאַטעס צו די
דײַטשן. דערמיט האָבן זײ אָנגעהויבן דעם אונײווערסאַלן פּאַגראַם
אויף דעם רוסישן יידנטום און דערמיט האָט זיך געענדיקט דער
אונײווערסאַלער פּאַגראַם אויף גאַנץ רוסלאַנד. דערמיט האָבן זײ
פּאַקטיש געעפּנט טיר און טויער פאַר דעם אַלגעמײנעם צוואַ־
מענברוך אין גאַנץ רוסלאַנד.

יידן פון פּוילישע גרענעץ־שטעטלעך וואָס פאַרשטייען ניט
קײן רוסיש און קענען ניט קײן דײַטש האָט מען באַשולדיקט אין
געבן אינפּאַרמאַציע דער דײַטשער אַרמײ וועגן דער רוסישער
אַרמײ. אָבער פאַר די מערדער, וועלכע האָבן געהאַנגען אומשול־
דיקע מענטשן, איז די אויסגעטראַכטע לעגענדע געווען אַ רעאַלער
תּירוץ. די לעגענדע איז אויסגעוואַקסן אין אַ קאַמונאַל־ראַמען.

דער גרויספירשטלעכער באַרבאַר האָט געהייסן „אַפּרײַניקן“

די גרענעץ־שטעטלעך תיכף ומיד פון דער גאַנצער יידישער באַ־
 פעלקערונג; אַלטע און יונגע, און קינדער, געוונטע און קראַנקע
 — גאַנצע זעקס הונדערט טויזנט נפשות! ניט מער און ניט וויי־
 ניקער, און אַן שום רחמנות! דער לייענער קאָן זיך אַליין פאַר־
 שטעלן, וואָס דאָס האָט געמיינט בשעת אַ מאַביליזאַציע, פאַר דער
 מלחמה — אַ גירוש פון זעקס הונדערט טויזנט נפשות מיט זייער
 באַגאַזש, די פּאַניק, דער טומל, די געשרייען, די קראַנקע, די
 טויטע! אָבער ניקאַלאַי ניקאַלאַיעוויטש און יאַנושקעוויטש האָבן
 עס גוט פאַרטראָגן, דורכגעפירט דעם גראַנדיעזן פּלאַן...

איך בין אָנגעקומען פון פעטראַגראַד קיין וואַרשע נאָך דער
 רוסישער מפּלה אין מזרח־דייטשלאַנד, אָנגעקומען בשעת דער
 גרויסער שלאַכט פאַר לאַדזש. די דייטשע אַרמיי אונטער דעם גע־
 נעראַל מאַקענזען האָט פאַרנומען לאַדזש. די שטאָט וואַרשע איז
 געווען איבערגעפּאַקט מיט פּליטים, מיט צענדלינגער טויזנטער
 „פּשיטולקעס“ פאַר היימלאַזע קינדער. ס'איז אָנגעגאַנגען אַ גרוי־
 סער קאַמף פאַר די קינדער... צווישן די ציוניסטן, סאַציאַליסטן,
 אַסימילאַטאָרן.

*
 *

בשעת די מלחמה האָט געהאַלטן אין צעפּלאַקערן זיך און די
 דייטשע אַרמיי האָט זיך גערוקט אַלץ נענטער צו וואַרשע, — מיין
 סטאַנציע איז געווען ביי סאַכאַטשעוו, אַ זיבעציק מייל פון וואַרשע,
 — איז אין פעטערסבורג אָנגעגאַנגען דער פאַרביסענער קאַמף
 צווישן דער דומאַ און דער רעגירונג. די דומאַ האָט געוואָלט, אַז
 אויפן פּראָנט איז אַן אמתע קאַטאַסטראַפּע און מען דאַרף צונעמען
 דעם ווילדן גרויספירשט פון דער הויפּט־קאַמאַנדע. איצט מעג
 מען זאָגן, אַז מען האָט שוין דעמאָלט פאַרשטאַנען, אַז די מלחמה
 איז פאַרשפּילט, אַז דאָס לאַנד איז צערודערט, זיכער האָט מען
 געוואָלט וועגן דער „שפּיאַנאַמאַניע“ פון דעם גרויספירשט און זיין
 קליקע ביים הויף. עס האָט אָבער לאַנג געדויערט ביז מען האָט
 אים צוגענומען פון פּאַסטן און געשיקט אים אַלס הויפּט־קאַמאַנדיר

אויף דעם פראנט פון קאווקאז. די דומא האט באשלאסן צו שיקן א ספעציעלע דעלעגאציע אין דער הויפט-קווארטיר פון דער אר-מיה ווו עס האט זיך געפונען ניקאלאי דער צווייטער, דער צאר, כדי צו געבן אים צו פארשטיין, אין וואס פאר א קאמאנדא פאלער לאגע דאס לאנד געפינט זיך. מען האט אלס דעלעגאטן באשטימט דעם פינאנץ-מיניסטער בארק און דעם קולטור-מיניסטער גראף פאוועל איגנאטיעוו. צו די צוויי פערזאנען האט מען געהאט פולן פארטרוען. מיט דעם צווייטן, גראף איגנאטיעוו, בין איך שפע-טער זייער באפריינדעט געווארן. ער האט מיך פערזענלעך גענוי אינפארמירט וועגן דעם, איך מעג זאגן, היסטארישן באזוך ביי ניקאלאי דעם צווייטן אין דער הויפט-קווארטיר:

— „דער צאר האט אונדז פריינדלעך אויפגענומען און מיר האבן אים איבערגעגעבן וועגן דער זארג פון דער דומא. מיר האבן אים געזאגט, אז עס איז דער ווונטש פון דער דומא צו גע-פינען א וועג פאר דער צוזאמענארבעט מיט דער רעגירונג. ניי-קאלאי איז געווען אין א פאזיטיווער שטימונג און האט אונדז איינ-געלאדן צו קומען מארגן צום מיטאג.

„עפעס איז אבער געשען אין דער נאכט. אימעצער האט טעלע-פאגירט דער קייזערין וועגן דעם באזוך, זי האט גענומען אלע קינדער אין א צוג און אין דער פרי איז די פאמיליע אָנגעקומען אין דער הויפט-קווארטיר. אלץ האט זיך מיט א מאָל געענדיקט...

„מיט דעם צאר האט מען גארניט געקאנט רעדן. מען האט חזק געמאכט פון די צוויי דעלעגאטן. עס איז פשוט געווען א בא-ליידיקונג וואָס די אפיצירן האבן זיך דערלויבט. פון די פארהאנד-לונגען פון נעכטן איז גארניט געווארן. דער לעצטער פארזוך צו קומען צו א פארשטענדיקונג צווישן דער רעגירונג, דאָס הייסט, צווישן דעם הויף פונעם צאר מיט דער דומא, איז געווען א פול-שטענדיקער דורכפאל.

עס איז קלאַר, אז די הויף-קליקע האט זיך ניט אָפגעגעבן קיין דין וחשבון, אז דאָס לאַנד געפינט זיך שוין אין א צושטאַנד פון

א רעוואָלט — אויב ניט ערב אַ רעוואָלוציע. די געשעענישן אויף דעם פראַנט זענען געווען קאטאסטראַפאַל: איין דורכפאַל נאָך דעם אַנדערן. דער פראַנט האָט געהאַלטן ביים צוזאַמענברוך...".

**

פאַר דעם פולשטענדיקן כאַאָס, וואָס האָט פאַרכאַפט דאָס לאַנד האָט פריער פאַר אַלעמען געדאַרפט צאָלן דאָס רוסישע יידן-טום. דער כאַאָס איז געווען קלאַר פאַר אַלעמען. אין וואַרשע גופאַ האָבן סאָלדאַטן-פאַטרולן, באַגלייט פון רייטנדיקער פּאָליציי גע-כאַפט בייטאַג און ביינאַכט סאָלדאַטן, וואָס זענען אַנטלאָפן פון פראַנט. מען האָט געזוכט און געכאַפט אַנטלאָפענע אָפיצירן, וועלכע האָבן זיך אויסבאַהאַלטן אין פאַרדעכטיקע הייזער.

דאָס רוסישע יידנטום האָט געשמאַכט אונטער דעם פאַרדאַכט פון „סימפּאַטיע צו די דייטשן“. דער פאַרדאַכט האָט באַקומען זיין אויסדרוק אין דעם „זייער געהיימען באַפעל“ פון דער הויפּט-קוואַרטיר צו נעמען פון די יידישע געמיינדעס זאַקלאַדניקעס אין פאַל די רוסישע אַרמיי וועט זיין געצוונגען צו פאַרלאָזן די שטאַט און צוריקציען זיך.

דער באַפעל האָט אַרויסגערופן ביים רוסישן יידנטום אַ שרעק-לעכע פאַניק, ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס ביי דער הויפּט-קוואַרטיר זענען געווען פאַרטרעטער פון רוסלאַנדס פאַרבינדעטע, דאָס הייסט, ענגלענדער און פראַנצויזן, איז דאָס יידנטום געבליבן איזאַלירט. אין אויסלאַנד האָט מען אין יידישע קרייזן גאַרניט געוויסט וועגן דעם „זייער געהיימען באַפעל“ און פאַר דעם יידישן פּאָליטישן קאַמיטעט אין פעטראַגראַד איז געווען די וויכטיקסטע אויפגאַבע צו ברענגען דעם דאָקומענט אין אויסלאַנד און לאָזן צו וויסן די יידישע עפנטלעכע מיינונג וועגן דעם וואָס שפילט זיך אָפּ אין רוסלאַנד.

היינט צו טאָג נעמען „זאַקלאַדניקעס“ אַלערליי טעראַריסטן

און באנדיטן, אבער דעמאלט, מיט פופציק יאָר צוריק, איז דאָס געווען אומבאקאנט. אויב איך מאַך ניט קיין טעות האָט די רוסישע אַרמיי גענומען די ערשטע יידישע זאַקלאַדניקעס ביים צוריקטרעטן פון גאַליציע. דער „זייער געהיימער“ דאָקומענט איז געבראַכט גע- וואָרן אין אויסלאַנד און האָט געמאַכט דעם געהעריקן איינדרוק. עס איז שווער היינט צו טאָג איבערצוגעבן די רעאַקציע וואָס די נייעס פון רוסלאַנד, וואָס זענען געקומען פונעם רוסישן פראַנט קיין אַמעריקע, האָבן אַרויסגערוּפן. רוסלאַנדס פאַרבינדעטע האָבן געשוויגן. זיי האָבן געהאַלטן, אַז די מלחמה באַרעכטיקט יעדעס פאַרברעכן און צוליב דער געווינטשטער מפלה פונעם קעגנער מוז מען שווייגן. מיר קענען די טאַקטיק פון היטלערס פאַרברעכנס, הגם עס איז קלאַר, אַז אַ סך אומגליקן און קרבנות וואָלט מען גע- קאַנט אויסמיידן, אויב מען וואָלט באַצייטנס געוואָרנט די פאַר- ברעכערס.

די פאַרבינדעטע האָבן טייער באַצאַלט פאַר זייער שווייגן, זיי האָבן געעפנט טיר און טויער פאַר דעם קומענדיקן בירגער־קריג אין רוסלאַנד און פאַר דער רוסישער רעוואָלוציע, וואָס גייט נאָך אָן, וועט נאָך אפשר זייער לאַנג אַנגיין. די רוסישע אימפעריע איז אַ זעלטענע פעדעראַציע: האַלב אַזיע און האַלב אייראָפּע, מיט גאַנץ פאַרשידענע און קעגנזייטיקע אינטערעסן. ס'איז ניט איין פאַלק, נאָר אַ געמיינשאַפט פון צענדלינגער פעלקער, עס איז אַ וועלט פאַר זיך, יידן ווערן צעריבן דאָ ווי זאַמד.

דער אַפמאָך צווישן סטאַלין, דעם רוסישן היטלער, און היט- לער, דעם דייטשן סטאַלין, איז דער בעסטער באַווייזן, אַז אין ביידע לענדער גייט אָן דער אייגענער פראַצעס. מען דאַרף זיך ניט ווונ- דערן, וואָס מזרח־דייטשלאַנד האָט איבערגענומען דעם רוסישן קאָ- מוניזם. מזרח־דייטשלאַנד וועט נאָך שפּילן אַ וויכטיקע ראָלע אין דער צוקונפט, זעען מיר היינט, אַז ניט געקוקט אויף די אַלע פאַר- האַנדלונגען וועט מזרח־דייטשלאַנד פאַרבלייבן אַ רוסישע קאָלאָניע.

רוסלאַנד האָט דערווייל חרוב געמאַכט די רוסישע אַגריקולטור

און די צענדלינגער מיליאָנען רוסישע פויערים, ס'רוב אין דער אוקראַינע, רעוואַלטירן זיך היינט, גרייטן זיך צו דער באַפרייאונג, דאָס איז היינט דער וויכטיקסטער פראָצעס אין סאָויעט־רוסלאַנד. סאָלזשעניצין, מעדוועדעוו, סאַכאַראָוו און אַנדערע באַרימטע „דיסי־דענטן“ זענען נאָר אַ סימן פון דער קומענדיקער פויערים־רעוואַלוציע. קיין אַרמיי וועט ניט זיין אין שטאַנד אונטערצודריקן די אמתע רעוואַלוציע.

די אונטערדריקונג און פאַרניכטונג פון די נאַציאָנאַלע מינ־דערהייטן איז נאָר גוט אויף צוצודעקן און פאַרשלייערן דעם אויפשטאַנד פון די מיליאָנען פויערים.

דאָס יידנטום דאַרף זיך אָפגעבן אַ דין וחשבון וועגן די היינטיקע געשעענישן אין סאָויעט־רוסלאַנד. מיר שטייען דאַרט פאַר גרויסע געפאָרן...

(„דער וועקער“, מערץ 1975)

רוסיש-פוילן אין 1914 — 1917

ווען די מלחמה צווישן רוסלאַנד און דייטשלאַנד איז אויסגע-
בראָכן האָט זיך די גאַנצע פּאָליטישע לאַגע אין אייראָפע געענ-
דערט. רוסלאַנד, וואָס האָט פריער מיט הונדערט יאָר צוריק צע-
שטערט די פּוילישע מלוכה און זי ברוטאַל אַקופּירט, איז איצט
געוואָרן אָפהענגיק פון דעם אַקופּירטן לאַנד. די פּאָליאַקן האָבן
געוואָלט אַז ס'איז געקומען אַ סוף צו דעם געהאַסטן הערשער, אָבער
אויפגעפירט זיך אַנשטענדיק. אי די רוסן אי די פּאָליאַקן האָבן
געהאַסט די יידן און דאָס האָט זיי אין אַ גרויסער מאָס „פּאַראַיי-
ניקט“, אויב מען מעג דאָ באַנוצן דעם אויסדרוק, אַ שיינע פּאַר-
אייניקונג!

בשעת דער פּראַנציפּיזשעער רעוואָלוציע, ווען נאַפּאָלעאָן האָט
געהאַט זיינע פּלענער וועגן אַ קאַמפּאַניע קעגן רוסלאַנד, האָט ער
זיך געשפּילט מיט די פּוילישע חלומות וועגן אַ קומענדיקן רענע-
סאַנס און דערנענטערט צו זיך זיין ליבלינג-מאַרשאַל יוזעף פּאַניאַ-
טאַווסקי, אַן אמתער קראַסאַויעץ און אַ העלד. ער איז אומגעקומען
פאַר די אויגן פון נאַפּאָלעאָן אין דער שלאַכט ביי לייפּציג, אַרייַן-
פּאַלנדיק צוזאַמען מיט זיין פּערד אין דער עלבע.

פּוילישע יידן זענען געווען פּוילישע סופּער-פּאַטריאַטן, אָבער
היינט איז פּוילן יידן-ריין. פון דריי מיליאָנען אַדער מער זענען
געבליבן נאָר יידישע קברים. די ברוטאַלסטע פּאַרפּאָלגונגען, דער
גירוש, היטלעריזם און אַלערליי נאַציזמען האָבן פּאַרניכטעט אַ
טויזנט-יאָריקן יידישן ישוב.

פאר דעם שרייבער פון די שורות איז ווארשע ניט געווען קיין פרעמדע שטאט. איך פלעג קומען אהין יארנלאנג ווען איך בין געווען א מיטארבעטער ביי דעם צענטראלן קאמיטעט פון ייק"א אין פעטערסבורג, אין דער אפטיילונג פאר עמי-גראציע. איך האב געהאט א סך פריינד ווי א לאנגיאריקער קארעספאנדענט פון „היינט“, ווו איך האב אפט געשריבן. ניט זייענדיק קיין פוילישער ייד האב איך זיך געפילט אין פוילן „ווי ביי זיך אין דער היים“.

אבער דער מלחמה-פאגראם האט אלץ צעשטערט, אלץ גע-ענדערט. דער וויכטיקסטער יידישער צענטער אין ווארשע איז גע-ווארן די געמיינדע אויף גושיבאווסקא, דער וויכטיקסטער און דער איינציקער. דער הויף פון דער געמיינדע איז געווען איבערגעפאקט מיט וואגנס פון די ארויסגעטריבענע יידן און זייער באגאזש, מיטטיינס געזאגט. אין דער געמיינדע האט עס געקאכט דעם גאנצן טאג מיט מענטשן. אין דעם גרויסן זאל איז ארום דעם פרוידענט פארבשטיין געווען פארזאמלט די פארוואלטונג און פארטרעטערס פון פארשידענע ארגאניזאציעס, פון די גרויסע רבנים. מען האט געדארפט ראטעווען יידן, ראטעווען פון אפענע רוצחים.

אבער קומענדיק קיין ווארשע און באלד אין דער געמיינדע האב איך פריער פון אלץ געוואלט זען אונזער גרויסן שרייבער און דיכטער יצחק לייבוש פרוץ, א לאנגיאריקער מיטארבעטער אין דער געמיינדע. אזוי אפט ווי איך פלעג קומען פונעם פראנט — ביי סאכאטשעוו — קיין ווארשע בין איך געגאנגען טרעפן י. ל. פרוצן. איך בין געווען באצויבערט פון זיין פערזענלעכקייט, זיין אויסזען, זיין ווייניק רעדן און קלוגע אויגן. די פאטאגראפישע בילד-דער פון אים זענען אקוראט, אבער געבן א פאלשן איינדרוק. ער איז געווען ווייך און מילד ווען ער איז ניט געווען אויפגעבראכט. ער איז געווען שטרענג צו אנדערע, אבער פריער פון אלץ צו זיך. ער האט גערעדט קורץ און קלאר. איך האב אים געטראפן צעבראכן און דערשיטערט פון דער יידישער קאטאסטראפע — און ווי מיר אלע, הילפלאז, אנמעכטיק.

עס ווילט זיך ניט דאָ דערמאָנען, אַז גראַד אין דער צייט איז דער דיכטער געווען איזאלירט, דאָס הייסט, צעקריגט מיט דער גאַנצער שרייבערישער משפּחה, אָבער עס וואָלט ניט געווען ריכט־טיק צו פאַרשווייגן דעם קאָנפּליקט. אַ לאַנגע צייט איז אָנגעגאַנגען אַ פּינלעכע קריגעריי אין דער פּרעסע צווישן אים און דוד פּריש־מאַן, אונדזער גלענצנדיקער פּובליציסט. ביידע מענער זענען געווען גרויסע שרייבערס און ביידע שטאַלץ, פאַרעקשנט. איך האָב פּער־זענלעך ליב געהאַט דוד פּרישמאַנען. עס איז פאַר מיר געווען אַ גרויסער האַרצווייטיק נאַכצופּאָלגן די קעגנזייטיקע זידלעריי, אָבער איך בין געווען צו יונג און געהאַט צו פּיל רעספּעקט פאַר ביידע, כדי צו מישן זיך אין דעם קאָנפּליקט צווישן די צוויי גדולים. אפילו אויף אַ דיסטאַנץ פּון זעכציק יאָר פּיל איך דעם האַרצווייטיק צוליב דער פּערזענלעכער קריגעריי...

י. ל. פּרץ איז געבוירן אין זאַמאַזש, אַ ניט קלערקאַלן צענ־טער אין דעם פּאַנאַטיש־קאַטוילישן פּוילן, געבויט פּון אַ ליבעראַלן פּוילישן אַקאַדעמיקער גראַף זאַמאַיסקי, וועלכער האָט געוואָלט האָבן אין זיין היים כאַטש אַ ווינקעלע פאַר פּרייע מענטשן און פאַר דעם פּרייען געדאַנק. זאַמאַזש איז אויך געווען פּריי פּון חסידים, אָבער דער מחבר פּון די באַרימטע „חסידישע מעשה־לעך“ איז געווען אַזוי פאַרכאַפט פּון דער חסידישער נשמה, אַז גראַד ער האָט אַריינגעבראַכט דעם חסידישן גייסט אין דער קול־טור פּון דעם פּוילישן יידנטום. די חסידים, ווי באַקאַנט, האָבן ניט אַרויסגעוויזן קיין גרויסע באַגייסטערונג פאַר די מעשה־לעך און י. ל. פּרץ אַליין איז ניט געוואָרן קיין חסיד. ער איז געווען אַ פּרייע דענקער און „נאָך העכער“...

מיט אַ פאַר יאָר צוריק, בשעת איינער פּון מיינע רייזעס אין איטאַליע, האָב איך געזען אין די פּייערלעכע סאַלאַנען פּון פּאַדוּאַ אוניווערסיטעט אַ גרויסן פאַרטרעט פּון גראַף זאַמאַיסקי. עס האָט ביי מיר אויפגעלעבט די געשיכטע פּון אונדזער גרויסן דיכטער פּון זאַמאַזש. איך דערמאַן זיך אַלע איינצלהייטן פּון אונדזערע באַגעגענישן אין וואַרשע אין יענע טראַגישע טעג.

די מלחמה האָט זיך צעפלאַקערט אויף ביידע פּראָנטן. אין פּראָנקרייך האָט זיך די דייטשן ניט איינגעגעבן צו קומען צו דער מאַרנע און פּאַרכאַפּן פּאַרזי, כאָטש עס איז געווען קלאַר, אַז די פּראַנצויזן און די ענגלענדער צוזאַמען, אָן די אַמעריקאַנער, וועלן ניט זיין אין שטאַנד צו ראַטעווען דאָס לאַנד. די לאַנג דויערנדיקע שלאַכט ביי ווערדען האָט געקאָסט די פּראַנצויזן הונדערטער טויזנט־טער סאַלדאַטן. אַט־אַט האָט געזאָלט אַנקומען פון אַמעריקע די עקספּעדיציע פון גענעראַל פּערשינג. זי איז געקומען.

אַבער אויף דעם רוסישן פּראָנט האָבן די דייטשן זיך גערוקט אַלץ נענטער צו וואַרשע. לאַדזש איז שוין געפאַלן. ס'איז געווען קלאַר, אַז זיי וועלן פּאַרנעמען וואַרשע.

ניט געקוקט אויף די מפלות פון דער רוסישער אַרמיי איז דער גירוש פון די פּוילישע יידן אָנגעגאַנגען. דער האַלב־משוגענער גרויספירשט ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש, דער הויפּט־קאָמאַנדיר, איז אַלץ געווען פּאַרכאַפּט פון זיין „שפּיאַנאַמאַניע“. דער כאָאָס אין לאַנד איז געוואָרן גרעסער און טיפּער. פּאַקטיש איז די מלחמה אויף דעם רוסישן פּראָנט שוין געווען דעפּיניטיוו פּאַרלירן. די בעסטע רוסישע פּאָליטיקער האָבן עס ניט געוואָלט גלייבן.

איך קום פון סאַכאַטשעוו און טרעף דאָ צופּעליק דעם געווע־זענעם דעפּוטאַט אין דער ערשטער דומאַ און שפּעטער דעם גענע־ראַלי־סעקרעטאַר פון דער איינפלוסרייכער ליבעראַלער „קאַדעטן־פּאַרטיי קאַלעבאַקין. ער איז געווען פּאַרמשפּט צוזאַמען מיט אַ פּאַר הונדערט אַנדערע פּאַר אונטערשרייבן דעם אַזוי גערופּענעם ווי־באַרגער פּראָטעסט. וויבאַרג איז אַ גרויסע שטאַט אין פינלאַנד. נאָכן פונאַנדערטרייבן די ערשטע דומאַ און אַרעסטירן אַ סך סאַ־ציאַליסטן האָבן די „קאַדעטן“ — קאַנסטיטוציאַנאַליסטן־דעמאַ־קראַנט — זיך פּאַרזאַמלט אין וויבאַרג און אויסגערופּן אַ פּראָטעסט קעגן דער רעגירונג. מען האָט זיי געמשפּט און צוגענומען געוויסע בירגער־רעכט. זיי האָבן ניט געקאַנט ווידער זיין קאַנדידאַטן ביי די נייע וואַלן צו דער דומאַ. רעזערווע־אַפיצירן האָבן ניט געקאַנט

זיין אין דער אַרמיי, אין פּאַל פּון אַ מלחמה. קאַלעבאַקין, אַ געוועזענער נער רעזערוו־אַפיציר, האָט ניט געקאַנט גערופן ווערן צום דינסט אין דער אַרמיי. ער פלעגט קומען אין דער דומאַ אַלס גאַסט פּון דער פּרעסע. דאָ האָבן מיר זיך אָפּט געטראַפּן. ער איז געווען אַ פּייערער מאַן.

איך בין געווען דערשטוינט צו טרעפּן קאַלעבאַקין אין וואַרשע בשעת דער אַלגעמיינער אויפּרעגונג צוליב די שווערע רוסישע מפּלות. אונדזערע געשפּרעכען האָבן געדויערט לאַנגע שעהן. ער האָט מיר דערציילט, אַז ער האָט זיך געווענדעט צום צאַר מיט אַ בקשה מען זאָל אים לאַזן באַטייליקן זיך ווי אַ קעמפּער פאַר זיין פּאַטערלאַנד. זיין בקשה איז באַוויליקט געוואָרן...

איך האָב אים דערציילט וועגן דער מיליטערישער לאַגע. איך האָב ניט באַליידיקט זיינע פּאַטריאָטישע געפילן, פאַרקערט, איך האָב זיך געבעטן ביי אים ניט צו קעמפּן, ווייל נאָך דער אומגליק־לעכער מלחמה דאַרף דאָס לאַנד האָבן מענטשן ווי קאַלעבאַקין. ער איז געבליבן ביי זיינס. זיין טענה איז געווען איינפאַך: דער וואָס רופּט אַנדערע צו פאַרטיידיקן דאָס פּאַטערלאַנד דאַרף זיך אַליין באַטייליקן אין דער פאַרטיידיקונג און דערביי איז עס געבליבן.

אַ וואָך אָדער צען טעג שפּעטער האָב איך זיך באַטייליקט אין זיין לוויה. מען האָט אים געבראַכט אַ טויטן פּונעם פּראָנט. איך האָב באַוויינט דאָס אַוועקגיין פּון דער וועלט די ריינע, פּיינע נשמה פּונעם רוסישן פּאַטריאָט...

אויך אויף „אונדזער פּראָנט“ איז געווען פינצטער און וויסט. מען האָט צעוואָרפּן איבער דער ריזיקער איראָפּעאיש־אַזיאַטישער אימפּעריע זעקס הונדערט טויזנט יידן און איעברגעלאָזט זיי אויף גאַטס באַראַט...

איין טאָג, ווען איך האָב באַגלייט י. ל. פּרצן פּון דער גמיע צו אים אַ היים אויף דער יעראַזאַלימסקאַ און מיר זענען פאַרביי-

געגאנגען די וואַרשע—ווינער אייזנבאַן-סטאַנציע האָט אונדז באַ-
געגנט אַ שטראָם פון יידן, וואָס זענען אָנגעקומען פון זשיראַרדאָוו,
ערשט אַרויסגעטריבן פון זייערע היימען. קיין קינסטלער וואָלט ניט
געקאָנט מאַלן אַ מער טראַגיש בילד. יידן מיט בערד, אָנגעלאָדן
מיט בעבעכעס, האָבן זיך געאיילט צו פאַרשווינדן. ס'איז געווען אַ
געדיכטע, שוואַרצע מאַסע פון געיאָגטע און געפלאָגטע מענטשן.
י. ל. פּרץ האָט באַקומען אַ נערוונשאַק אין אַ פּוס און ניט געקאָנט
ווייטער גיין. ווער האָט געקאָנט וויסן, אָדאָס איז דער סיגנאַל
פאַר דעם סוף פון זיין לעבן?

אַ פאַר טעג שפּעטער זענען מיר געזעסן אַרום זיין שרייבטיש,
ד"ר מינץ און זיין פּרוי און איך. י. ל. פּרץ, רואיק, אָבער געשפּאַנט,
האַט פאַר אונדז געלייענט זיין איבערדיכטונג אויף יידיש פון
„קהלת“ און „רות“. דער שרייבער האָט ניט אויפגעהערט צו אַר-
בעטן, ער האָט ניט גערעדט אַ סך. דער קאַפּ האָט אינטענסיוו גע-
אַרבעט.

ביי דעם טיש, ביי דער אַרבעט, האָט ער זייענדיק אַליין, נאָר
עטלעכע וואָכן שפּעטער, באַקומען אַ האַרצשלאַג און אויסגעהויכט
זיין לעבן. דער צופאַל האָט געוואָלט, אַז איך זאָל ניט זיין אין
וואַרשע. איך האָב געמוזט אַוועקפאַרן קיין פעטערסבורג אַ היים.
אין דער קריים, אין הויז ביי מיינע עלטערן איז ביי דער געבורט
פון אַ קינד געשטאַרבן גראָד די טעג מיינע אַ שוועסטער, וואָס איך
האַב זייער ליב געהאַט.

דער טויט פון דעם גרויסן שרייבער האָט געמאַכט אַ געוואָל-
דיקן איינדרוק אויף יידן. שוין עטלעכע טעג שפּעטער איז אָפּגע-
האַלטן געוואָרן אַ גרויסער טרויער-אָוונט, אין וועלכן איך האָב
אַנטייל גענומען צוזאַמען מיט אַ סך אַנדערע רעדנערס. איך געדענק
נאָר די גרויסע רעדע פון אונדזער פאַבעל-דיכטער טשעמערינסקי
און זיין פאַרגלייך צווישן י. ל. פּרץ און די פּראַנציזישע דיכטער
באַדעלר און ווערלען, זייערע, אַזוי צו זאָגן „אַבסטראַקטע“ דיכטונג-
קונסט.

איך האָב זיך ניט אומגעקערט קיין וואַרשע און צו דעם רוסישן פּראָנט. אין דער רעדאַקציע פון „נאַווי וואַסכאַד“, דעם יידישן וואַכנבלאַט אויף רוסיש, האָט מען מיר ווי אַ שטענדיקן מיטאַרבע־טער פּאַרגעשלאָגן אַ ריזע קיין אויסלאַנד. איך האָב געבעטן פיר און צוואַנציק שעה צו באַטראַכטן דעם פּאַרשלאָג, וואָס איז געווען אַ זייער ריזיקאַלישע און געפערלעכע אונטערנעמונג. איך בין געווען נאָר דרייסיק יאָר אַלט, אָבער איך האָב שוין מיטגעמאַכט גענוג געפערלעכע געשעענישן, צווישן זיי אַ פּאַגראַם מיט אַ „סאַ־מאַאַבראַנאַ“ (זעלבשוץ), מיט דערהרגעטע און פּאַרווונדעטע און קיין זאך האָט מיך ניט געשראַקן. דער באַפעל פונעם גולן ניקאַלאַי ניקאַלאַיעוויטש וועגן נעמען ביי יידן זאַלאַזשניקעס האָט אַרויסגע־רופן אַ גרויסע פּאַניק ביי יידישע פירערס אין פעטערסבורג און אין אויסלאַנד האָט מען גאַרניט געוויסט וועגן דעם, ניט אין פּראַנקרייך און ניט אין ענגלאַנד, רוסלאַנדס פּאַרבינדעטע.

די וועלט האָט געזאַלט אינפּאַרמירט ווערן וועגן דעם באַגאַנ־גענעם פּאַרברעכן אין אַ צייט ווען אין דער רוסישער אַרמיי זענען געווען מער ווי הונדערט טויזנט מאַביליזירטע יידישע סאַלדאַטן. און די וועלט האָט באַקומען צו וויסן, אַז דער באַרבאַר גרייט צו אַ מאַסן־פּאַגראַם אויף דעם רוסישן יידנטום.

ווי געזאָגט, די מלחמה האָט זיך צעפלאַקערט. אַלץ און אַלע זענען געווען אין די הענט פונעם מיליטער. איך האָב באַקומען אַ רעגולערן אויסלענדישן פּאַספּאַרט און בין אַוועק קיין שוועדן אי־בער פינלאַנד, וואָס האָט דעמאַלט נאָך געהערט צו רוסלאַנד. אָבער אויף דער גרענעץ פון פינלאַנד האָט מען מיך אָן שום צערעמאַניעס אַראַפּגענומען פון צוג און געהאַלטן אַ גאַנצן טאַג מיט אויספרעגן ווהיזן און צוליב וואָס פאַר איך קיין אויסלאַנד.

עס געהערט ניט צו דעם אינהאַלט פון דעם אַרטיקל די מעלאַ־דראַמישע געשיכטע פון דעם פּאַרהער און דאָס זוכן פון די אַפֿי־צירן. אַזוי קלוג ווי זיי בין איך אויך געווען. אויף מאַרגן בין איך געווען אין שוועדן און האָב אָפּגעטאַן מיין אַרבעט. איך האָב מער קיין מאַל ניט געזען רוסלאַנד.

IV

פאראייניקטע שטאטן

אַמעריקע קאנטראַ אייראָפּע

מען האָט די לעצטע צייט אַזוי פיל גערעדט און געפלידערט וועגן אַ געאייניקטער אייראָפּע ווי אַ קעגנגעוויכט צו די מעכטיקע פאַראייניקטע שטאַטן, אַז צו לעצט האָט מען פאַרלוירן יעדן אינ-טערעס פאַר דעם פּראַבלעם. די גאַנצע דיסקוסיע האָט שוין דער-פאַר קיינעם ניט אינטערעסירט, ווייל די גרעסערע אייראָפּעאישע מלוכות, ווי למשל, פּראַנקרייך, ענגלאַנד, מערב-דייטשלאַנד האָבן פאַרשידענע אייגענע אינטערעסן, אייגענע אינטריגעס און קאַנ-פליקטן. אָבער מען איז אַנגעגאַנגען מיט קאַנפּערענצן און מיט מער אַדער ווייניקער כלומרשט סענטימענטאַלע שמועסן.

פּלוצלינג האָט זיך אַליץ געענדערט און צוליב דער אַראַביש-ישראלידיקער מלחמה איז דאָס פּראַבלעם געוואָרן אַ קאַנקרעטע און אַקטועלע רעאַליטעט. די רעגירונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן האָט מיט אַ מאָל „אַנטדעקט“, אַז אירע אייראָפּעאישע פאַרבינדעטע און פריינד זענען גרייט צו מעלקן די „אַמעריקאַנער קו“, אָבער די מערסטע און גרעסטע פון זיי האָבן זיך אָפּגעזאָגט צו העלפּן אַמעריקע אין דער רעטונגס-אַקציע פאַר מדינת ישראל, ווען זי איז באַפּאַלן געוואָרן פון עגיפּטן און סיריע. מער ווי דאָס, זיי האָבן פאַרווערט אַמעריקאַנערע מיליטערישע עראָפּלאַנען צו באַנוצן דעם לופטוועג אין זייערע לענדער... מיט אַ מאָל האָט אַמעריקע דער-זען פאַר זיך אַ געאייניקטע אַנטי-אַמעריקאַנער אייראָפּע. דאָס וואָס איז שוין לאַנג געווען קלאַר פאַר דער גאַנצער וועלט, איז איצט געוואָרן קלאַר פאַר וואַשינגטאָן. און די אַמעריקאַנער רע-

גירונג האָט ניט געשוויגן, נאָר איז אַרויס מיט אָפענע דיבורים.
עס איז פאַר אַמעריקע אַן אָפענע פּראָגע :

— צו וואָס זאָל מען האַלטן אין אייראָפע אַן אַמעריקאַנער
אַרמיי פון עטלעכע הונדערט טויזנט סאַלדאַטן ?

— צו וואָס זאָל מען אויסגעבן יאָר-איין יאָר-אויס מיליאָרדן
אַמעריקאַנער דאָלאַרן ?

— צו וואָס זאָל מען שטיצן אַלערליי אייראָפעאישע סאַציאַלע
באַוועגונגען, ווען דער סך-הכל פון אַזאַ מין פּילאַנטראָפּיע איז
אַן אָפענע „נייטראַליטעט“ אין דער צייט פון אַ קריזיס לגבי
אַמעריקע ?

דער ענין איז זייער ערנסט. אייראָפע האָט זיך געאַייניקט
אויף דעם יסוד פון אַנטי-אַמעריקאַניזם און עס איז גאַנץ קלאָר,
אַז דערווייל וועט אַמעריקע פּריער פון אַלץ שליסן די קאַסע פאַר
די ניט-געבעטענע פּריינד...

אין דער „נאַטאַ“ האַלט עס באַמת ביים ברעכן די גאַנצע אַר-
גאַניזאַציע. אויב דאָס זאָל געשען, וועט עס זיין פאַר אייראָפע אַ
גרויסע קאַטאַסטראָפע. די געווינערס וועלן זיין נאָר די פּראָוואַקאַ-
טאָרן, וואָס זיצן אין קרעמל. די טענה פון „נאַטאַ“ צו אַמעריקע
איז, פאַר וואָס האָט די אַמעריקאַנער רעגירונג דערקלערט אַ
האַלבן קריגסצושטאַנד פון איר אַרמיי אַן באַראַטן זיך פּריער מיט
דער „נאַטאַ“. איצט ווייסט מען, אַז מיר האָבן געהאַלטן ביי אַ
גרויסער מלחמה. עס איז באַקאַנט געוואָרן, אַז רוסלאַנד האָט
געהאַט מאַביליזירט פּערציק טויזנט פאַראַשוטיסטן און זיך געגרייט
צו פאַרניכטן די יידישע מלוכה. פון איוואַן איוואַנאָוויטשן קאַן מען
אַלץ דערוואַרטן און די אַמעריקאַנער רעגירונג האָט געמוזט האַנד-
לען תּיכּף ומיד. עס איז געווען אַ סכּנה און עס איז ניט געווען קיין
מעגלעכקייט אַנצוהייבן אַ דעבאַטע.

ווי עס זאָל ניט זיין, איז מען היינט אין אַ זייער געשפּאַנטער
לאַגע. צי מען רופּט עס אַן מיטן וואָרט „קאַנפּליקט“ אָדער נאָר

„קאנפראנטאציע“, אבער עס איז אין דער אמתן א גרויסער וועלט-
קריזיס.

די ביטערסטע טענות האבן די אראבער. זיי האבן אנגעהויבן
א מלחמה, האבן באקומען שטארק געשלאגן, איין מפלה נאך דער
אנדערער און זענען שטארק אויפגעבראכט קעגן אמעריקע, פאר
וואס זי העלפט די יידישע „אגרעסאָרן“. אללאַ האָט זיי פאַרלאָזן,
סאָווייט־רוסלאַנד האָט זיי נישט פאַרלאָזן, אָבער געשלאָגן האָבן זיי
באַקומען פֿון די יידן. אמעריקע האָט נישט געשיקט די יידן קיין
„טעכניקערס“ און קיין „רעפּרעזענטאַנטן“, ווי מאַסקווע האָט גע-
טאָן, אָבער ווי קאָן מען אויסהאַלטן די יידישע קלעפּ?

לאָמיר זיך נישט נאָרן: וואָס פֿאַר אַ וואַפּנרו אָדער אפילו אַ
שלום עס זאָל נישט רעאליזירט ווערן, וועט דער נאָענטער מזרח
ברענען נאָך אַ סך יאָרן און דאָס יידישע פּאָלק דאַרף זיין גרייט
אויף אַ סך קרבנות. נאָר דער צוזאַמענברוך פֿון דעם רוסישן נאָ-
ציום און דאָס פאַרשווינדן פֿון דער הערשנדיקער קליקע אין דעם
סאָווייטישן רעזשים קאָן אונטער געוויסע אומשטענדן ראַטעווען
אייראָפּע. די קליקע האָט געזוכט און שיער־שיער נישט געפונען
געלט און קרעדיטן און אַלערליי „פּריווילעגיעס“ אין דעם אַמע-
ריקאַנער קאָפיטאַליזם. זיי וועלן איצט לאַנג וואַרטן אויף די פּרי-
ווילעגיעס. זיי זענען שוין גרייט געווען צו פאַרניכטן די קליינטשי-
קע יידישע מדינה.

ניין, אמעריקע און אייראָפּע זענען צוויי פאַרשידענע וועלטן.
ס'איז נאָך פרי צו חלומען וועגן אחדות...

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, יאנואַר 1974)

נקמה פון פאליטישע קעגנער

די דעמאָקראַטישע פּאַרטיי אין די פּאַראַייניקטע שטאַטן האָט זיך פּאַרוויקלט אין אַ פּלאַנטער, וואָס וועט האָבן פּאַר איר די שווערסטע קאָנסעקווענצן. ניקסאָן איז אַ דערפּאַרענער אַלטער פּאַ-ליטיקער און ער האָט געהאַנדלט זיכער לויט אַ גענוי אויסגעאַר-בעטן פּלאַן. פּאַר גאַנץ אַמעריקע איז ער היינט אַ מאַרטירער, אַ געפּלאַגטער און געיאָגטער קרבן, גראַד אין מיטן פּון זיינע גרעסטע דערפּאַלגן אין אַמעריקעס אויסערן-פּאָליטיק.

קיין מענטש אין אַמעריקע צווייפּלט ניט אין דעם, אַז די וואָס האָבן אים פּאַרפּאַלגט און דערפירט צו אַ דעמיסיע, זענען אַליין ניט קיין צדיקים. קיין שום מענטש גלייבט ניט, אַז ניקסאָן האָט זיך באַטייליקט דירעקט אין דער וואַטערגייט-אַפּערע און געהאַט צו טאָן מיט די פּאַרברעכערס. 'דער מענטש פּון דער גאַס' אינטע-רעסירט זיך ניט אין די יורידישע דעליקאַטעסן און אַקצעפּטירט ניקסאָנס טענה, אַז ער האָט ניט געוואָלט מאַכן קיין סקאַנדאַליעזן ספּעקטאַקל פּון דעם איינברוך אין דער הויפּט-קוואַרטיר פּון דער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, ווייל אַזאַ סקאַנדאַל מוז ברענגען שאַדן דעם פרעסטיזש פונעם לאַנד. דאָס הייסט ניט „אַבסטראַקציע פּאַר דער יוסטיץ" און דאָס הייסט ניט, אַז ער האָט געוואָלט באַפּרייען די פּאַרברעכערס פּון אַ שטראַף.

היינט, נאָך צוויי יאָר פּייניקן דעם מענטשן און נאָך זיין דע-מיסיע, איז עס קלאַר פּאַר אַלעמען, אַז דער שאַדן איז אומגעהייער גרויס. ניקסאָנס דעמיסיע איז אַן אַקט פּון נקמה, ניט מער און ניט

ווייניקער. ניקסאן האט גוט געוויסט וואס ער גייט טאן און די ווא-
טערגייט-אפערע איז נאך ווייט ניט ליקוידירט. פארקערט, דער
ספעקטאקל וועט אָנגיין.

מען קאן ניט פארגעסן, אז ניקסאן איז געוואָרן צום ערשטן
מאָל פרעזידענט אַ דאַנק אַזאַ גרויסער מערהייט פון די וויילער
ווי קיין שום פרעזידענט פאַר אים. אויב איך מאַך ניט קיין טעות,
זענען דאָך געווען קרוב צו אַכציק פּראָצענט פון די וויילער, צי ער
געפעלט אָדער געפעלט ניט די דעמאָקראַטן, אָדער אַ טייל פון זיין
אייגענער רעפּובליקאַנער פּאַרטיי, האָבן די וויילער, וואָס זענען
דאָך אַליין אויסגעקליבן געוואָרן פון פּאַלק, געהאַלטן, אַז ער איז
דער פּאַסיקסטער קאַנדידאַט — נאָך רוזוועלטן, נאָך טרומאַנען און
נאָכן גענעראַל אייזנהאַוער.

דער דורכשניטלעכער אַמעריקאַנער בירגער האָט זיך געמוזט
פרעגן אין פּאַרלויף פון די לעצטע צוויי יאָר, די יאָרן פון ניק-
סאָנס היסטאָרישע פּאַרדינסטן אין אַמעריקעס אויסערן-פּאַליטיק,
צי איז דאָס נייטיק געווען צו באַהאַנדלען דעם פרעזידענט ווי אַ
געמיינעם פּאַרברעכער, אויב ער איז טאַקע באַגאַנגען אַ געוויסן
פעלער? איז דאָס ניט קיין שאַנדע פאַר דער פרעסע, ס'רוב מצד
„ניו יאָרק טיימס“ און „וואַשינגטאָן פּאַסט“ צו פירן אַזאַ וויסטע
קאַמפּאַניע קעגן דעם אַמטירנדיקן פרעזידענט ווי זיי האָבן געפירט
טאָג און נאַכט?

דאָס וואָרט שאַנדע איז צו מילד פאַר די דאָזיקע גרויסע ציי-
טונגען.

מען פאַרמשפט ניקסאָנען פאַר דער קוואַליטעט פון די מיט-
אַרבעטערס, וואָס ער האָט זיך גענומען, אָבער האָט ער ניט איינ-
געלאָזן קיסינגערן, וועמען ער האָט געטראָפּן ערשט נאָך דעם ווי
ער האָט געלייענט זיינס אַ בוך. דאָס האָט ער געטאָן נאָך דעם
ווי זיינער אַ פּריינד האָט אים רעקאַמענדירט דאָס בוך. ווייסן מיר,
אַז דער שידוך איז געווען אַ גוטער אין אַלע הינזיכטן. די גרויסע
אויפטוען פון דעם יידישן עמיגראַנט און פּראָפּעסאָר פון האַרוואָרד

זענען טאקע א רעזולטאט פון קיסינגערס זעלטענעם טאלאנט.
אבער מען קאן ניט לייקענען, אז נאך אלעמען איז די איניציאטיוו
צו די אויפטוען געקומען פון דעם פרעזידענט.

דער אדמיניסטראטיווער אפאראט פון א לאנד ווי די פאראיי-
ניקטע שטאטן איז אומגעהייער גרויס און קאמפליצירט. ניט יעדער
פאליטיקער קאן באוועלטיקן די מאשין.

אמעריקע און אמעריקאניזם איז פרעמד פאר איראפע און
מיר דא, אין דער אלטער וועלט, קאנען ניט באנעמען דעם פענאמען
מיט אונדזערע געוויינטלעכע חושים. מיר טרעפן דא אמעריקאנער
טוריסטן און אמעריקאנער טוריסטן זענען ווי אלע אנדערע טו-
ריסטן, זיי באפרייען זיך פון זייער נאטירלעכן כאראקטער ווען זיי
פארלאזן זייער היימלאנד. אמעריקע דארף מען קענען אין אמע-
ריקע גופא. און וואשינגטאן איז ווידער און ווידער א וועלט נאך
פאר זיך. איך האב אין וואשינגטאן געפילט, אז איך געפינ זיך
אין אלטן רוים. דער קאפיטאל, דער פענטאגאן, דער קאנגרעס און
די ברייטע גאסן און פלעצער — א וועלט פאר זיך. אפילו די בריי-
טע רוימען פון דער „וואשינגטאן פאסט“ איז א וועלט פאר זיך,
א נייע, א גרויסע וועלט.

די אמעריקאנער קאנסטיטוציע מיט די „אמענדמענטס“ צו איר
איז א וויכטיקער ענין פאר יוריסטן און ספעציאליסטן אויף קאנ-
סטיטוציאנעלע פראבלעמען, אבער די עפנטלעכע מיינונג אין לאנד,
די ברייטע עפנטלעכע מיינונג איז וויכטיקער פון אלע „אמענד-
מענטס“. ריטשארד ניקסאן איז נישט געווען זייער פאפולער ביי
די פאליטיקער, אבער מען איז געווען אויסערגעוויינטלעך איבער-
ראשט, ווען ער איז אויסגעקליבן געווארן אלס פרעזידענט מיט א
גרויסער מאיאריטעט. דאס פאלק האט אים געוויילט.

די פאפולאריטעט פון הענרי קיסינגער און די אפיציעלע אנער-
קענונג פון רעכט און לינקס פאר זיינע פארדינסטן פארן לאנד
איז אויך מעגלעך געווען נאך אין א לאנד ווי די פאראייניקטע
שטאטן. ווען דיוראעלי איז מיט הונדערט יאָר צוריק געווארן דער

פירער פון דער ענגלישער קאנסערוואטיווער פארטיי און פרעמיער-מיניסטער, האט אים דער פארלאמענט אויסגעלאכט אין זייער אַ מיאוסער פארעם. ער איז אויך געווען א „פרעמדער“, אבער פארט געבוירן און דערצויגן אין ענגלאנד און געווען א גרויסער געלערנ-טער און וויכטיקער שרייבער. ד"ר קיסינגער איז געווען נאָר אַ האַרוואָרד-פּראָפּעסאָר און דעם ברייטן עולם אין גאַנצן ניט באַ-קאַנט. דיזראַעלי איז געווען אָפּגעשמדט אַלס אַ דרייצן-יאָריקער בחור, כאָטש ער איז געווען שטאַלץ אַלע יאָרן מיט זיין יידישן יחוס. קיסינגער איז געבליבן אַ ייד, אַן עמיגראַנט, און זיינע על-טערן קומען אַ מאָל קיין זשענעווע ימים נוראים, כדי צו גיין דאָרט אין דער סינאַגאָגע. און הענרי קיסינגער איז ניט דער ערשטער ייד, וואָס פאַרנעמט אַ הויכן פּאָסטן אין דער אַמעריקאַנער רעגיר-רונג. אַזוי איז עס געווען אין טרומאַנס צייטן, אין רוזוועלטס צייטן און אין גענעראַל אייזנהאַוערס.

די וואַטערגייט-אַפּערע איז אַן אויסגעשפּראַכענער אַקט פון פּאָליטישער נקמה מצד אַ פּאַרטיי, וואָס האָט אַ מערהייט אין קאַנ-גרעס און אין סענאַט און האָט פון דעסטוועגן פּאַרלוירן די פרעזיד-דענטשאַפּט. אין דעם קאַנפּליקט וועט דאָס לעצטע וואָרט האָבן ניט די מאַביליזירטע קעגנערס נאָר די אַמעריקאַנער עפּנטלעכע מיינונג, דערפאַר הערשט אַזאָ גרויסע פּאַניק אין דעם לאַגער פון דער דע-מאָקראַטישער פּאַרטיי שוין איצט, פאַר די קומענדיקע וואַלן צום קאַנגרעס...

(„לעצטע נייעס“, דעם 26-טן אויגוסט 1974)

די קאמפאניע קעגן קיסינגער

ד"ר הענרי קיסינגער הייבט אן צו וויסן דעם אונטערשיד צווישן די צוויי פאסטנס: איינס, דאס זיין א באקאנטער פראג-פעסאר אין דעם בארימטן הארווארד-אוניווערסיטעט און שרייבן ביכער, און דאס צווייטע, זיין א חשובער באאמטער פון א רעגירונג, אן אביעקט פון דעם געיעג פון פרעסע-לייט און, וואס איז וויכטיקער פון אלץ, אן אביעקט פון אלערליי פאליטישע אינטעריגעס, ליגנס און האלב-אמתע און האלב-ליגנערישע טריקס. קיסינגער האט שוין ניט איין מאָל אָנגעטייט, אַז ער איז גרייט אַוועק-צוגיין פון זיין איצטיקן פאסטן, ניט מער און ניט ווייניקער, דער פאסטן פון אויסערן-מיניסטער אין וואשינגטאָן. גענוג, האָט ער געזאָגט, מער קאָן מען ניט אויסהאַלטן...

די גרויסע ענגלישע צייטונג אין פאריז „אינטערנעשאַנעל הע-ראַלד טריביון“, וואָס די „ניו-יאַרק טיימס“ און „וואַשינגטאָן פּאָסט“ גיבן אַרויס צוזאַמען, דרוקט איבער אַ מאַסע שטאַף פון „לע מאַנד“ און „פּיגאַראַ“ וועגן און קעגן קיסינגערן. דער „פּליענדיקער“ אוי-סערן-מיניסטער זאָל זיין שולדיק אין דעם גאַנצן ווירואַר, וואָס הערשט אין ציפּערן, גאַנץ באַזונדערס אין גריכנלאַנדס פּאַרלאָזן די נאַט"אַ. ווען דע גאַל האָט מיט עטלעכע יאָר צוריק אַרויסגע-נומען פּראַנקרייך פון דער נאַט"אַ אויף אַ גאַנץ ברוטאַלן אופן און פּאַרגעסן, אַז אין פּראַנקרייך געפינען זיך טויזנטער אַמעריקאַנער קברים פון צוויי וועלט-מלחמות האָבן די צייטונגען געשוויגן, ניט געעפנט דאָס מויל, ניט פּראַטעסטירט.

קיסינגער האָט זיך איצט אַרומגעקוקט און דאַרף זיך באַ-

שליסן וואָס ווייטער צו טאָן. אַלע פּאַרטייען זענען גוט, אַלע פּאַ-
ליטיקערס זענען נאָך בעסער. און די אַמעריקאַנער פרעסע? אַדער
זי ווייסט צו ווייניק אַדער זי ווייסט צו פיל. דאָס געיעג נאָך
דעם מיראַקל־מאַן גייט אָן כמעט ווי פריער...

גראַד אין די אייגענע טעג איז קיין פּאַריז פּלוצלינג געקומען
אויף אַ קורצן ניט־אַפיציעלן באַזוך דער פרעמיער־מיניסטער פון
ליביע. עפעס איז געשען הינטער די קוליסן, עפעס ניט קיין זייער
ריינע זאַך, וואָס מען האָט געדאַרפט פּאַרשמירן און פּאַרשווייגן.
דאָס איז זיכער עפעס מער אינטערעסאַנט און וויכטיקס פּאַר
פּראַנקרייך, איידער די פּאַרפּלאַנטערטע און פּאַרבלוט־יקטע גע-
שיכטע מיט דעם קאָנפּליקט צווישן גריכנלאַנד און טערקיי. אָבער
מען איז אזוי געווען פּאַרנומען מיט קיסינגערן, אַז עס איז ניט
געווען קיין פּלאַץ פּאַר דעם קאָנפּליקט צווישן עגיפטן און ליביע
און די פּראַנציפּיזשע „מיראַזשן“ וואָס מען האָט געוווּסט, אַז ליביע
קויפט זיי פּאַר עגיפטן. מען האָט פשוט געשוויגן.

די פּראַנציפּיזשע פרעסע איז שטאַרק באַזאָרגט פּאַר דער צו-
קונפט פון דער נאַט"א, וואָס דע גאַל האָט געוואַלט פּאַרניכטן.
אָבער, ווי באַקאַנט, האָט קיסינגער אַלץ געטאָן כדי צו האַלטן
די נאַט"א פּולשטענדיק אינפּאַרמירט וועגן אַלע געשעענישן אַרום
ציפּערן. אויב טערקיי האָט דערקלערט, אַז זי וועט פּאַרגרעסערן
איר בייטראַג צו דער נאַט"א, אַלס קאָמפּענסאַציע פּאַר גריכנלאַנדס
פּאַרלאַזן די נאַט"א איז עס זיכער אַ רעזולטאַט פון קיסינגערס
אַרבעט.

איצט איז צוגעקומען דער פּאַרשלאַג פון דער סאָויעט־רע-
גירונג צו רופן אַן אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפּערענץ, בכדי צו באַ-
האַנדלען דעם ענין ציפּערן. מען ווערט דערשטוינט פון דעם
פּאַרווך פון מאַסקווע צו דיסקוטירן אַ לאַקאַלן קאָנפּליקט אויף
אַ גרויסער קאָנפּערענץ. דער פּאַרשלאַג איז געריכטעט קעגן אַמע-
ריקע און קעגן דער נאַט"א, אָבער הויפטזאַכלעך קעגן דער פּער-
זענלעכער איניציאַטיוו פון קיסינגער. רוסלאַנד האָט געשוויגן אָבער

איז געווען ערנסט באזארגט, וואָס מען איז פֿאַרנומען מיט אַ וויכטיקן פּראָבלעם אין מיטלענדישן ים אָן וועלכער עס איז רור־שישער באַטייליקונג. עס צירקולירן קלאַנגען וועגן אַ צוזאַמענ־שטויס צווישן דעם אַמעריקאַנער זעקסטן פּלאַט און גריכישע קריגס־שיפּן. דער פּענטאַגאָן האָט תּיכּף דעמענטירט די קלאַנגען און דערקלערט די נייעס אַלס אויסגעטראַכטע. עס איז קלאַר, אַז אימעצער האָט געפונען פֿאַר ניטיק צו פֿאַבריצירן די קלאַנגען און פֿאַרשפּרייטן זיי.

אויב מען וואָלט גערופן אַן אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפּערענץ צוליב דעם קאָנפּליקט אין ציפּערן וואָלטן אַלע רעגירונגען געווען פּערמאַנענט, טאָג און נאַכט, פֿאַרנומען נאָר מיט אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפּערענצן. דערווייל איז מען געווען אַן עדות פון דער אַנ־וס מאַכטלאָזיקייט אין לייזן וועלכן עס איז וויכטיקן קאָנפּליקט צווישן פעלקער.

דער קאָנפּליקט אויפן אינדזל ציפּערן האָלט ביי רעגולירט ווערן. עס איז אַן אַלטער און שטאַרק אָנגעווייטיקטער צוזאַמענ־שטויס צווישן צוויי ראַסן און אַן אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפּערענץ קאָן נאָר צעבלאָזן אים, פֿאַרשאַרפּן. מען האָט שוין פֿאַרוזכט צו פֿאַרקריפּלען די באַצייאונגען צווישן גריכנלאַנד און די פֿאַראיי־ניקטע שטאַטן, זאָגנדיק, אַז די קריגס־שיפּן פונעם זעקסטן פּלאַט וועלן מסתּמא ניט קאָנען אַריינקומען ווייטער אין די גריכישע האַפּנס און אַז דערפֿאַר וועלן זיי מסתּמא קאָנען באַנוצן די ישרא־ל־האַפּנס. די קלאַנגען ווערן פֿאַבריצירט מיט דעם איינציקן צוועק צו פּראָוואַצירן אַן אומרו. אפילו די סאָויעטישע פּרעסע איז פֿאַר־זיכטיק מיט אַזאַ מין ספּעקולאַציע, כאָטש עס איז אין די אינ־טערעסן פון דער סאָויעטישער פּאָליטיק ניט לאָזן צו רו דעם ציפּערן־קאָנפּליקט.

דער שרייבער פון די שורות איז אויך אין שטאַנד איבערצו־געבן אַ ״קלאַנג״ פון זייער ערנסטע קרייזן, אַז דאָס פֿאַרלאָזן פון זיין הויכן פּאָסטן פון ד״ר קיסנינגער איז אַזוי גוט ווי זיכער. עס

זאל זיין נאָר אַ פּראָגע פּון ווען און ווי אַזוי עס האָט זיך געשאַפן אַרום דעם „מיראַקל־מענטש“ אַזאַ אָנגעצויגענע און געשפּאַנטע אַטמאָספּערע, אַז עס איז פאַר אים ניט מעגלעך אָנגיין מיט דער אַרבעט אַזוי ווי ער האָט עס שטענדיק געטאַן. די באַבע־מעשיות וועגן די מיראַקלען האָט געשאַפן די פּרעסע אין דעם געיעג נאָך סענסאַציעס. די מיראַקלען זענען באַשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט געהאַט אַ מעגלעכקייט רואיק און אָן שום אַלאַרם באַטראַכטן צוזאַמען מיט זיינע מיטאַרבעטערס די ערנסטע און קאַמפּליצירטע פּראָבלעמען. די דאָזיקע רוי איז פאַרשווונדן. די גאַס, אַדער אויב מען וויל, די פּרעסע, די „עפּנטלעכקייט“ איז אַריין אין מיטן די פאַרהאַנדלונגען און פאַרדאַרבן די אינטימע באַציאונגען.

ערשט איצט הייבט מען אָן צו פאַרשטיין, אַז דאָס אַוועקגיין פּון ניקסאַנען איז געווען און געבליבן אַ גרויס געשעעניש אין פּאָליטישן לעבן פּון אַמעריקע.

עס דרייט זיך אַ גרויסער פּילם און עס קאָנען קומען נאָך אַנדערע וויכטיקע געשעענישן. פּון דער געשפּאַנטער לאַגע ביז צו אַ מלחמה איז נאָר איין שריט. אויב עס וועט קומען צו אַ קאַ־טאַסטראַפּע, וועט מען קלאָגן און באַקלאָגן זיך, אָבער עס וועט זיין צו שפּעט.

קיסנינגערס פּאָליטישע קאַריערע איז נאָך ווייט ניט פאַרענ־דיקט. עס קאָנען קומען און עס וועלן קומען נייע אומשטענדן בעת די וואָלן צום נייעם קאַנגרעס.

(„לעצטע נייעס“, דעם 2־טן סעפטעמבער 1974)

וואטערגעיט אויף א דיסטאנץ

אפילו אויב דער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אין די פּאַראַיי-
ניקטע שטאַטן זאָל זיך ניט איינגעבן צו קאָמפּראַמיטירן אויף אַלע
הונדערט פּראָצענט דעם פּרעזידענט ניקסאָן, דעם רעפּובליקאַנער ;
אפילו אויב די דעמאָקראַטן וועלן ליידן אַ גרויסע מפּלה ביי די
קומענדיקע וואַלן צום קאַנגרעס — איז איינס קלאָר ווי דער טאַג :
עס וועט לאַנג פּאַרבלייבן אויף דעם פּרעסטיזש פּון אַמעריקע אַן
אומריינער, שוואַרצער פּלעק...

פאַר יוריסטן פּון אַ פּרעמד לאַנד איז די פּראָצעדור פּון
אַמעריקאַנישן קרימינאַל-געריכט און די אַן אַ שיעור אַמענדמענטס
צו דער אַמעריקאַנער קאָנסטיטוציע ניט באַקאַנט. בכלל האַנדלט
עס זיך פאַר אונדז ניט וועגן דער אַמעריקאַנער יוסטיץ און דער
געריכטלעכער פּראָצעדור. דאָס איז אַן ענין פאַר די אַמעריקאַנער
יוריסטן און פאַר דער אַמעריקאַנער עפּנטלעכער מיינונג. עס
האַנדלט זיך דאָ נאָר וועגן דער ניט-אַמעריקאַנער עפּנטלעכער
מיינונג און דעם אַלגעמיינעם איינדרוק, וואָס מען באַקומט אויף
אַ ווייטער דיסטאַנץ. די אַלע „ראַטגעבערס“ פּונעם פּרעזידענט, די
אַגענטן און אונטערשטופּערס, די אַדוואַקאַטן און די ריכטערס פּון
פאַרשידענע אינסטאַנצן, די געוועזענע מסתמא לאַיאַלע אַנגעשטעל-
טע, וועלכע פאַרשוואַרצן איצט דאָס פנים פון זייער פּריערדיקן
בעל-הבית וויפל זיי קאָנען נאָר, זענען אין אויסלאַנד ניט באַקאַנט.
אַזוי איז עס געווען בעת דעם טרויעריק-באַרימטן דרייפּוס-פּראָ-
צעס אין פּראַנקרייך, ווען אויסלאַנד איז געווען פאַרכאַפט פּון אַלע
אינצלהייטן פּון דער פּראַנציזישער מיליטערישער יוסטיץ. עס

האָט זיך דעמאָלט אויסגעקריסטאָליזירט אַ גאַנץ באַשטימטע פרעמ־
דע עפנטלעכע מיינונג און זי האָט געשטורעמט, פאַרלאַנגט יושר.

דער שרייבער פון די שורות געדענקט זייער גוט די שטור־
מישע פראָטעסטן אין פאַריו, ווען סאַקאָ און וואַנצעטי זענען פאַר־
משפט געוואָרן צום טויט; טויזנטער מענטשן האָבן דעמאָלט פאַר־
לאָזן זייער אַרבעט, אַרויס אויף די גאַסן צו פראָטעסטירן. נאָר
איינס האָט געוואוסט דער עולם, אַז קיין שום דירעקטע באַווייזן
זענען ניט געווען קעגן די אַנגעקלאַגטע, אַז ס'איז ניט געווען קיין
טויט־שטראַף פאַר אַ באַגאַנגענעם פאַרברעכן, נאָר אַ מאָרד פון
צוויי אַנאַרכיסטן. דער ריזיקער עולם אויף די גאַסן איז ניט
באַשטאַנען פון אַנאַרכיסטן. דער פראָטעסט איז געווען ספּאַנטאַן,
ניט אַרגאַניזירט, אָבער מעכטיק. מען האָט איבערגעקערט די
אויטאָבוסן מיט אַמעריקאַנער טוריסטן...

אין היינטיקן פאַל איז געשען עפעס גאָר אַנדערש. ניקסאָן
איז אַ קרבן פון אַ פאַרטיי. בשעת ער איז אויסגעקליבן געוואָרן
צום צווייטן מאָל פאַר אַ פרעזידענט, האָט ער געהאַט אַ גרויסע
מערהייט. די דעמאָקראַטן האָבן געהאַט אַ מערהייט אין קאָנגרעס
און אַ מערהייט אין סענאַט, אָבער די קרוין, די פרעזידענטשאַפט,
האַט צוגענומען ביי זיי דער רעפּובליקאַנער ניקסאָן. ער האָט
ניט געדאַרפט חרוב מאַכן די הויפטקוואַרטיר פון די דעמאָקראַטן,
ער האָט ניט געדאַרפט אונטערקויפן די וואַלמענער, עס איז ניט
וויכטיק פאַר וואָס און פאַר ווען.

אָבער, ווי געזאָגט, זיינע באַאַמטע, די ערלעכע און די אומ־
ערלעכע, האָבן גאַרניט געהאַט צו טאָן דערמיט, וואָס אַ גרויסע
מערהייט פון די וואַלמענער — און דאָס הייסט כמעט דאָס גאַנצע
לאַנד — האָט באַשטימט ניקסאָנען פאַר דעם פרעזידענט.

אין וואָס איז, אייגנטלעך, באַשולדיקט געוואָרן ניקסאָן, פרעגט
מען זיך אין אויסלאַנד, מערער ווי אין דעם איינברוך אין דעם
הויז פון דער דעמאָקראַטישער פאַרטיי. מען האָט געפאַרשט זיינע
פּריוואַטע געשעפטן, זיינע שמועסן מיט די באַאַמטע פון „ווייסן

הויז", זיינע פאראיאריקע באפעלן וועגן באמבארדירן קאמבאדיע. ריכטערס האבן באפוילן צו זוכן און צו פארשן יעדן שריט און טריט פון דעם פרעזידענט, און געטאן האט מען עס אויף אזא עפנטלעכן און סקאנדאליעזן אופן, אז די באליידיקונג פאר דעם העכסטן אמת פון דער רעגירונג האט געריסן די אויגן. די "פרי-ווילעגיע" פון דעם פרעזידענט, וואס געהערט אים לויט דער קאנ-סטיטוציע, איז פארוואנדלט געווארן אין א פרווילעגיע מער פון אלעמען באשמוצט צו ווערן.

דער וואטערגעיט-סקאנדאל האט זיך אפגעשפילט גראד דע-מאלט, ווען ניקסאן און קיסינגער האבן באזוכט פעקין און מאס-קווע, און אנגעהויבן פארהאנדלונגען פון דער גרעסטער וויכטי-קייט. די פארהאנדלונגען האבן געענדערט די גאנצע אינטערנא-ציאנאלע פאליטישע לאגע. עס איז היינט צו פרי אפצושאצן די ענדערונגען, עס איז אבער ניטא קיין ספק, אז די נייע קאנטראקטן און פארהאנדלונגען קאנען האבן אויף לאנגע צייטן אן איינפלוס אויף די באציאונגען צווישן אלע גרויסמאכטן. נאר די דעמאקרא-טישע פאליטיקערס האבן ניט געוואלט זיך רעכענען דערמיט, זיי האבן אלץ געטאן, כדי צו באשמוצן דעם נאמען פון אמערי-קאנער פרעזידענט. מען האט אפילו געפרווט אריינצומישן אין דעם סקאנדאל דעם נאמען פון קיסינגער, וועלכער האט תיכף דערקלערט, אז ער וועט פארלאזן זיין פאסטן, אויב די פאליטישע חברה-לייט וועלן אים ניט לאזן צו רו און אויפהערן צו שפילן זיך מיט זיין נאמען.

מיר זאגן נאך א מאל, אז דאס זענען די איינדרוקן, וואס אויסלאנד באקומט פון דעם וואטערגעיט-סקאנדאל, אויף א וויי-טער דיסטאנץ פון וואשינגטאן. וואשינגטאן איז א וועלט פאר זיך. דער קאמף צווישן די צוויי פארטייען, די "לאבי" אין קאנגרעס מיט זייער אייגענער מאראל, די פאנדן פון די צוויי פארטייען און זייער אייגענע "מאראל" — דאס איז אלץ פרעמד פאר דער אויסערער וועלט, דאס איז אלץ א פראדוקט פון ריינעם "אמערי-קאניזם", ווי מען פארשטייט אין אויסלאנד דאס ווארט. די הויפט-

זאך איז די דיפערענץ, ווי מען פארשטייט אין אמעריקע און אין אייראפע דעם באגריף פון פרעסטיזש. ווי אפגעשטאנען און פאר-לוירן אייראפע זאל ניט זיין, מיינט דאָ פרעסטיזש אַ גרויסן פאר-מעגן. אזוי מיינען זיכער ניט די סענאטארן און קאנגרעסלייט אין וואשינגטאָן, ווען זיי באהאנדלען דעם פרעזידענט ווי אַ פאַרברעכער בשעת ער פירט וויכטיקע פּאָליטישע פאַרהאַנדלונגען אין פעקין און אין מאַסקווע, אָדער בשעת ער באַזוכט קאַיראָ און ירושלים. ניט אין פעקין, ניט אין מאַסקווע און ניט אין קאַי-ראַ האָט מען זיך ביז איצט ניט גערעכנט מיט דעם וואַשינגטאָנער באַגריף וועגן דעם פרעסטיזש פון פרעזידענט פון די פאַראיי-ניקטע שטאַטן. אפילו די סיסטעמאַטישע אַטאַקעס פון דער „ניו-יאָרק טיימס“ און „וואַשינגטאָן פּאָסט“ קעגן ניקסאָנען האָט מען דאָ כמעט איגנאָרירט. אָבער סוף כל סוף מוז דער פאַרטרויען צום פרעזידענטישן פּאָסטן — ניט צו ניקסאָנען פּערזענלעך, נאָר צו זיין אַמט — פּלאַצן. מען קאָן זאָגן, אַז די פּאָליטיקערס האָבן דערגרייכט זייער צוועק; דער רעפּובליקאַנער פרעזידענט איז אַראָפּ, ווייל ער האָט זיך דערלויבט צו ווערן פרעזידענט...

אזוי זעט אויס דער טייוולאַנישער שפּיל אַרום דער וואַטער-געייט-אַפּערע אין די אויגן פון וויכטיקע קרייזן אין אייראָפּע.

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, סעפטעמבער 1974)

דעוואלואאציע פון דעמאָקראַטיע

מיט עטלעכע יאָר צוריק, ווען דער דאָלאַר האָט פּלוצלינג אָנגעהויבן שאַקלען זיך און וואַקלען, האָבן מענטשן געמאַכט גרוי־סע אויגן און אויף גיך פאַרבייגעגאַנגען: אַ קלייניקייט, אויף מאַרגן וועט עס אַלץ זיין אין אַרדענונג!

אַבער ניט אויף מאַרגן און ניט איבערמאָרגן איז עס ניט געוואָרן בעסער, ס'איז געוואָרן ערגער. און היינט איז דער דאָלאַר אַ דעוואַלואַרטע מטבע, אויס יחסן! עס איז אַ גרויסע אינטער־נאַציאָנאַלע דראַמע. אַלע פינאַנסיעלע קאַנפּערענצן האָבן זיך דער־ווייל געענדיקט מיט אַ דורכפאַל. דער דאָלאַר איז אַ געפאַלענער און חוץ דעם דייטשן מאַרק זענען געפאַלן אַלע פרעמדע וואַלוטעס. עס איז שווער צו זאָגן היינט מיט וואָס עס וועט זיך ענדיקן פריער אָדער שפעטער דאָס הייבן זיך פונעם דאָלאַר, ווען וועט זיך ענ־דיקן דער אינטערנאַציאָנאַלער מאָנעטאַרער קריזיס. די קאַסע פון די פאַראַייניקטע שטאַטן, שטענדיק ברייטהאַרציק און גרייט צו קומען צו הילף, איז דאָס מאָל ניט אין שטאַנד צו העלפן. דער טייערער דאָלאַר האָט פאַרלוירן זיין צויבערקראַפט, פשוט גערעדט, פאַרלוירן זיין ווערט און זיין קויפקראַפט. אַ ירידה פון פינף און דרייסיק פּראָצענט קאָן ניט געהיילט ווערן אין אַ קורצער צייט, אויב זי קאָן בכלל געהיילט ווערן...

אַבער ווי טרויעריק עס זאָל ניט אויסזען דער מאַכטלאָזער דעוואַלואַרטער דאָלאַר, און זיינע אומפאַרמיידלעכע קאַנסעקווענצן, איז אַ סך טרויעריקער די סקאַנדאַל־אַטמאָספּערע, וואָס איז גע־

קומען מיט דער וואטערגעיט־אפערע, מיטן אַראָפּזעצן דעם פּרי־
ערדיקן פּרעזידענט, מיט די אויספאַרשונגס־קאָמיטעטן, מיט די
הונדערט פּראָקוראָרן, אַדוואָקאַטן, ראַטגעבער, אינעם ״וויסן הויז״...

דער פּינאַנס־קריזיס, די אויסערגעוויינטלעכע אינפּלאַציע און
די טייערע פּרייזן אויף אַלע וויכטיקע געברויך־אַרטיקלען האָבן
איינגטלעך גאַרניט צו טאָן מיט דער דעמאָקראַטישער וואַטערגעיט־
אפּערע. די טריקעניש און שרעקלעך געפּאַלענע גערעטעניש אין
פּאַרשידענע טיילן פון דער וועלט זענען אין אַ קאָטאַסטראָפּאַלער
לאַגע. עס איז אַ נאַטור־קאָטאַסטראָפּע און דאַרף באַטראַכט ווערן
אַלס אַזעלכע.

עס איז פּאַרשווונדן, מאַכט עס דעם איינדרוק, דער גלאַנץ
פון דער אַמעריקאַנער פּירערשאַפּט און ניט נאָר פון דער הערשנ־
דיקער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, נאָר אויך פון דער רעפּובליקאַ־
נישער. אַלע האָבן פּאַרדאַכט אויף אַלע. די קאָמפּאַניע קעגן הענרי
קיסינגער ברייטערט זיך אויס און פּרעזידענט פּאַרד, דער יורש
פון ניקסאָן, דאַרף זיך ניט פּילן איבערגליקלעך מיט דער גרויס־
אַרטיקער ירושה. כּמעט יעדער טאַג ברענגט נייע סענסאַציעס
אַדער אַלטע ווערן סערווירט ווי נייע סענסאַציעס. די שטימונג
ווערט געדריקט מער און מער מיט יעדן טאַג. אויס געהויבענער
אַמעריקאַניזם...

אַמעריקאַניזם האָט געהאַט די גרעסטע מאַרקע אין דער ״אַל־
טער וועלט״ אַלס אומפּאַרטייאישער אַרביטראַזש, אַלס דירעקט פּאַר־
אינטערעסירטער צד, אַלס העכסטער יושר. ניט קוקנדיק אויף
קאָנפּליקטן פון צייט צו צייט מיט דער אַדער יענער מאַכט איז
מען שטענדיק דורכגעקומען. מען איז געקומען אַזוי ווייט, אַז מען
האַט באַקומען אַ פּאַרשטענדיקונג אי מיט סאָויעט־רוסלאַנד, אי
מיט דער נייער כינע, וואָס איז אַ בלוטיקער שונא פון סאָויעט־
רוסלאַנד. אַמעריקאַניזם איז געוואָרן דער אַקטיווסטער פּאַקטאַר
אין דער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק, סיי אין דער אַלטער און
סיי אין דער נייער וועלט.

די וואשינגטאָנער סקאַנדאַל־כראַניק האָט אַ גרויסן טייל פון די דערפאַלגן כמעט צו ניט געמאַכט, אַ סך ליקוידירט.

מיר זאָגן ניט דעוואַלואַציע פון דער אַדער יענער פאַרטיי, מיר זאָגן דעוואַלואַציע פון דער דעמאָקראַטיע. ווייל עס האַנדלט זיך וועגן דעם לאַנד און ניט וועגן זיינע פּאָליטישע פאַרטייען. דער רוסישער קאָמוניזם האָט יאָ אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען אויף סאָלידאַריטעט און גאַנצקייט. ער האָט געהאַט קעגן זיך די גאַנצע וועלט. סאָלזשעניצינס „אַרכיפּעלאַג“ אַליין האָט אים גע־קאָנט אומברענגען און האָט אים ניט אומגעבראַכט. דער „אַרכי־פּעלאַג“ האָט באַוויון רוסלאַנדס פנים אין זיין נאַטירלעכער ברו־טאַליטעט און אוממענטשלעכקייט, די וועלט האָט באַקומען אַ שאַק, אַ שרעקלעכן, אָבער דער קאָמוניזם אין איטאַליע און אין פראַנק־רייך איז געבליבן כמעט אומבאַרירט.

מען פרעגט זיך: האָט ניט צוגעגעבן מער חשיבות די העכ־סטע אינסטיטוציע דער „פעלקער־בונד“, די „יוניטעד ניישאַנס“, וואָס פאַראייניקט איבער הונדערט און דרייסיק לענדער און פעל־קער? צום באַדויערן, איז דער ענטפּער אַ נעגאַטיווער. וואָס גרע־סער דער „פעלקער־בונד“ איז געוואָרן אַלץ גרעסער איז דער טומל פון די טויזנטער אנגעשטעלטע געוואָרן, אַלץ מער אינטריגעס זענען פאַרשפּרייט געוואָרן. יידישע אינטערעסן זענען ניט נאָר נעגליזשירט געוואָרן, נאָר אויך פאַרלייקנט געוואָרן. יידן האָבן ניט געהאַט קיין סך מזל פונעם פעלקער־בונד, שטענדיק געווען אין אַ דעפענסיווע, אָבער מיר באַטראַכטן די לאַגע אין דער אַנזײַ גראַד ניט פון שטאַנדפונקט פון יידישע אינטערעסן און אַספּי־ראַציעס.

עס איז אַן אַלגעמיינע דעוואַלואַציע פון דעמאָקראַטישע פרינ־ציפן, פון די רעכט פון די קליינע פעלקער. עס איז אַ טיילונג צווישן גרויסע און קליינע, צווישן רייכע און אַרעמע, עס איז אַזוי ווי ס׳איז געווען, אויב ניט ערגער: אַמעריקע איז אַ וועלט פאַר זיך, כינע און יאַפּאַן — פאַר זיך און צווישן זיי די ריזיקע

פעדעראציע פון פעלקער, אַרומגענומען פון אַ רעזשים, וועלכער
ווייסט ניט פון נאַציאָנאַלער פרייהייט, ווי פון פרייהייט בכלל. קאַן
מען פאַרשטיין ברעזשניעווס וואָרענונג, אַז אויב עס קומט ניט
צו אַ פאַרשטענדיקונג צווישן רעכטס און לינקס קאַן קומען צו אַ
גרויסן אויפרייס...

(„לעצטע נייעס“, דעם 28־טן אַקטאָבער 1974)

די שפיצן-קאנפערענצן

דער קומענדיקער היסטאריקער פון אונדזערע צייטן וועט אַבן רופן די היינטיקע עפאָכע „די תקופה פון שפיצן-קאנפערענצן“. פון פאַריז און לאַנדאָן איז אָפּגערעדט. מען פאַרט אַהין און צוריק, ווי צו זיך אַ היים. דאָס אייגענע זענען די רייזעס צווישן באָן, פאַ-ריז, לאַנדאָן און וואַשינגטאָן; מאַסקווע און קאַיראָ זענען יעדן טאָג אויפן וועג. סאַדאַט פליט צו מאַרשאַל טיטאָ. קיסינגער פליט אין אַלע ריכטונגען יעדן טאָג. און ווער פאַרט ניט?

פּערזענלעכע קאָנטאַקטן זענען געוואָרן אַ נויטווענדיקייט. די ערשטע רייזע פון פּרעזידענט פּאַרד האָט אים שיער ניט געבראַכט קיין פעקין, אָבער ער האָט זיך פאַרהאַלטן אין וואַדיוואַסטאַק, טאַקיאָ און קאַרעע. מען פאַרט ניט, מען פליט...

דער „טעכנאָלאָגישער פּראָגרעס“ איז געוואָרן אַן אויסגעשפּראַך-כענער פּאָליטישער פּראָגרעס. די טעלעפּאָן-פאַרבינדונג און די אַוויאַציע האָט געענדערט דעם גאַנצן כאַראַקטער פון די פּערזענלעכע באַציאונגען צווישן די פירערס פון די פּרעמדע פעלקער. איז דען מעגלעך, אַז די עצם פאַרבינדונגען צווישן זיי זאָל זיך ניט ענדערן?

דער פּאַל קיסינגער איז אין דער הינזיכט פון זייער אַ גרויסן אינטערעס. ער האָט געשלאָגן אַלע רעקאָרדן. ער האָט אין פּאַר-לויף פון אַ פּאַר יאָר אויפּגעריכט די פאַרבינדונגען צווישן מאַסקווע און וואַשינגטאָן, צווישן אַמעריקע און כינע. מען דאַרף האָבן אַ ספּעציעלן טאַלאַנט פאַר די אינטימע פאַרהאַנדלונגען. אין דער

אנ"ו דרייען זיך ארום הונדערטער מענטשן. די "לאבי" און די קארדארן זענען געווארן אַ ספעציעלע אינסטיטוציע פאַר ספע-ציעלע אַגענטן. דאָס האָט ביסלעכווייז דערפירט צו אַ דעמאָראַ-ליזאַציע. דער גענעראַל־סעקרעטאַר, וואָס האָט געזאָלט זיין דער העכסטער אויטאָריטעט, איז געוואָרן אַ צופעליקער באַאַמטער. די וויכטיקסטע פּראָבלעמען ווערן ניט באַהאַנדלט אין דער אַנ"ו. נאָר ווייט, ווייט פון דער דאָזיקער טריבונע (טריבונאַל). אומעטום — חוץ דער אַנ"ו. עס איז אַ גרויסע דראַמע, אָבער אַזוי איז עס. און יעדן טאָג קומען צו נייע פּראָבלעמען, קאָמפּליצירטע, דרינגענדע. איך זאָג דאָס אַלץ צוליב דער אַנ"ו־זיצונג מיט יאַסער אַראַפּאַט אַלס פּרימאַדאַנע. די אידעע פון אַמעריקאַנער פּרעזידענט ווילסאָן, נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה צו שאַפן אַ "פעלקער־בונד" איז געווען די גרינדונג פון אַ גאָר הויכן טריבונאַל, אַ ריינע פּאָליטישע אַרגאַניזאַציע, אַן אמתן אינטערנאַציאָנאַלן טריבונאַל, וואָס זאָל באַשטיין פונעם בעסטן און ריינסטן. פון דער אידעע און פונעם פלאַן איז גאַרניט געוואָרן. ווילסאָן אַליין איז געווען ערב דער צווייטער וועלט־מלחמה אַן עדות פונעם דורכפאַל. די אַמעריקאַנער עפנטלעכע מיינונג האָט ניט געגלייבט אין דער מעגלעכקייט צו רעאַליזירן אַזאַ מין אידעאַל. די רוסישע "סאַמאַדיערזשאַוויע" האָט נאָך געלעבט. ס'איז געווען ערב נאַציזם און פאַשיזם. ס'איז געווען ערב דער צווייטער וועלט־מלחמה און ערב דעם רוסישן "סאַציאַ-ליזם", נוסח לענין און סטאַלין.

ווען מען דערמאַנט זיך כרושטשאַווס באַזוך אין דער אַנ"ו און זיין מאַניפעסטאַציע, זעט מען מיט וואָס פאַר אַ "טראַדיציעס" עס לעבט היינט די אַנ"ו. איך בין פּערזענלעך מיאוס אַריינגעפאַלן דערביי. איך האָב געפּרעגט ביי אַ געבילדעטער רוסישער פּרוי, וועלכע איז געווען אין זאָל בשעס ניקיטאַס פאַרשטעלונג מיט זיינע שיד, וואָס האָט ער דערביי געשריען. איך האָב ביי איר געפּרעגט "וואָס?" — איז די דאַמע שטאַרק אין כעס געוואָרן אויף מיר און געזאָגט: "מען האָט עס ניט געקאַנט דרוקן, ווילט איר, אַז איך זאָל דעם שמוץ איבערחזרן?". דאָס הייסט אַריינגעפאַלן...

איך בין ניט געווען שולדיק, כאטש איך האָב געהערט, אַז
כרושטשאַו האָט די גאַנצע אַנ'ו געשיקט „אין דער מאַמען“ אַרײַן
— די געוויינטלעכע רוסישע ברכה.

פון דעם איז די אַנ'ו געוואָרן דאָס, וואָס זי איז היינט. די זי-
צונגען פרעזידירט דער אַלזשיריאַנער בוטעפליקאַ, מיט יאַסער
אַראַפּאַט אַלס סטאַר-רעדנער. און אַט פון דעם איז עס געקומען
דער איינציקער אויסוועג: די שפּיצן-קאַנפּערענץ!

וואָס איז אַזוינס אַ שפּיצן-קאַנפּערענץ? צוויי צדדים האָבן
אַן ערנסטן, אַפט אַ געפּערלעכן סכּסוך. זיי גרייטן צו, ווי עס דאַרף
צו זיין זייער מאַטעריאַל, און אַפּגעזונדערט פון אַלעמען, אין אַן
אַבסאָלוט-אינטימער אַטמאָספּערע קומען זיי — אַדער זיי קומען
ניט — צו אַן אויסגלייך. זיי דאַרפן האָבן נאָר זייערע בעלי-עצות.

עס איז אַ דעליקאַטער פּראָצעס. קיסינגער האָט באַווזן די
קונסט, וואַשינגטאָן און מאַסקווע, וואַשינגטאָן און פעקין, יאַפּאַן
און רוסלאַנד. אפילו פאַר די אַראַבער, ספּעציעל פאַר עגיפּטן,
איז ער געוואָרן „דיר אַנרי“ („טייערער הענרי“) און געפירט אינ-
טימע וויכטיקע פאַרהאַנדלונגען. ער האָט פאַרשלעפט דעם פרעזי-
דענט פאַרד ביז וואַדיוואַסטאַק און צוריק, קיין מאַרטיניק, סאַדאַטן
און אַנדערע, מער אַדער ווייניקער געפּערלעכע קעגנערס, האָט ער
געמאַכט פאַר פּריינד. אַ שפּיץ קאַן זיך אויך אַפּנוצן, אַדער אַפּגע-
בראַכן ווערן, גראַד ווייל ער איז אַזוי דעליקאַט. אַבער דאָס פאַר-
האַנדלען פנים-אל-פנים טראַגט אַן אויסגעשפּראַכן פּערזענלעכן
כאַראַקטער.

די אַנ'ו האָט זיך עפּנטלעך דיסקרעדיטירט. די אַנ'ו, וואָס
האַט שטורמיש אַפּלאַדירט אַראַפּאַטן, קאַן ניט האָבן קיינעמס פאַר-
טרויאונג, און איר פאַרטרויאונג איז ניט ווערט קיין צעבראַכע-
נעם גראַשן.

דאָס לעצטע אויפטרעטן פון סאַדאַט און זיינע מיניסטאַרן איז
אַ באַווײַז, אַז אפילו די בעסטע שפּיצן-קאַנפּערענצן קאַנען פירן

צו אַ קאטאסטראָפּע. סאַדאַט שפּילט זיך פאַרזיכטיק מיט פייער, און דאָס ווייסט ער זייער גוט. אַבער ער איז אָפהענגיק פון זיינע מיטלויפערס און קליקעס. סאַדאַט האָט גאָר ניט פאַרלוירן דעם קאַפּ, אַבער זיינע מיטלויפערס זענען געטרייע דינערס פון איס-לאַם און פאַרגעסן די געשיכטע פון איסלאַם, זיין אויפשטייג און זיין ירידה. די צייט אַרבעט ניט פאַר זיי; די שעה פון זייער צוזאַמענברוך איז ניט ווייט.

(„לעצטע נייעס“, דעם 1-טן יאַנואַר 1975)

קיסניגער דער וועגווייזער

ד"ר הענרי קיסניגער, דער סעקרעטאָרי אָוו סטעיט אין וואָ-
שינגטאָן, געוועזענער פּראָפּעסאָר אין האַרוואַרד, געוועזענער אינ-
טימער ראַטגעבער פון פּרעזידענט ניקסאָן, איז אַן אויסערגעוויינט-
לעכע, פענאַמענאַלע פּערזענלעכקייט. אַז אַ מאַן קאָן אין פּאַרלויף
פון אַ פּאַר יאָר ווערן באַפּריינדעט אין מאַסקווע, ווערן גוט אויפֿ-
גענומען אין פעקין און באַלד נאָך דעם אין קאַיראָ, אין דמשק און
ביים קעניג פייסאַל אין סאַוד־אַראַביע — דאָס איז ניט געגעבן
יעדן דערפּאַרענעם שטאַטסמאַן. יעדע פון די פּערזאָנען, מיט וועל-
כע ער האָט צו טאָן, רעפּרעזענטירט אַ בינטל קאָמפּליצירטע פּראָ-
בלעמען. ביים אויסגליטשן זיך פון די פּאַרהאַנדלונגען איז דאָ
אַ סכּנה פון אַ גרויסער מלחמה מיט געפּערלעכע קאָנסעקווענצן —
ניט־פּאַראַויסגעזעענע נייע קאָנסעקווענצן.

מיר דערמאַנען זיך אין דעם אַרומפּאַרן און אין די פּאַרהאַנד-
לונגען פון דעם פּאַרשטאַרבּענעם סעקרעטאָרי אָוו סטעיט פּאַסטער
דאַלעס. געדענקען מיר, אַז די גאַנצע צייט פּלעגט איין קאָנפּליקט
אַרויסרופן דעם אַנדערן. דאַלעס האָט פּאַקטיש דערמעגלעכט דעם
אַריינמאַרש פון סאָויעט־רוסלאַנד קיין עגיפּטן און אין די אַראַ-
בישע לענדער.

די איצטיקע תקופה איז אַ זייער קריטישע. עס איז פּאַרשווונדן
פון קיסניגערס פנים זיין אייביקער שמייכל. צו פּאַרהאַנדלען מיט
די אַראַבישע לענדער און האָבן צו טאָן מיט זייערע קעגנזייטיקע
אינטערעסן — איז ניט פון די איינפּאַכע פּראַבלעמען. די וואָס

פארגלייכן קיסינגערן מיט דעם אמאליקן עסטרייכישן קאנצלער מעטערניך, אדער מיט דעם ענגלישן קאסטעלירידו, וועלכער האט שפעטער פארענדיקט זיין לעבן מיט זעלבסטמאָרד, ווייסן ניט וועגן וואָס זיי רעדן. מעטערניך האָט געהאַט צו טאָן מיט אַ נאָך-נאַפּאַלע-אַנישער צעשטערטער אייראָפּע. בשעת עס איז אויסגעבראַכן די רעוואָלוציע פון 1848 האָט מעטערניך געמוזט אַנטלויפן פון ווין אין אַ קאַרעטע מיט פאַרהאַנגענע פענצטער. עס איז היינט אַן אַנדערע וועלט און אַן אַנדערע אייראָפּע.

דער יידישער עמיגראַנט פון דייטשלאַנד, ד"ר הענרי קיסני-גער, קומט פון אַן אַנדערער סביבה ווי מעטערניך. בשעת עס בושעוועט אַ רעזשים וואָס וויל פריער פון אַלץ פאַרטיליקן דאָס אינטעלעקטואַלע יידנטום, אַ רעזשים פון מאָרד. און מען מוז דאָך זאָגן, אַז היטלער האָט געהאַט ניט קיין קליינעם דערפאַלג.

דאָס מערקווערדיקע אין קיסניגערס גרויסאַרטיקע אַקטיווי-טעטן איז דאָס וואָס ער האָט ריכטיק אָפּגעשאַצט די אינטערנאַציאָ-נאַלע פּאָליטישע לאַגע; די קריגעריי צווישן סאָויעט-רוסלאַנד און כינע האָט ניט אויפּגעהערט צו דראַען מיט אַ נייער וועלט-מלחמה און דאָס וואַלט געפירט אַן שום צווייפל צו דער מלחמה אין דעם נאָענטן מזרח און צו אַ נייעם פאַרמעסט אין מדינת ישׂ-ראל. מען דאַרף האָבן אַ סך קוראַזש און גרויסע געניטקייט אויס-צומיידן אַזאַ קאַנפליקט בשעת דער סאָויעט-רעזשים שטייט באַ-וואַפנט אויף עטלעכע פּראָנטן מיט ריזיקע אַרמיען. די פאַרהאַנד-לונגען גייען אָן, די סכנה איז נאָך זייער גרויס און ווער קאָן זאָגן, אַז די מעגלעכקייט פון אַ נייער מלחמה אין נאָענטן מזרח איז אין גאַנצן עלימינירט? די לעצטע צוויי אינצידענטן אין לופט-פאַרט אַרלי זענען אַ באַווייז, אַז דער אַראַבישער טערראָר איז נאָך אַלץ אין פולן גאַנג. אין ביידע פּאַלן זענען אויסגעמיטן געוואָרן שרעק-לעכע קאַטאַסטראָפּעס, אַבער דער אומרו איז אַזוי גרויס ווי די קאַטאַסטראָפּעס וואַלטן אין דער ווירקלעכקייט געשען.

מען זאָגט אַן אַ נייעם באַזוך פון קיסניגערן אין מיטעלן מזרח

אזוי ווי ער וואָלט געווען דער איינציקער מיראַקל-מאַן, וואָס איז פּעאַיק צו ליקווידירן דעם טעראָר. ס'איז אַ שפּיל מיט פייער.

קיסניגער האָט זיינס אָפּגעטאָן, אפשר מער ווי ער האָט געוואָלט אָפּטאָן. פּרעזידענט סאַדאַט פון עגיפטן פּלאַנירט איצט בויען נייע שטעט און מען הערט רעדן וועגן מיליאַרדן דאָלאַרן פאַר נייע פּראַיעקטן. פּראַנציזישע צייטונגען ברענגען שוין מער ניט קיין סענסאַציאָנעלע נייעס פון די אַראַבישע עמיראַטן. עס איז אזוי גוט, אַז מען האָט מורא. צי דאָס איז ווירקלעכקייט, אָדער אַ חלום. מען צאָלט ניט קיין שטייערן, מען בויט אומזיסט הייזער, מען האָט מעדיצינישע הילף אומזיסט. עס קלינגט כמעט אומגלייב-לעך, אָבער עס איז רעאַליטעט. עס איז אַ גן-עֶדן און מען האָט מורא. אַז דאָס קאָן מיט אַ מאָל פאַרשווינדן. אָבער עס פאַרשווינדט ניט, דער איראָפּעאישער שטייערן-צאָלער באַצאָלט פאַר אַלץ.

קיסניגער איז אויך געווען דער ערשטער אַפיציעלער מאַן צו אַלאַרמירן די וועלט וועגן דעם אַראַבישן דע-לוקס געשעפט און לעבנס-שטייגער. זיין אַלאַרם האָט אָנגעזאָגט די מעגלעכקייט פון אַ מיליטערישער אינטערווענץ, וואָס האָט געווירקט ווי אַן אויפרייס פון אַ גרויסער באַמבע. אויף דעם אויפרייס האָט רעאַגירט דער אומגעבעטענער גאַסט, בומעדיען פון אַלוזשיר. געענטפּערט אויך מיט אַן אַלאַרם און מיט דראָאונגען. מסתמא קאָנען די נאַפּט-מאַגנאַטן נאָך ניט קומען צו זיך פון קיסניגערס וואַרענונג און ווייסן נאָך ניט וואָס צו ענטפּערן. ס'איז קלאַר, אַז זיי זענען אין אַ געוויסן אומרו.

ווי געזאָגט, קיסניגער האָט זיינס אָפּגעטאָן. איצט דאַרפן האַנדלען די גרויסמאַכטן, דער געמיינזאַמער איראָפּעאישער מאַרק און אַנדערע אינסטיטוציעס.

קיסניגער האָט געהאַנדלט ווי אַ שטאַטסמאַן, ניט ווי אַ באַ-אַמטער, אַלץ געטאָן אָפּ און קלאַר. עס איז באמת אַ מין מיראַקל. צי דערמיט וועלן געלייזט ווערן די גרויסע פאַרוויקלטע פּראַבלע-מען — וועט מען זען אין דער נאָענטער צוקונפּט.

עס ווייזט אויס, אַז ניט אַלץ איז אין אַרדענונג אין די באַ-
ציאונגען צווישן מאַסקווע און קאַיראַ, אָבער דאָ האָט אויך קיסינ-
גער אַריינגעבראַכט און קלאַרקייט און פאַרשטענדעניש, וואָס וועט
קומען צו הילף...

ווען די שורות זענען געווען אַנגעשריבן איז אַנגעקומען די
אַפיציעלע מעלדונג פון מאַסקווע, אַז די סאָויעט־רעגירונג זאָגט
זיך אָפּ פון דעם אָפּמאַך האַנדלס־אָפּמאַך פון 1972 מיט אַמעריקע
במילא פון די פּריווילעגיעס פאַר יידישער אויסוואַנדערונג. אַ
פּרעסע־קאָמענטאַטאַר רופט דאָס אַן „אַ דורכפאַל פאַר קיסינגער
און ברעזשניעוו“. דאָס איז אַ פאַלשער קאָמענטאַר. עס איז אַ דורכ-
פאַל פון דער סאָויעט־רעגירונג. מען האָט געוואוסט — פון גראַ-
מיקאַס בריוו מיט אַ וואָך פריער — אַז עפעס איז קאַליע געוואָרן
אין דער סאָויעט־מאַשינקע און אַז ברעזשניעוו איז פּלוצלינג
„קראַנק“ געוואָרן. די סטאַליניסטן ווילן ניט טאַנצן מיט אַמעריקע.

אַ קאַמף אינעם קרעמל קעגן ברעזשניעוו גייט אַן שוין אַ
לאַנגע צייט. ער זיצט אויף דעם הויכן אַמט צו לאַנג און צו
פּעסט. יעדנפאַלס האָט קיסינגער תּיכּף געענטפּערט, אַז גאַרניט
האַט זיך געענדערט. דער קאַנגרעס אין וואַשינגטאָן וועט מסתּמא
געבן רוסלאַנד די פּריווילעגיעס. מען דאַרף צוואַרטן מיט די אויס-
פירן. מיר זענען אפשר עדות פון גאַר אַ נייעם קאַפיטל אין דער
געשיכטע פון די רוסיש־אַמעריקאַנער באַציאונגען. קיסינגער ווייסט
גוט וואָס ער טוט און וואָס ער זאָגט...

(„לעצטע נייעס“, דעם 26־טן יאַנואַר 1975)

v

פראנקרייך

וואס וויל פראנקרייך ?

היינט איז דאס יאר 1974 און מען דארף ניט פארגעסן, אז מיט זעכציק יאר צוריק, אין 1914, איז אויסגעבראכן די ערשטע וועלט־מלחמה. מען דארף האבן א סך פאפיר, כדי צו דערמאנען און פארשרייבן נאָר די וויכטיקסטע געשעענישן זינט יענער צייט : דער רוסישער בירגער־קריג, די צווייטע וועלט־מלחמה, נאַציזם, פאַשיזם אין פאַרשידענע פאַרמען, דאָס פאַרשווינדן פון עסטרייך־אונגאַרן און פון דער אַטאָמאַנישער אימפעריע א. א. וו. פון גרויס־בריטאַניע איז געוואָרן אַ פרייע „געמיינשאַפט פון פעלקער“ און אַ גאַנצע ריי נייע און קלענרע מלוכות, צווישן זיי מדינת ישראל, זענען געבוירן געוואָרן. אַ נייע וועלט איז אויפגעקומען.

איך קאָן זיך ניט העלפן און איך מוז נאָך אַ מאָל דערציילן, אַז דריי טעג פאַר דעם אויסברוך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, אויגוסט 1914, האָב איך געזען אין פעטערסבורג, אויף דעם נעווסקי פראַספעקט, דעם פראַנצייזישן פרעזידענט פּואַנקאַרע און זיין פּרע־מיער־מיניסטער וויויאַני, עסקאַרטירט פון אַ הונדערט קאַזאַקן, פאַרן אין אַן אַפּענער קאַרעטע צום ווינטער־פּאַלאַץ.

די מלחמה איז אויסגעבראָכן. פראַנקרייך איז געווען אין אַ גרויסער געפאַר. דאָס לאַנד איז געראַטעוועט געוואָרן פון דעם מיליטערישן בונד מיט רוסלאַנד און פון דער „אַנטאַנט קאַרדיאַל“ מיט ענגלאַנד. ווילהעלם דעם צווייטנס דייטשלאַנד האָט געבליט, איז געווען מעכטיק שטאַרק, אָבער איז פאַרט געשלאָגן געוואָרן. אַמעריקע האָט געשיקט אַ גרויסע אַרמיי־עקספּעדיציע און פאַקטיש האָט זי געראַטעוועט פראַנקרייך.

נאך דעם איז געקומען היטלער און נאציזם און די פראנצייזישע ארמיי איז צעברעקלט געווארן, איידער די אמתע מלחמה האָט זיך צעפלאַקערט. דע גאָל האָט געהאַלטן אין לאַנדאָן זיינע רעדעס, אָבער אַמעריקע האָט ווידער געשיקט קיין אייראָפּע אַ גרויסע אַר-מיי. אייזנהאַוערס אַרמיי איז אין דער אמתן אָנגעפירט געוואָרן פון גענעראַל מאַרשאַל. ווען אייזנהאַוער האָט פאַרנומען פאַריז און האָט מאַרשירט אויף שאַנז עליזיי צו דעם עטוואַל-פלאַץ, האָט ער פּלוצלינג דערזען לעבן זיך מאַרשירן גענעראַל דע גאָל. דאָס האָט געזאַלט הייסן: איך האָב מיטגעמאַכט די קאַמפּאַניע; דאָס איז געווען אַ היפש ביסל קאַמיש, ניט זייער דראַמאַטיש.

עס האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזן צו זיין דער אָנהייב פון אַן אמתער דראַמע, זייער אַ געפערלעכער, מיט זייער געפערלעכע קאַנסעקווענצן. און די דראַמע דויערט ביז צום היינטיקן טאָג. דע גאָל, ניט זייענדיק פון באַרוף קיין פּאָליטיקער, ניט זייענדיק צו פיל באַליבט אין דער אַרמיי, אָבער שטאַרק פאַרליבט אין זיך אַליין און אין זיינע באַמבאַסטישע רעדעס, איז ער מיט אַ מאַל געוואָרן אַנטי-אַמעריקאַניש, ווייל מענטשן ווי רוזוועלט אָדער טשערטשיל האָבן אים ניט געוואַלט אנערקענען פאַר זייערס גלייכן. פון אַנטי-אַמעריקאַניש איז ער געוואָרן אַ בלוטיקער שונא פון די „אַנגלאַזאַקסן“.

דאָס איז ניט דער פּלאַץ און היינט איז אפשר ניט די צייט אויספירלעך צו רעדן וועגן דער געשיכטע פון גאַליזם און דע גאָלן. עס איז גענוג דאָ צו זאָגן, אַז סוף כל סוף איז דער העלד דורכ-געפאַלן ביי זיין לעצטן פּלעביסציט, ווען ער האָט געוואַלט דעגראַ-דירן דעם סענאַט, און איז אַ קורצע צייט נאָך דעם געשטאַרבן. צו זיינע שענדלעכסטע מעשים געהערט דאָס אַרויסוואַרפן פון פראַנקרייך אַלע אינסטיטוציעס פון דער נאַט"אָ, וואָס איינע פון אירע הויפט-אויפגאַבעס איז געווען צו גאַראַנטירן די זיכערקייט פון פראַנקרייכס עקסיסטענץ.

וואָס האָט געוואַלט דע גאָל ?

וואָס ווילן היינט די תלמידים פון דע גאַלן, וואָס טרעטן אויף מיט דע גאַלס בראַווור?

וואָס האָט פראַנקרייך געוואָלט דערגרייכן מיט דעם פרוו אויפצורייסן די נאַפּט־קאַנפערענץ אין וואַשינגטאָן?

אין דער גאַנצער פראַנצייזישער פרעסע קאָן מען ניט געפינען קיין ענטפער אויף אָט די פראַגעס. דער פראַנצייזישער אויסערן־מיניסטער איז געבליבן איינער אַליין, איזאָלירט פון אַלעמען, אויף דער קאַנפערענץ. גאַליום איז געוואָרן אַ קללה פאַרן לאַנד, וואָס די גאַנצע וועלט האָט שטענדיק באַווונדערט און ליב געהאַט.

וואָס וויל איצט פראַנקרייך?

אַזעלכע צוויי השפעהדיקע פראַנצייזישע צייטונגען ווי „פּי־גאַראַ“ און „לע מאַנד“ שטעלן די פראַגע און זאָגן מיט פאַרצווייפֿ־לונג, צו וואָס האָט פראַנקרייך געדאַרפט רעדן אויף דער וואַשינג־טאָנער קאַנפערענץ מיט אַזאַ פראַוואַצירנדיקער אַראַגאַנץ? דער פראַנצייזישער אינפאָרמאַציע־מיניסטער לעקאַ האָט אויף אַ פרע־סע־קאַנפערענץ דערקלערט, אַז זשאַבער האָט באַקומען גענויע אינסטרוקציעס. פון דעם ווערט געדרונגען, אַז ניט זשאַבער, נאָר פאַמפּידו איז שולדיק אין דעם גרויסן סקאַנדאַל.

עס איז יאָ דאָ אַן ענטפער אויף דער פראַגע: וואָס וויל פראַנקרייך? פּהאַנקרייך האָט די אַמביציע צו וועלן זיין דער פּי־רער פון אייראָפּע, רעדן אין נאַמען פון אייראָפּע, פאַרהאַנדלען מיט די אַראַבישע נאַפּט־מאַגנאַטן, פאַר גאַנץ אייראָפּע און דאָס אַלץ — קעגן דעם ווילן פון אַמעריקע.

דאָס איז ניט קיין בייזוויליקע קאַריקאַטור, נאָר דאָס איז די נאַרישע רעאַליטעט אין דעם היינטיקן פראַנצייזישן רעזשים. דאָס איז אַ משוגענע איינרעדעניש פון קליינע קאַרליקעס. די פראַנצ־צייזישע פרעסע איז שאַרף און דאָס איינציקע, וואָס זי זאָגט ניט איז, אַז דער פרעזידענט און זיין מיניסטער האָבן געדאַרפט האָבן אַראַפּ פון זינען, כדי אויף אַזאַ חרפהדיקן אופן צו סקאַנדאַליזירן פראַנקרייך.

זשאבער איז געפארן קיין וואשינגטאָן כמעט דירעקט פון זיין
באזוך אין איראק. וואָס ער האָט צוגעזאָגט די אַראַבער, ווייסט
מען נאָך ניט גענוי, אָבער מען וועט עס וויסן.
דערווייל דאַרף מען זען, וואָס עס וועט געשען אין פאַריז...

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, אַפּריל 1974)

סוף פון אן אוואנטורע

מיר מיינען די פאליטישע אוואנטורע, וואס האט געהערשט אין פראנקרייך זינט דעם סוף פון דער צווייטער וועלט-מלחמה, ווען פאריז איז באפרייט געווארן פון די נאציס און גענעראל אייזנ-האוער האט מארשירט אויף דער פראכטיקער שאנס עליזיי אין דער ריכטונג צו דעם עטואל-פלאץ. ער האט פלוצלינג באמערקט, אז לעבן אים מארשירט, כלומרשט צוזאמען מיט אים, א ניט-קיין געבעטענער גאסט, גענעראל דע גאל. דער אמעריקאנער שעף פון דער ארמיי פון די פארבינדעטע איז געווען דערשטוינט, אבער ניט געמאכט דערפון קיין גרויסן וועזן.

נו, אזוי איינפאך איז עס ניט געווען. אייזנהאוער האט פשוט ניט געווסט מיט וואס פאר א מענטשן ער האט צו טאן און וואס עס קאן ארויסקומען פון דעם מיטגיין — ניט מיטקעמפן, נאר מיטגיין — מיט דע גאלן. היטלער האט געהאלטן אין איין בא-פעלן דעם דייטשן קאמענדאנט פון פאריז, אז די הויפטשטאט פון פראנקרייך זאל אויפגעריסן און אפגעמעקט ווערן. די אמעריקאנער ארמיען האבן אין אן עקספרעס-טעמפא זיך געאיילט קיין פאריז, כדי צו ראטעווען די שיינע שטאט. וואס האט געטאן דע גאל די גאנצע צייט אין לאנדאן? ער האט געהאלטן דרשות. די רע-זיסטאנס-באוועגונג האט מיט אים ניט געוואלט האבן צו טאן, ווייל ער האט גערעדט מיט די פראנצויזישע פארטיזאנער, ווי זיי וואלטן געווען זיינע קנעכט. עס זענען דא דאקומענטן מיט פרא-טעסטן קעגן זיין אויפפיר.

סוף כל סוף איז פאריז גערטעוועט געוואָרן. דער שוועדי-
שער גענעראל־קאָנסול אין פאריז ראָאול נאָרדלינג האָט איבער-
גערעדט דעם דייטשן קאָמענדאַנט ניט צו פּאָלגן די באַפעלן פון
דעם משוגענעם גולן.

גענעראַל דע גאַל האָט אָבער באַשלאָסן, אַז דאָס האָט ער גע-
ראַטעוועט פּאַריז. מער פון דעם: ניט דער ענגלישער גענעראַל
מאַנטגאַמער, ניט די אַמעריקאַנער גענעראַלן מאַרשאַל און אייזנ-
האַוער, נאָר ער, דע גאַל, האָט געשלאָגן די דייטשע אַרמיי פון
גענעראַל ראַמעל און באַפרייט פּראַנקרייך. עס קלינגט ווי אַ וויץ,
אָבער דאָס איז די מענטאַליטעט פון אַ מעגאַלאַמאַניאַק, אַ מין
משוגעת, וואָס קאָן ניט געהיילט ווערן...

דאָ האָט מען די גאַנצע סובסטאַנץ פון גאַליום: „איך“ און
נאָר „איך“ האָב געזיגט. ווען די שעה וועט קומען, וועל „איך“
אַרויסוואַרפן פון פּראַנקרייך אַלע נאַט־אַ־איינריכטונגען, עס וועלן
בלייבן אין פּראַנקרייך נאָר די קברים פון די געפאַלענע אַמערי-
קאַנער סאַלדאַטן. און ער האָט געהאַלטן וואַרט. אַמעריקע האָט גע-
שיקט קיין פּראַנקרייך אַ גרויסע עקספּעדיציע אויך בשעת דער
ערשטער וועלט־מלחמה, דאָס איז אמת, אָבער „איך“ פייף אויף
אַמעריקע, אויף אירע אַרמיען, אויף אירע רייכטימער און אונדזע-
רע חובות, אַ זעקס מיליאַרד דאָלאַרן.

דע גאַל האָט מאַביליזירט די גאַנצע פּאָליטישע אונטערוועלט
קעגן אַמעריקע און האָט זיך אפילו געלאָזט פאַרן קיין קאַנאַדע,
דעם שכן פון די פּאַראַייניקטע שטאַטן, כדי אַנצוטאָן שאַדן די
אַמעריקאַנער. ער איז אָבער ניט דערפאַרן ביז אַטאַוואַ, די הויפט-
שטאָט פון קאַנאַדע, ווייל מען האָט אים ניט געוואַלט אויפנעמען
אַפיציעל. פּאַקטיש האָט מען אים געבעטן פאַרקערעווען די האַ-
לאַבליעס און פאַרן צוריק, מיט שאַנד איז ער אַוועק צוריק.

אין ביידע וועלט־מלחמות האָט זיך די פּראַנציזישע אַרמיי
אויפגעלייזט. די אַמעריקאַנער האָבן באמת געראַטעוועט פּראַנק-
רייך, אָבער דע גאַלס שנאה צו אַמעריקע איז אַלץ געוואָרן גרע-
סער. ער האָט זיך אויפגעפירט ווי אַ מאַניאַק.

מען דערציילט זיך שטילערהייט וועגן א סך אומריינע שטיק זיינע, אָבער ער איז דאָך געשטאַרבן, ווייל מען ניט שרייבן וועגן זיי. ער האָט אַרויסגענומען פראַנקרייך פון דער נאַט"אָ, אָבער געבליבן אין דעם „אַטלאַנטיק־פּאַקט“. כאַטש די נאַט"אָ איז דער מיליטערישער אינסטרומענט פון דעם פּאַקט, האָט ער געקאָנט אינפאַרמירן מאַסקווע וועגן וויכטיקע ענינים. ער איז געוואָרן אַ פריינד פון מאַסקווע און פון די אַראַבער. ער האָט געפרוּווט חוּזק מאַכן פון מדינת ישראל, האָט מען אים געענטפערט מיט דער אייגענער מטבע. ער האָט אַרום זיך געהאַט אַ פאַר משומדים, וועלכע האָבן זיך אויפגעפירט ווי משומדים. פּאַליטיקערס, יידישע ריינע פּאַליטיקערס, ווי למשל, מענדעס פּראַנס, האָבן זיך באַלד אָפגעטרייסלט פון איינגערעדטן דע גאַלן. מיט זיינע פּלעביסציטן האָט ער אָנגעהויבן מאַכן גאַר מיאוסע שטיק. סוף כל סוף האָט די געדולד געפלאַצט ביים פּאַלק און ביים לעצטן פּלעביסציט האָט מען אים פאַרטריבן פון דעם עליווי־פּאַלאַץ.

* * *

דער פאַרשטאַרבנער נאַכפּאָלגער פון גענעראַל דע גאַל איז ניט געווען קיין גענעראַל, האָט ניט פּרעטענדירט צו זיין אַ העלד, וואָס האָט געראַטעוועט פּראַנקרייך, ער האָט געטראָגן אַ שיינ גע־נייטן אנצוג און שטענדיק געווען גוט ראַזירט. זשאַרוש פּאַמפּידו האָט ער געהייסן, געפרוּווט שרייבן פּאַעזיע, געווען אַ לערער, געוואָרן אַ דירעקטאָר אין ראַטשילדס באַנק און ניט זייענדיק קיין פּאַליטיקער און ניט קיין פּאַרלאַמענטאַריער, מיט אַ מאַל געוואָרן ביי דע גאַלן אַ „פּרעמיער־מיניסטער“. גאַנצע זיבן יאָר געווען אויף דעם פּאַסטן. ביי דע גאַלן צו זיין אַ פּרעמיער־מיניסטער איז דאָס אייגענע, ווי צו זיין אַ שיקיינגל, ווייל דע גאַל ווייסט אַלץ בעסער פון אַלע, און אַז דער פּרעמיער־מיניסטער האָט געפרוּווט זיין עפּעס מער, האָט מען אים געוויזן דעם וועג — אויס פּרעמיער־מיניסטער!

ווען דע גאַל איז פּלוצלינג געשטאַרבן, איז דער געוועזענער

עקס-גאליסט געוואָרן אַ פולער גאָליסט און קוים-קוים געוויילט געוואָרן פּרעזידענט פון לאַנד. אַ פּרעזידענט מוז האָבן אַ פּראָ-גראַם, עס איז אַ פּאָליטישער פּאַסטן, אָבער פּאַמפּידו איז פּריער ניט געווען קיין פּאָליטיקער און קיין פּאָליטישע פּראָגראַם האָט ער ניט געהאַט. וואָס טוט מען? ער איז דאָך געווען אַ „פּרעמיער“ ביי דע גאָלן. ער דערקלערט זיך פאַר אַ „גאָליסט“. דאָס איז ניט גענוג. ער ווערט מער גאָליסט, ווי דע גאָל איז געווען. ער ווערט אַ פּריינד פון די אַראַבער, אַ פּריינד פון רוסלאַנד, אַ ביטערער פּיינד פון אַמעריקע, אַ פּיינד פון די פּראַנציזישע קאָמוניסטן, און נאַטירלעך אַ פּיינד פון דער יידישער מדינה. ער פּרוּווט נאַכמאַכן דע גאָלס שטיק און אינטריגעס, אָבער עס קומט אַרויס אַלץ קלאַ-ציק און אומגעלומפּערט. פאַר אַלעמען, און מער פון אַלץ פאַר פּראַנקרייך גופּא, ווערט קלאַר, אַז דער רעזשים איז אַ בלאַף, אַ פּוסטע קאָמעדיע, ריינער „גאָליזם“.

פּאַמפּידו איז געווען אַ לאַנגע צייט ערנסט קראַנק און גאַנץ פאַריז האָט געוואוסט, אַז אַט-אַט וועט ער שטאַרבן. דערווייל איז פּראַנקרייך געוואָרן פּאָליטיש איזאָלירט. ער האָט באַשטימט פאַר אַן אויסערן-מיניסטער אַ שלימזל, אַ נישטיקן באַאַמטן, וואָס האָט געמוזט עפּנטלעך פירן אַ קאָמפּאַניע קעגן אַמעריקע. די לאַגע איז געוואָרן קאַטאַסטראַפּאַל. אַמעריקע האָט זיך ניט דערשראַקן. און פּאַמפּידו איז אַוועק פון דער וועלט. אויס דע גאָל, אויס פּאַמפּידו און — אויס גאָליזם!...

אַז דער פּולשטענדיקער סוף פון גאָליזם איז שוין דאָ, קאַן מען זען פון דעם, וואָס דער קאַנדידאַט פון דער גאָליסטן-פּאַרטיי, דער געוועזענער פּרעמיער-מיניסטער און באַגייסטערטער נאַכפּאַל-גער פון גענעראַל דע גאָל, שאַבאַן-דעלמאַס, איז מיאוס דורכגעפאַלן ביי דעם ערשטן טור פון די לעצטע פּרעזידענט-וואַלן. ער האָט געהאַט די ברכה פון דער גאָליסטן-פּאַרטיי, ער האָט באַנוצט אַלע מיטלען פון ביליקער פּראַפּאָגאַנדע, אָבער ער איז דורכגעפאַלן.

קען מען דאָך פּרעגן, צו וואָס דאַרף מען אַזוי פיל רעדן וועגן אַ געפּאַלענעם גאָליזם? פּראַנקרייך — און צוזאַמען מיט פּראַנק-

רייך די גאנצע וועלט — איז פטור געוואָרן פון אַ קרענק. דער ענטפער איז, אַז ניט זייענדיק קיין גרויסמאַכט, איז פראַנקרייך פּאָליטיש און געאָפּאָליטיש פאַרט אַ וויכטיקע אייראָפּעאישע צענט־טראַלע מאַכט. אַ פּאָליטיש דעמאָראַליזירט פראַנקרייך קאָן ווערן אַ גרויסע געפאַר און אַ פּאָליטיש אויפגעבליטע דעמאָקראַטיע אין פראַנקרייך, ניט איזאָלירט פון ענגלאַנד, מערב־דייטשלאַנד און אַמעריקע, קאָן ווערן אַ קוואַל פון אַ ניי לעבן, פון אַ נייער דע־מאָקראַטיע.

מען קאָן פאַרשטיין, אַז מענטשן איז נמאס געוואָרן ווידער צו הערן די רייז וועגן דע גאַלן און גאַליום, אָבער זיין איינרעדע־ניש וועגן פראַנקרייך ווי אַ גרויסמאַכט, זיין פאַרריסנקייט צו שפּילן די ראַלע פון אייראָפּעס פירער האָט דעמאָראַליזירט ניט נאָר פראַנקרייך, נאָר אויך די ניי־געבוירענע מלוכות, גאַנץ באַזונ־דערס אין אַפריקע. ווען מען זאָל ניט עפענען די טעלעוויזיע, זעט מען אין פאַרזי מאַניפעסטאַציעס פון שטרייקערס. עס שטרייקן אַר־בעטערס אין אַלע בראַנזשעס, עס שטרייקן באַאַמטע פון אַלע קאָ־טעגאָריעס, אין פּריוואַטע אונטערנעמונגען, אין מלוכה־אַנשטאַלטן, אין נאַציאָנאַליזירטע אינדוסטריעס. דער אַרבעטס־טאַג אין פראַנק־רייך איז דער לענגסטער, דער לוינ איז דער קלענסטער. דאָס לאַנד איז עקאָנאָמיש אָפּגעשטאַנען. מיט צען יאָר צוריק האָט מען פאַר איין פראַנק געקאַנט קויפן איין דייטשן מאַרק. היינט מוו מען באַצאָלן פאַר איין מאַרק צוויי פראַנצייזישע פראַנקן.

בעת די לעצטע שטורמישע פרעזידענט־וואַלן האָבן די הויפט־קאַנדידאַטן כמעט קיין מאַל ניט דערמאַנט די נעמען פון דע גאַל און פאַמפּידו. דער פאַרטיי־אַפּאַראַט האָט זיך געוואָרפן אין אַלע זייטן, אָבער דער קאַנדידאַט פון די גאַליסטן, ווי פריער דערמאַנט, איז באלד אַרויסגעפאַלן. די גאַליסטן האָבן געמוזט שטימען פאַר זשיסקאַר ד'עסטען, וועלכער איז דער אַנפירער פון דער צענטער־פאַרטיי, ניט קיין לינקע גרופּירונג און ניט קיין גאַליסטישע, אָבער פאַרבונדן מיט די גאַליסטן. אין די וואַלן האָבן זיך באַטייליקט 89 פראַצענט פון די באַרעכטיקטע צו שטימען. זשיסקאַר ד'עסטען

האָט געווונען נאָר מיט אַ מערהייט פון איין פראָצענט און אַלע
זענען מסכים, אַז אין פראַנקרייך האָט זיך געשאַפן אַ נייע פּאַלי-
טישע לאַגע. דער גאַליום איז טויט און האַפנטלעך טויט אויף
אייביק...

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, יולי 1974)

ענדערונגען אין פראנקרייך

בעת דער לעצטער שטורמישער וואַלקאמפאניע פאַר אַ נייעם פרעזידענט אין פראַנקרייך — נאָך דעם טויט פון זשאַרוזש פאַמפּי-
דו — זענען געשען אַ סך וויכטיקע עפּיזאָדן וואָס האָבן אַנטפלעקט
פאַר דער גאַנצער וועלט די דראַמע פון דע גאַלס אַזוי גערופענעם
„פרעזידענטן־רעזשים“, איינגעפירט און קולטיווירט פון דעם בייז-
וויליקן דיקטאַטאָר. דאָס אויסערגעוויינטלעכע אין דער קאַמפּאניע
איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס ביידע צדדים, סיי דער סאַציאַליס-
טיש־קאָמוניסטישער און סיי דער רעכטער צד, האָבן כמעט ניט
דערמאָנט דעם נאָמען פון דע גאַלן אָדער פון זיין נאָכפּאָלגער,
אַזוי ווי דאָס לאַנד וואָלט פּלוצלינג אָפּגעאַטעמט נאָך דעם ווי אַ
פינצטערער קאַשמאַר איז פאַרשוונדן און די מענטשן האָבן זיך
געקאָנט באַוועגן פריי און רעדן פריי.

דערביי האָבן ביידע צדדים — אויך ניי־אויסגעוויילטער פרע-
זידענט זשיסקאַר ד'עסטען, דער פירער פון דער צענטער־פאַרטיי,
וואָס איז געווען דער שותף צו די גאַליסטן — פייערלעך אָנגעזאָגט
גרויסע „ענדערונגען“ אין דער אינערן־ און אויסערן־פּאָליטיק
פונעם לאַנד. פראַנסואַ מיטעראָ, דער קאַנדידאַט פון לינקן בלאַק,
איז געקומען מיט אַן אויספירלעכער פראַגראַם פון רעפּאַרמען. עס
איז אים ניט געווען שווער אָנצורופן ביים נאָמען „די רעפּאַרמען“,
ווייל די לעצטע צען יאָר האָט פראַנקרייך ניט פראַגרעסירט מיטן
געהעריקן טעמפּאָ. עס איז דאָ אַ גרויסע אַרבעטסלאָזיקייט. אַן
אומרו הערשט אין לאַנד, אין אַלע קלאַסן. דער פרעזידענט האָט

מערערע מאָל אויך גערעדט גאַנץ ערנסט וועגן ענדערונגען, ניט זאַגנדיק דערביי, וואָס פאַר אַן ענדערונגען ער האָט אין זינען.

דער אַנזאָג פון ענדערונגען האָט, נאַטירלעך, פאַרגרעסערט די שפּאַנונג. מען האָט דערוואַרט פריער פון אַלץ אַן „אַפרייניקונג“ פון דעם פּרעזידענטן־רעזשים. דערווייל באַשטייט די ענדערונג אין אַן אויסערגעוויינטלעכער אינפלאַציע, אין נייע גרויסע שטיי־ערן און אין פּאַלן פון פּראַנק. דערווייל לאַזט מען צו וויסן שטילער־הייט, אַז דער האַנדלס־דעפיציט איז קאַלאַסאַל און מען זעט ניט, ווי אַזוי מען וועט אים דעקן. דער נייער פּרעזידענט איז כמעט צען יאָר געווען פּראַנקרייכס פינאַנץ־מיניסטער און קיינער ווייסט ניט בעסער און גענויער פון אים דעם אמתן עקאָנאָמישן צושטאַנד פון לאַנד. די אינטערנאַציאָנאַלע געלט־סיטואַציע איז זייער פאַר־פּלאַנטערט, זינט דע גאַל האָט פּראַקלאַמירט זיין פּריוואַטע מלחמה קעגן דעם דאָלאַר. דע גאַל האָט געוואונען די שלאַכט און דער דאָלאַר איז שטאַרק דעוואַלוואַירט, קנאַפע דרייסיק פּראָצענט. דער־מיט איז אונטערגעגראָבן יעדע מעגלעכקייט צו קריגן פאַר פּראַנק־רייך אַ גרויסע פינאַנציעלע הילף פון דעם איינציקן לאַנד, וואָס וואַלט געקאָנט העלפן: פון אַמעריקע.

אויף יעדן פּאַל איז קיין שום ענדערונג דערווייל ניט פאַרגע־קומען אין די באַציאונגען פון דעם כלומרשט נייעם רעזשים פון פּראַנקרייך צו די אַראַבער. זיי, די פּראַנצויזן, צאָלן טאַקע די גע־העריקע פּרייזן פאַר דעם אַראַבישן נאַפט, וואָס איז אַ חורבן פאַר דער פּראַנצויזישער אינדוסטריע, אָבער די ליבע צו זיין דאָס אויסגעוויילטע פּאַלק ביי די אַראַבער איז אַזוי גרויס, אַז דאָס ווערט אַקצעפּטירט.

מען הייבט אַן כלומרשט אַ ניי קאַפיטל אין דער געשיכטע פון די באַציאונגען צווישן פּראַנקרייך און מדינת ישראל, דאָס הייסט, מיט יידן בכלל. דאָס אַריינטרעטן פון די פּאַראַייניקטע שטאַטן אין דעם נאָענטן אַריענט, די אויפטוען פון קיסנינגערן אין עגיפּטן און סאַודי־אַראַביע — און דאָס אַלץ אַן שום שייכות און באַטייליקונג פון פּראַנקרייך, דירעקט אָדער אומדירעקט — האָט

געמוזט מאַכן אין פּאַריו אַ שטאַרקן איינדרוק. גאַליזם האָט זיך געגרייט צו שפּילן אַ פּירנדיקע ראָלע, שיער־שיער ניט אַ דאַמי־ נירנדיקע ראָלע, און פּלוצלינג אויס גאַליזם און אויס אַלע פּרעטענ־ זיעס אויף אַ פּירנדיקער ראָלע. דער געוועזענער אויסערן־מיניס־ טער זשאַבער איז מיט אַ מאָל געוואָרן אויס קאַפּעלוש־מאַכער, פּאַרגעסנדיק, אַז ער האָט אַ חלק אין דער גרויסער שפּאַנונג אין די באַציאונגען צווישן די פּאַראייניקטע שטאַטן און פּראַנקרייך. ער וויל אפילו בויען אַ נייע פּאַרטיי, כדי ניט צו דערלאָזן, אַז אַמעריקע זאָל פּאַרכאַפּן די גאַנצע וועלט...

דער יידישער ישוב אין פּראַנקרייך איז אַן ערך זעקס הונדערט טויזנט נפשות. דער ישוב איז טיף איינגעוואַרצלט אין דער פּראַנ־ צייזשער קולטור און וויכטיקע פּראַנציזישע קרייזן שאַצן אָפּ דעם בייטראַג פון די יידן, באַציען זיך מיט ערנסטער סימפּאַטיע, מיט אַן אויפריכטיקער פּריינדשאַפט צום יידנטום. דאָס גייט טאַקע צוזאַמען מיט אַן אויפגעוועקטן פּרישן אַנטיסעמיטיזם, מיט אַראַ־ בישע אינטריגעס און צרות, צו וועלכע מיר זענען געוויינט.

דער היינטיקער קריזיס אין פּראַנקרייך איז ניט דער ערשטער און ניט מסתמא דער לעצטער. עס זענען שטענדיק געווען צוויי פּראַנקרייכס און עס וועלן זיין שטענדיק צוויי פּראַנקרייכס. אין יעדן לאַנד איז דאָ אַן אַפּאָזיציע צו דער רעגירונג, אַבער אין פּראַנקרייך איז דאָס פשוט אַ שפּאַלטונג אויף צוויי טיילן. די שפּאַלטונג פירט אויך צו קאָמפּליקאַציעס מיט יידן. דע גאָל און שפּעטער פּאַמפּידו זענען ניט געווען קיין אַנטיסעמיטן, אַבער זייער פּראַ־אַראַבישע פּאָליטיק איז געווען אַ מין ברכה פאַר דעם אויפלעב פון אַנטיסעמיטיזם.

די פּאָליטישע לאַגע פון פּראַנציזישן יידנטום איז אַ וויכ־ טיקער פּאַקטאַר אין לעבן פונעם גאַנצן יידנטום אין אייראָפּע, ווייל יידן שפּילן אַ וויכטיקע ראָלע אינעם לעבן פון פּראַנקרייך, מען מעג זאָגן, אויף אַלע געביטן פון עפּנטלעכן לעבן פון לאַנד.

דערווייל זעט מען נאָך ניט קלאַר די ענדערונגען, וואָס דער

נייער פרעזידענט האָט אָנגעזאָגט די פּראָנציוון. אָבער עס וועט
מסתמא ניט נעמען קיין צו לאַנגע צייט צו זען, צי דאָס וועט
בלייבן נאָר אַ וואַלאַזונג אָדער דאָס וועט אָננעמען קאָנקרעטע
פּאַרמען.

(„פּרייטע אַרבעטער שטימע“, אַקטאָבער 1974)

די דראמע אין פראנקרייך

היינטיקע צייטן דארף מען ניט דראמאטיזירן קיין שום גע-
שעענישן, זיי קומען ארויס פון זיך אליין דראמאטיש. דער באזוך
פונעם פראנצייזישן אויסערן-מיניסטער אין ישראל באלד נאך דער
אראבישער קאנפערענץ אין ראבאט, מאראקא, האט עס באוויזן.

דער פערמאנענטער פאליטישער קריזיס אין פראנקרייך איז
פון גרויסן באטייט פאר יידישע אינטערעסן ניט נאר דערפאר,
ווייל דארט לעבן היינט פינף אדער זעקס הונדערט טויזנט יידן
און עס איז איצט דער גרעסטער יידישער ישוב אין איראפע.
פראנקרייך פארנעמט א ספעציעל ארט אין דער אינטערנאציאנל-
נאלער פאליטיק. דאס לאנד וויל שפילן א פירנדיקע סאלא-ראלע
און איז, אייגנטלעך, איזאלירט. פראנקרייך פון היינט האט ניט
קיין קלעמאנסא און קיין העריא, קיין לעאן בלום. דער פרעזידענט
פון סענאט, פאהער, איז זייער פאפולער, אבער ער איז ניט ביי
דער מאכט. מענדעס פראנס איז פאפולער, האט א גלענצנדיקן
נאמען, אבער ער איז ניט געזונט און האט זיך אליין באזייטיקט.

פראנקרייך איז אין א קאלאסאלן שטרייקשטורעם, ספעציעל
נאך די וואלן פון דעם נייעם פרעזידענט זשיסקאר ד'עסטען. ער
האט באקומען אן ערך איין פראצענט מער שטימען ווי מיטעראן,
דער קאנדידאט פון סאציאליסטן און קאמוניסטן.

די נייע פראנצייזישע רעגירונג וואלט געוואלט עפעס אויפטאן,
ראדיקאל עפעס „ענדערן“, אבער קאן גאר ניט אויפטאן. דער סם

פון דע גאָלס און פּאַמפּידוס רעזשים איז געווען צו שטאַרק און האָט זיך נאָך ניט אויסגעוועפּט. עס איז אַ צושטאַנד פון גערוו־קאַנוולסיעס. אַלע און אַלץ שטרייקט. אפילו דער אָפּיציעלער באַאַמטן־אַפּאַראַט איז פּאַראַליזירט. די פּאַסט, טעלעגראַף און טעלעפּאָן האָבן געשטרייקט איבער זעקס וואָכן.

דער נייער פּרעזידענט פון פּראַנקרייך איז געווען אַ סך יאָרן פּינאַנץ־מיניסטער און האָט אַ ריינעם נאָמען און גוטע ווונטשן, אָבער ווען ער איז געוואָרן פּינאַנץ־מיניסטער, האָט מען פאַר אַ פּראַנציזישן פּראַנק געדאַרפּט באַצאָלן איין דייטשן מאַרק, היינט באַקומט מען פאַר אַ דייטשן מאַר צוויי פּראַנציזישע פּראַנקן. דאָס לאַנד איז עקאָנאָמיש קראַנק און קאָן ניט געפּינען קיין ריכטיקע שותפים, ניט ענגלאַנד און ניט אַמעריקע, דאָס לאַנד איז אַ היפש ביסל אַראַביזירט. מען מעג רעכענען, אַז אַ מיליאָן אַלושיריאַנער און אַנדערע צפּון־אַפּריקאַנער זענען באַשעפּטיקט אין דער פּראַנץ־ציזישער אינדוסטריע, דערפאַר איז עס ניט סתם אַ קאַפּריז דאָס, וואָס די פּראַנציזישע אויסערן־פּאָליטיק איז אַ היפש ביסל אַראַבי־זירט. דאָס איז אין זיך אַליין אַ דראַמע. פּאַריז, די עפּנטלעכע מיינונג פון גאַנץ פּראַנקרייך, דער פּאַרלאַמענט, דער סענאַט זענען ניט אַנטי־יידיש. אָבער דאָס לעבן פירט אַן אַנדערן חשבון, פירט און פּאַרפירט, די יידישע עפּנטלעכע מיינונג רעאַגירט זייער שטאַרק אויף די ענדערונגען, וואָס ווער ווייסט צו וואָס זיי וועלן דערפירן.

צי עס געפּעלט אונדז יאָ אַדער ניט, צי עס געפּעלט די פּראַנץ־צויזן יאָ אַדער ניט, אָבער אַ פּאַקט איז, אַז אין פּראַנקרייך איז פּאַראַן אַ גרויסער אַראַבישער צענטער און די אַראַבער פּילן זיך דאָ ווי „ביי זיך אין דער היים“. דערפאַר איז פון גרויס וויכטיקייט דער באַזוך פון פּראַנציזישן אויסערן־מיניסטער אין ישראל, ביידע צדדים האָבן אַ סך גערעדט און זיך אַראַפּגערעדט פון האַרצן. דער אויסערן־מיניסטער ישראל, אַלון, האָט ניט געזשאַלעוועט קיין שאַרפע ווערטער, מען איז ניט געקומען צו אַ פּאַרשטענדיקונג, ווייל דער קאָנפּליקט איז זייער אַן ערנסטער, אָבער עס איז גוט,

וואָס דער פראַנצויז ווייסט היינט בעסער מיט וועמען ער האָט
צו טאָן, דאָס אַליין איז וויכטיק.

פראַנקרייך איז אַ גרויסע פּאָזיציע און עס לוינט פאַר די
יידן צו קעמפן פאַר דער פּאָזיציע. עס איז ווערט פאַר יידן און
עס איז ווערט פאַר פראַנקרייך. דער פראַנצייזישער אויסערן־מי־
ניסטער איז אַוועקגעפאַרן, דוכט זיך, אַ צופרידענער מיט זיין באַ־
זוך. ער איז שוין געווען אַ מאָל אין ישראל און האָט איצט געהאַט
אַ געלעגנהייט צו זען, ווי דאָס לאַנד בויט זיך און וואָס זענען
זיינע קאָנסטרוקטיווע פּלענער. מען האָט גערעדט „פראַנק און
פריי“.

ניט נאָר ישראל זוכט גוטע שותפים און דאַרף ניט זיין
איזאָלירט, אויך פראַנקרייך נייטיקט זיך אין ווירדיקע און ערנסטע
שותפים און וויל ניט זיין איזאָלירט. פראַנקרייך וויל שפּילן איצט
אַ וויכטיקע ראָלע, דער באַזוך קאָן ברענגען גוטע רעזולטאַטן פאַר
ביידע צדדים.

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, יאַנואַר 1975)

VI

ז'נ"ז

די זעלבסטפארניכטונג פון אַנ'ו

שוין לאַנג, לאַנג איידער עס האָט זיך אָפגעשפילט דער אַראַ-
פאַט־ספעקטאַקל אין דער אַנ'ו האָט מען ניט ווייניק גערעדט
וועגן דעם, ווי אַבסורדאַל די אַרגאַניזאַציע איז אויפגעבויט. דער
פרינציפיעלער דעמאָקראַטישער כלל פון גלייכהייט פון פעלקער
איז טאַקע ריכטיק און געזונט, אָבער ביי נאָרמאַלע אומשטענדן;
אָבער עס איז אַ מיסברויך פון דעם דעמאָקראַטישן פרינציפ ווען
ענגלאַנד און אַלושיר, פראַנקרייך און טאַנזאַניע און אַזוי ווייטער,
באַקומען יעדע איין שטימע, אין דער לאַגיק הייסט עס „רעדוקציע
אַד אַבסורדום“. אַלטע פעלקער מיט אַן אַלטער אייראָפּעאישער קול-
טור באַקומען די אייגענע רעכט און די אייגענע פליכטן וואָס די
אַזיאַטישע און אַפריקאַנישע האַלב־פאַרשקלאַפטע פעלקער.

עס זענען דאָ גענוג אַנדערע אַבסורדן אין דעם אָפמאַך. בעלאַ-
רוסיע, אַ געוויינטלעכע רוסישע פראַווינק, באַקומט לויט דעם אָפ-
מאַך אַ סטאַטוס פון אַ באַזונדער לאַנד מיט אַן אייגענער שטימע.

דאַרף מען זיך ניט ווונדערן וואָס ביסלעכווייז איז די גאַנצע
אַנ'ו דעגראַדירט געוואָרן ביז עס איז דערצו געקומען, אַז אַ צווייט-
קלאַסיקער אַלושיריאַנער „פאַליטיקער“ פּרעזידירט די גענעראַל-
פאַרזאַמלונג פון דער אַנ'ו — הונדערט און פינף דרייסיק לענ-
דער — און דער שעף פון די אַראַבישע טעראַריסטן לייענט פאַר
דעם פול־געפאַקטן זאַל די רעדע, וואָס מען האָט פאַר אים אָנגע-
שריבן.

מיט עטלעכע טעג פאר דעם ספעקטאקל אין ניו-יאָרק האָט זיך אָפגעשפילט אַ קאָמעדיע אין אַלזשיר גופא. עס איז געקומען אויף אַן אָפיציעלן באַזוך אין אַלזשיר דער פרעמיער-מיניסטער פון שוועדן אַלאָף פּאַלמע. ער ווערט איינגעלאָדן צו אַ פּאַראַדנעם מיט טאָג און וועמען טרעפט ער דאָרטן „פּלוצלינג“? יאָסער אַראַפּאַט... די שוועדישע פרעסע איז אויפגעבראַכט, אָבער מען וויל ניט מאַכן קיין סקאַנדאַל. מען ווייסט נאָך ניט ווער האָט עס אַראַנג-זשירט, אָבער אַ סקאַנדאַל איז עס: בומעדיען פירט אַריין דעם מערדער פון קינדער אין דער אינטערנאַציאָנאַלער געזעלשאַפט.

דאָס אַלץ, אַריינגערעכנט דאָס ספעקטאַקולאַרע אויפטרעטן פון אַראַפּאַט אין דער אַנ"ו, זענען עפיזאָדן וואָס מען דאַרף ניט דראַ-מאַטיזירן און דערמיט העלפן דער פּראָפּאַגאַנדע פון די אַראַבער און זייערע פריינד. אפילו די איינפלוס-רייכע פּראַנציפּזישע צייטונג-גען ווי „פּיגאַראַ“ און „לע מאַנד“ פילן זיך זייער ניט באַקוועם און קאָמפּראַמיטירט צו זיין אין דעם אייגענעם לאַגער וווּ עס גע-פינט זיך אַלזשיר.

אַ סך ערנסטער און געפערלעכער איז דער אַלגעמיינער כאַ-ראַקטער פון דער אַנ"ו-דעגראַדאַציע אונטער דער רעזשי פון דעם ניט-קאָמפּעטענטן און ניט-געוואַקסענעם פּאַר זיין אויפגאַבע גענע-ראַל-סעקרעטאַר פון דער אַנ"ו, ד"ר קורט וואַלדהיים. גיט אַ קוק אויף דעם וואָס איז געוואָרן פון דער אַנ"ו! — זאָגט אַ שווייצער צייטונג, זייענדיק מסתמא צופרידן וואָס די שווייץ געהערט ניט צו דער וועלט-אַרגאַניזאַציע. מען פילט זיך דערנידעריקט לייע-נענדיק די באַריכטן פון די גענעראַל-פּאַרזאַמלונגען.

מען קאָן גוט פאַרשטיין די וויכטיקע בי-לאַטעראַלע פּאַרהאַנד-לונגען צווישן די גרויסמאַכטן, וועלכע איגנאָרירן די אַנ"ו, אַזוי ווי זי וואַלט ניט עקסיסטירט פאַר זיי. די לעצטע אַראַפּאַט-מאַני-פעסטאַציעס אין דער אַנ"ו האָבן באַוווּזן די פּאָליטישע און קול-טורעלע מדרגה פון דער פּאַרזאַמלונג. נאָר די אַמעריקאַנער און די ענגלענדער האָבן געפונען פאַר נייטיק צו אונטערשטרייכן, אַז זיי

אידענטיפיצירן זיך ניט מיט דער שענדלעכער דעמאנסטראציע און האָבן ניט אין זינען צו פאַרהאַנדלען מיט דער סוויטע פון אַראַפּאַט, וואָס איז באַשטאַנען פון באַקאַנטע מערדערס.

מען האָט טענות צו קיסינגערן פאַר זיינע אמתע אָדער אויס־געטראַכטע פאַרהאַנדלונגען מיט דער אָדער יענער אַראַבישער גרופּע. דאָס איז זיכער אומגערעכט. ער טוט אַלץ וואָס איז מעג־לעך כדי ניט צו דערלאָזן צו אַ נייער מלחמה. דאָס איז זיין מאַנט־דאָט, דאָס איז דער ווילן פונעם אַמעריקאַנער פּאָלק. אַ נייע מלחמה צי זי וואָלט זיך געענדיקט מיט אַ יידישן נצחון אָדער ניט וואָלט אונטער די היינטיקע אומשטענדן געווען אַ גרויסע קאַ־טאַסטראָפּע פאַר מדינת ישראל און פאַר דעם גאַנצן יידנטום אין דער וועלט.

די אַנױ האָט איצט באַוויון, אַז זי איז היינט אַ נאַנסענס און נאָר אַ פולשטענדיק נייע קאָנסטיטוציע קען באַרעכטיקן איר עק־סיסטענץ. נאָר אַ גערעכטע פאַרטיילונג פון די רעכט און די פליכטן צו די פאַרשידענע לענדער קאָן ברענגען אַ נוצן די גרויסע און קליינע לענדער.

דאָס דאַרף היינט זיין דער לאַזונג: אַ רעפּאָרם פון דער אַנױ אויב די אַרגאַניזאַציע זאָל ווייטער עקסיסטירן...

(„לעצטע נייעס“, דעם 6־טן דעצעמבער 1974)

אַנ"ו לויט קאַנטינענטן...

ניט נאָר דאָס, וואָס האָט זיך אָפגעשפילט אין די לעצטע
חדשים אין ניו־יאָרק, אין דער אַנ"ו, נאָר אויך די געשעענישן
אין עטיאָפּיע, אין אוגאַנדע און פאַרשידענע דרום־אַמעריקאַנישע
לענדער ווי אַרגענטינע, בראַזיל, אין אזיע, אין קאַרעע און וויעט־
נאַם האָט קלאַר באַוויון, אַז די אַלגעמיינע קולטור, די מענטאַלי־
טעט און דעריבער אויך די פּאָליטיק איז אַזוי גרונדזעצלעך פאַר־
שידן אין די לענדער, אַז עס קאָן קיין רייד ניט זיין וועגן אהדות
אָדער ווייניקסטנס אַ מין פאַרשטענדעניש צווישן זיי.

דאָס זענען ניט נאָר פאַרשידענע ראַסן און טיפּן, פאַרשידענע
קלימאַטן, פאַרשידענע קולטורן און אין גאַנצן פאַרשידענע מענטאַ־
ליטעטן. אויב דער אַלטער שפּרוך פון די רוימער: „האַמאָ האַמיני
לופּוס עסט“ (אַ מענטש צו אַ מענטשן איז ווי אַ וואַלף), דאָס
הייסט, ווי אַ ווילדע חיה צו אַ ווילדער חיה, איז די באַציאונג
צווישן די פאַרשידענע פעלקער און לענדער צווישן זיך אין אזיע
און אַפריקע אוודאי ניט קיין בעסערע. די גרונדאידעע ביים באַ־
שאַפן די פאַראייניקטע פעלקער „יוניטעד ניישאנס“ האָט זיך אַנ־
געהייבן זייער שיין. עס איז געווען די פיינסטע מוזיק וואָס האָט
נאָר געקאָנט זיין נאָך די צוויי וועלט־מלחמות און נאָך דעם רו־
סישן בירגערקריג, אָבער די רעאַליטעט האָט באַוויון עפעס גאָר
אַנדערש. זינט די ערשטע „ליגע פון פעלקער“ איז געשאַפן גע־
וואָרן גייט ניט אַוועק אַ טאַג, אַז ערגעץ וווּ זאָל ניט געקעמפט
ווערן און מענטשנבלוט זאָל ניט פאַרגאַסן ווערן טייכנוויין. אַנ־

שטאט איין דייטשלאַנד האָבן מיר היינט צוויי דייטשלאַנדס, צוויי וויעטנאַמס, צוויי קאָרעס, נו, און די שרעקלעכע געשעענישן אין אירלאַנד? אונטער די אומשטענדן איז דער אַראַבישער באַמבעס-קריג און דאָס פּאַלן פון אומשולדיקע קרבנות צווישן די ערובני-קעס און דער פערמאַנענטער פאַגראַם אויפן אינדזל ציפּערן נאָר אַ קליינער דעטאַל פון דער אַלגעמיינער ווילדקייט.

די אַנ'ו מיט אירע זיבן טויזנט אנגעשטעלטע איז אַן אַבסורד, אַ שפּילצייג, אַן אַבסאָלוטער נאַנסענס. מען דאַרף גאָר ניט אַנ-טוישט ווערן פון דער אַראַפּאַט-קאָמעדיע אין ניו-יאָרק. דער גורל האָט געוואָלט, אַז דער מאַן מיט דער קאָלירטע פּאַטשיילע אויפן קאָפּ, זאָל אין אײן האַנט האַלטן אַן אַליוון-צווייג און אין דער צווייטער אַ רעוואָלווער, אַן אמתער סימבאָל פון דער היינטיקער מענטשהייט. מען מאַכט חוזק פון זיך אַליין. דער דיקטאַטאָר פון אוגאַנדאַ האָט געמאַכט ניט קיין שלעכטן וויץ פאַרשלאַנגנדיק אַז מען זאָל אַריבערשיקן די אַנ'ו פון ניו-יאָרק קיין אוגאַנדאַ. פון אַלע זייטן האָבן זיך דערטראַגן קולות פון מאַסאַקריטע, בשעת אַראַפּאַט האָט געהאַלטן זיין דרשה.

די באַגייסטערונג פון דעם עולם האָט ניט געהאַט קיין גרע-נעץ פון דער דרשה און די אַפּלאַדיסמענטן האָט מען געקאַנט הערן דורך דער טעלעוויזיע איבער דער גאַנצער וועלט. פרעגט מען זיך, איז דאָס אַ מין מאַסן-פּסיכאָז און צי עס איז דאָ אַ מיטל אָדער מיטלען קעגן אַזאַ קראַנקהייט?

אויב מען קומט צו אַן אויספיר, אַז די אַנ'ו אין איר היינ-טיקער פאַרעם דינט ניט קיין שום צוועק איז אפשר דאָ אַן אַנ-דערע פאַרעם. ס'איז מעגלעך אַז יעדער קאַנטינענט זאָל האָבן זיין אַנ'ו צוגעפאַסט צו זיינע מענטשן און זיינע בויטן, צו זיין מאַראַל און צו זיין קולטור. עס קלינגט ווילד, עס קלינגט אויסער-געוויינטלעך ווילד, אָבער עס איז אפשר אַן אויסוועג, אפשר.

פאַר אַפּריקאַנער איז גוט אַפּריקע און אַן אַפּריקאַנישע אַנ'ו. פאַר אַזיאַטן, — אַזיע און אַן אַזיאַטישע אַנ'ו א. א. וו. פאַר אַפּרי-

קאנער און אַיזאַטן איז ניט גוט ניט אייראַפּע, און ניט אַמעריקאַ-
נער. פאַר זיי איז גוט אַפריקע און אַזיע. די היינטיקע אָנ'ו באַ-
שטייט פון בלאַקן. די אַראַבער האָבן אַ בלאַק פון גאַנצע צוואַנציק
דעלעגאַציעס. דאָס גאַנצע איז אין ווידערשפּרוך צו דער גרונד-
אידעע פון פאַראייניקטע פעלקער. וואָס פאַר אַן אידעאָלאָגישע
אייניקייט קאָן שוין דאָ דורכפירן אַ גענעראַל־סעקרעטאַר ווי דער
עסטרייכער וואַלדהיים? וואָס פאַר אַן אידעאָלן קאָן דאָ אויפ-
צווינגען אַן אייראַפּעער אויף אוגאַנדאַ?

דער אָנ'ו־צענטער אין ניו־יאָרק האָט אַן ערך זיבן טויזנט
אַנגעשטעלטע, דער אייראַפּעאישער אָנ'ו־צענטער אין זשענעווע
האָט קנאַפּע דריי טויזנט. צוזאַמען איז דאָס אַן אַרמיי פון אַזוי צו
זאָגן, פאַכלייט, וואָס וואַלטן געדאַרפט ברענגען אַ ביסעלע ליכט
צווישן די פינצטערע, פאַראַרעמטע מאַסן. דערווייל איז פון דער
אַרמיי ניט אַרויס קיין איינציקער גרויסער אויפטוער. איך האָב
געקענט פּרעזונלעך דעם טראַגיש־אומגעקומענעם גענעראַל־סעקרע-
טאַר האַמערשילד, די פאַרגאַנגענהייט פון דעם דערפאַרענעם
שוועדישן שטאַטסמאַן, פאַר וועלכן זיין פאַסטן איז געווען ניט
נאָר אַ גוטער דזשאַב. אַ מאַן מיט בילדונג, מיט אַ וואַרעם האַרץ,
מיט אַ באַציאונג צו מענטשן. אַן אומגליק איז געשען און ער איז
פאַרשווונדן אידער ער האָט עפּעס געקאַנט אויפּטאָן.

פון די צוויי צענטערס פאַרן אַרויס שליחים, וואָס נאָר איינער
פון צען איז געוואָקסן פאַר דער אויפגאַבע. גראַד ווען אין ניו־
יאָרק האָט מען געפּראַוועט די חתונה מיט אַראַפּאַט איז אין פאַריז
אויסגעבראַכן דער סקאַנדאַל אין דער „אונעסקאָ“, אַ סקאַנדאַל מיט
אַ ריין אַנטיסעמיטישן כאַראַקטער. ווער איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר
דער שאַנדע? ווער פירט אַן מיט דער גאַנצער אַרבעט פון
דער אָנ'ו?

דער ענטפּער איז קלאַר: עס איז אַ מין אינטערנאַציאָנאַל וואָס
קאָן ניט באַהערשן דעם מיט־מאַש, דעם פאַרזאַמלטן עולם פון
אַלע טיילן פון דער וועלט. אַן אייראַפּעאישע אָנ'ו, אַן אַיזאַטישע

אַנ"ו, אַן אַפּריקאַנישע אַנ"ו א. א. וו. וועלן זיך פאַרשטיין בעסער
און וועלן בעסער אַרבעטן צוזאַמען. די היינטיקע אַנ"ו האָט באַנ-
קראַטירט ניט צוליב אַ שלעכטן ווילן, נאָר צוליב נאַטירלעכע סי-
בות. מיטן פּאַלן פּונעם דאָלאַר זענען געוואַקסן די חובות פון די
לענדער. די קו וואָס האָט זיך געלאָזט מעלקן אַן אַ שיעור האָט
מער ניט קיין מילך פאַר אַלע.

די אַראַפּאַט-געשיכטע, דער „אונעסקאָ"-סקאַנדאַל זענען ניט
די איינציקע עפיזאָדן אין דער געשיכטע פון דער אַנ"ו. די וועלט
איז נאָך ניט רייף פאַר אַזאַ אינטערנאַציאָנאַל. אַן אַזיאַטישע אַנ"ו,
אַן אַפּריקאַנישע, אַן אַמעריקאַנישע, וועלן זיך קאַנען בעסער פאַר-
שטיין און בעסער קאַאָפּערירן, האָבן אַן אייגענעם „מאָדוס אַפע-
ראַנדי". די היינטיקע אַנ"ו וועט בלייבן נאָר אַ מאָדעל ווי אַזוי
אַן אינטערנאַציאָנאַל פון הונדערט און פינף דרייסיק פעלקער און
לענדער קאָן ניט און דאַרף ניט אַרגאַניזירט ווערן.

(„לעצטע נייעס, דעם 11-טן דעצעמבער 1974)

דער פארלאמענט פון פארלאמענטן

דער שיקזאל האָט געוואָלט, אַז דער שרייבער פון די שורות זאָל ווידמען אַ היפש ביסל יאָרן פאַרלאַמענטן פון פאַרשידענע לענ-דער. עס האָט זיך אָנגעהייבן מיט אַ סך יאָרן צוריק אין דייטשן רייכסטאָג, בשעת פירשט בולאָוו איז געווען רייכסקאַנצלער און אויגוסט בעבעל, דער פירער פון די דייטשע סאַציאַל-דעמאָקראַטן, דער שעף פון דער אָפּאָזיציע. ביידע זענען געווען גלענצנדיקע רעד-נערס, אָבער בעבעל איז געווען אַ פּלאַם און פייער-רעדנער. עס איז געווען אַ זעלטענער גענוס צו הערן אים רעדן, אַזוי שיין און אינהאַלטסרייך איז געווען יעדעס וואָרט זיינס. איך האָב ניט גע-הערט רעדן זשאַן זשאַרעס, דעם פירער פון די פּראַנציזישע סאַציאַ-ליסטן, וועמען מען האָט געהאַלטן פאַר דעם גרעסטן רעדנער אין דער וועלט, אָבער איך האָב געהערט און פּערזענלעך גוט געקענט וואַסילי מאַלאַקאָוו, דעם אַדוואַקאַט און פאַרטיידיקער פון בייליס און דעם בעסטן רעדנער אין דער פּערטער (אין דער לעצטער) דומאַ, אָבער אויגוסט בעבעל איז געווען גרעסער פון אַלע, אַ געוואָלדי-קער רעדנער.

איך בין געווען ביי אַ זיצונג אין ענגלישן פאַרלאַמענט, ווען באלדווין איז געווען פּרעמיער-מיניסטער און האָב אים געזען זיצנדיק מיט ביידע פּיס אויפן טיש, אויף וועלכן עס זענען געלעגן צוזאַמען מיט דער קרוין אַלערליי שטאַטס-רעגאַליען. איך האָב געהאַט צו טאָן מיט דעפּוטאַטן און אפילו מיט אַ לאַרד.

אין וואַשינגטאָן האָב איך באַזוכט דאָס אַלטע און פאַרשמאַ-

דערטע קאָנגרעס־הויז, אָבער קיין זיצונג האָב איך נישט בייגע־
ווינט.

אין פראַנקרייך האָט העריאָ געהערשט.
דערפאַר בין איך אָפגעזעסן קנאַפע פינף יאָר דער לעצטער
דומאַ, אין דעם לעצטן רוסישן פאַרלאַמענט און געאַרבעט פאַר אַ
גרויסער רוסישער צייטונג און פאַר דעם וואַרשעווער „היינט“.

איך בין אויך געווען ביי זיצונגען אין סקאַנדינאַווישע פאַרלאַ־
מענטן. איך האָב זיך זאָט אָנגעגעסן מיט פאַרלאַמענטאַריזם און
מיט פאַרלאַמענטאַריער. איך האָב געזען אַרגאַניזאַציעס און איך
האָב געזען שעמאַראַליזאַציעס. און אין דער אָנײַג?

פאַר די לעצטע הונדערט יאָר האָט זיך דאָס פנים פון גאַנץ
אייראָפע און אַמעריקע פולשטענדיק געענדערט. גרויס־בריטאַניע
איז געוואָרן פשוט בריטאַניע. אינדיע איז אַוועק, קאַנאַדע — אַוועק,
אויסטראַליע, דרום־אַפריקע און אַ סך אַנדערע טיילן פון דער אַמאַל
מעכטיקער אימפעריע האָבן געבילדעט צוזאַמען מיט ענגלאַנד דעם
באַרימטן „קאַמאָנוועלט“ אַ שאַטן פון דער אַמאַליקער בריטישער
אימפעריע.

אין פראַנקרייך איז אויף שטענדיק פאַרשווונדן נאַפאַלעאָן דער
דריטער. ווייניקער ווי אין פּופציק יאָר אַרום איז אין דייטשלאַנד
פאַרשווונדן ווילהעלם דער צווייטער. נישטאָ מער קיין עסטרייך־
אונגאַרן און נישטאָ מער קיין טערקישע אַטאָמאַנישע אימפעריע, און
ס'איז דאָ אַן אָנײַג...

צעברעקלט און צעשטיקלט איז געוואָרן די אַמאַליקע אונגאַ־
רישע באַפעלקערונג, ס'איז געבוירן געוואָרן טשעכאָסלאַוואַקיע,
היינט פאַרכאַפט פון סאָויעט־רוסלאַנד, טיפער און טיפער זענען
אַריין אין דער אייראָפּעאישער פאַליטיק די סקאַנדינאַווישע לענ־
דער. דאָס אַ מאָל אַרעמע שוועדן איז היינט איינס פון די גרעסטע
אינדוסטריאַליזירטע לענדער. עס איז אַ נייע אייראָפע אין אַ נייער
וועלט. כמעט אין אַלע נישט־קאָמוניסטישע לענדער האָט די עפנט־

לעכע מיינונג און דער פארלאמענט גענומען שפילן אַ גרעסערע
ראָל ווי די מאַכט פון דער רעגירונג. אין וואַשינגטאָן איז דאָס
דער קאָנגרעס, אין לאַנדאָן איז דאָס דער פאַרלאַמענט.

דאָס איז דער סך־הכל פון אַ לאַנגדויערנדיקן טיפן און שווערן
פראָצעס. די עפנטלעכע מיינונג ווערט כלומרשט איגנאָרירט, אָבער
אין דער ווירקלעכקייט באַשטימט זי דעם גורל פונעם פאַלק און
לאַנד. אַזעלכע דערשיינונגען ווי דער אינטערנאַציאָנאַלער ענערגיע־
קריזיס און פאַן־אַראַבישע באַוועגונג דערשיטערן די וועלט, אָבער
פאַרשנעלערן דעם פראָצעס. די אַנױ האָט ניט געהאַט דערביי
קיין איינפלוס.

אונטער אַזעלכע אומשטענדן וואָלט עס דען ניט געווען לאַגיש
צו דערוואַרטן, אַז די אַנױ, די אַרגאַניזאַציע וואָס רעפּרעזענטירט
הונדערט און פינף דרייסיק לענדער, צווישן זיי די גרעסטע און די
קלענסטע, דאָס הייסט, די מעכטיקסטע און די שוואַכסטע, זאָל
שפילן די ראָל פון אַ וועלט־פאַרלאַמענט, אַ פאַרלאַמענט פון פאַר־
לאַמענטן? די אַנױ איז עס ניט געוואָרן.

אַז די לענדער זאָלן זיין רעפּרעזענטירט פון די רעגירונגען
און ניט פון זייערע רעפּרעזענטאַנטן?

אַז עס זאָלן ניט זיין קיין בילאַטעראַלע געהיימע אַפּמאַכן?

אַז פראַבלעמען פון ראַסע און נאַציאָנאַליטעט זאָלן ניט זיין
ספּעציעלע פּריווילעגיעס?

עס לאַזט זיך פיל וועגן דעם רעדן און דיסקוטירן. קלאַר איז,
אַז די היינטיקע אַנױ מיט די צוואַנציק אַראַבישע דעלעגאַציעס
— צוואַנציק! — קאָן ניט פאַרענטפּערן די שאַרפע שפּאַנונג און
די קאָנפּליקטן צווישן לענדער און פעלקער.

די אַרגאַניזאַציע פון דער אַנױ, איר פאַרעם און איר ראָלע
איז היינט דאָס וויכטיקסטע אינטערנאַציאָנאַלע פראַבלעם. אין מזרח
און אין מערב, אין צפון און אין דרום קאָנען צו יעדער צייט אויס־

ברעכן מלחמות, הגם אלע דערקלערן היינט, אָז מיט מלחמה באַ-
זייטיקט מען ניט קיין קאָנפּליקטן. די אָנ'ו דאָרף זיין דער העכסטער
פאָרום און אין דער אייגענער צייט דער העכסטער טריבונאַל.

די ווערטער קלינגען אפשר צו פייערלעך, צו געהויבן, אָבער
די אַלגעמיינע לאַגע איז צו ערנסט און באַרעכטיקט די שפּראַך. אוי-
מעטום גייען אָן פאָרהאַנדלונגען, די לאַגע אין נאָענטן מזרח איז
געשפּאַנט, איבערגעשפּאַנט. אימעצער מוז האַנדלען און ניט צו
שפּעט... ניט פאָרהאַנדלען נאָר האַנדלען...

(„לעצטע נייעס“, דעם 8-טן יאָנואַר 1975)

VII

נאפט'וואפן די פלאמאטיע

וואס קומט איצט ?

ניט קוקנדיק אויף דעם פייער־איבעררייס אין דער אַראַביש־ישראל־מלחמה, ניט קוקנדיק אויף אַלע דיפּלאַמאַטישע פאַרהאַנדלונגען און אָפּענער דיפּלאַמאַטישער אַנאַרכיע, פרעגן אַלע די איי־גענע פּראַגע: וואָס קומט איצט ? זענען די זעכצן טעג פון מלחמה געווען דער אָנהייב פון שלום אין דעם פּערמאַנענטן קאָנפּליקט, אָדער נאָר אַ פאַרשפּיל צו אַן אמתער מלחמה, וואָס וועט אָן שום צווייפל פירן צו אַ נייער וועלט־מלחמה, אויב דאָס פייער וועט ניט אויסגעלאָשן ווערן באַצייטנס. וואָס קומט איצט ?

די נאַרישע און בייזוויליקע איניציאַטיווע פון דער היינטיקער פּראַנציפּיזישער רעגירונג אַז „גאַנץ אייראָפּע זאָל זיך אַריינמישן אין די רוסיש־אַמעריקאַנער פאַרהאַנדלונגען און אַקציעס, אַז איי־ראַפּע זאָל ניט שווייגן און ניט לאָזן זיך איגנאַרירן“, מאַכט אויף קיינעם ניט קיין איינדרוק.

עס איז פאַר קיינעם ניט קיין סוד, אַז פּראַנקרייך איז ענג אינטים פאַרבונדן מיט די אַראַבישע לענדער און דינט נאָר אַראַ־בישע אינטערעסן. נאָר אַ מאָן ווי פּאַמפּידו האָט געהאַט דעם מוט פאַרצושלאָגן אַן אַנטי־אַמעריקאַנער מאַביליזאַציע אין „גאַנץ איי־ראַפּע“. ווייסט ער דאָך זיכער, אַז ניט נאָר אין אויסלאַנד, נאָר אין פּראַנקרייך גופא ווערט זיין פּאַליטיק באַטראַכט אַלט אַ שאַנד־פלעק אויף דעם נאַמען פון זיין לאַנד.

עס איז אָבער נוצלעך צו רעדן וועגן די הינטערקוליסן־אינטריי־

געס בשעת דער „דיאלאג“ צווישן אמעריקע, וואָס דערקלערט פּלוצ-לינג כּמעט אַ פּולע מאָביליזאַציע פּון אַלע אירע מיליטערישע כּוחות, און סאָויעט-רוסלאַנד, וואָס האָט מאָביליזירט עטלעכע צענדלינג טויזנט פּאַראַשוטיסטן אויף צו „פּאַרניכטן מדינת ישראל“, גייט אָן אַן אויפהער פּאַר די אויגן פּון דער גאַנצער וועלט.

מען דאַרף ניט זיין אַנטי-רוסיש אָדער אַנטי-קאָמוניסטיש, כּדי צו קומען צום אויספיר אַז אין צענטער פּון די אַלע בלוטיקע געשעענישן אין נאַענטן מזרח געפינען זיך הויפּטזאַכלעך סאָויעט-רוסלאַנד און די אַראַבער זענען נאָר אַ פּרעטעקסט פּאַר דער רוסישער פּאָליטיק.

דער צאָרן פּון סאָויעט-רוסלאַנד און די רוסישע פּרעטענזיעס האָבן פּאַרשידענע דערקלערונגען; פּאַר אייניקע איז דאָס דער רוסישער דראַנג צו עקספּאַנסיע אין דער ריכטונג פונעם פּערסישן גאַלף; פּאַר דעם שרייבער פּון די שורות איז דאָס אַ צוגרייטן פּאַר סאָויעט-רוסלאַנד אַ פּאַזיציע, אַ פּאָליטישע און אַ מיליטערישע, אין דעם מיטלענדישן ים. אַן אויפהער פּאַרגרעסערט דאָ רוסלאַנד איר קריגספּלאַט, הגם די אַוואַנטורע מוז זיך ענדיקן פריער אָדער שפּעטער מיט אַ גרויסער קאַטאַסטראַפּע. יעדע רוסישע באַוועגונג אינעם שוואַרצן ים, אין דעם באַספּאַר און דאַרדאַנעלן ווערט, נאָ-טירלעך, נאָכגעפּאַלגט פּון די אמעריקאַנער און קיין שום רוסישע „אַקציע“ קאָן דאָ ניט איבערראַשן זיי. דאָס איז מער ווי אַ געפּער-לעכע דראַמע, דאָס איז, אויב מיר זעען די געשעענישן אין אַ ריכטיקער פּערספּעקטיווע, אַ טראַגעדיע מיט קאַנסעקווענצן, וואָס לאָזן זיך בשעת מעשה גאָר ניט אַפּשאַצן.

ווי מערקווערדיק דאָס זאָל ניט קלינגען מוז מען זאָגן, אַז אין דעם אויפּבוי פּון דעם מאַדערנעם אמעריקאַנער קריגספּלאַט איז אויך דאָ אַ יידישע האַנט. דאָס איז דער אַדמיראַל ריקאַווער, וועל-כּער האָט שוין לאַנג געדאַרפּט פּאַרלאָזן זיין וויכטיקן פּאַסטן און פּאַרט פּאַרבליבן נאָך יאָרן און יאָרן. אַרום זיין פּאַסטן, אָדער לאַמיר, אַנדערש דאָס פּאַרמולירן, אַרום דעם דאָזיקן יידישן אַדמי-

ראל איז אין זיין צייט אָנגעגאַנגען, אין וואַשינגטאָן, אַ שטורמישער קאַמף. די רוסישע מיליטערישע ים־סטראַטעגן מוזן גוט קענען זיין נאַמען און זיין געשיכטע.

אונטער אַזעלכע אומשטענדן איז זייער שווער צו ענטפערן אויף דער פראַגע: „וואָס קומט איצט?“. קלאַר איז נאָר, אַז די אַרמיי פון אונדזערע שונאים ווערט אָנגעפירט פון אַ סופער־גרויס־מאַכט און איז אַ גרויסע געפאַר פאַר דעם גאַנצן יידנטום, ניט נאָר פאַר מדינת ישראל. אָבער גראַד דערפאַר דאַרף מען אויסמיידן אַ פּאַניק. עסטרייך־אונגאַרן איז אויך געווען אַ מאַל אַ גרויסמאַכט און די אַטאָמאַנישע אימפעריע איז געווען אַ גרויסמאַכט. פון ביידע גרויסמאַכטן זענען געבליבן נאָר קליינע רעשטלעך. אויב אַ טרייסט איז נייטיק פאַר נערוועזע מענטשן מוז מען זיי זאָגן, אַז אין אַלע עקן פון דער סטאַליניסטישער איראַפּע, ספּעציעל אין דער אוקראַ־אינע און קאַוקאַז, איז היינט זייער אומרואַיק. מאַסקווע פירט אַ פּאָליטיק פון זעלבסטמאַרד אַזוי ווי היטלעריזם און נאַציזם האָבן געטאָן. עס איז פאַר אונדז ניט קיין ענין פון אומגליק אָדער גליק, פון זיין צופרידן אָדער זיין פאַרצווייפלט. דער נאַטירלעכער פראַ־צעס פון דער געשיכטע וועט פאַרענדיקן די הערשאַפט פון די באַרבאַרן. אַזוי איז עס שטענדיק געווען, אַזוי וועט עס זיין דאָס מאַל, עס קאָן אַנדערש ניט זיין. די דיפּלאַמאַטישע פאַרהאַנדלונגען האָבן פאַרפלאַנטערט און קאַמפּליצירט דעם קאַנפּליקט, ווייל די אַראַבער ווילן ניט קיין דירעקטע פאַרהאַנדלונגען מיט ישראל. עס פאַסט זיי ניט. אָדער דאָס איז ווידער דער דרוק פון סאָויעט־רוסלאַנד.

בשעת די שורות ווערן געשריבן — אָנהייב נאָוועמבער 1973 — הערשט אַ גרויסע נערוועזיטעט. די עגיפּטער, וואָס האָבן אָנגע־הויבן די מלחמה, פירן זיך אויף אַזוי ווי ישראל האָט זיי באַפּאַלן. די רעדעס פון סאַדאַטן זענען פול מיט אומפאַרשעמטער חוצפה און ליגנס. מען מיינט, אַז ער וויל אונטער אַלע אומשטענדן באַנייען די מלחמה. ער דאַרף האָבן די מלחמה כדי צו ראַטעווען זיין איי־גענע הויט. אין ישראל וויל מען אונטער אַלע אומשטענדן קומען

צו אַ פאַרשטענדיקונג מיט די אַראַבער. מען דאַרף פאַרזיכערן די צוקונפט פונעם לאַנד און דאָס איז מעגלעך נאָר דורך אַ פאַר-שטענדיקונג מיט די אַראַבער. מיר האָבן קעגן אונדז הונדערט מיליאָן מאַכמעדאַנער. אין ישראל גופא זענען דאָ אַלערליי עקס-טרעמיסטן פאַר וועלכע עס עקסיסטירט נאָר דער היינט און ניט די צוקונפט...

די געשעענישן אַנטוויקלען זיך אין אַ טעמפּאָ, וואָס פאַרכאַפט דעם אַטעם. עס איז דאָ אַ סך געפאַר און מיר דאַרפן זיך פאַרהאַלטן אַזוי רואיק ווי מעגלעך...

(„דאָס פרייע וואָרט“, נאָוועמבער 1973)

„דעטאנט“ איבערגעקערט

עס איז איינס פון די בעסטע באווייזן, אז אלע רייד וועגן „אנט-שפאנונג“ אין די באציאונגען צווישן מזרח און מערב, וועגן דער אזוי גערופענער „דעטאנט“, זענען דערווייל ניט ווערט דאס פאפיר, אויף וועלכן זיי זענען געשריבן. אלע ליארעמען וועגן שלום, וועגן סטאבילן שלום, און אין דער אייגענער צייט זענען וואפן דער הויפט-פראדוקט פון זייער עקספארט. אלע רעדן וועגן א געאייניקטן פראנט און אלע שליסן אפ בילאטעראלע אפמאכן אין א קאנקורענץ-קאמף, דאס הייסט, צווישן פריינד קעגן פריינד.

די זשענעווער זיכערקייטס-קאנפערענץ האט אפגעהאלטן אין פארלויף פון די לעצטע פאר יאר איבער פינף הונדערט זיצונגען און שום רעזולטאטן. אין דער צייט איז שטילערהייט אָנגעגאַנגען א פראצעס פון א וויכטיקער „פארבעסערונג“ פון די אפענסיווע וואפן פון דער רוסישער ארמיי און דער פענטאגאן, די אמעריקא-נער ארמיי, איז אויך ניט געזעסן מיט פארלייגטע הענט. די אמע-ריקאנער האבן פון זייער זייט „פארבעסערט“ די רוסישע פארבע-סערטע וואפן. דערווייל האבן פארלאזן די קאנפערענץ פרוי אלווא מירדאל, א מיטגליד פון דער שוועדישער רעגירונג, וועלכע האט געשפילט א פירנדיקע ראלע אויף דער קאנפערענץ, און אינגאנצער, דער ספעציעלער אמבאסאדאר פון קאנאדע, וועמען ס'איז נמאס געווארן צו טאפטשען זיך אויף אן ארט.

און דערווייל איז געקומען די אראבישע נאפט-עמבארגא מיט די אויסערגעוויינטלעכע פרייזן, כלומרשט ווי א שטראף פאר מדינת

ישראל פארן אַקופירן אַראַבישע ערד — אַ תירוץ פארן טיזוול. איצט ווייסט מען, אַז די עמבאַרגאַ איז געווען און איז אַן אויפרייס, וואָס איז אין דער אמתן דער אָנהייב פון אַ מין עקאָנאָמישער רע-וואָלוציע אין דער גאַנצער וועלט. אַ סך עלעמענטן אין דער אַראַ-בישער קריגס-דערקלערונג קעגן אַעמריקע זענען נאָך ווייט ניט אויפגעקלערט. ניט אויפגעקלערט אין גאַנצן איז די ראַלע פון די ריזיקע אַמעריקאַנער נאַפּט-געזעלשאַפטן אין דער פאַן-אַראַבישער קאַנספּיראַציע. קלאַר איז נאָר, אַז ניט די אַראַבישע מאַגנאַטן און ניט די אַמעריקאַנער קאַפיטאַליסטן האָבן דערוואַרט אַזאַ אויסער-געוויינטלעכן עפעקט פון דער עמבאַרגאַ. ביידע שותפים פרוברן איצט צוריקציען זיך פון די „באַריקאַדן“, אָבער די אַלגעמיינע פאַר-טייערונג און די וואַקסנדיקע אוניווערסאַלע אַרבעטסלאָזיקייט זענען אין פולן גאַנג. די עמבאַרגאַ איז געווען אַ געוואַלדיקער שאַק פאַר דער עקאָנאָמיע פון דער וועלט. עס איז בשעת מעשה שווער צו זען פון וואַנען קאָן קומען דער קעגנשאַק, דאָס מיטל מיט וועלכן מען קאָן עווענטועל רעגולירן דעם קריזיס.

די אַראַבישע קאַנספּיראַציע ווערט באַגלייט פון אַ ספעציעלן פאַרשלאַג, וועלכער באַשטייט אין דעם, אַז מען זאָל אינדוסטריאַ-ליזירן די אַראַבישע לענדער. דאָס מיינט, אַז מען זאָל פאַר זיי אויסבויען גרויסע פאַבריקן און אויסלערנען זיי צו באַנוצן זיך מיט די קאָמפּליצירטע מאַדערנע מאַשינען אויף אַזוי פיל, אַז זיי זאָלן זיין אין שטאַנד צו פירן אַן אינדוסטריעלע מלחמה קעגן אַמעריקע, ענגלאַנד א. א. וו. עס קלינגט נאַאיוו און לעכערלעך, אָבער דאָס איז דאָך שוין געשען איין מאַל מיט דער אינסטאַלאַציע פון דער קאָלאָסאַלער נאַפּט-אינדוסטריע.

עס דאַרף קיינעם ניט ווונדערן, אויב מען וועט זאָגן, אַז די אידעע פון אינדוסטריאַליזאַציע קומט ניט פון די אַראַבער, נאָר פון זייערע ניט-אַראַבישע שותפים. קאַפיטאַליזם ווייסט ניט פון פאַטריאַטיזם. קאַפיטאַליזם איז אינטערעסירט נאָר אין פראַפיטן גאַנץ גלייך פון וואַנען זיי זאָלן ניט קומען.

דאָס אַבסורדאַלע אין דער נייער קאַמבינאַציע מיט דער אינ-

דוסטריאליזאציע, איז ניט שווער צו זען: מאָדערנע אינדוסטריאַלי-
זאַציע פאַרלאַנגט אַ הויכע מדרגה פון קולטורעלער אַנטוויקלונג
פון דער באַפעלקערונג. דער אויסדרוק „אונטער-אַנטוויקלטע לעבן-
דער“ מיינט זייער פיל. די נאַפּט-מאַגנאַטן טענהן, אַז די נאַפּט-
קוואַלן וועלן אין צוואַנציק, פינף און צוואַנציק יאָר אַרום זיך אויס-
שעפּן און מען דאַרף זיך צוגרייטן וואָס ווייטער צו טאָן מיט די
אַנגעזאַמלטע קאַפיטאַלן.

ס'איז מעגלעך, אַז די רייד וועגן אינדוסטריאַליזאַציע זענען
ניט מער ווי אַן אַנשטעל, די נאַפּט-מאַגנאַטן ווייסן זיכער, אַז מיט
דער אינדוסטריאַליזאַציע קומט אַן אינדוסטריעלער פּראָלעטאַריאַט
און זיי וועלן זיין דער ערשטער קרבן פון דער נייער עקאָנאָמיע.
געלט-גיריק ווי זיי זענען וועלן זיי פאַרט ניט ריזיקירן צו פאַר-
לירן זייער מאַכט איבער די פאַרשקלאַפטע פעלקער וויפל מען זאָל
זיך ניט באַמיען צו „פאַרפירן“ זיי אויף די וועגן פון מאָדערניזאַציע
און אינדוסטריאַליזאַציע, אפילו ווען דער פאַרווך ווערט געמאַכט
פון לענדער ווי פּראַנקרייך, ענגלאַנד און איטאַליע.

דער פאַרווך איז אין אַ געוויסער מאָס אַ סך-הכל פון דער
„דעטאַנט“. נאָך אַלעמען איז סאָויעט-רוסלאַנד מער אינטערעסירט
אין אַ פאַרבינדונג מיט די פאַראייניקטע שטאַטן ווי מיט דעם נאָר-
ענטן מזרח. די קאָמוניסטישע ווירטשאַפט פאַר די לעצטע קנאַפע
זעכציק יאָר האָט באַוויון אַז סאָויעט-רוסלאַנד איז אַן אַפּגעשטאַנען
לאַנד, אַפהענגיק פון גוטן וועטער, וואָס קלינגט אפשר ווי אַ ביי-
וויליקער וויץ, אָבער איז אַ רעאַליטעט, אַפּגעשטאַנען און אַן אַ
צוקונפט. אַ גרויסע מלחמה, אין מערב אָדער אין מזרח, קאָן נאָר
צעשטערן דאָס ריזיקע לאַנד. סאָויעט-רוסלאַנדס צוקונפט איז אַפּ-
הענגיק נאָר פון אַ גרויסצוגיקער פאַרבינדונג מיט דער עקאָנאָמיע
פון די קאַפיטאַליסטישע לענדער און זייער פּערמאַנענט-אַנטוויקל-
טער טעכנאָלאָגיע. דער פּאָליטישער שפּיל פון סאָויעט-רוסלאַנד
אין נאָענטן מזרח, באַזונדערס אין פּערסישן גאַלף, קאָן געווינען
אַ סך מער פון אַ פאַרבינדונג מיט אַמעריקע, איידער פון ריוואַלי-
זירן מיט די אַמעריקאַנער. דאָס וועט פירן צו אַן אמתער דעטאַנט.

ס'איז איצט געוואָרן אַ מאַדע פון פּאַליטישע און עקאָנאָמישע באַזוכן אין עגיפטן, סאַודי־אַראַביע, קווייט א. א. וו. מער פון אַלעמען טומלט זיך די דיפּלאַמאַטיע פון פּראַנקרייך. דער באַזוך פון פּראַנציזישן אויסערן־מיניסטער אין די אַראַבישע לענדער איז באַגלייט פון זיינע ניט זייער קלוגע, אַבער פּראַוואַקאַטיווע דערקלערונגען קעגן אַמעריקע, וואָס וויל כלומרשט באַהערשן און דאַמינירן און ניט טיילן איר מאַכט מיט קלענערע לענדער. דער קליינינקער און זייער ווייניק באַקאַנטער מאַן, ה' זשאַבער, איז אוודאי ניט קיין נייער טאַלעיראַן, דער באַרימטער פּראַנציזישער דיפּלאַמאַט פון נאַפּאַלעאַנס צייטן, אַבער הגם קיינער נעמט אים ניט ערנסט, ניט אין פּראַנקרייך און ניט אין אויסלאַנד, קאַן ער אַנטאָן אַ סך צרות. סעפּאַראַטע בילאַטעראַלע אַפּמאַכן מיט די אַראַ־בער האַבן אַפּגעשלאָסן ענגלאַנד, פּראַנקרייך און אפילו איטאַליע שטרענגט זיך אָן אַריינצוכאַפּן אַ חלק.

האַט זיך געשאַפּן אַ מערקווערדיקע לאַגע: בשעת אַ געוויסע אַנטשפּאַנונג איז געשען צווישן סאַויעט־רוסלאַנד און אַמעריקע, האַלט דער געמיינשאַפטלעכער מאַרק פון אייראָפּע ביים צעפּאַלן זיך, הויפטזאַכלעך צוליב דער עקשנות פון פּראַנקרייך.

רויאיקער פון אַלעמען פאַרהאַלט זיך מערב־דייטשלאַנד. דאָס לאַנד וואָס טרייסלט זיך אָפּ פון וועלכע ס'איז אַוואַנטורעס, אַפענע אַדער געהיימע, זעענדיק, אַז די וועלט־ווירטשאַפט ווערט איבער־געבויט אויף נייע יסודות, וואָס האַבן נאָך ניט באַקומען קיין באַ־שטימטע פאַרעם; פּראַקלאַמירנדיק אַ קעגנערשאַפט קעגן אַמערי־קאַנער מאַכט־שטעלונג און פאַרלאַנגענדיק אַ ספעציעלע מאַכט־שטעלונג פאַר פּראַנקרייך, האַט דאָס לאַנד זיך אַליין איזאָלירט. מיטן פּאַלן פון דעם געמיינשאַפטלעכן מאַרק קאַן קומען אַ גרויסע קאַטאַסטראַפּע, זאָגט אָן דער פּראַנצויז אַרטאַלי, דער פּאַקטישער שעה פון דעם געמיינשאַפטלעכן מאַרק. ער וואַרנט און רופט צו באַ־זינונג, אַבער דערווייל אָן אַ גרויסן דערפּאַלג. די „דעטאַנט“ פון די סופּער־גרויסמאַכטן האַט אַרויסגערופן די שפּאַנונג און פּונאַנ־דערפּאַלן זיך פון דער אייראָפּעאישער „אַנטאַנט“, וואָס איז קיין

מאל ניט געווען קיין „אנטאנט קארדיאל“, א הארציקע פריינד-
שאפט...

דער פראנצויזישער רעזשים שמאכט נאך אלץ פון דער גאליזם-
קרענק און איר פאטאלאגישער שנאה צו דער אמעריקאנער רייכ-
קייט און אמעריקאנישן איינפלוס אויף אלע געשעענישן אין דער
וועלט. די דעוואלואציע פונעם דאלאר האט שטארק פארגרעסערט
דעם אמעריקאנער עקספארט, אבער דאס פאלן פון דעם פראנק
האט ניט פארקלענערט די ארבעטסלאזיקייט אין פראנקרייך און די
טאג-טעגלעכע שטריקן אין די גרויסע און קליינע אונטערנעמונג-
געז. די פרייזן אויף אלע לעבנס-מיטלען אין פראנקרייך רופט
ארויס א גרויסן אומרו און די וואפן-פארהאנדלונגען מיט די ארא-
בער בארואיקן ניט דעם עולם. די אפאזיציע אין פארלאמענט איז
נאך אלץ א מינדערהייט, אבער די מינדערהייט ציילט איבער צוויי
הונדערט שטימען, וואס איז נאר א פערציק שטימען ווייניקער פון
דער מאיאריטעט.

(„דער וועקער“, אפריל 1974)

דער גורל פון ירושלים

די פאן-איסלאמישע קאנפערענץ אין לאהאר אין זייער אן ערנסטער ענין. עס איז אן אמתע מאביליזאציע אין א סטיל פון פינצטערן מיטלעלטער בשעת דער „פראפעט“ האט געלעבט און נאך זיין טויט ווען זיינע יורשים האבן מארשירט און פארכאפט לענדער און פעלקער, אין אייראפע ביז דרום-פראנקרייך און אין אזיע ביז מאנגאליע.

אונדזער גרויסער היסטאריקער פון רעליגיעס סאלאמאן ריי-נאך פארטיפט זיך ניט צו שטארק אין זיין אַנאַליז פון איסלאם, ווייל אַלס רעליגיע איז דאָס פאַר אים אַ מיש-מאַש פון יודאאיזם און קריסטנטום, דער „פראפעט“ האט, ווי באקאנט, ניט געקענט ניט ליענען און ניט שרייבן. זיינע יורשים האבן אפילו ניט גע-האַלטן פאַר נייטיק אויפצוצווינגען דעם איסלאם אַלס אַ רעליגיע אויף די פארכאפטע פעלקער.

די קאנפערענץ אין לאהאר האט פארזאמלט ניט מער און ניט ווייניקער ווי דעלעגאציעס פון אכט און דרייסיק פעלקער און לענדער און איז געווען באמת רעפרעזענטאטיוו. ניט נאר דער צע-דרייטער מאנאק פון ליביע קאלאנעל קאדאפי איז דארט געווען און געהאַלטן עקזאלטירטע דרשות, ניט נאר אראפאט אַלס רעפרע-זענטאַנט פון די פאַלעסטינעזישע טעראריסטן האָט דאָרט געפירט פאַרהאַנדלונגען, נאָר אויך דער קעניג פייסאַל פון סאַודי-אַראַביע, וועלכער שניידט זיך אויף דער ראַלע פון אַ נייעם „פראפעט“ און אַ מלחמה-העצער קעגן יידן און מדינת ישראל, וואָס דאַרף „בא-“

פרייען" ירושלים. עס וואלט געווען לייכטזיניק צו איגנארירן די קאנפערענץ אין לאהאר אויב עס איז נאך ווייט פון אחדות אין דעם פאן-איסלאמישן לאגער. דער תהום צווישן „די וואס האבן צו פיל" און „די וואס האבן גארניט" איז נאך זייער גרויס און טיף.

עס איז אינטערעסאנט דער טריק, וואס די פירערשאפט פון דער פאן-איסלאמישער קאנפערענץ אין לאהאר האט אפגעטאן. זיי האבן אנגענומען א רעזאלוציע וועגן הילף פאר די ניט-אנטוויקלטע לענדער. דערווייל האט אמעריקע אויסגעגעבן פאר העלפן די ניט-אנטוויקלטע לענדער הונדערטער מיליאנען דאלארן, דערווייל הונדערט מיליאנען מענטשן אין עטיאפיע און אין אנדערע טיילן פון אפריקע. דער אייגענער קעניג פייסאל און די אנדערע נייגעבוי-רענע פילאנטראפן האבן זיך צוגעקוקט צו דער טראגעדיע און געהאלטן אין איין העצן קעגן יידן...

**
*

עס איז ניט לאנג ארויס אין שטאקהאלם א בוך זכרונות פון דעם אין זיין צייט זייער באקאנטן שוועדישן דיפלאמאט גונאר העג-לעף, באקאנט מיט זיין גרויסער ליבע צו די אראבער, אבער הויפטזאכלעך מיט זיין אינטעליגענץ און געניטקייט אלס אן אויס-געצייכנטער דיפלאמאטישער אבסערוואטאר. ער איז געווען שווע-דישער אמבאסאדאר אין מאסקווע, ווו ער האט גוט געקענט די קא-מוניסטישע גדולים בשעת די פארהאנדלונגען וועגן א רוסיש-שוועדישן האנדלס-אפמאך, און שפעטער אמבאסאדאר אין לאנדאן ווו ער איז געווען באפריינדעט מיט טשערטשיל און אנדערע פירנ-דיקע פערזענלעכקייטן. עס איז געווען נאך דער צווייטער וועלט-מלחמה און דאס בוך איז פול מיט שארפזיניקע און פיקאנטע עפי-זאדן, ווי צום ביישפיל, דאס אויסטרינקען ביים אונטערשרייבן דעם רוסיש-שוועדישן אפמאך א צען גלעזער וואדקא. — וואס לויט דעם פראטאקאל האט מען זיי געדארפט אויסטרינקען „דא דנא", דאס הייסט, ביז צום לעצטן טראפן — און זיין דערביי אנגעטאן אין א פולער פאראדנער אוניפארם. אבער די שטימונג ביים שריי-

בער פון די שורות איז היינט ניט צו געהויבן אז מען זאל דא קאנען דערציילן פיקאנטע אנעקדאטן.

פלוצלינג, אין אפריל 1947, האָט העגלעף, באַקומען פון דער רעגירונג אין שטאַקהאַלם אַ באַפעל צו פאַרן קיין ניו־יאָרק און אַנפירן מיט דער דעלעגאַציע וואָס איז באַטייליקט אין דעם אויס־אַרבעטן דעם סטאַטוס פון מדינת ישראל, דערביי אויך דעם סטאַטוס פון ירושלים, נאַציאָנאַל־יידיש אָדער אינטערנאַציאָנאַל. אין דער שפיץ פון דער ישראל־דעלעגאַציע איז געשטאַנען דער אוי־סערן־מיניסטער משה שרת. העגלעף באַמערקט דערביי: מדינת ישראל איז נאָך ניט געווען פראַקלאַמירט, אָבער די יידישע אַגענץ (דזשואיש איידזשענססי) האָט זיך שוין אויפגעפירט ווי אַ רעגירונג.

אַ קאַנפליקט צווישן העגלעף און שרת איז אויסגעבראַכן ביי די פאַרהאַנדלונגען וועגן דעם סטאַטוס פון ירושלים. דער שוועדי־שער דיפלאָמאַט מאַכט ניט דערפון קיין גרויסע געשיכטע. גאַנץ רואיק דערציילט ער, אַז פאַר אים איז עס געווען אַ גאַנץ נאַטיר־לעכע זאַך: אַזוי ווי ירושלים איז הייליק פאַר די דריי רעליגיעס, יידנטום, קריסטנטום און איסלאַם, איז עס ניט מער ווי יושרדיק, אַז די שטאַט זאל אינטערנאַציאָנאַליזירט ווערן.

אָבער שוין ניט רואיק און געלאָסן דערציילט העגלעף, ווי שרת האָט אין אַן אַנגרייפערישער פאַרעם אים דערקלערט, אַז די שוועדישע רעגירונג טיילט ניט דעם שוועדישן דיפלאָמאַטס מיי־נונג וועגן אינטערנאַציאָנאַליזירן ירושלים. דער דיפלאָמאַט איז גע־וואָרן אין כעס און האָט געענטפערט, אַז ער איז דער דעלעגירטער פון שוועדן און ער האָט זיינע אינסטרוקציעס...

דערמיט ענדיקט זיך דער עפיואַד וועגן דעם סטאַטוס פון ירושלים. מסתמא זענען אַנגעגאַנגען ווייטער די פאַרהאַנדלונגען. דער פאַרזוך פון דעם קעניג פייסאַל איז קלאַר צו פאַרשטיין: פאַר אים איז דער ענין וויכטיק נאָר אַלס תירוץ פאַר זיין העצע. מען פאַרהאַנדלט נאָך אַלץ וועגן דעם סטאַטוס...

**

עס איז ניט אמת אָז דאָס יידנטום איז פולשטענדיק איזאָלירט און האָט נאָר שונאים אַרום זיך. ניט רעדנדיק שוין פון די פאָר־ אייניקטע שטאַטן וווּ עס לעבן איבער זעקס מיליאָן יידן און נעמען אַן אַקטיוון אָנטייל אין דעם עפנטלעכן לעבן פונעם לאַנד, האָבן מיר אַלס איבערגעגעבענע פריינד די סקאַנדינאַווישע לענדער. שוועדן, דאָס גרעסטע פון די סקאַנדינאַווישע לענדער, האָט אין פאַרלויף פון די לעצטע זעכציק יאָר ניט איין מאָל אַרויסגעוויזן איר אַקטיווע פריינדשאַפט צו אונדזער געפלאַגטן פּאָלק.

דער שרייבער פון די שורות האָט פערזענלעך געקענט שוין אין 1915 יאָרמאָר בראַנטינג און גוסטאַוו מעלער, די באַרימטע סאַ־ ציאַליסטישע פירערס. פאַר די לעצטע פינף און צוואַנציק יאָר האָבן איר געהאַט אַ סך צו טאָן אין וויכטיקע יידישע ענינים מיט דעם היינטיקן פּרעמיער־מיניסטער אַלאָף פאַלמע און זיין פאָר־ גענגער טאָגע ערלאַנדער, פון ערשטן טאָג פון זיין פּרעמיערשאַפט ביז צום לעצטן טאָג. די גרויסע הילף פון שוועדן וואָס מיר האָבן באַקומען איז ניט געווען סתם נדבות פון אַ פילאַנטראָפישן כאַ־ ראַקטער, נאָר גוט דורכגעטראַכטע בייטראַגן פאַר וויכטיקע סאַ־ ציאַלע אונטערנעמונגען. מיר וועלן דאָס קיין מאָל ניט פאַרגעסן...

אונדזערע אייביקע קרעכצן און זיפצן צוליב אַלערליי אומ־ גליקן האָבן זייער באַרעכטיקונג, אָבער מיר דאַרפן געדענקען די צייטן און די געוואַלדיקע איבערקערענישן. דער דייטשער נאַציזם האָט געקאָנט פאַרניכטן דעם יידישן ישוב אין דענעמאַרק, אויב שוועדן וואָלט אונדז ניט געוואָרנט באַצייטנס און ניט געראַטעוועט די יידן.

די סימפּאָטיע פון דעם שוועדישן דיפלאָמאַט צו די אַראַבער איז זיין רעכט און מיר קאָנען ניט פאַרלאַנגען, אָז ער זאל ווערן אַן אהב ציין. ווייסן מיר דאָך אַז אויך אין אַנדערע אַלטע קולטור־ לענדער געפינען זיך פּראַ־אַראַבישע סימפּאָטיקער און אפילו אַק־ טיוויסטן און זיי זענען גאָר ניט ווייניק. אויב איך מאַך ניט קיין טעות האָט גונאַר העגלעף, נאָך דעם ווי ער האָט פאַרענדיקט זיין

דיפלאמאטישן דינסט זיך באזעצט. אויף א צייט אדער אויף שטענ-
דיק אין איינעם פון די אראבישע לענדער. אין זיינע אינטערע-
סאנטע זכרונות זענען ניטאָ קיין שום אַנטי־יידישע עלעמענטן. ער
האַט אָפּגעהיט זיין אייגענע ווערדע און דעם כבוד פון זיין לאַנד...

(„דער וועקער“, יולי־אויגוסט 1974)

די אפריקאנער האָבן הרטה

נייע מעלאָדיעס לאָזן זיך פלוצלינג הערן פון דער „דריטער וועלט“ און אַ היפש ביסל יידן זענען צופרידן מסתמא דערמיט, וואָס די אפריקאנער גדולים האָבן פאַרשטאַנען, אַז זיי האָבן זיך באַנאַרישט ווען זיי האָבן איבערגעריסן מיט דער יידישער מדינה און מיט דער יידישער הילף, נאָך דעם ווי די אַראַבישע מאַגנאַטן האָבן זיי צוגעזאָגט גאַלדענע בערג. דאָס זענען געווען פוסטע חלו־מות און די אפריקאנער, יעדנפאַלס אייניקע פון זיי, הייבן אָן איצט צו זאָגן צו די יידן: לאַמיר זיך איבערבעטן.

דער שרייבער פון די שורות איז מער פון פופציק יאָר פאַר־בונדן מיט אַן אַרגאַניזאַציע וואָס איז פאַרנומען נאָר מיט פאַך־אויסבילדונג און מיט הילף פאַר ניט־אַנטוויקלטע לענדער. אָבער דאָ רעד איך ניט אין נאָמען פון מיין אַרגאַניזאַציע, ווען איך דער־קלער זיך פאַר אַ קעגנער פון דער ביזאציטיקער פאַלשער יידישער פאַליטיק בנוגע דער דריטער וועלט.

„די דריטע וועלט“

די „דריטע וועלט“ איז אַזוי נידעריק קולטורעל, אַזוי מענטאַל און מאַראַליש דעגראַדירט, האָט אַזאַ נישטיקן דרך־אַרץ פאַר דער מאַדערנער ציוויליזאַציע, אַז עס מוזן אָנגעווענדעט ווערן גיגאַנט־טישע כוחות כדי אַרויסצושלעפּן זיי, די „אונטער־אַנטוויקלטע“, פון דער פינצטערניש. אין אַ סך הינזיכטן זענען שולדיק די גרויס־

מאכטן, וואָס האָבן זיי הונדערטער יאָרן עקספּלאַטירט וויפל זיי האָבן נאָר געקאָנט. די יידישע מדינה, אָבער, יידישע אַרגאַ-ניזאַציעס, ווי למשל, די „אַרט“־אַרגאַניזאַציע און אַנדערע אַרגאַ-ניזאַציעס, נייטיקן זיך אַליין אין הילף, זאַמלען אַליין געלט־מיטלען אין אַלע עקן פון דער וועלט, קאָנען זיי העלפן די אונטער־אַנט־וויקלטע ?

פאַר די לעצטע צוואַנציק יאָר, זינט די אָנ״ו האָט פּראַקלאַ-מירט די דרינגענדיקע נויטווענדיקייט צו העלפן די אונטער־אַנט־וויקלטע לענדער, האָבן גרעסערע לענדער, גרעסערע און קלענערע, אויסגעגעבן אויף דער ספּעציעלער הילפס־אַקציע אַ סך הונדער־טער מיליאָנען דאָלאַרן, די פעטע ניט־דעוואַלואירטע דאָלאַרן. דאָס געלט איז ס׳רוב צעטאַכליעוועט געוואָרן. כמעט אַלע אַפריקאַנישע לענדער האָבן זיך פאַרזאָרגט פריער פון אַלץ מיט אַרמייען און וואַפן. דאָס איז אַ טייערער ביסן און דאָרף שטענדיק באַנייט און מאַדערניזירט ווערן. אָבער מען האָט איינגעקויפט די סחורה.

אַרויסגעטריבן די „אַרט“־אינסטרוקטאָרן

עס דאָרף דאָ באַלד געזאָגט ווערן, אַז ניט אין אַלע אַפריקאַ-נישע לענדער שטייען אין דער שפיץ מושלים ווי דער סערזשאַנט, וואָס איז איבער נאַכט געוואָרן אַ גענעראַל און הערשט איבער אַוואַנדאַ. אַפריקע איז אַ ריזיקער קאָנטינענט און האָט זיין אייגענע ספּעציפישע סביבה. ווי קומען מיר מיט אונדזערע נויטן ווערן ברייטהאַרציקע פּילאַנטראָפּן, אויסגעבן געלט, שיקן אינסטרוק-טאָרן, פּאַכלייט, בכלל אויפטרעטן ווי גוט איינגעאָרדנטע בעלי־בתים ? וואָס פאַר אַ זין האָט עס, וואָס פאַר אַן עקאָנאָמישן אַדער פּאָליטישן ווערט האָט די יידישע פּילאַנטראָפּיע אין דעם דאָ-זיקן פּאַל ? !

בשעת דער זעקס־טאַגיקער מלחמה צווישן ישראל און די אַראַ-בישע לענדער אין 1967 האָבן אייניקע אַפריקאַנער לענדער, וואָס האָבן סימפּאַטיזירט מיט די אַראַבער, פשוט אַרויסגעטריבן די

„אַרט“-אינסטרומטן, וואָס מען האָט זיי געשיקט כדי צו העלפן אין בויען זייערע היימען. אין דער אָנױ שטימען אַלע אַפריקאַנער שטענדיק מיט די אַראַבער קעגן ישראל. עס איז הונדערט-פּראָ-צענטיקע סאָלידאַריטעט מיט די אַראַבער און מיט די פּראָ-אַראַבישע, אָדער ניט-אַראַבישע לענדער. דאָס איז דער געשמאַק פון די אַפריקאַנער.

דאָס אַלץ ווערט געזאָגט ניט כדי אַנצוקלאַגן די אַפריקאַנער, נאָר כדי קלאַר צו מאַכן די געשאַפענע לאַגע. דאָס ייִדנטום גע-פינט זיך היינט אין אַ קריטישער פינאַנסיעלער לאַגע און זוכט הילף אומעטום וווּ עס קאָן נאָר צוקומען. די פּאָליטישע ראָל און דער פּאָליטישער ווערט פון די אַפריקאַנער לענדער מיינט פאַר ייִדן אַבסאָלוט גאַרניט.

מען דאַרף האַבן אין זינען, אַז ייִדן העלפן אומעטום וווּ מען קאָן נאָר העלפן. די „אַרט“-שולעס, צום ביישפּיל, זענען אומעטום אָפן פאַר ייִדן און ניט-ייִדן. עס איז ניטאָ קיין „פּראָצענט-נאַרמע“, אָדער אַ שטילער באַיקאָט פאַר ניט-ייִדן. דער „אַרט“ באַקומט אויך אַ באַטייטנדיקע פינאַנסיעלע שטיצע פון ניט-ייִדישע קרייזן און ניט-ייִדישע רעגירונגען. דאָס איז נאַרמאַל.

קאָנטראָל דאַרף געפירט ווערן

דאָס פּראָבלעם איז בכלל זייער גרויס און ערנסט. גראַד איצט איז מען אין ניו-יאָרק אין דער אָנױ, פאַרנומען מיט אויס-אַרבעטן, יעדנפאַלס פאַרויכט מען אויסצואַרבעטן קאָנסטרוקטיווע פּלענער פאַר עקאָנאָמישער הילף פון די ניט-אַנטוויקלטע לענדער.

ניט אמאַטאָרן, נאָר פּאַבלייט, דערפאַרענע ספעציאַליסטן דאַרפן זיך פאַרנעמען מיט דער אַרבעט און קאָנטראָלירן זי. עס האַנדלט זיך ניט וועגן טובות און ניט וועגן שפּעקולירן און צונעמען אַלס קאָמפּענסאַציע רוי-שטאַפּן, וואָס געפינען זיך אין די פּרימיטיווע לענדער. אַ קאָנטראָל, אַ פּערמאַנענטער, פון די דערגרייכונגען

דארף געפירט ווערן. קורץ גערעדט, עס האַנדלט זיך וועגן אַ גרויסן און פאַכמענישן פּלאַן. מדינת ישראל אַליין האַלט אין בויען זיך. די אַראַבישע לענדער האָבן אָנגעזאַמלט קאַלאַסאַלע אוצרות. זיי אינוועסטירן די געלטער אין אייראָפּעאישע און אַמעריקאַנער אונטערנעמונגען. יא, זיי אינוועסטירן אויך גענוג אין די פּאָליטישע פּאַרטייען, ניט ווייניק אויך אין די טעראָריסטישע אָרגאַניזאַציעס. עס איז אַבער ניטאָ דאָס געלט, וואָס איז נייטיק אויף צו בויען אַפּריקע.

די אומדערוואַרטע געשעענישן אין פּאַרטוגאַל, דער נייער רעזשים און די דעקאַלאַניזאַציע פון די פּאַרטוגעזישע קאָלאָניעס אין אַפּריקע האָבן געשאַפן נייע פּאָליטישע אומשטענדן, עס איז פּאַרגעקומען אַ רעוואָלוציע אָן אַ בלוט־פּאַרגיסונג. אַנגאַלאַ, מאַזאַמביק און גווינעאַ זענען באַפרייט געוואָרן פון סאַלאַזאַרס אַלטן רעזשים, אַבער זיי האָבן פּאַרט געלערנט עפעס פון דעם רעזשים, וואָס קאָן זיי צו נויץ קומען.

אַפּריקע איז אַ קאָנטינענט מיט גאַנץ ספּעציפישע כאַראַקטעריסטיקס. עס וועט דויערן זייער לאַנג ביז עס וועט רעאַליזירט ווערן דער אָנהייב פון אַן אמתער עמאַנציפּאַציע, ביז דער אינדי־ווידועלער יחיד וועט אנערקענט ווערן צו זיין ווירדיק צו האָבן אַ מענטשלעכע עקסיסטענץ; ביז אַ רעזשים, וואָס הערשט היינט אין אַגאַנדאַ און אין אַנדערע אזעלכע לענדער וועט פּאַרשווינדן.

און דאָס איז ניט קיין פליכט און ניט קיין כבוד פאַר דעם יידנטום, וואָס קעמפט אַליין פאַר זיין קיום מיט אַלע מעגלעכע מיטלען, צו זיין אַ באַהעלפער פאַר עמאַנציפּאַציע פון דעם שוואַרצן קאָנטינענט...

(„לעצטע נייעס“, דעם 15טן אויגוסט 1974)

פלוידערייען וועגן א מלחמה

עס וואלט געדארפט שוין לאנג ווערן קלאר פאר דער נייער רעגירונג אין מדינת ישראל, גאנץ באזונדערס פאר דעם נייעם פרעמיער-מיניסטער און פאר דעם נייעם פארטידיקונגס-מיניסטער, אז די אלע רייד אז עס גרייט זיך א נייע מלחמה מצד די אראבישע לענדער קעגן ישראל און אז די מלחמה מוז אויסברעכן אין א קור-צער צייט ארום, איז בחינמדיקע יידישע פראפאגאנדע פאר די ארא-בער. פון „גוט-אינפארמירטע“ קרייזן אין ישראל גיט מען אפילו צו וויסן, אז די אראבער וועלן באפאלן די יידישע מדינה, אויב ניט אין אכט חדשים ארום איז זיכער אין צוועלף חדשים ארום...

מיר זענען צוגעוויינט דערצו, אז גאנץ אומפאראנטווארטלעכע מענטשן, ס'רוב ליבהאבער פון אויסערן-פאליטיק, האבן דעם קור-ראזש צו רעדן וועגן די קאמפליצירטסטע פראבלעמען מיט אזא פרייהייט, ווי זיי וואלטן געווען אליין באטייליקט אין די פארהאנד-לונגען. אומוויסנדיק ווי זיי זענען, פארשטייען זיי ניט, אז מיט דעם פארשפרייטן בהלהדיקע קלאנגען און נייעס, וואס זענען ניט גע-שטויגן און ניט געפלוויגן, דינען זיי די אינטערעסן פון די שונאים פון ישראל — די אראבער.

א האלבע וועלט זוכט איצט אן אויסוועג פון דער קאטאסטרא-פאלער לאגע, וואס האט זיך געשאפן אינעם נאענטן אריענט. עפנט-לעך און כמעט אפיציעל ווערט די ליפערונג פון מאסן סאוועטיש געווער קיין סיריע און איראק פארבונדן מיט געפערלעכע מאניפול-לאציעס און פראוואקאציעס. עס איז ניטא קיין גרינגערע זאך היינט.

ווי אַרויסצורופן אין נאַענטן מזרח „אינצידענטן“, וואָס פירן צו אַ מלחמה. די מאַסנהאַפטע באַמבע־אויפרייסן אין פּאַריז, דאָס חוצ־פהדיקע אויפטרעטן פון דעם סאָויעטישן אַמבאַסאַדאָר מאַליק אין דעם זיעכר־קייט־סראַט בשעת די פאַרהאַנדלונגען וועגן די באַציי־אונגען צווישן גריכנלאַנד און טערקיי און דירעקטע אינפאַרמאַציעס פון מאַסקווע — דאָס אַליץ באַווייזט, אַז גרויסע געפאַרן לוייערן פאַר דער גאַנצער וועלט, אַבער גאַנץ באַזונדערס פאַר מדינת ישׂ־ראל. עס וואַלט באַדאַרפט זיין די ערשטע פליכט פון דער גייער רעגירונג אין ישראל צו באַרואיקן די עפנטלעכע מיינונג אין לאַנד און אויפהערן פליידערן וועגן דער „עווענטועלער“ מעגלעכקייט פון אַ גייער מלחמה, אַזוי ווי מען רעדט וועגן ספּאַרט־געשעענישן.

צווישן די פאַרשידענע „קלאַנגען“, וואָס שיטן זיך פון די פליידערייען, איז געווען איין דעקלאַראַציע, אַז אויב מען וועט זען אַז די אַראַבער גרייטן זיך טאַקע צו אַ מלחמה, וועלן מיר זיך די ערשטע וואָס וועלן זיי באַפאַלן.

צי איז עס ניט קלאַר, אַז דאָס פאַרשפרייטן פון אַזאַ מי־„קלאַנג“ אָדער אינפאַרמאַציע פון ישראל איז די בעסטע פּראָפּאַ־גאַנדע פאַר די אַראַבישע טעראָריסטן? די אַראַבישע מאַגנאַטן זוכן איצט אייראָפּעאישע און אַמעריקאַנישע אונטערנעמונגען, וווּ זיי זאָלן קאַנען אינוועסטירן זייערע אַנגעזאַמלטע קאַפיטאַלן, די אַראַבישע טעראָריסטן טוען זייער אַרבעט געהיים. דריי טעג נאָך די גרויסע באַמבע־אַטאַקעס אין צענטער פון פּאַריז האָט די פּאַ־ליציי ניט געקאַנט אַנטדעקן קיין שום שפורן פון די פאַרברעכערס. עס איז אַן שום צווייפל, אַז די אַטענטאַטן זענען צוגעגרייט פון געניטע ספּעציאַליסטן. אַבער די אַטמאָספּער פון די אַטענטאַטן און די ספּעציאַליסטן זענען פאַרשלייערט אין קאַמפלעטע געהיימישן...

עס איז טראַגיש און אין דער זעלבער צייט לעכערלעך ווען מיר זאָגן, אַז די יידישע פליידערייען וועגן דער אומפאַרמיידלעכקייט פון אַ גייער מלחמה איז אַ מיין אינפאַרמאַציע פאַר דער אַראַבישער אונטערוועלט. מען גרייט צו פאַר זיי די עפנטלעכע מיינונג און

קיינער ווונדערט זיך ניט מער אין פאריז ווען צוויי א זייגער ביי-
נאכט קומען פאר אין דריי פלעצער דריי אַראַגאַניזירטע באַמבעס-
אויפרייסן.

ווי ווייט קאָן עס אַזוי גיין? האָט עס געלוינט צו ברענגען
אין דעם נאַענטן מזרח דעם אַמעריקאַנער פּרעזידענט כדי ער
זאָל אַליין זען אויף וואָס פאַר אַ ווילקאַן מדינת ישראל ווערט
געבויט?

דאָס אַלץ מיינט ניט, אַז די וואָס זענען פאַראַנטוואָרטלעך פאַר
דער זיכערקייט פון מדינת ישראל מעגן רואיק שלאָפן און ניט
רעכענען זיך מיט דעם וואָס עס קומט פאַר אין דער אַראַבישער
וועלט און אין דער אַראַבישער אונטערוועלט. אונטער דער פי-
רערשאַפט פון סאַוויעט-רוסלאַנד ווערן די אַראַבישע באַוועגונגען
קאָנסאַלידירט און אויסגענוצט, כדי עס זאָל ניט קומען צו אַ
שלום. אויף וויפל דערפאַלגרייך עס זענען די רוסישע באַמיאונגען,
אָדער אויף וויפל זיי זענען אַ דורכפאַל, וועט מען זען.

מיר האָבן אין זינען די יידישע אינפאַרמאַציעס וועגן דער
„קומענדיקער מלחמה“. הונדערטער קאַרעספּאַנדענטן און פאַרלאַג-
מענטאַריער פון פאַרשידענע לענדער, חוץ די אַפיציעלע פאַר-
טרעטערס פון פאַרשידענע רעגירונגען, פאַרן אַרום אין נאַענטן
מזרח, אין פאַריז, אין לאַנדאָן און גאַנץ באַזונדערס דאָ אין זשע-
נעווע און זוכן „מאַטעריאַל“ וועגן שלום און מלחמה. יעדעס וואָרט
ווערט געמאַסטן און געווייגן. טויזנטער טוריסטן, וואָס ווייסן גאַר-
ניט און זעען גאַרניט זענען די „גוט-אינפאַרמירטע“ עדות און
קוואַלן פון אינפאַרמאַציע.

עס איז אונדזער חוב צו וואָרענען און צו היטן דאָס מויל פון
צו פיל פלוידערייען...

(„לעצטע נייעס“, דעם 21טן אויגוסט 1974)

די מאַכיליאַציע פון וואפן

וואָס קומט אייגנטלעך פאַר היינט צו טאָג אין דעם גרויסן אינטערנאַציאָנאַלן עקספּאַרט־האַנדל? קויפט מען און מען פאַר־קויפט נאָך עפעס חוץ האַרמאַטן, ראַקעטן, „מיראַזשן“, העליקאָפּ־טערס, נייע טאַנקן און עטלעכע און צוואַנציק געהיימע אויטאָמאַט־טישע מכשירים וואָס מען טאָר זיי ניט אַנרופּן ביי זייערע נעמען? אַמוניציע איז די וויכטיקסטע סחורה.

עס האָט זיך אָנגעזאַמלט עטלעכע טויזנט מיליטערישע פּלי־מאַשינען, וועלכע טויגן מער צו גאַרניט, ווייל זיי פּליען ניט מער ווי אַ טויזנט קילאָמעטער אַ שעה. דער אַרעמער פּראַנציזישער ייד מאַרסעל דאַסאַ, וועלכער איז ערשט מיט אַ פאַר יאָר צוריק באַטראַכט געוואָרן פון זיינע קאָנקורענטן מיט קנאה און שנאה צוליב די דערפאַלגן פון זיינע שיינע און פיינע מאַשינען, בייסט זיך איצט די פינגער, ווייל אַלע, אַלע קויפּערס שרייען היסטעריש „גיכער, גיכער ווי אַ וויכער“, איידער זיי שרייבן אונטער די באַ־שטעלונג. עס איז אַ גאַלאַפּירנדיקער דראַנג אַריינצוכאַפּן די ני־עסטע וואָס האָט געמאַכט דעם פּלי פון דערפּינדונגען. דער אַמע־ריקאַנער, פון אַמעריקע קיין ענגלאַנד אין קנאַפע צוויי שעה צייט, האָט געשלאָגן אַלע רעקאָרדן און די גאַר וואַזשנע ספּעציאַליסטן האָבן מיט אַ מאָל געגעבן דער ווונדער־מאַשין דאָס צונעמעניש: — דער שפּיאָן! ...

דאָס מיאוסע וואָרט האָט מיט אַ מאָל אַנטדעקט דעם אמתן כאַראַקטער פון דעם געיעג נאָך אַ נייעם און בעסערן עראָפּלאַן.

אלע און אלץ דרייט זיך אַרום דער קומענדיקער גרויסער עקסטראַ-
אַרדינערער מלחמה.

לאַמיר זיך ניט נאָרן, דאָס קומענדיקע בלוטפאַרגיסן האָט אַ
באַזונדערע צויבערקראַפט. חוץ די אַראַבישע נאַפּט-מאַנגאַטן קאָן
קיינער ניט באַצאָלן פאַר די נייַעסטע קריגס-מכשירים. קאָן, למשל,
פראַנקרייך אַרייַנבראַקן עטלעכע מיליאַרדן אויף נייע מאַשינען?
האָט פראַנקרייך ניט באַשלאָסן צו פאַרניכטן די שענסטע פּאַסאַ-
זשירן-שיף אויף דער וועלט „לאַ פראַנס“, ווייל זי האָט ניט קיין
געלט דערצו?

די חשבונות פאַר די עווענטועלע נייע באַשטעלונגען פון די
וואָפן ווערן באַרעכנט איצט ניט אין הונדערטער מיליאָנען דאָלאַרן,
נאָר אין מיליאַרדן, אַזוי ווי מען וואָלט דערלעבט אַן אויסערגע-
וויינטלעכע פּראַספּעריטי. לענדער וואָס דאַרפן שטאַרק פאַרקלע-
נערן ניט נאָר דעם געברויך פון נאַפּט, נאָר אויך ראַציאָנירן די
עלעקטרישע ענערגיע און בכלל פאַרקלענערן אלע הוצאות, גרייטן
זיך איינקויפן די טייערסטע מכשירים, וואָס זיי זאָלן ניט קאַסטן.
דאָס געלט פאַרלירט מיט יעדן טאָג מער און מער פון זיין ווערט.
אין אייניקע לענדער ווערן געשלאָסן שפיטאַלן און שולן ווייל
מען וועט זיי ניט קאָנען באַהייצן. אפילו די וואַרעמקייט אין פריי-
וואַטע ווינונגען וועט רעדוצירט ווערן און אפשר אויך קאָנטראַ-
לירט. אָבער די אלע רעדוקציעס און מאַסמיטלען באַרירן ניט
דעם איינקויף פון נייע עראַפּלאַנען, פון נייע האַרמאַטן און פון
אַלץ וואָס איז נייטיק פאַר אַ מאַדערנער מלחמה...

מיר שטעלן זיך דאָ ניט אָפּ אויף מיליטעריש-טעכנישע איינצל-
זייטן. דאָס איז פאַר אונדז גאַנץ גלייך. דאָס וויכטיקסטע פאַר אונדז
איז דער כאַראַקטער פון דער אַלגעמיינער אינטערנאַציאָנאַלער
פּאָליטיק: מען רעדט וועגן שלום און גלייכצייטיק וועגן דער קו-
מענדיקער מלחמה. עס הערשט אַ ווייט פאַרצווייגטער עקאָנאָמיי-
שער און פינאַנסיעלער קריזיס, מען רעכנט, אַז ביז צום סוף פון
היינטיקן יאָרהונדערט וועלן אין אַפריקע אַליין אויסגיין און

אויסשטארבן אזוי פיל און אזוי פיל הונדערטער טויזנטער פון
הונגער און קראַנקהייטן. אָבער די גרויסמאַכטן און קלענערע לענ-
דער מיט גרויסמאַכט-אַמביציעס און אָפּעטיטן זענען פאַרנומען מיט
עקספּאָרט-אימפּאָרט פון אַמוניציע.

ווי ווייט קאָן אַנגיין די משוגעת פון די הערשנדיקע רעזשי-
מען? איז דאָ אַ גרענעץ?

זיכער איז עס, אַז עס וועט אזוי לאַנג אַנגיין כל זמן אַזאַ
גרויסמאַכט ווי סאָויעט-רוסלאַנד וועט זיך דערלויבן צו פּראָוואַ-
צירן די עפנטלעכע מיינונג פון דער וועלט און וועט באַוואַפענען
אַראַבישע לענדער מיט די מאַדערנסטע וואַפּן. עס איז ניט צו פיל
פאַרלאַנגט אויב מען זאָגט, אַז אויף דער באַוואַפענונג פון סיריע
מיט אומזיסטע וואַפּן — עס איז דאָך קלאַר אַז סיריע איז ניט
אין שטאַנד צו באַזאָלן די ריזיקע טראַנספּאָרטן פון רוסישן וואַפּן
— דאָרף מדינת ישראל ענטפערן נאָר מיט אַ פאַרשטאַרקטער
באַוואַפענונג. ספּעציעלע ישראל-דעלעגאַציעס דאַרפן באַזוכן די
גרויסע און די קליינע קולטור-לענדער און מאַביליזירן די עפנט-
לעכע מיינונג. דאָס פאַרשווייגן פון דער רוסישער פּראָוואַקאַציע
וועט פירן צו דעם, צו וואָס עס האָט מיט דרייסיק יאָר צוריק
געפירט די נאַצי-פּראָוואַקאַציע. דאָס פאַרשלייערן די רוסישע מאַ-
ביליזאַציע פון וואַפּן מיט די רייד וועגן אַ „דעטאַנט“ טאַר ניט
קאַרומפירן, פשוט אַפּנאַרן די עפנטלעכע מיינונג פון דער גאַנצער
וועלט. די פּראָטעסטן ווען אַ נייע מלחמה וועט אויסברעכן וועלן
ניט האָבן קיין שום ווערט. אנשטאט צו קאָכן זיך אין דער היים
און אַנגיין מיט די קליינלעכע פאַרטיי-צוזאַמענשטיסן מוז מען תיכף
ומיד אַרויס פון די אייגענע גרענעצן און פאַרלאַנגען אַן אינטער-
ווענק.

אַן אינטערעוונק, ביז עס איז ניט צו שפּעט, קאָן אפשר ען
דערן דעם גאַנג פון די געשעענישן.

פון דער אַנטשפּאַנונג אין די באַציאונגען צווישן וואַשינגטאָן
און קאַיראַ לאַזט זיך אַ סך אָפּלערנען. אזוי לאַנג ווי דער עגיפּ-

טישער מיניסטער פאָהמי איז געווען אין וואַשינגטאָן און מען האָט אים צופרידן געשטעלט און דערפילט זיינע בקשות, איז אַלץ געווען שיין און גוט. די לעצטע טעג אָבער נעמט עגיפטן אָן אַנטייל אין דער נייער אַראַבישער העץ־קאַמפּאַניע קעגן מדינת ישראל. וואָס מער די ענגלענדער און אַמעריקאַנער רייניקן אָפּ דעם סועץ־קאַנאַל אַלץ געמיינער און בייזוויליקער ווערט די עגיפטישע שטימע אין דעם אַראַבישן געשריי וועגן יושר פאַר די אַראַבישע טעראָריסטן.

פון דער „דעטאַנט“ מיט עגיפטן לאָזט זיך אַ סך אָפּלערנען ווי אַ סך האָט מען געקאַנט אָפּלערנען פון דער עגיפטיש־רוסי־שער פריינדשאַפט. די אַראַבער, גאַנץ באַזונדערס עגיפטן און סאַודי־אַראַביע, האָבן פאַרלוירן דעם קאַפּ פון ווילטאַג. מען זינדיקט, ווען מען וויל באַשולדיקן ניקסאַנען און ד״ר קיסנינגער אין גיין צו ווייט אין זייער גוט־ברודערשאַפט מיט די מושלים פון די צוויי לענדער. זיי האָבן געוואַלט מאַניפעסטירן זייער גוטן ווילן און דערפירן די צוויי צדדים צו אַן אמתן שלום. אויב זייער מאַני־פעסטאַציע וועט זיך ענדיקן מיט אַ דורכפאַל וועלן די אַראַבישע פעלקער ניט געראַטעוועט ווערן דורך דער „מאַביליזאַציע פון וואַפן“. דער שפיל איז פאַראויס אַ פאַרשפילטער...

(„לעצטע נייעס“, דעם 9טן אָקטאָבער 1974)

וואפן-דיפלאמאטיע

די אמעריקאנער רעגירונג וועט שטארק קירצן די ליפערונג-גען פון קריגס-אמוניציע צו טערקיי, אויב די טערקישע טרופן וועלן ניט ארויסגעצויגן ווערן פון ציפערן.

די פראנצייזישע רעגירונג מאכט אלערליי אַנשטרענגונגען, כדי צו באַקומען די באַשטעלונג פון די מאַדערנסטע קריגס-עראַפלאַנען פאַר די אַראַבער, וואָס זענען גרייט צו אַקצעפּטירן די גינציקע באַדינגונגען פון די אמעריקאנער פאַרשלאַגן.

דער פרעמיער-מיניסטער פון מדינת ישראל יצחק ראבין האָט פאַרענדיקט זיינע פאַרהאַנדלונגען אין וואַשינגטאָן וועגן קריגן אמעריקאנער קריגס-מאַטעריאַלן.

איצט קומען די טראַנספּאָרטן סאָויעט-אָמוניציע קיין סיריע און איראַק. דאָס איז ריינע „פּילאַנטראָפּיע“, און מען האָט דעם איינדרוק, אַז מען באַקומט אַ סך מער אָמוניציע, ווי די אַראַבישע לענדער זענען אין שטאַנד אויפצונעמען. סאָויעט-רוסלאַנד האָט ווייזט אויס, אַנדערע געהיימע פאַרבינדונגען מיט די אַראַבישע לענדער, וווּ מען קאָן באַהאַלטן גרויסע לאַגערן מיט אָמוניציע. עס מוזן דערביי זיכער זיין טויזנטער רוסישע טעכניקערס, כדי אויפצופאַסן אויף די זייער קאָמפּליצירטע און דעליקאַטע מכשיר-רים. סאָויעט-רוסלאַנד מאַכט אויך אַנשטרענגונגען זיך איבער-צועבטן מיט עגיפּטן. רוסלאַנד איז גרייט צו פאַרגעסן די עגיפּטישע באַליידיקונגען, מען מוז ברעכן די עגיפּטישע עקשנות און מען דאַרף זיך איבערבעטן. אין קאָן שטייען צו גרויסע אינטערעסן.

אָבער דאָס איז נאָך ניט אַלץ. איצט קומען צו פאַרשידענע וואָפּן־עמבאַרגאַס. יאָ עמבאַרגאַ אָדער ניט, אָבער מיר מוזן וויסן וווּ מיר זענען.

פון לימאָזש, אַ גרויסע שטאָט אין פראַנקרייך, קומט די נייַעס, אַז דאָרט טרענירן זיך אַראַבישע פּילאָטן זינט מערערע וואָכן. זיי זענען גוטע געסט פון דער פראַנצייזישער אַוויאַציע און מען לערנט זיי ווי צו אַרבעטן.

מיר האָבן דאָ ניט אַריינגעבראַכט כינע, אינדיע און פאַ־קיסטאַן, לענדער מיט אַ גרויסער באַפעלקערונג און אַ גרויסן אַפעטיט פאַר אַ מאַקסימום באַוואָפּענונג, ווייל אַנדערש, זאָגן זיי, קאָנען זיי ניט רואיק שלאָפן. מיר האָבן דאָ ניט אַריינגעבראַכט די קלענערע אַזיאַטישע מלוכות, וואָס געפינען זיך אַזוי גוט ווי אין אַ פערמאַנענטן מלחמה־צושטאַנד און דאַרפן שטענדיק האָבן אַפּענסיווע ווי דעפּענסיווע וואָפּן אין גרויסע מאַסן.

ווען מען נעמט אין באַטראַכט די קאָלאַסאַלע מאַסן וואָפּן און די אומענדלעכע פאַרהאַנדלונגען אַרום זיי — פאַרהאַנדלונגען, וואָס גייען אָן צייטנווייז יאָרן לאַנג — מוזן מיר קומען צום אויספיר: מיר לעבן היינט אין אַ וועלט, וואָס שטעלט מיט זיך פאַר אַ ווילקאַן, גרייט יעדע מינוט צו אָן אויפרייס און וואָס רייסט אויף פון צייט צו צייט דאָרט אָדער דאָ.

אויב אונדזער אויספיר איז ריכטיק — און די פאַקטן זענען דאָך ריכטיקע — מאַכן די אַלע רייד וועגן שלום אַ לעכערלעכן און געפערלעכן איינדרוק.

עס איז ניט אמת, אַז די בטלנות, וואָס באַגלייט אַלע אינטער־נאַציאָנאַלע שלום־פלוידערייען, קאָסט ניט קיין געלט. עס קאָסט טייער, טייער. עס שלעפּערט אין דאָס געוויסן פון פאַלק און לאַזט אַננעמען באַשלוסן, וואָס זיינען פאַלש אין פרינציפ און פאַלש אין דער רעאַל־פאַליטיק. אנשטאט אַראַפרייסן די מאַסקע פון פאַלש־קייט און אַנרופן זאַכן ביי זייער ריכטיקן נאַמען, גייט אַן דער

שפיל און פירט די צדדים צו אַ מלחמה-אויפרייס. דוכט זיך, אַז נאָר די כינעזער לאָזן זיך ניט פאַרפירן אויף די אַלטע וועגן און שפילן אַן אָפּענע קאָרט. די כינעזישע אָפּענע קאָרט קאָן אפשר זיין גענוג ערנסט און געפערלעך, אָבער זי פעלשט ניט דאָס אַל-געמיינע בילד, מען ווייסט מיט איר וווּ מען איז אין דער וועלט.

די היינטיקע אַלגעמיינע אינטערנאַציאָנאַלע לאַגע איז ניט קלאָר און איז דערפאַר פאַרפירעריש. ווער קאָן היינט זאָגן קלאָר און זיכער וואָס פאַר אַ פּלענער זענען אויסגעאַרבעט געוואָרן אין קרעמל און וואָס פאַר אַ פּראָגראַם איז צוגעגרייט אין די קעפּ פון די פּאָן-איסלאַמישע מיליאָנערן און מיליאָרדערן? — דאָס מוז מען דאָך וויסן.

די פּאָליטישע דעקלאַראַציעס פון כינע זענען אָפּן פאַר די פריינד און פיינד פון פעקין. זיי זענען געווען קלאָר מיט יאָרן צוריק און זיי האָבן זיך ניט געענדערט אויף אַ האָר ביו צום היינטיקן טאָג. דערווייל גייען אַן אומעטום די פריער דערמאָנטע פאַרהאַנדלונגען וועגן טראַנספּאָרטן פון אַמוניציע. ניט ווילנדיק פּרעגט מען זיך: וועלן די וואָפּן פאַרניכטעט ווערן אין עטלעכע „קליינע מלחמות“ אָדער עס וועט קומען צו אַ געוואָלדיקן אויפרייס אין איין גרויסער מלחמה? מאַדערנע טעכנאָלאָגיע געפינט זיך אין אַ צושטאַנד פון פּערמאַנענטן פּראָגרעס און אַנטוויקלונג. די וואָפּן פון היינט מוזן תיכף אויסגענוצט ווערן, ווייל מאָרגן זענען זיי אַלט און טויגן ניט מער.

דאָס זענען פּערספּעקטיוון ניט גענומען פון פּוסטע חלומות. מען איז אַ היפש ביסל אַראָפּ פון זינען און מען רעכנט זיך ניט מער מיט פּאַקטן און רעאַליטעטן. מען וועט קומען צו זיך, ווען עס וועט אפשר זיין צו שפּעט.

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, נאָוועמבער 1974)

דאָס גורלדיקע נאָפּט־פּראָבלעם

עס איז, דוכט זיך, צום ערשטן מאל אָפּן און כמעט אָפּיציעל גערעדט געוואָרן וועגן דעם, ווער ס'איז, אייגנטלעך, דער הויפּט־שולדיקער אין דער גרויסער העכערונג פון די פרייזן פון אַראָ־בישן נאָפּט. דאָס איז געשען בשעת ד"ר קיסניגער האָט געהאַט אין טעהערזאָן זיינע שמועסן מיט דעם שאַך פון איראַן. מיט רעכט האָט דער לעצטער אָנגעוויזן, אַז די פּאַנטאַסטיש־ריזיקע פּראָפּיטן האָבן געמאַכט די אַמעריקאַנער נאָפּט־געזעלשאַפּטן און זיי זענען די הויפּט־שולדיקע אין דעם גרויסן עקאָנאָמישן וועלט־קריזיס.

אין די לעצטע חדשים איז דער ענין שוין דערמאָנט געוואָרן עטלעכע מאל און באלד פאַרשוויגן געוואָרן. אימעצער איז אינ־טערעסירט — מען ווייסט ווער דער 'אימעצער' איז — אַז די דעבאַטע זאָל ניט פאַרטיפּט ווערן, אַז מען זאָל פאַרגעסן וועגן די פּריוואַטע רויבערס — אַבער מען האָט ניט פאַרגעסן...

דאָס, וואָס האָט געמוזט געשען, איז געשען. דער עולם מוז וויסן: וואָס קומט פאַר הינטער די קוליסן? ווער איז געווען דער איניציאַטאָר פון דער פּרייז־העכערונג? איז דאָס אַן אמת, אַז די פּריוואַטע נאָפּט־געזעלשאַפּטן האָבן געמאַכט פיר הונדערט פּראָ־צענט נייע פּראָפּיטן? וועלכע לענדער זענען באַטייליקט אין די „אַמעריקאַנער“ נאָפּט־געזעלשאַפּטן און וואָס האָט די אויספאַרשונג געבראַכט?

עס איז מער ניט קיין פּריוואַטע קאָנספּיראַציע. די שמועסן

פון ד"ר קיסניגער מיט דעם שאך פון איראן האבן שוין גענוג
אויפגעדעקט אפיציעל, גאנץ אפן.

עס קאן קוים זיין א צווייפל אין דעם, אז דער איינציקער מיטל
אויסצומיידן א קאטאסטראפע איז צו נאציאנאליזירן די פריוואטע
נאפט-געזעלשאפטן, צונעמען ביי זיי איין און פופציק פראצענט
פון די אקציעס און איבערנעמען די פולשטענדיקע קאנטראל אי-
בער זייערע געשעפטן און אין נייטיקן פאל פשוט צונעמען דעם
אנגערויבטן פארמעגן. הינטער די קוליסן גייט איצט אן מסתמא
א ביטערער קאמף קעגן די קאפיטאליסטישע קליקעס. פאר איי-
ניקע רעגירונגען איז שוין לאנג געווארן קלאר, אז אזא מין עקס-
פראפריאציע איז דער איינציקער אויסוועג פון דעם קריזיס. די
רעגירונג מוז האבן אן אבסאלוטע קאנטראל איבער פראדוקציע
און האנדל מיט נאפט.

עס איז אינטערעסאנט, אז גראד א ניט-אראבישע נאפט-גע-
זעלשאפט האט מיט א פאר יאר צוריק געפרוווט צוטשעפען דעם
אראביש-יידישן סכסוך צום נאפט-מאנאפאל פון ספעקולאנטן, א-
בער עס איז דערפון גארניט ארויסגעקומען, ווייל מדינת ישראל
האט גענוג אייגענעם נאפט, ניט צו פיל, אבער גענוג.

מיט הונדערט יאר צוריק, ווען קארל מארקס, דער גרויסער
אנאליטיקער פון עקאנאמישע פראצעסן, האט צענדלינגער יארן
פארבראכט אין בריטישן מוזעאום אין לאנדאן, שטודירט און גע-
שילדערט דעם מעכאניזם פון קאפיטאליזם, האט נאפט ניט גע-
שפילט אין דער ווירטשאפט אזא דאמינירנדיקע ראלע ווי היינט.
איצט איז גענוג ארויסצוקוקן פונעם פענצטער אויף דער גאס,
זען די הונדערטער אויטאמאבילן אדער די גרויסע פאבריקן, אלץ
מאטאריזירט, אלץ אפהענגיק פון נאפט. אזא אינסטרומענט קאן
דאך ניט פארבלייבן אין פריוואטע הענט, אן א רעגירונגס-קאנ-
טראל. אויף דער אראבישער קאנפערענץ אין ראבאט, מאראקא,
האט מען זיך געווארפן מיט מיליארדן-פראפיטן ווי מיט שפענד-
לעך. איצט ווייזט זיך ארויס, אז די ניט-אראבישע נאפט-געזעל-

שאפטן האָבן געמאַכט אפשר נאָך גרעסערע פּראָפּיטן ווי די אַראַבער.

די אייראָפּעאישע און אַמעריקאַנער אינדוסטריע האָט געענט-פּערט אויף די געהעכערטע נאַפּט-פּרייזן מיט אַ שטאַרקער הע-כערונג אויף די פּרייזן פון די אינדוסטריעלע פּראָדוקטן. דאָס האָט ניט געלייזט דאָס פּראָבלעם, נאָר פאַרשאַרפט דעם קאָנפּליקט, אין ביידע פּאַלן אויף דעם חשבון פון דעם קאָנסומענט.

ווי געזאָגט, נאַפּט און דער ענין פון נאַפּט-פּרייזן איז אַ וועלט-פּראָבלעם, ניט נאָר אַן ענין פאַר דעם נאַענטן אַריענט. די פּראָ-בלעם איז שוין גענוג אויסגעפאַרשט. פון טעהעראַן ביז סאַוד-אַראַביע און פון קווייט ביז ווענעצועלאַ און מעקסיקע האָט דאָס פּראָבלעם דעם אייגענעם כאַראַקטער פון גרויסקאַפיטאַליסטישער עקספּלואַטאַציע, מען מעג זאָגן פון אינטערנאַציאָנאַלן גרויסקאַפי-טאַליסטישן רויב. פּריער אָדער שפּעטער וועט מען סיי ווי סיי קומען דערצו, אַז די אינדוסטריעס פון פּראָדוצירן און באַנוצן דעם נאַפּט קאָנען ניט געהערן פּריוואַטן קאַפיטאַל פאַר פּריוואַטע פּראָ-פיטן. וואָס פּריער דאָס איבערנעמען וועט געשען, אַלץ ווייניקער וועט זיין דער שאַדן; וואָס שפּעטער אַלץ ערגער.

מיר רעדן ניט וועגן די אַראַבישע נאַפּט-מאַגנאַטן און זייערע פּאָליטישע אויפטוען. דאָס אַראַבישע פּראָבלעם איז אַ ספּעציעלער ענין און זי האָט צו טאָן ניט נאָר מיט נאַפּט. עס וועט קומען אַ צייט, אפשר גאַר אין דער נאַענטער צוקונפט, ווען ביידע סופּער-גרויסמאַכטן וועלן זיין געצווונגען צו האָבן זייער אַן אייגענע 'ראַ-באַט-קאָנפּערענץ' אין מאַסקווע אָדער אין וואַשינגטאָן אָדער אין וואַדיוואַסטאַק...

מיר רעדן וועגן דער קאַנטראַל פון די רעגירונגען איבער די אייראָפּעאישע און אַמעריקאַנישע נאַפּט-געזעלשאַפטן. קאַנפּיסקאַציע פון זייערע אָנגערויבטע פּראָפּיטן הייסט צו מאַכן פון די ספּעקול-לאַנטן מאַרטירערס, «קרבנות פון סאַציאַליזם», און אַרויסרופן נייע קריזיסן. אָבער איבערנעמען איין און פּופּציק פּראָצענט פון די

אָקציעס הייסט אויפדעקן אַלע געהיימע מאַכונאַציעס פון די ספּע-
קולאַנטן מיט נאַפּט.

קלענערע לענדער ווי די פאַראייניקטע שטאַטן, למשל, מעק-
סיקע, האָבן נאַציאָנאַליזירט פון אָנהייב אָן די גאַנצע נאַפּט-אינ-
דוסטריע; דאָס גראָבן און בויערן פון אונטער דעם וואַסער. מען
האַט באַצאָלט די ערשטע אינוועסטאַרן און פאַרשטאַטלעכט אַלץ
וואָס געהערט צו דער אינדוסטריע. דאָס אייגענע איז אין נאַר-
וועגיע. דאָס אייגענע וועט זיין אין ענגלאַנד. דאָס אייגענע מוז זיין
אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

(„פרייע אַרבעטער שטימע“, דעצעמבער 1974)

די זשענעווער קאנפערענץ

מיר מיינען ניט די קאנפערענץ, וואָס ווערט געפלאַנעוועט פון סאַוועט-רוסלאַנד און די פאַראייניקטע שטאַטן כדי צו רעגולירן די קאָנפליקטן אין דעם נאַענטן מזרח. מיר מיינען די קאָנפערענץ, וואָס האָט זיך געעפנט מאָנטיק, דעם 5-טן מאַי 1975, אין זשענעווע, אין אַנוועזנהייט פון קנאַפע הונדערט אַפיציעלע פאַרטערטערס פון לענדער און פעלקער, געעפנט פון דעם גענעראַל-סקרעטאַר פון דער אָנ'ו וואַלדהיים. דער הויפטצוועק פון דער קאָנפערענץ איז צו געפינען מיטלען קעגן דעם פאַרשפרייטן פון נוקלעאַרע אינסטאַלאַציעס און פראָדוצירן פון אַטאָם-באַמבעס.

עס איז דאָ אַן אַפמאַך אין פרינציפ פון 1968 קעגן דער אַטאָ-מישער באַמבע און קעגן די נוקלעאַרע וואַפן און עס איז דאָ אַ פאַרמעלער אַפמאַך פון 1970 אונטערגעשריבן פון רוסלאַנד, אַמע-ריקע און ענגלאַנד — די דריי לענדער, וואָס האָבן די אַטאָמישע באַמבע — קעגן עקספערמענטן מיט נוקלעאַרע וואַפן, אָבער די שוועדישע סייסמאָגראַפישע סטאַציע אין אופסאַלאַ רעגיסטרירט פון צייט צו צייט אַטאָמישע אונטערערדישע אויפרייסן אין סיביר און אין אַנדערע לענדער...

די קאָנפערענץ אין זשענעווע האָט זיך געעפנט אין אַן אַט-מאַספערע פון איינגעהאַלטענער גרויסער שפּאַנונג. מען געדענקט דעם חורבן פון היראַשימאַ און נאַגאַזאַקי, ווען אַמעריקע האָט גע-שיקט קיין יאַפּאַן די אַטאָמישע שטראַף-עקספּעדיציע מיט דרייסיק יאַר צוריק. זינט יענער צייט איז די פראָדוקציע פון נוקלעאַרע

וואָפֿן „פאַרבעסערט“ געוואָרן. עס איז זיך שווער פאַרצושטעלן וואָס קאָן געשען, אויב עס זאָל קומען צו אַ מלחמה מיט נוקלעאַרע וואפֿן. מען מעג זאָגן, אָז עס איז אַן אמתע סכנה פאַר דער עקסיס-טענץ פון דער מענטשהייט...

ספעציעלע אומשטענדן האָבן אַרויסגערופן די אויסערגעוויינט-לעכע שפּאַנונג גראַד די ערשטע וואָך פון דער זשענעווער קאַנ-פּערענץ. עס האָבן זיך מיט אַ מאָל אַ שאַט געטאָן רעוועלאַציעס וועגן געהיימע גניבות פון נוקלעאַרע אינסטאַלאַציעס און וואפֿן. רוסלאַנד און אַמעריקע האָבן זיך געמוזט באַראַטן וועגן מיטלען קעגן די גניבות. אין אַלע טיילן פון די פאַראייניקטע שטאַטן גייען אָן אונטערזוכונגען און פאַרשונגען אין די לאַגערן פון אַמור-ניציע. גניבות און אַפענע רויבערייען זענען פאַרגעקומען אין איי-ראַפּעאישע לענדער, אין מערב-דייטשלאַנד, אין איטאַליע, אפילו אין דער שווייץ. כמעט אומעטום פירן די שפורן צו געהיימע אַראַ-בישע גרופירונגען. עס ווייזט זיך אַרויס, אָז דער אַנעקדאָט וועגן קאַדאַפּיס אַ מיניסטער רייזע קיין פעקין, כדי צו „קויפֿן“ ביי דער כינעזישער רעגירונג אַן אַטאָמישע באַמבע איז גאַר ניט קיין אַנעקדאָט. קאַדאַפּי האָט אויך געהיימע „אַטאָמישע געשעפטן“ מיט עטלעכע דרום-אַמעריקאַנישע רעגירונגען. בכלל, וואָס ווייטער אַליץ מער ווערט קלאַר, אָז עס עקסיסטירט אַ מין אונטערערדישע אינטערנאַציאָנאַלע „אַטאָמישע“ אַרגאַניזאַציע, אין וועלכער אַראַ-בער שפּילן אַ פּירנדיקע ראַלע ווייל זיי האָבן מאַסן געלט.

די זשענעווער קאַנפּערענץ איז גערופן געוואָרן כדי אַפּצו-רייניקן די לופט, כדי צו מאַביליזירן אַ קאַמפּאַניע קעגן דער באַ-וואַפענונגס-משוגעת. די קאַנפּערענץ איז באַרעכנט אויף פיר וואָכן, אָבער די רעוועלאַציעס גייען אַן טאַג-טעגלעך און עס איז זייער צווייפּלהאַפּט צי די קאַנפּערענץ וועט האָבן צייט צו טאָן עפעס ממשותדיקס — הויך צוצוגרייטן נאָך אַ צענדלינג נייע רעזאָלוציעס. עס זענען דאָ סודות מיט סודות.

דער וואפֿן-פּסיכאָז האָט פאַרכאַפּט די אַראַבישע וועלט. אַ

פאַר וואַכן איידער פרעזידענט סאַדאַט פון עגיפטן דאַרף טרעפן פרעזידענט פאַרד פאַרט ער אַרום אין די אַראַבישע לענדער כדי צו איינלאָדן זיי צו נעמען אַן אַנטייל אין אַ קאָלעקטיווער אַראַבי־שער קריגס־אינדוסטריע. ווערט דאָס געטאָן כדי צו שאַפן אַ שלום־אַטמאָספּערע בשעת די שמועסן מיט דעם אַמעריקאַנער פרעזי־דענט? דאָס מעג מען זיך פּרעגן, ווען מען ווייסט אין וואָס פאַר אַן עקאָנאָמישן צושטאַנד די באַפעלקערונג פון עגיפטן געפינט זיך, ווי גידעריק עס איז דער קולטור־ניוואַ פון די מאַסן.

דאָס אַלץ וואַרפט אַ שטאַרקע ליכט אויף דער לאַגע אין מדינת ישראל. קיינער ווייסט ניט גענוי, צי די יידישע מלוכה האָט אָדער האָט ניט די אַטאָמישע באַמבע, אָבער אַלע ווייסן, אַז אויף דעם געביט פון וויסנשאַפטלעכע פאַרשונגען פון די קערן־וואַפן איז ישראל אַ סך ווייטער פאַראַוויס ווי אַלע אַראַבישע לענדער צוזאַמען גענומען. וואָס מער דער קריגס־פּסיכאָז — אָדער קריגס־שרעק? — פאַרכאַפט די אַראַבער אַלץ מער איז די יידי־שע מדינה געצווונגען צו זיין גרייט צו אַ נייער מלחמה אויף עט־לעכע פּראָגנאָן.

דאָס יידנטום אין דער גאַנצער וועלט, ניט נאָר אין ישראל, גע־פינט זיך אין אַ טראַגישער לאַגע. די וועלט פון איסלאַם מאַבילי־זירט זיך צו אַ גרויסער אַטאַקע און דאָס וועלט־יידנטום איז גע־צווונגען צו מאַביליזירן זיך צו אַ פאַרטיידיקונג. היטלעריזם און פאַשיזם, סטאַליניזם אין אַלערליי פאַרמען איז ווידער געבוירן. עס הערשט פּאַניק.

אין דעם באַשטייט די באַדייטונג פון דער זשענעווער קאַנפּע־רענץ. די גרויסע מערהייט פון די באַטייליקטע איז קעגן דעם פאַרשפּרייטן פון די נוקלעאַרע אינסטאַלאַציעס, אָבער אַ סך פון די קעגנערס האָבן ניט אויפגעהערט מיט זייערע עקספּערמענטן און ווילן זיי ניט אָפשטעלן כל זמן די עקסיסטירנדיקע אינסטאַ־לאַציעס וועלן ניט ליקוידירט ווערן. ווי מערקווערדיק עס זאָל ניט זיין באַטייליקט זיך ניט פּראָנקרייך אין דער זשענעווער קאַנ־

פערענץ. אין דעם לאַנד הערשט נאָך אין אַ גרויסער מאָס דער גייסט פון גענעראַל דע גאַל. גראַד בשעת דער דערעפענונג פון דער קאַנפערענץ האָט די פראַנצייזישע אַרמיי דורכגעפירט מאַ- נעוורען מיט נוקלעארע וואַפן...

די לאַגע איז קאָמפליצירט, אָבער מען דאַרף ניט מיינען, אַז זי איז האַפענונגסלאָז. דאָס וויכטיקסטע איז היינט די רעאַקציע פון דער עפנטלעכער מיינונג. עס זענען דאָ גרויסע שוועריקייטן, עס עקסיסטירן געפערלעכע געהיימע טעראַר-אַקטיוויטעטן, אָבער די גרויסע מאַסן זענען קעגן די געהיימע טעראַריסטישע צוגריי- טונגען. מען מוז האַפן, אַז די קאַנפערענץ וועט זיך ניט באַגנר- גענען נאָר מיט רעזאָלוציעס.

ביידע זשענעווער קאַנפערענצן, די וואָס האָט זיך געעפנט דעם 5-טן מאַי און איז געווידמעט דער אַטאָמישער באַמבע און די וואָס דאַרף זיך עפענען בנוגע די געשעענישן אין נאַענטן מזרח און אפשר אויך וועגן דער צוקונפט פון דעם מיטלענדישן ים, האָבן אַ דירעקטע שייכות צו מדינת ישראל און בכלל צו יידישע אינ- טערעסן. מען דאַרף ניט זיין קיין נביא און פאַרווכן צו טרעפן און פאַראויסזאָגן. אָבער ווען מען זעט אַראַפאַטס נייעם באַזוך אין מאַסקווע און קאָסיגינס, דעם פּרעמיער-מיניסטער פון דער ריי- זיקער סאָויעטישער אימפעריע, באַזוך אין ליביע, קאַאָדאַפּיס אימ- פעריע, קאָן מען ניט אַנדערש ווי דערוואַרטן גרויסע שוועריקייטן. אַ בונד פון פאַן-סלאַוויזם און פאַן-אַראַביזם זאָגט ניט אָן קיין סך גוטס. מען דאַרף נאָר האַפן, אַז די גרויסע מאַביליזאַציע פון גוטן ווילן אין דער גאַנצער וועלט וועט גובר זיין.

זוכצער פון נעמען

(די אותיות א', ב', ג', ווייזן אָן דעם באַנד, די אַראַבישע ציפערן
— די זייט).

- אָנווע ב. — א. 208.
או טאַנט — א. 91; ב. 25-26.
אולברייכט — א. 29, 82; ב. 67, 157.
אוען, ראַבער — א. 55, 56.
אַזעף — ב. 203, 204; ג. 149.
אחד העם — א. 217, 220.
איבסען, הענריך — א. 165-168, 221.
איגנאַטיעוו, אַמבאַסאַדאָר פון קאַנאַדע — ג. 241.
איגנאַטיעוו, געאַרגי פּאַוּלאָוויטש — א. 27, 28.
איגנאַטיעוו, ניקאָלאַי פּאַוּלאָוויטש, גראַף — א. 18, 27, 28, 114,
227.
איגנאַטיעוו, פּאַוועל, גראַף — ג. 114, 160.
אייזענהוייער — ב. 42; ג. 204, 207, 208.
אוסנער — ב. 105.
אילת, אליהו — ב. 12.
אַיענדע — ב. 58-60.
אַלטער — ב. 19, 131.
אַלעקסאַנדער, דער ערשטער — א. 57, 149, 157; ב. 132, 199.
אַלעקסאַנדער, דער צווייטער — א. 114, 150, 284; ג. 153.
אַלעקסאַנדער, דער דריטער — א. 114, 284; ב. 176; ג. 114, 117.

אלון — ג, 206.
 אמין, גענעראל — א, 294; ב, 59.
 אנדראפאוו — א, 252; ב, 146.
 אפאטאשו — א, 253, 255; ב, 87.
 אפענבאך — ג, 33, 34.
 אקוטוריע, מישעל — א, 22; ב, 126.
 אקסיאנאוו — א, 45.
 אראן, ריימאן — א, 147.
 אראפאט, יאסער — א, 120, 275; ב, 77; ג, 53, 85, 86, 90, 96,
 98, 100, 222, 227, 229, 246.
 אראקטשעיעוו — א, 57; ב, 199.
 ארטאלי — ב, 85; ג, 241, 272.
 אש, שלום — א, 159.
 אשכנזי, שמעון — א, 254-255; ב, 87; ג, 42.
 אשר מניקאלאיעוו — ב, 99.
 באגראוו — א, 287; ב, 203; ג, 148.
 באטיסטא — א, 120.
 באלדווין — ג, 230.
 באלין, אלבערט — א, 207; ב, 208; ג, 126.
 באפר, גענעראל — ב, 108.
 באקונין, מיכאיל — א, 56, 57, 80, 154; ב, 61, 203; ג, 139, 148.
 באַרדזשיאָ — א, 88.
 באַרמאַש, ד"ר — א, 48, 271.
 בוטעפליקא — ג, 194.
 בולגאנין — א, 88.
 בומעדיען — א, 274; ב, 81; ג, 34, 57, 58, 59, 70, 224.
 בוראסא — א, 131.
 בורצעוו — ב, 204.
 בילאוו — א, 62, 63, 208; ג, 230.
 ביטי, אַדמיראַל — א, 151.
 בייליס, מענדל — א, 49, 152, 171, 246-247; ג, 230.

בילי, הארְאָלד סער — ב, 33-34.
 ביסמאַרק — א, 111, 204, 206, 207, 209; ב, 56.
 ביעלינסקי — א, 154; ג, 115.
 ביקאַנספילד-דיוראַעלי, בענדזשאַמין, — זע: דיוראַעלי.
 בעבעל, אויגוסט — א, 62, 63, 251, 262; ג, 230.
 בענעדיקטסאן וויקטאָריאַ — א, 230-233.
 בעק, פרעדעריק — א, 230-233.
 בעריאַ — א, 57, 72, 89, 152, 153, 169, 246; ב, 19; ג, 65.
 בערנשטיין, עדוואַרד — א, 62, 63, 262.
 בראון, דזשאַרדזש — ב, 24, 33, 149.
 בראַזיאַ, מאַנליאַ — ב, 32.
 בראַכנער, האַנס — א, 244.
 בראַמסאָן, לעאַ — א, 118-119.
 בראַנדט, ווילי — ב, 46, 66-67, 69, 71, 80; ג, 63.
 בראַנדעס, געאַרג — א, 59, 213-216, 235, 238-240; ג, 14.
 בראַנדעס, עדוואַרד — א, 221, 225.
 בראַנטינג, יאַלמאַר — א, 98, 100, 101; ג, 249.
 ברוצקוס, בער — א, 118.
 ברעזשניעוו — א, 81, 125, 153, 169, 190, 198, 252, 290;
 ב, 15, 20, 44, 46, 51-53, 60, 71, 72, 101, 104-105, 142,
 144, 145, 146, 147, 152, 179-181, 182, 184, 191-192,
 198, 200-201, 205-206; ג, 36, 74, 85, 87, 100, 105, 145,
 146, 150, 151, 155, 199.
 ברעשקאָווסקאַיאַ, יעקאַטערינאַ — א, 63.
 גאַלדמאַן, נחום, ד"ר — א, 104-106; ג, 50, 51.
 גאַלדשמידט, מאיר — א, 217, 255.
 גאַמולקאַ — א, 47, 69, 82, 126, 127, 128; ב, 88, 156, 157, 162;
 ג, 42.
 גאַראַדי — ב, 193.
 גאַרטשאַקאָוו — א, 227.
 גאַריבאַלדי — א, 109, 110.

גארעמיקין — א, 150 ; ב, 144.
 גארקי, מאקסיס — א, 152, 156, 180 ; ב, 200 ; ג, 48.
 גורעוויטש — א, 48.
 גייער, לואי — ג, 39.
 גינזבורג, האַראַצי אַסיפּאָוויטש, באַראָן — א, 116, 171, 172.
 גינזבורג, יעווגעניא — א, 45.
 גינזבורג, סאַפּיאַ — א, 284.
 גיערעק — ג, 10, 41, 42.
 גלאַדסטאַן — א, 18, 214, 222 ; ג, 15.
 געבעלס — ג, 141.
 געטע — א, 220.
 גערינג — א, 204 ; ב, 140 ; ג, 141.
 גראַבסקי — א, 47, 253.
 גראַמיקאַ — ב, 11-12, 51.
 גריג, עדוואַרד — א, 167.
 גרעטשקאַ — א, 122, 125, 146, 153, 162, 190, 272 ; ב, 20, 44.
 גרעץ, 99, 153, 201 ; ג, 74, 132, 136.
 גרעץ — א, 74, 225.
 דאַברנין — ג, 135.
 דאָויד — א, 262.
 דאַנטע — ג, 44, 70.
 דאַלפּוס, אַדאַלף — ב, 103.
 דאַניעל, יוליוס — א, 21-24 ; ב, 125-128.
 דאַסטאַיעווסקי, מיכאַיל פּיאַדאַראָוויטש — א, 81, 154, 201, 228.
 231-232 ; ב, 130, 134 ; ג, 115, 138.
 דאַסטאַיעווסקי, פּיאַדאַר — א, 286 ; ג, 140.
 דובנאַוו-ערליך, סאַניאַ — א, 127.
 דיוראַעלי, בענדזשאַמין, לאַרד ביקאַנספּילד — א, 19, 74, 83, 214-217.
 216, 219, 222, 223, 226-227 ; ב, 55-56, 83 ; ג, 15, 16, 179.
 דזשאַנסאָן, הערשעל — ב, 10.
 דזשאַנסאָן, פּרעזידענט — ב, 163.

- דזשילאָס — ג, 64.
- דזשעקסאָן — ב, 110 ; ג, 103, 129, 138, 147, 155, 156.
- דזשוגאשווילי — זע: סטאַלין.
- דזשערוזשינסקי — א, 72.
- דמאָוסקי — א, 47, 253 ; ב, 88.
- דע גאַל, שאַרל — א, 51, 52, 53, 71, 123, 206, 274 ; ב, 25, 28-30, 32-34, 41, 71, 78, 81, 82, 85, 96, 179, 180, 202 ; ג, 61, 99, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211.
- דענינג העלען — א, 60.
- דע סטאַל — א, 231.
- דע-קאָפּמאַן, דענישער אַמבאַסאַדאָר אין וואַשינגטאָן — א, 12.
- דאָוץ, יאַהאַנעס קאַרסטען — א, 244.
- האַלפּערן — ג, 48.
- האַמערשילד — א, 91 ; ג, 228.
- האַמפּרי — ב, 43-44.
- האַנסען, פּער אלבין — א, 101.
- האַפּמאַן, גענעראַל — א, 40.
- האַראַלד, פּרינץ פּון דענעמאַרק — א, 14.
- האַרדען, מאַקסימיליאַן — א, 203-209, 204.
- הורוויטש, ד"ר — א, 271.
- הורוויטש, חיים דב; פּסעוודאַנים: „אַ סוּחַר" — א, 118.
- היום, אַלעק סער — א, 295.
- היט — ב, 71.
- היטלער, אַדאָלף — א, 40, 105, 153, 204, 258, 259, 261-262, 269 ; ב, 56, 66, 68-69, 78, 103, 104, 105, 106, 140, 145, 187, 189 ; ג, 40, 44, 51, 64, 122, 141, 142, 162, 204, 207.
- היילענד, וויליאַם — א, 120.
- הימלער — ג, 138.
- היינע היינריך — א, 59, 74, 208 ; ג, 38.
- הוגאַ, וויקטאָר — ג, 138.
- הינדענבורג — א, 29, 248, 261 ; ב, 68, 135.

- הירש, מאריס, באַראָן — א, 116, 117.
 העגלעף, גונאַר — ב, 9-11; ג, 247-248.
 העס, מאָזעס — א, 55, 58, 60.
 העריאַ — ג, 231.
 הערצל, טעאָדאָר, ד"ר — א, 216, 220; ב, 47.
 הערצען, אַלעקסאַנדער — א, 56, 57, 64; ב, 100, 117; ג, 118, 139.
 הערצען, נאַטאַליאַ — ג, 139.
 וואַנגער, רישאַרד — ג, 38-40.
 וואַנגער קאַזימאַ — ג, 39.
 וואַנגער, מינאַ — ג, 40.
 וואַלד־היים, קורט, ד"ר — א, 295; ב, 104; ג, 224, 228, 269.
 וואַלדעק־ראַשע — ב, 159.
 וואַלטער — א, 214, 220.
 וואַלף, טעאָדאָר — א, 203.
 וואַנצעטי — ג, 185.
 וואַרבורג — ג, 14.
 וואַרדאָ — א, 231.
 וויזיאַני — ב, 134; ג, 157, 203.
 וויטקאווסקי, פעליקס ערנסט; פסעוודאַנים: מאַקסימיליאַן האַרדען.
 ווייגאַן, גענעראַל — א, 52.
 ווייטלינג — א, 55.
 ווילהעלם, דער צווייטער — א, 63, 205, 206; ב, 96; ג, 126, 203.
 ווילסאָן, האַראַלד — ב, 24.
 ווילסאָן, פּרעזידענט — ב, 97.
 ווינאווער, מ. — א, 9-158.
 וויקטאָריאַ, קעניגין — א, 19, 214; ג, 15.
 ווישינסקי, קאַרדינאַל — א, 69.
 וועסט, רעבעקאַ — א, 64.
 וועסטפּאַלן, זשעני פּאָן — א, 76.
 וועסטפּאַלן, לודוויג, פּרייהער פּאָן — א, 76.
 וועקסלער — ג, 13.

ווערגעליס — א, 191.
ווערעסאיעוו, ד"ר — ב, 146.
ווערעשטשאגין — ב, 209; ג, 127.

זאכאראוו — ב, 34.
זאמאָיסקי, גראַף — ג, 166.
זאמיסטאָוסקי — א, 49.
זאַנגוויל — א, 217.
זונדעלעוויטש, אהרן — א, 64, 65.
זשאַבער — ב, 71, 84; ג, 206.
זשאַרדאַניאַ, נאָי — א, 86; ג, 65.
זשאַרעס, זשאַן — ג, 230, 244.
זשאַנאַוו — א, 57; ג, 65.
זשיסקאַר ד'עסטען — ג, 211, 213.
זשעליאַבאַוו — א, 284.

זאַגאַ, אַדמיראַל — ב, 209; ג, 102, 127.
טאָוויאַנסקי — ג, 38.
טאַלסטאַי, ד. ד. — ב, 176-175.
טאַלסטאַי, לעוו ניקאָלאַיעוויטש — א, 154, 159; ב, 134, 199;
ג, 48, 115.
טאַלעיראַן — ג, 244.
טאַפט, פּרעזידענט — ג, 130.
טורגעניעוו — א, 231; ב, 100; ג, 115.
טיטאַ — ב, 29, 152, 160; ג, 64, 192.
טירפיק, אַדמיראַל — א, 207; ב, 208; ג, 126.
טען, היפּאָליט — א, 214, 221.
טראַצקי — א, 40, 72, 121; ב, 19; ג, 110.
טרומאַן — ב, 98.
טשאַנג'קאַי־שעק — א, 163; ב, 121-120; ג, 122.
טשו־ען־לאַי — א, 16; ב, 58, 62.
טשיקאָוסקי — ג, 38.

- משכעידזע — ב, 144.
 משעכאוו — ג, 45.
 משערטשיל — א, 52; ב, 138; ג, 204.
 משערנאווי, וויקטאָר — א, 62.
 משערנישעווסקי, ניקאָלאַי — א, 56, 57, 153, 154.
 יאַגעללאַך — א, 256.
 יאַכעלסאָן, וולאָדימיר — א, 65.
 יאַנושקעוויטש, גענעראַל — א, 68, 100, 248; ג, 17, 24, 158, 159.
 יאַסעלעוויטש, בערעק — ג, 42.
 יאַצקאָן, ש. — א, 159.
 יאַקובאָווסקי, גענעראַל — א, 146.
 יאַקאָב — א, 167, 168.
 יאַקיר — ב, 191, 193.
 יוליוס צעזאַר — א, 214, 216-217, 220-221.
 יעזשאָוו — א, 57, 72, 89, 246; ג, 65.
 כאַבאַש, ד"ר — א, 120.
 כאַזאַנאָוויטש, לעאַ — א, 95, 117; ב, 92.
 כאַסאַן — ג, 83, 84, 85, 86, 88.
 כוסיין — ג, 96, 97.
 כרושטשאָוו, ניקיטאַ — א, 45, 72, 88, 121, 161, 163, 164, 169.
 190, 192, 287; ב, 129, 137, 145, 176; ג, 194.
 אַגערלעף, סעלמאַ — א, 225.
 לאַווראַוו, פּיאַטר — א, 56.
 לאַם, מאַרטין — א, 215; ג, 14.
 לאַנקוויסט, דזשאָן — א, 238.
 לאַסאַל, פּערדינאַנד — א, 55, 58-60, 65, 74, 78, 117, 208, 209.
 219, 235.
 לאַפּאַטין, הערמאַן — א, 63.
 לאַפּוכין — ב, 204; ג, 149.

- לואיסאָן — א, 217.
 לודענדאָרף — א, 29, 40, 204, 248; ב, 68, 135.
 לונאטשארסקי, אַנאַטאָלי — ב, 130.
 לונס — ב, 41.
 לוקסעמבורג, ראָזאַ — א, 262.
 לי, טריגווע — א, 91.
 ליגער — ב, 102.
 ליטווינאָוו — ג, 110, 138.
 ליסט — ג, 39.
 לייבניץ — ב, 58-59.
 ליכטענשטיין, ישראל — א, 127, 128.
 לעאַנאַרדאָ דע ווינטשי — א, 181.
 לעווערטיין, אַסקאַר — א, 215, 225.
 לעמאַן — ב, 186; ג, 23.
 לענין, וולאַדימיר איליטש — א, 58, 148, 150, 152, 289; ב, 15,
 130, 132, 139, 204-205; ג, 65, 110, 149, 150.
 לערמאַנטאָוו, מיכאַיל — א, 283.
 לַאַטְצֶע־טוּנג — א, 71; ב, 120.
 מאָבערג, ווילהעלם — א, 99, 194.
 מאדאריאגא, סאַלוואַדאָר, דע — ב, 88.
 מאדזיני — א, 109.
 מאַטשאַר, מיעטשיסלאָוו — א, 126; ב, 150.
 מאיר, גאַלדע — א, 106; ב, 105.
 מאַלאַקאָוו, וואַסילי — ג, 230.
 מאירסאָן, עמיל — א, 229.
 מאַלטקע — א, 207.
 מאַלינאָוסקי — א, 43, 150; ב, 204-205; ג, 65, 149, 150.
 מאַליק, יאַקאָב — ב, 173, 180; ג, 256.
 מאַלע, גי — ב, 28-29.
 מאַנגאַמערי — ג, 208.

- מאנדעל, זשארוזש — א, 52.
- מאקאריאוו, אדמיראל — ג, 127.
- מאקלאקאוו — א, 152.
- מאקענזען — ג, 19.
- מאריא פיאדאראווא, קיזערין — ב, 176.
- מארלי, לאַרד — א, 260.
- מאָרס, ד"ר (מאָסקאָוויטש) — א, 278-280.
- מאָרקאָוו, דער צווייטער — א, 49, 150, 200, 201.
- „מאָרקאָוו דער דריטער“ — א, 198-202.
- מאָרקאָוויטש-פּרידמאָן, נפתלי — א, 48, 49.
- מאָרקס, קאַרל — א, 55, 57, 58, 63, 65, 71-79, 80, 116 ; ב, 60, 156 ; ג, 266.
- מאָרשאַל, גענעראַל — ג, 208.
- מוסאליני — א, 110, 262.
- מוסאָרגסקי — ג, 38.
- מחמד — ב, 82.
- מיטעראָן, פּראַנסוואַ — ג, 213.
- מיכאַעלס — ב, 131.
- מיליוקאָוו — א, 50, 149, 152.
- מילמאַן, ש. — א, 127.
- מילס, דזשאָן סטיוואַרט — א, 221.
- מיצקעוויטש — ג, 42.
- מיקעלאַנדזשעלאַ — א, 217, 218.
- מירדאל, אלווא — ג, 241.
- מעדוועיעווי, זשאָרעס — ב, 192, 193.
- מעדוועיעווי, ראַי — ב, 44, 132, 147 ; ג, 137, 142, 163.
- מעטערניך — א, 73 ; ב, 83, 102 ; ג, 197.
- מעיערהאלד — ב, 131.
- מעללער, גוסטאָוו — א, 13, 21, 101 ; ג, 249.
- מענדעס פּראַנס — ג, 209.
- מעקדאָנאַלד — א, 260.

מערעזשקאָווסקי, דמיטרי — א, 16, 64, 183, 289.
מעשטשערסקי — ג, 114, 115.

נאַטאַנסאָן, הענריק — א, 217, 225.

נאַמבערג — א, 95, 117; ב, 92.

נאַסער — א, 36, 40, 41, 42, 44, 105, 106; ב, 24, 35, 150,
158-159, 160, 162, 163.

נאַפּאַלעאַן, דער ערשטער — א, 29, 57, 111, 117, 149; ב, 86,
102, 199.

נאַפּאַלעאַן, דער דריטער — א, 110, 111; ג, 164, 231, 241.
נאַרדוי, מאַקס — א, 216, 220.

נאַרדלינג, ראָאָול — ג, 208.

ניטשע, פרידריך — א, 208, 217.

ניעטשאַיעוו, סערגעי — א, 57; ב, 203; ג, 138-140, 148.

ניקאָלאַי, דער ערשטער — א, 56, 72, 73, 150, 157; ב, 132, 136,
199, 200; ג, 115, 117, 139.

ניקאָלאַי, דער צווייטער — א, 18, 68, 114, 150, 200, 287;
ב, 132, 134, 203, 206; ג, 115, 148, 151, 160.

ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש, גרויספירשט — א, 68, 100, 246, 248;
ב, 85, 135, 136, 137; ג, 17, 18, 20, 23, 158, 159, 167.

ניקסאָן — א, 106, 190, 192, 269, 271; ב, 40, 42, 96, 101,
109-110, 141, 170, 172, 179, 206; ג, 35, 36, 37, 60, 71.

97, 151, 155, 176-178, 184, 185, 186, 187, 189, 196.

נעבאָגאַטאָוו, אַדמיראַל — ב, 209; ג, 102, 127.
נעני — ב, 29.

נאַדאַט — ב, 36, 70, 171, 196, 197; ג, 34, 51, 70, 76, 81, 85,
104, 192, 195, 239.

סאַטען-סאַקען, גענעראַל — א, 151.

סאַכאַראָוו — ב, 132, 145, 191; ג, 155, 163.

סאַלאַוויאַוו — א, 221.

סאַלאַוויטשיק — א, 50.

סאָלזשעניצין — א, 161, 164, 198, 199, 201, 247-245; ב, 82, 108, 110, 129-132, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147; ג, 17, 137, 141, 142, 143, 155, 163, 189.

סאָלסבערי, האַריסאָן — א, 162, 163, 173; ב, 120-124; ג, 121-124.

סאַמסאָנאָוו — א, 248; ב, 135; ג, 18, 158.

סאַנד, זשאָרוזש — א, 231.

סאַסקין — ב, 47.

סאַקאָ — ג, 185.

סוכאַמלינאָוו — ב, 206.

סון יאט-סען — ב, 64-65.

סוסלאָוו — א, 72, 81, 153, 252.

סורקאָוו — א, 21; ב, 125.

סטאַלין — א, 24, 46, 56, 57, 69, 72, 80, 88, 121, 149, 152, 153, 164, 169, 192, 246, 252, 287-288; ב, 15, 19, 120-121, 128, 130-131, 137, 139, 145, 148, 168, 187, 193, 197; ג, 64, 65, 122, 124, 137, 141, 142, 144, 162.

סטאַלין, סוועטלאַנאַ — א, 45, 85-89; ב, 139.

סטאַליפּין — א, 287; ב, 203, 206; ג, 148, 157.

סטעפּניאַק — א, 63.

סטרינדבערג, אויגוסט — א, 230.

סימאַנסען, י. — א, 225.

סיניאַווסקאַיאַ, מאַשאַ — ב, 127.

סיניאַווסקי, אַנדרעיַ — א, 21-23; ב, 125-128.

כיפּיאַגין — א, 171, 246.

סליאַזבערג, הענריך באַריסאָוויטש — א, 159, 171.

סמיט, יאַן — ב, 59.

סעווערוד — א, 167.

סען סימאָן — א, 78.

סעקו טורע — א, 176.

סערגעי אַלעקסאַנדראַװיטש, גרויספירשט — א, 171, 246;
ב, 203; ג, 148.
סקאַביטשעװסקי — ג, 115.
סקאַלאָן — א, 125.

עֶדוואַרד, דער זיבעטער — א, 207.
עלעבורג, פּאַן, גראַף — א, 205.
ענגעלס, פרידריך — א, 55.
ערלאנדער, טאגע — א, 98, 101, 102; ג, 249.
ערליך — ב, 19, 131.
ערענפרייז, ד״ר — א, 220.
ערצבערגער — ב, 68, 105.

פּאַביעדאַנאַסעװ, קאַנסטאַנטין — א, 114, 171, 247; ג, 115.
פּאַדגאַרני, ניקאַלאַי — א, 198, 290; ב, 163, 201; ג, 73.
פּאַװעל, דער ערשטער — א, 149; ב, 132, 199.
פּאַלמע, אַלאַף — א, 98; ג, 224, 249.
פּאַמפּידו, זשאַרזש — ב, 30, 37, 39, 43-45, 58, 61, 62, 70, 71-
73, 79, 80, 85, 179, 185, 198, 202; ג, 62, 99, 209, 210,
211, 213.

פּאַנאַװ — ג, 30.
פּאַניאַטאַװסקי, יװעף — א, 254; ב, 86, 87; ג, 164.
פּאַניאַטאַװסקי, סטאַניסלאַװ — א, 255.
פּאַניאַטאַװסקי, מישעל, מיניסטער — ב, 86.
פּאַסטערנאַק, באַריס — א, 21, 201; ב, 125, 127.
פּאַריס על כובי — ב, 12.
פּװאַנקאַרע — ב, 134; ג, 157, 203.
פּװשקין — ב, 130.
פּינאַ — ב, 28.
פּיסאַרעװ — ג, 115.
פּלעװע — א, 171, 246.
פּעטען — א, 51, 52, 53; ב, 96.

פעטער (פיאטר), דער גרויסער — ב, 132, 171.
פעטראשעווסקי — ב, 130.
פערעס, ש. — ג, 72.
פערשינג, גענעראל — ג, 167.
פרודאן, פיער זשאָזעף — א, 55, 59, 78.
פרינאטשי — א, 262.
פרץ, י. ל. — א, 69, 249, 254; ב, 87; ג, 17, 165-169.

פּאָהמי — ג, 245.
פּאָרד, פּרעזידענט — ג, 77, 85, 87, 98, 99, 106, 189.
פּאָש — ב, 68.
פּולברייט — 135, 136, 147.
פּוריע, שאַרל — א, 55, 56.
פּורצעוואַ — ב, 130.
פּינגער, וועראַ — א, 63.
פּינקעלשטיין, נ. — א, 159.
פּייסאַל, קעניג — ב, 12, 81, 82; ג, 246, 247, 248.
פּלאַבער, גוסטאַוו — א, 181.
פּעדאַרענקאַ — א, 37, 38, 43, 199; ב, 26, 173.
פּעפּער, איציק — א, 191.
פּראַנץ יאַזעף — ג, 20.
פּראַנץ פּערדינאַנד — ג, 20, 21, 157.
פּראַנקאַ — א, 160, 161.
פּרוג — א, 217.
פּרידמאַן, נ. מ. — א, 270.
פּרישמאַן, דוד — א, 159.

צווייג, סטעפּאַן — א, 217; ב, 103-104.
צונץ, לעאָפּאַלד — א, 74; ב, 17.
צונץ, פּראָפּעסאָר — א, 75; ב, 16, 47.
ציראַנקעוויטש — א, 127, 128; ב, 156.

צעטקיין, קלאראַ — א. 262.
צערעטעלי — א. 86; ג. 65.

קאַבאַט, דזשאָן — א. 131.
קאַדאַפי — ב. 21, 58, 70, 81, 192; ג. 34, 53, 100, 246, 272.
קאַדאַר, יאַנאַש — א. 81; ב. 152.
קאַהען, גענעראַל — ב. 64.
קאַוואַלעווסקי, מאַקסימ — ב. 143.
קאַוטסקי, קאַרל — א. 63.
קאַלעבאַקין — ג. 167, 168.
קאַלינין, מיכאַיל — א. 269.
קאַנט — ב. 62.
קאַנסטאַן, בענושאַמען — א. 231.
קאַנסטאַנטיין — א. 157.
קאַנפּינאַ — ג. 139.
קאַסטעלרידז — ג. 197.
קאַסטראַ, פּידעל — א. 120, 190, 191; ב. 58, 60.
קאַסיגין — א. 169, 198, 290; ב. 52, 141, 142, 152, 163, 201, 272, 305; ג. 73, 150, 272.
קאַץ־סוכי, יוליוס — א. 251.
קאַראַלענקאַ — א. 152; ג. 48.
קאַרטיע, זשאַק — א. 131.
קאַרטנער, פּריץ — א. 203.
קיטשקאַ — א. 153.
קיינג, מעקענזי — ב. 186; ג. 23.
קייסינגער, הענרי — ב. 21, 64-65, 83, 104-105, 109-110, 170, 172, 175; ג. 35, 36, 47, 70, 76, 77, 78, 85, 97, 98, 99, 103, 106, 135, 136, 145, 146, 154, 155, 177-179, 180-183, 186, 189, 192, 194, 196-199, 225, 266.
קיראַוו — א. 57; ג. 65.
קיריטשענקאַ, אליאַשא — א. 158; ג. 13.

- קירקעגארד, סערען — א, 168, 217.
 קלינאָוו — א, 261; ב, 105.
 קלעמאַנסאָ — א, 53, 228-229; ב, 41.
 קעי, עללען — א, 230.
 קענעדי, דושאַן — א, 121, 190, 192.
 קערענסקי, אַלעקסאַנדער פּיאָדאַראָוויטש — א, 148, 149, 151, 152; ב, 144.
 קראַל, ס. — א, 66, 118.
 קראַסין — ב, 191, 193.
 קראַפּאַטקי, פּיאָטר — א, 62, 63, 78, 214, 221; ב, 132; ג, 115.
 קרייסקי, ד"ר — ב, 102, 104-105.
 קריסטוס, יעזוס — א, 71, 180-184.
 קרעמיע, אַדאַלף — א, 292; ג, 58, 83.

 רֶאָבין, יצחק — ג, 72, 262.
 ראָדיטשעוו — א, 50, 149, 247.
 ראָדזיאַנקאָ — א, 49, 150, 151, 200; ב, 144, 204; ג, 149.
 ראָדזשערס — ב, 44.
 ראָזענבאָום — א, 50.
 ראָזשדעסטוויענסקי — ב, 209; ג, 102, 127.
 ראָטענאָו — ב, 68, 105; ג, 10.
 ראָטשילד — ג, 209.
 ראָספּוטין — א, 247.
 רובינשטיין, ראובן — א, 47, 50.
 רוזוועלט, פּראַנקלין — א, 294; ב, 138; ג, 16, 209.
 רוזוועלט, טעאָדאָר — ב, 29.
 ריינאָ, פּאַל — א, 51, 52, 53, 54.
 ריינבאָך, סאַלאַמאָן — א, 248; ב, 230.
 ריינהאַרד, מאַקס — א, 203.
 ריקאווער, אַדמיראַל — ג, 238.
 רענאָן, ערנעסט — א, 214, 221.
 רענעקאַמף — ג, 18, 158.

רענער, ד"ר — ב, 102-103.
רענצלאוו, בראקדארף — א, 112.
רעסטאָן, דזשעימס — ב, 162.

שאַבאַן דעלמאַס — ב, 45; ג, 210.
שאַגאַל, מאַרק — ב, 51.
שאַלאַכאַוו, מיכאַיל — א, 21, 64, 199; ב, 125.
שאַמפלען — א, 131.
שאַפען — א, 231.
שוב, אַנאַטאַל — א, 199.
שוב, דוד — א, 55, 56, 62, 63, 65, 66.
שובערט — ג, 38.
שולמאַן, אליהו — א, 148, 152.
שומאַן, מאַריס — ב, 37, 39, 43.
שוקירי — א, 42; ב, 26, 150, 162.
שושניג — ב, 103.
שטשעגלאַוויטאַוו — א, 171, 247; ג, 115.
שינגאַריאַוו — א, 50, 149, 152.
שיק, הענריק — א, 215; ג, 14.
שלעזינגער — ג, 41.
שעווטשענקאַ — ב, 117; ג, 118.
שעלעפּין — א, 252.
שעקספּיר — א, 110, 168, 214.
שפינאַזאַ, ברוך — א, 217.
שרייאַק, ריטשאַרד וו. — א, 120.
שרת, משה — ב, 13; ג, 248.

א י נ ה א ל ט

זייט	
5	אנשטאט אן אריינפיר-וואָרט

אין אייגענעם לאַגער

9	אַלט-נייע פּראָבלעמען
17	דער ערשטער צוזאַמענברוך 1914
22	אַ שמחה אין בערגען-בעלזען
30	דער וואַנדאַליזם קעגן יידיש
34	אַן אילוזיעס
36	די טראַגיקאַמעדיע פון האַלבן ייד וואַגנער
41	ייִדן-ריינע לענדער
46	איז יידנטום איזאָלירט
50	ס'איז ניט צו שפּעט

די אַראַבישע וועלט

57	די דריטע וועלט
60	אַפענע רייד
64	איסלאַם און נאַפּט
69	דער נצחון פון איסלאַם
72	אין שאַטן פון אַ מלחמה
76	אַראַבישע פּאָליטיק
80	דער אויסוועג
83	אַפענע אַראַבישע רייד

זייט	
86 אראבישע לעגענדעס
90 ערגער פון א מלחמה
93 ישראל-עגיפטישע קאאפעראציע
96 איסלאם און סאָויעטישע אינטריגעס
101 אראביזם און פאן-סלאַוויזם
104 דריי קעגן איינעם

רוסלאַנד

110 דאָס רוסישע ווונדער
116 די צוקונפט פון רוסלאַנד
126 רוסלאַנד אויפן וואַסער
129 רוסלאַנד פאַר גרויסע געשעענישן
133 די רוסישע אַרמיי
137 פאַרשפּעטיקטע ליטעראַטור
141 פאַרשווייגן אָדער פאַרמשפּטן
145 מזומנים אָדער קרעדיטן
148 דער פּראָוואַקאַטאָר
153 הונדערט יאָר מלחמה
157 די רוסישע רעוואָלוציע
164 רוסיש-פּוילן אין 1914 — 1917

פאַראייניקטע שטאַטן

173 אַמעריקע קאַנטרע איראַפּע
176 נקמה פון פּאַליטישע קעגנערס
180 די קאַמפּאַניע קעגן קיסנינגער
184 וואַטערגעיט אויף אַ דיסטאַנץ
188 דעוואָלוציע פון דעמאָקראַטיע
192 די שפּיצן-קאַנפּערענצן
196 קיסנינגער דער וועגווייזער

דייט

פראנקרייך

203	וואָס וויל פראַנקרייך
207	סוף פון אַן אַוואַנטורע
213	ענדערונגען אין פראַנקרייך
217	די דראַמע אין פראַנקרייך

אַנ"ו

223	די זעלבסטפאַרניכטונג פון אַנ"ו
226	אַנ"ו לויט קאַנטינענטן
230	דער פאַרלאַמענט פון פאַרלאַמענטן

נאַפּט־וואַפּן־דיפּלאַמאַטיע

237	וואָס קומט איצט ?
241	„דעטאַנט“ איבערגעקערט
246	דער גורל פון ירושלים
251	די אַפריקאַנער האַבן חרטה
255	פלוידערייען וועגן אַ מלחמה
258	מאַביליזאַציע פון וואַפּן
262	וואַפּן־דיפּלאַמאַטיע
265	דאָס גורלדיקע נאַפּטפּראָבלעם
269	די זשענעווער קאַנפּערענץ
273	זוכצעטל פון נעמען

ווערק פון וולאדימיר גראסמאן

י י ד י ש

געאָרג בראַנדעס און פעטער קראָפּאָטקין
אַמאָל און היינט
מענטשן און פראַבלעמען
וועלטיידיגטום אין דער וועלט־פּאָליטיק
אין אַ נייער וועלט

ע נ ג ל י ש

פאָרדזשערמאַניק וועב (פאָנגערמאַניזם)
די סאַל איז קאַלינג (די ערד רופט)
דריי בענדער קאַנעדיען דזשואיש יירבוק
(קאַנאַדער יידיש יאַרבוך)

ד ע נ י ש

קאַזאַקלאַנד
דע גאַמלע רוסלאַנד אַ דע נייע
(דאַס אַלמע רוסלאַנד און דאַס נייע)
פאַריז (געקרוינט מיט אַ פרייז)
קאַרסווייען (אויפן קרייצוועג), דראַמע.
צוגעגרייט צום דרוקן :
„אַרט“ — אינטערנאַציאָנאַל
„אַרט“ אין שוועדן.

achever d'imprimer
le 25 juillet 1975 sur les
presses de l'imprimerie
« Les Editions Polyglottes »
232, rue de Charenton,
Paris-12^e

VLADIMIR GROSSMAN

**Problèmes anciens
et nouveaux**

**Éditions Polyglottes
Paris 1975**